

СВЕТИ МАКАРИЈЕ ОПТИНСКИ
РЕЧНИК СПАСЕЊА

СТАРАЦ ЈЕРОСХИМОНАХ МАКАРИЈЕ

1. Јеросхимонах Макарије - старац Оптинске пустиње, мирјанско име Михаил Николајевич Иванов, из племићке породице Дмитровског округа Орловске губерније, рођен је 20. новембра 1788. године, а упокојио се 7. септембра 1860. г. Био је старац у Оптинској пустињи заједно са старцем Леонидом, у схими Лавом, а затим је до саме смрти сам носио велики и свети подвиг старчества у обитељи.

Почећемо са описом првог сусрета једног монаха са старцем. Он се десио у његовој раној младости, када је чезнуо за монашким животом.

"У то време, скитска шума била је гушћа и величанственија него сада и, у вечној полутами њене свете тајне Божије девствене творевине дан који се гасио брзо је смењивала помрчина ноћи и овде су се спуштале гушће и теже ноћне сенке него на великом простору оптинског манастирског дворишта. Дивна је била скитска шума у оно време када сам, уз побожно дрхтање, заједно са својим путовођом прилазио св. дверима иза којих су се, како ми се чинило, скривали истински небожитељи, који су само привремено и ради поучавања сишли са вишњег неба на грешну земљу. Успут сам се сетио да ми је о. Герасим, опраштајући се са мном у Сергејевој лаври, рекао: "Кад дођеш у Оптинску пустињу, ти се потруди да нађеш двојицу расофора, оца и сина - они су наши, из Саратова. Отац се зове Никита, а син Родион; они ће ти сигурно бити ближи од осталих".

Идући шумским путељком у скит, размишљао сам: када бих могао да нађем своје земљаке, све би било боље...

Када је ушао мој старац путовођаја сам се, још увек не пролазећи кроз свете двери, бацио на колена пред ликовима св. отаца на зидовима овог св. улаза и са сузама им се помолио да ме прихвате у скитско братство, а затим сам, дрхтећи од страха, прекорачио скитски праг, осенивши се крсним знамењем... Истог часа запахнуо ме тежак, чудан мирис резеде и изобиља скитских цветова миомирисног повечерја врелог летњег дана на заласку. Видим да право испред мене, пресецајући ми пут, иду два монаха. У скитском храму звонила су сва звона... поклонио сам се монасима до земље...

"Одакле си, брате?"

Рекао сам им одакле сам, а монаси су се погледали...

"Знате ли", упитао сам, "где могу да нађем двојицу монаха, оца и сина из Саратовске губерније, чини ми се да се презивају Пономарјеви?"

"А јесу ли ти они рођаци?"

" Нису", кажем," нису рођаци, а како овде никога немам, тражим макар своје земљаке".

"Ето, хвала Богу: твоји земљаци сад разговарају са тобом: ја сам отац, а ово је мој син".

При том су ме братски целивали. Били су то Никита и Родион Пономарјеви, у монаштву Нифонт и Иларион. Силно сам се обрадовао том сусрету у коме, најзад, нисам могао а да не видим промислитељску Божију одлуку о мени грешном. Скит ми је истог часа постао близак.

" А где бих могао да видим оца Макарија", упитао сам земљаке. Отац Родион, син старца Никите, рекао ми је:

"Пођимо у цркву - он је тамо, одвешћу те код њега по благослов".

Баћушку Макарија смо, заиста, затекли у цркви на молитви. Служено је бденије. Обавестили су га о мени:

"Неки странац, баћушка. Пита за вас. Жели да вас види и каже дајенашземљак", објашњавао је старцу о. Родион.

Треба рећи да при сусрету са Пономарјевима нисам успео ништа друго да објасним осим да сам њихов земљак: ни моје име ни презиме нису им били познати, па ме тако ни у читавој Оптини нико није могао познавати.

Где је он", упитао је старац.

"Стоји у цркви".

" Доведите га овде код мене..."

Увели су ме у цркву код старца, Пао сам на колена пред њим док ми је срце клонуло од узбуђења, а када сам устао, старац је, благосиљајући ме, рекао:

"Е, тако је, зна Теодор..."

Дивна прозорљивост...

" Одакле си данас дошао?"

"Право из Калуге", одговорио сам ја, ван себе од превелике радости, што стојим пред дивним старцем.

"Тако, боље га одведи у трпезарију", рекао је баћушка о. Родиону, "и реци кувару да га добро нахрани, оним што је Бог дао... А ти", обратио се старац мени, " после вечере немој долазити на бдење, него лези да спаваш, јер си уморан и гладан!"

Старац је био средњег раста; његово лице није било лепо и имало је ожиљке од богиња, алије било бело, светло. Његов поглед био

је благ и пун смирења. Био је врло живахан и покретљив. Памћење изванредно: после прве исповести запамтио би човека за читав живот. Замуцкивао је: када би разговарао понестајало му је даха. То га је збуњивало читавог живота. Одевен је био сасвим скромно.

Од времена када је о. Макарије дошао у скит где су га поставили за настојатеља, његов живот добио је карактер који се неће променити све до смрти. Од раног јутра до касно у ноћ имао је пуно брига, како пастирских, тако и оних о спољашњем благостању. У цркви је установио певање на кијевски начин, уведена је дужност канонарха, равномерно читање као и "подобно" појање. Око храма су мирисали бокори цветова, разбацани по ивицама многобројних скитских стазица. Унутрашњост скита, који је његов оснивач о. Мојсеј претворио у воћњак, одржавана је старањем о. Макарија и често је током зиме народ из града или села тражио плодове за болеснике. Сам о. Макарије, иако јеромонах, није служио због свог физичког недостатка муцавости, али још више због свог дубоког смирења; зато је често и са сузама усрдно певао. Посебно је волео "Чертог Твој" ("Ложница Твоја").

Биограф о његовој спољашњости каже следеће:

"Лице - ни по чему није освајало на први поглед, нимало лепо у уобичајеном смислу схватања физичке лепоте, чак и неправилно због недостатка у очима, са печатом сталног погружавања у себе, па самим тим на први поглед више строго него пријатно; постојала је, међутим, таква сила благодати да је то лице, служећи као огледало чисте, љубвеобилне и смирене душе блистало неком неземаљском лепотом, одражавајући у себи ову или ону особину унутрашњег човека, плодове духа које је набројао Апостол. Уопште, у њему се налазило ретко јединство детиње простодушности, благости и смирења, који су га чинили приступачним свима и свакоме".

А ево шта пише један светски човек, како дознајемо из дневника јеромонаха Јевтимија:

"Наш први сусрет са старцем, мимо мог очекивања, није донео ништа посебно. Сећајући се казивања о. К., мислио сам да ћу срести подвижника са особитим изразом на лицу и посебним манирима: показало се да је то био простодушан, обичан монах, изузетно скроман, неразговорљив, а осим тога, и муцао је. Ја сам заиста био разочаран, али моја жена, без обзира на своју живахност, одмах је осетила неки несвестан страх помешан са побожашћу и када га је следећи пут посетила, привезала се за њега свим срцем".

"Следеће јесени поново смо посетили Оптинску пустињу. 0. Макарије био је већ сусретљивији и отворенији са нама. Искрпно се распитивао о нашем животу, говорио је о Петрограду и искушењима која се тамо сусрећу на сваком кораку. Када сам отворено говорио о немирима који су ме тако наметљиво прогнали у престоничким разонодама, о. Макарије се распричао онако, како никада није говорио са нама. Жудно смо хватали сваку реч подвижника и, по његовом одласку, саветујући се једно са другим, записали смо чудне речи старца Божијег..."

"Сва баналност овоземаљског живота искрснула је пред нама у свој својој наказности; у грудима је стезало због суза које су се накупиле и незадрживо, у потоцима, потекле из мојих очију. Да, плакали смо, и слатке су биле те сузе дубоког кајања због грехова! 0. Макарије нам је саветовао да строго постимо и, благословивши нас, пошао у друге гостионичке собе да би посаветовао и упутио (и друге) посетиоце, који су жудели за његовом поучном речју. За све време нашег припремања за исповест и и Св. причест старац нас је свакодневно поучавао и саветовао".

Јеросхимонах Макарије рсфен је 20. новембра 1788. године у племићкој породици. Породица је била побожна, тако да се његов прадеда Јован замонашио. Родитељи, нижи чиновник Николај Михайлович Иванов и мати Јелисавета Алексејевна дали су најстаријем сину име Михаил, у част св. кнеза тверског, чији се помен слави 22. новембра; касније су добили још три сина и једну кћер. Живели су у околини Калуге, у врло лепом месту недалеко од Лаврентијевог манастира чији је архимандрит, Теофан, духовно одгајао ову породицу. "Усред утисака које су остављали сеоски предели, пријатни за око и радосно - умирујући за срце, имајући пред очима мирну монашку обитељ из које се свакодневно до житеља Ж. разлегао звук звона позивајући монахе на молитву, одрастао је будући монах и молитвеник, тада још непознат свету", описује биограф дечакове прве утиске.

Када је Михаилу било пет година, умрла је мајка која га је волела више од друге деце и често имала обичај да за свог мирног и кротког сина каже: "срце ми говори да ће од овог дечака бити нешто посебно". Због мајчине болести, породица је променила место боравка. У граду Карачеву започео је и завршио школско образовање и већ у 14. години ступио на не тако лаку дужност књиговође, у чему се одлично сналазио и скренуо пажњу на себе. Михаил је, међутим, наставио да живи на свој начин. Много је читао, тражећи одговоре

на најважнија питања ума и срца. Волео је музику и одлично свирао виолину, налазећи у томе велику радост. У 24. години живота, након очеве смрти, дао је отказ и отишао да живи на селу. Домаћинством је лоше

управљао. Једном приликом су мужици покрали много хеље. Михаил их је дуго убеђивао, позивајући се на Св. писмо. На крају су мужици пали на колена у великом покајању и постидели Михайлове рођаке који су му се подсмевали. Покушали су да га ожене, али како је био неугледан и ни сам није имао жеље за тим, на томе је и остало. Отпутовао је на Коренски вашар, купио тамо књиге духовног садржаја и у потпуности им се предао. Понекад је одлазио у столарску радионицу и тамо радио док се не би заморио, покуравајући на тај начин младалачку плот духу.

У јесен 1810. пошао је на ходочашће у Плошанску пустињу, где је постао свестан своје давнашње чежње и одлучио да живот посвети Богу. Тамо је и остао. Пославши браћи документа о одрицању од имања, замолио је само да за хиљаду рубаља подигну капелу на родитељским гробовима.

У то време у Плошанској пустињи налазио се ученик великог старца Пајсија Велочковског, Атанасије, који није могао а да не заинтересује младог молитвеника. Он се у потпуности препустио његовом руковођењу, добивши на тај начин исправно почетно усмерење. На жалост, скоро да нема материјала који би нам бацио више светлости на ту дивну личност. Поседовао је много превода аскетских дела светих отаца - подвижника, које је начинио о. Пајсије. Ти текстови су затим прешли у Оптину и били издати у преводу са словенског на руски.

Ту је искушеник Михаил научио црквени устав и нотну певање. Помагао је у преписци. На дан 7. марта 1815. пострижен је у расофора са именом Макарије, у част преп. Макарија Великог. Носећи штап, пешице се упутио у Кијев. У повратку је посетио Глинску пустињу, где се упознао са игуманом, старцем Филаретом. Године 1824. путовао је у Ростов на поклоњење моштима св. Димитрија Ростовског и након тога први пут посетио Оптину. Следеће године умро је његов старац. Макарије је одређен за духовника Севског женског манастира. Тако започиње његова духовничка делатност.

Макарију је било тешко без учитеља. Тада се, међутим, десио један значајан сусрет. У његову обитељ стиже о. Леонид, који је био под руковођењем схимонаха Теодора, такође ученика поменутог молдавског архимандрита Пајсија. О. Макарије је поново добио руководиоца. Био је то одговор на његове молитве, јер је духовна напуштеност тежа него телесна. Иако је о. Леонид сматрао о. Макарија сатрудником у монашком подвигу, одлучио је да са њим поступа као са учеником, попуштајући његовим молбама и смирењу. Уосталом, њихов заједнички боравак убрзо је прекинут: о. Леонид упућен је у Оптину. Почели су се дописивати и то се

завршило преласком о. Макарија у Оптину, што није било нимало лако. Дуго је чувао успомену на Плошанску пустињу.

Старац Леонид је био необичан човек. Водио је непрестану унутрашњу битку, творио молитву Исусову, имао дар прозорљивости и исцељивања. Да би се сакрио од испразне славе, претварао се да је помало јуродив. Није трпео неискреност, високоумље, непостојана осећања. Отац Макарије остао је уз њега све до (Леонидове) смрти. Обојица су "одгајили" великог старца Амвросија, прозорљивца и чудотворца. Била је то атмосфера испуњена благодаћу која је вршила чуда. Стопе напаћених и убогих, физички и духовно, снажније су утабале стазицу ка Оптини него ка другим манастирима. Старац Леонид је свакога прихватао са огромном љубављу, па је и своје ученике саветовао да исцељују болести оних који долазе, не гнушајући се ничега и презирући само грех. Под његовим руковођењем они су се у потпуности предавали онима који су им долазили: саслушали би све, што би им откриле грехом помућене душе, прихватили исповедање помисли, одговарали и на писмено упућена питања. Старац је често провидео где се крије зло и разобличавао га, али само зато да би после тога запљуснуо таквом љубавном топлином, да би посебно остала у сећању радост задобијања чисте савести. Отац Макарије је био мекше душе. Са многима се дописивао. Након смрти о. Леонида, сва тежина духовног руковођења пала је на његова плећа. Тиха радост у Господу никада није напуштала то свето дело, које исцељује и душе и тела. "Помазујући их јелејем из кандила које је горело испод многопоштоване Владимирске иконе, старац је доносио велику корист болеснима телом, и безброј је примера таквих исцељења. Нарочито су честа била исцељења ђавоиманих".

Старац је живео поред самог улаза у скит, у келији са леве стране, подељеној ходником на две половине, за њега и келијника. Старчева половина састојала се од собе за примање и спаваће собе, тј. мале келије са једним прозором окренутим према југу, одакле се видела стазица која од улаза у скит води према цркви; испред (тог прозора) налазио се сто. На њему су у највећем реду лежале гомиле писама, хитних и она која то нису, писаћи прибор, нови духовни часописи и, на најважнијем месту, увек по две - три светоотачке књиге. Поред стола - фотеља са јастуком. У источном углу - иконе, слике манастира и сл. Ту је најважнија била икона Владимирске Мајке Божије са кандилом које се никада није гасило, а испод ње, уместо налоња, дрвени ормарић за извршавање правила, са Псалтиром, св. Еванђељем и другим књигама. Уз западни зид - ниска постеља са Распећем над узглављем, а изнад - икона Спаситеља са овцом у рукама. Низ зид - портрети св. Тихона Задонског, Симеона из Бјелобјерешке пустиње,

јеромонаха Филарета из Новоспасовског манастира, стараца Атанасија, Теодора и Леонида. У тој келији провео је 20 година. Све је сведочио о његовим тајним уздасима и о духу који се одрекао земаљске имовине. Ту је често проводио бесане ноћи и устајао на правило чим би се у 2 часа ујутро зачуло скитско звоно; често је сам будио своје келијнике. Читали би јутарње молитве, 12 псалама, 1. час, Богородичин канон са акатистом. Ирмосе је сам певао. У 6 сати читали су му "изобразитељне часове" и пио је једну до две шоље чаја. Затим би зашкрипала врата на првој одаји и појавили би се посетиоци. Жене је примао иза скитских врата, у посебној келији. Ту је слушао о људским патњама. Очигледно је имао дар духовног расуђивања, а такође и снагу смирења и љубави, што је његове речи чинило нарочито заповедничким. Људи су се обнављали након беседе са њим. Пријемна соба била је украшена портретима светитеља и подвижника, живих или оних који су недавно преминули.

У 11 часова звонило би за обед и старац је одлазио у трпезарију, затим се одмарао и поново примао посетиоце. У два часа, са штапом у једној и бројаницом у другој руци ишао је у гостионицу где га је понекад очекивало и стотину људи, сваки са својом потребом, духовном или житејском. Свакога је са љубављу саслушао: некога би уразумио, а некога одводио са руба очајања. Схватао је и решавао савремена питања: о побољшању народног живота, о описмењавању и образовању. Када су му саопштили о безнадежном стању Севастопоља, пао је на колена молећи се пред иконом Владичице. Био је дубоко погођен смрћу цара Николаја Павловича.

Следећи случај заслужује пажњу:

Један образован човек добијао је нападе ђавоиманости, који би се учестали ако би се приближио освећеним предметима; дуго су га рођаци, који нису хтели да признају суштину болести, лечили у иностранству, код лекара и по бањама, али није било никакве користи. Један верујући пријатељ довео га је у Оптину и из гостионице неприметно позвао старца. Иако никада ништа није чуо о њему, болесник се узнемирио и проговорио: "Иде Макарије, иде Макарије", и тек што је старац ушао, бацио се на њега са поамним криком и ошамарио га. Велики подвижник је, препознавши замку ђаволску, употребио најјаче оружје - смирење, и брзо му окренуо и други образ. Опржен смирењем, демон је изашао из страдалника који је дуго лежао укочен пред старчевим ногама, а затим је, не сећајући се свог поступка, устао исцељен.

Измучен и тешко дишући, враћао се старац са свакодневног подвига. Долазило је време да се слуша правило, које се састојало из 9. часа, катизме са молитвама и канона ангелу - чувару. Звони за вечеру. Понекад му је

доносе. Он чак и у то време прима манастирску и скитску браћу уколико неко од њих у току дана није стигао да му исповеди помисли. Ако се неко дуго не појави - он постаје узнемирен, сам одлази код њега у келију и то увек у прави час, остављајући за собом спокој и радост. Задавао је и послушање: читање отачких књига, одређено по мери свачијег духовног узраста. Почињао је од књиге аве Доротеја, називајући је "монашком азбуком". Није подносио нерад, па је у скит увео рукоделија: стругару, плетење и сл. Сваки од браће знао је и осећао да ће бремене свог труда и патње поделити са љубвеобилним и мудрим оцем. Знао је тако да утеши и ободри да би кривац излазио из његове келије ван себе од радости.

Зато је подвижнички живот изгледао лак.

Завршавајући дан, саслушавали су правила: мало повечерје, молитве пред спавање, два поглавља Апостола, једно из Еванђеља, затим кратко исповедање, а онда би старац благословио и отпустио. Било је већ касно. Старац је улазио у своју келију где је светлוצало кандило под иконом Заступнице. На столу је лежала хрпа писама на које је требало одговорити. Тело је потмуло болело због изнемоглости, а срце због сазнања о великом људском страдању. Очи би се оросиле сузама, а умом би одзвањало умилно песмопојање:

"Ложницу Твоју видим украшену, Спасе мој, и немам одежде у којима бих у њу ушао; просветли одећу душе моје, Дароватељу светлости, и спаси ме".

Већ одавно су се иза прозора угасиле светиљке скитских келија. Завладала је молитвена ноћ. Старац би сео за сто. Писао је. Ево једног писма:

"Како се може непостојано осећање умилења и суза сматрати љубављу Божијом? Ум у тајности заводи самога себе и задобија високоумље и гордост, лишава се свега онога, а смирења ту није ни било. Бог је показао шта је Његова благодат са нама и одузео нам је да се не бисмо погордили; уосталом, он нас није ње у потпуности лишио, али ју је сакрио од нас да бисмо Му се смирено клањали. Понекад Му је угодно да на нас пусти таму и мрак духовни, хладноћу и скамењеност, да бисмо себе сматрали последњима и најгорим од свих и да не бисмо тражили духовну утеху, сматрајући себе недостојним ње; у томе се и састоји савршено, смирено себепредавање Спаситељу. Он је ишао путем патње, па је чак и у Својој молитви Оцу изрекао: Жалосна је душа моја до смрти (Мт.26;38), али се ипак предао Његовој вољи, заповедивши нам да идемо крсним путем, а не путем радости. Ви, ако мислите да ћете у осећањима утехе пронаћи љубав Божију, тражите не Бога већ себе, тј. своју утеху и клоните се пута патње,

сматрајући да ћете пропасти ако не будете имали духовну утеху; напротив, лишавање утехе нас не узноси, него нас смирује".

Угасила се свећа. Старац је почео да се моли.. Молитва се у њему не прекида, било да је међу гомилом људи, за трпезом, да разговара или да је ноћна тишина. Из ње се излива јелеј његовог смиреноумља.

Годину дана пре своје смрти, старац је предсказао једној тешко болесној властелинки: "Оздравићеш, а онда ћемо истовремено умрети". Умрла је 23. августа 1860.Г. Након три дана, старац се изненада разболео, и помазали су га 30. августа. Поделио је своје ствари, опростио се и поучавао. Народ се окупио. Два дана пре смрти, по његовој жељи, изнели су га у пријемну собу и положили на под како би га посетиоци могли видети кроз прозор. "Увече је болеснику постало осетно слабије и пожелео је да се поново причести Св. тајнама, што је и учинио у 8 сати, седећи у фотељи. Око поноћи старац је позвао духовника и пошто је са њим разговарао пола сата, замолио је да му прочитају Канон на исход душе. "Слава Теби, Царе мој и Боже", ускликнуо је старац док су читали овај канон и час би окренуо очи према икони Спаситеља са трновим венцем која се налазила на његовом столу, час према икони Владимирске Мајке Божије. "Мајко Божија, помози ми", молио се одлазећи на пут баћушка читаве земље, молећи за брзо ослобађање од телесних окова.

Ноћ је била веома тешка, али је и ту кроз стезање руку, благослов и поглед изражавао своју захвалност онима који су га неговали. На дан 7. септембра у 6 сати, причестио се Светим тајнама при чистој свести и са умилењем, а након једног часа, током 9. песме Канона на раздвајање душе од тела велики старац Макарије тихо је и без патњи отишао Господу у ложницу Небеску.

То је кратка историја великог, свету туђег подвижника смиреноумља.

ПИСМА ОПТИНСКОГ СТАРЦА ЈЕРОСХИМОНАХА МАКАРИЈА

Увод

Старац Макарије био је велики учитељ смирења. "Јер смирење - по речима св. Исака Сирина - и без дела многа сагрешења чини опроштеним, док је без смирења узалуд сав труд наш, свака добродетељ и свако дело" (Беседа 46.).

Старац Макарије није рекао ништа ново, своје, него се у његовом учењу, као на тихој површини воде, одразило цело звездано небо светоотачког учења.

Његово духовно учење, углавном, похрањено је у зборнику његових писама. Интересантно је приметити његове личне погледе на "савременост". Ти погледи могу се назвати "Оптинским". Њих су делила духовна лица "оптинског духа", какав је на пример био о. Антоније (Бочков), тако су мислили и "оптинци" из света, какви су били браћа Киријевски и многи други. У писмима монасима (писмо бр.165), Старац пише: "Срце крвари при помисли на нашу драгу отаџбину Русију, мајчицу нашу, куд она хита, шта тражи? Шта ишчекује? Просвећеност расте, али умишљена; она све обмањује надом коју пружа; младо поколење не храни се млеком учења наше св. Православне Цркве, него неким иностраним, помраченим, отровним духом; хоће ли то дуго да траје? Коначно, на путевима Промисла Божијег записано је шта све треба да буде, али је то по неизрецивој Премудрости Његовој скривено од нас"... "Треба да се оканемо европских обичаја - писао је у 172. писму - да заволимо свету Русију, да се кајемо због тога што су нас ти обичаји завели у прошлости, да будемо чврсти у православној вери, да се молимо Богу, да приносимо покајање за оно што је било"...

На слично неодобравање повођења за европским обичајима и друштвеног презира према моралним добрима пређашње Свете Русије може се не једном наићи у писмима о. Макарија.

Славјанофили су се негативно односили према византизму. За Оптину Пустињу византијски светитељи били су темељ и основа њене вере и идеологије. Што се А. С. Хомјакова тиче, није познато је ли он долазио у Оптину Пустињу, и у сваком случају не може се сматрати послушником Оптинских старца, док о њему или о његовом погледу на свет нема никаквих осврта у њиховим писмима. Киријевски, који се савршено слагао са старцима и био једнодушан са њима, лично је узимао активног учешћа у издавању светоотачке литературе, не може да буде назван "славјанофилом". Такве тврдње доказ су непознавања историје Оптине Пустиње и њене улоге.

Писма старца Макарија изашла су у две књиге: 1) Сабрана писма блажене успомене оптинског старца јеросхимонаха Макарија монасима (са додатком: Два текста која је старац саставио на основу Речи Божије и дела

светих отаца, и његовим белешкама о смирењу), издање Коз. Вавед. Опт. Пуст. Москва 1862, обим 343 стране, и 2) Сабрана писма блажене успомене оптинског старца јеросхимонаха Макарија мирјанима, издање Коз. Вавед. Опт. Пуст. Москва 1862, обим 700 страна.

Доле доносимо седам првих писама из другог зборника, која је И. М. Концевич приредио недуго пре смрти. Упућена су једном лицу и написана током 11 година (1840-1851 г.). То лице је млади и богати спахија. Он служи као чиновник, али не зато што мора, већ да би учинио својим ближњима. Он чита духовне књиге, тежи бестрашћу, али оно му остаје недостижно, никако му "не полази за руком". Он очајава: "Јао мени! Ја сам лукави и лењи слуга, и стога заточеник ада и смрти. Ја сам изгубљена овца".

У његовој души је немир и борба: он никако не може да се одлучи који пут да изабере у животу, да ли да иде у манастир или да остане у свету...

Своју прозорљивост старац Макарије тако вешто прикрива, да она веома лако може да остане непримећена.

Писмо 1. (одговор)

Мала жртва коју приносите - кандило, нека буде благопријатна пред Богом.

Она је само символ ваше усрдности, а не ваших добрих дела, о којима треба да се старате, како бисте исправили срце своје према заповестима Божијим, тражећи за то Његову помоћ, јер без Њега ништа не можемо да чинимо (Јн. 15,5). Но ђаво, који као лав ричући ходи и тражи кога да прождере (1. Пет. 5,8), супротставља се нашој доброј намери, води борбу против нас и мами нас на страсти.

Кад му то не пође за руком, онда одвлачи у умишљеност о својим добродетељима, насрћући тако на војника Христовог и сдесна и слева.

Поуздано оружје против њега јесте смирење, за које се свим снагама морамо трудити да га имамо, како када напредујемо, тако и у нашим духовним слабостима.

Осуђивање, као и гнев, знак је гордости,

Ко жели да се поправи, али га страсти савладавају, такво искуство стиче по промислу, како би се макар и против своје воље смирио и тако привукао Божију благодат на себе.

Имајте и ви свагдашње **смирење**, па вас неће обузимати гнев; а и када вас победи, **не смућујте се**, већ се кајте и смиравајте, па ће он с Божијом помоћу да одступи од вас.

Писмо 2.

Пред вама је кратко расуђивање које није од моје оскудне памети, већ, са надом на Бога над умовима и Господа, Који и бесловеснима даје реч на корист народа Свога - од Његових речи и од дела Богонадахнутих отаца, који су нам после **делатног живота** оставили своје **учење**, како бисмо се по њему управљали.

Вера је основа свих добара, *без вере није могуће угодити Богу* (Јевр. 11,6), она је и дар Божији (Мк. 16,16; Мт. 28,19-20).

Св. ап. Јаков учи: *Каква је корист, браћо моја, ако ко рече да има веру, а дела нема. Зар Га може вера спасити! Вера, ако нема дела, мртва је сама по себи. Као што је тело без духа мртво, тако је и вера без дела мртва* (Јак. 2,14,17,26).

Нама је за спасење потребна не само вера, него и дела. Речи апостола Павла: *делима закона ни једно тело неће се оправдати*

(Рим. 3,20), односе се на старозаветне обредне радње, а не на заповести нове благодати.

Мудровање по коме се оправдање задобија само вером, без дела, неправославно је, **лутеранско**.

Но и онај ко полаже наду на своја дела, чак и са вером - у заблуди је.

Након крштења свакако је неопходно извршавати заповести Божије, јер се тако благодат која нам је дата кроз крштење чува, а по мери успеха у томе она се и умножава.

Преступајући пак заповести, покајањем поново стичемо благодат. И све то делује кроз веру, док без ње не бисмо ни приступали делима покајања.

На сваком су месту вера и дела (заједно).

Но не треба мислити да смо својим делима заслужили спасење: оно нам је омогућено Спаситељевим заслугама.

Ваља делати, али не и полагати наду на дела. Полагање наде на сопствена дела знак је **охолости**. Господ нам не даје увек снаге за вршење добродетељи, чак допушта и да нас надјачају страсти, како бисмо постали свесни своје немоћи и смирили се пред Богом, сећајући се заповести Његове: *кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10). Прочитајте у првом тому Добротољубља код Марка Подвижника о онима који умишљају да ће

се делима оправдати (на српском: Добротољубље I, стр. 388-404, изд. ман. Хиландара, 1996 - прим.прев.).

Знајући да су дела неопходна за спасење, и трудећи се да их извршите, ви не налазите довољно снаге у себи и бивате савладани страстима, па се онда узнемирујете и не знате шта да чините? Полагање наде на Бога и на молитве Његовим угодницима може много да помогне у делу нашег спасења, док смућивање услед неуспелог покушаја долази од духовне гордости. Зли дуси сеprotиве нашем спасењу: *супарник наш, ђаво, као лав ричући ходи и тражи кога да пождере* (1. Пет. 5,8).

"Будући жељан знања, буди и трудољубив, јер голо знање чини човека гордим" (Марко Подвижник).

Јер не ратујемо против крви и тела, него против поглаварстава, и власти, и господара таме овога света, против духова злобе у поднебесју (Еф. 6,12).

У зависности од тога с каквим се борцима бориш, потребно је да имаш одговарајуће оружје, а то је **смирење**, коме они не могу да се супротставе, Без њега, сукобљавајући се са њима самоуверено и гордо, увек ћеш бити побеђен. Господ је и допустио да падамо зато да бисмо се смирили. *Срце скрушено и смирено Бог неће презрети*(Пс. 51,17) и *Господ је близу оних који су скрушена срца, и спасава оне који су смирена духа* (Пс. 34,18).

Писмо 3.

Одсецање своје воље и неуздање у сопствену памет јесте прво средство којим се стиче смирење. Вама је довољно само да помислите на то, па да се узнемирите умом и срцем, што долази од самољубља и гордости.

Све до сада ви сте своје поправљање и спасење заснивали на своме мишљењу, на своме разуму и својој вољи; и снага којом се супротстављате ишчезава јер због ваше охолости непријатељ има слободу и моћ да вам приђе. Оно што се чини без поговора, са послушношћу, обавља се лако и мирно и доноси корист.

Ви пишете: "Треба мање расуђивати и трудити се да мисли буду заузеле молитвом". Али цела ваша несрећа је у томе, што, знајући све то, не придржавате се, и при томе још осећате да уорште **нећете моћи да дате одговор на Страшном Суду**. Ако ово последње уноси у вас страшан немир, онда је то ђавоља замка и плод гордости.

Свесни своје грешности, не треба да очајавате, него да се више **смирите** и да се дивите човекољубљу Божијем које вас трпи и очекује ваше обраћење и покајање (видети св. Јован Златоуст, О покајању).

"Покајање је мелем код прегрешења, уништавање безакоња, отирање суза, смелост пред Богом, оружје против ђавола, мач који му одсеца главу, нада на спасење, истребљење очаја. Оно човеку отвара небо, води у рај, побеђује ђавола.

Грешиш ли? Не очајавај... Оружје ваше против ђавола је **неочајавање...** Ако сваки дан грешиш, сваки дан треба и да се кајеш.

Јеси ли данас ороноу од греха? Обнови се покајањем... Цео живот сам провео у греху, ако се покајем, хоћу ли се спасити? Наравно да хоћеш!

Милост Божија повезана је са покајањем, човекољубље Божије је безмерно и доброту Његову немогуће је исказати, јер твоја злоба има меру, твој грех, какав год био, ипак је људски грех, док је милосрђе Божије неизрециво - зато се надај да ће оно савладати злоћу твоју; замисли искру која пада у море, може ли она да опстане? А колико је мала искра у поређењу са морем, толико је мали грех спрам човекољубља Божијег. Није чак ни толико, јер колико год да је велико море, оно има своју меру, док је човекољубље Божије безгранично". (видети такође Добротољубље, т. III, св. Петра Дамаскина)

Тражите да вас научим како да задобијете дар **молитве**. То је као када бисте од сиромаша тражили богатство. Кад је то у питању, ја сам нико и ништа. Како вас могу научити ономе што ни сам немам. Али понудићу вам учење **Светих Отаца** о томе.

Треба да се молимо за све, јер је то дуг наш, по заповести Божијој и апостолској и по учењу Светих Отаца: да бисмо били сачувани, за спасење наше, за опроштај грехова, за наше ближње и много шта друго, али **са великим смирењем, и не тражећи дар у себи**. Сам Господ дариваће оне који су тога достојни.

Макарије Велики: Глава сваке добродетељи и врхунац сваког доброг труда, јесте непрестано пребивање у молитви, кроз које свагда можемо да добијемо и друге добродетељи које затражимо од Бога. Но ако не будемо украшени смиренумудреношћу, простодушностју и добротом, молитва нам неће ништа користити". Даље он поучава како ваља пребивати у молитви: да пре свега треба чврсто веровати Господу и свецело се предати речима заповести Његових, да се треба потпуно одрећи света, како се ум не би освртао ни на шта од видљивих ствари и како би заиста непоколебиво пребивао у молитвама, и не очајавати у непрестаном ишчекивању Божије милости и помоћи, имајући свагда Њега на уму.

" Ако молитва у нама не буде сједињена са смиренумудреношћу и љубављу, простодушностју и благошћу, онда то није молитва већ само маска молитве и никакве нам користи неће донети".

Видите каква треба да буде припрема за молитву, како молитву ваља упражњавати и како се достиже дар молитве. Погледајте себе и видите на ком сте ви степену и је ли по вашој мери да достигнете висину такве добродетељи, какву је достигло мало и оних који су се удаљили од света и све одбацили...

Писмо 4.

Кад помислите на причешће Светим Тајнама, ви кажете: "Ако Господ погледа на мој грех, тешко да ће ми икада бити допуштено да се причестим од извора бесмртности. Тешко мени! Ја сам лукави и лењи слуга, зато сам плен ада и смрти!"

Одговор:

Сматрати себе достојним - знак је недостојности. Василије Велики и Јован Златоуст кажу: "Знам, Господе, да се као недостојан причешћујем"... "Нисам достојан, Господе, да уђеш под кров душе моје"...

Писмо 5.

"Нама не доликује да очајавамо. То је зло, јер си тиме сагрешио, човече. Зашто у неразборитости својој гневиш Бога сматрајући Њега немоћним? Зар не може да спасе твоју душу Онај ко је оволики свет ради тебе створио? Ако кажеш да ти је нешто на осуду, онда се покај, и примиће покајање твоје, као што је примио покајање блудника и блуднице. Ако ни то не можеш, него и против своје воље сагрешиш по навици, онда имај смирење као цариник и то ће ти бити довољно за спасење. Јер непокајани грешник који не пада у очајање него себе сматра за грђег од сваког другог створења и не усуђује се да било кога осуди или укори, него се још више диви човекољубљу Божијем, и захвалан је добротвору, може и многа друга добра да има. Ко се и ђаволу кроз грех потчини, али ради страха Божијег не послуша непријатеља који га присиљава на очајање, пребиваће због тога у Богу" (св. Петар Дамаскин). И још о томе: **"Како је велико добро истинско покајање:** ако ко пожели, опет може почети с покајањем. Ако си пао можеш да устанеш; ако наново паднеш, наново устани, и никако не очајавај због свог спасења, шта год да се догоди. Не предај се својевољно непријатељу, и ово трпљење, уз самоукоревање, биће ти довољно за спасење"...

Желим вам да будете мудри у духовној борби, да познајете замке ђавоље и изнад свега, да се смирите. Смирење је најјаче оружје против ђавола и његових стрела.

Да вам Господ да снаге у овој борби, и да вам подари венац у онај дан, а сада не тражите за себе дарове: јер ко је смирен не мисли да је достојан тога, али је велик пред Богом.

Светитељи су за себе мислили да су најгори од свих, а Бог их је прославио.

Писмо 6.

"Слава Богу Који вам је уз живот даровао и могућност да се користите његовим добрима. Осећајући неизрециву захвалност због милости Његове, треба да се трудимо да кроз испуњавање Његових светих заповести стекнемо љубав Његову, као што је Он сам рекао: *Ко има заповести Моје и држи их, то је онај који ме љуби; а који Мене љуби, тога ће љубити Отац Мој; и Ја ћу Га љубити и јавићу му се Сам* (Јн. 14,23).

Жалите се на недостатак времена, на проблеме које доноси живот, и на немогућност да се бавите сопственом душом онако како би требало. Али нама се управо кроз проблеме које доноси живот и општење са људима пружа могућност да се занимамо својом душом, тј. да испуњавамо заповести Божије. Како да их испунимо ако не кроз општење са људима?

Ви још нисте достигли тај узраст да бисте могли да водите потпуно отшелнички живот, у усамљености, борећи се само са демонима или наслађујући се умним сагледавањем тајни, о чему сте већ читали код св. Исака Сирина, а св. Јован Лествичник не допушта да онај ко мисли (добро) о себи види макар и траг безмолвија.

За испуњавање заповести Божијих треба много претрпети од света, тела и ђавола. *Јер сви који хоће да живе побожно биће гоњени* (2. Тим. 3,12), *и који хоће свету пријатељ да буде, непријатељ Божији постаје* (Јак. 4,4). *Јер је телесно мудровање непријатељство Богу* (Рим. 8,7). *Ђаво, као лав ричући ходи и тражи кога да прождере* (1. Пет. 5,8). То су препреке које нам ова три непријатеља постављају у испуњавању заповести Божијих. Непријатељи су: свет, тј. страсти, наше тело и ђаво.

Они нам се супротстављају и у манастиру, али у манастиру је мање саблазни, и у окружењу мањег броја људи заповести се лакше извршавају (видети код аве Доротеја, о одбацивању света).

Но ви у себи још не налазите снаге да оставите ствари овога света. Шта вам је чинити? Угледајте се на св. Петра када се давио у таласима: *Господе, спаси ме* (Мт. 14,31) и на св. Давида који је завапио: *Покажи ми пут којим да идем, јер к Теби подижем душу своју* (Пс. 143,8) и *пут лажни уклони од мене* (Пс. 118,29).

Узрок свих наших неуспеха је **гордост**; њени изданци су: уображеност, високо мишљење о себи, презирање других и њихово осуђивање. Колико год се ми трудили да упражњавамо добродетељи, оне ће бити помрачене и неће доносити корист, пошто су и оне у том случају преступање заповести Божијих и противљење вољи Његовој.

Учење Господње и сам живот Његов јесу кротост и смирење, за које нам је и заповедио да се угледамо на Њега. Гордост је узрок свих наших зала, док је смирење посредник за свако добро!

Ако чак и приликом извршавања добрих дела треба да имамо срце скрушено и смирено и дух скрушен који Бог неће презрети (Пс 51,19), колико тек у недостацима и слабостима својим треба да се погружавамо у бездан смирења.

Читајте отачке књиге, али више оне практичне, јер у духовном стању у коме се ви налазите, оне друге, теоретске, могу да донесу више штете него користи. А из практичних сазнаћете колико сте немоћни и смирићете своје срце, и тада ће вас Бог погледати и послаће Своју помоћ да се испуни воља Његова...

Писмо 7.

Пишете да приликом читања отачких књига долазите у унијије тако што присиљавате себе на пост, бденије, молитву, а када размишљате о томе због чега ово чините, ни сами не знате разлог. Ово ваља чинити из љубави према Богу, а њу ви не осећате у себи. Кад таква мисао прође, на њено место долази друга, и тако страсти предају једна другој ваше сирото срце, те тражите мој савет.

Одговор: Читање отачких књига веома је потребно и корисно за познање воље Божије, јер су оци испунили Реч Божију, која нам је предата у Светом Писму и прошли су је својим делатним животом, остављајући нам пример у својим учењима.

Ако ви читате само Реч Божију - не читајући оце, не познајући начин живота и борбе - онда умислите да можете да је испуните, а да се не смирите.

А читајући оце, ви стремите испуњењу онога што је написано, но не успевајући да достигнете њихову меру, схватате сопствену немоћ, смиравате се и задобијате милост Божију, која се нарочито не смирене распростире.

У Отачнику стоји:

"Брат упита старца, говорећи: шта ми је чинити, ако читам дела отаца, а не творим? Одговори старац: ко чита дела отачка а не твори их, смирава се и задобија милост Божију, а ко не чита неће се смирити и неће задобити милост Божију".

Због тога није мала корист коју доноси читање њихових делатних поука.

То да не знате ради чега делате није тачно; делате из љубави према Богу, али љубави несавршене, која је у срцу и потиче од вере.

Читајући Реч Божију и примере из живота отаца који су савладали страсти и достигли љубав Божију, утврђујемо се у вери, присиљавамо на делање и на пројављивање љубави према ближњем.

Када са смирењем испуњавамо ово правило, онда прелазимо на **виђење** (сазерцање), задобијамо духовну утеху, а љубав Божија постаје нам очигледнија.

АВРАМ

С Аврамом, који свога сина приноси као жртву Богу, упоређују се родитељи који своју децу дају у монахе

Познато вам је да је Бог захтевао од патријарха Аврама да принесе као жртву сина јединца и да се овај нимало није устезао да то испуни; зато је добио велико уздарје и овде и у будућем животу и назван је оцем верника. Како сте Му и ви дали у службу ако не јединца оно ипак вољеног сина - Бог вас неће лишити награде.

АД (ПАКАО)

Узбурканост и смутња у души јесу стање пакла

...Бог нам је завештао мир и љубав, а враг убацује мржњу, сумњу и смутњу... где је Божје деловање онде су мир и спокојство, а где су вражје работе, онде су упорна насртања и подстрекивања демонска - и кад им не одолимо, шта настаје у души? Каква узбурканост и смутња? Једноставно - пакао!

АНЂЕЛИ

У писму... описујете свој положај и жељу да одете у манастир... Ваш се отац, видећи код вас већу наклоност према световном, боји да вам одобри ступање на ово поприште и каже да неко треба да буде Анђео да би живео у манастиру, и код живућих овде види супротно... Ми не можемо бити Анђели али, ако смо спознали своје слабости, можемо стећи наук смиреноумља, сматрајући себе најгорим створењима, и то јесте наша дужност и подвиг

БДЕЊЕ

... Приморавајући себе на пост, бдење и молитву, мислите да то чините онако, ни сами не знајући зарад чега; а ваља ово чинити из љубави према Богу, коју не осећате у себи.... Ако ли вас пак ова мисао напусти, њено место заузима друга и страсти предају једна другој ваше јадно срце... Не може се рећи да телесне радње које вршите - обављате сами не знајући ради чега; већ управо из љубави према Богу, али љубави несавршене, имајући тек малену клицу у срцу, која из вере произлази.

БЕЗГРЕШНОСТ

Саблажњавање сопственом светошћу горе је од прегрешења с покајањем

Ти у писму описујеш своја настојања и самопосматрања и то како, одолевајући многим страстима и слабостима, западаш у сумњу. Из овога се види да иштеш у себи безгрешност и њоме хоћеш да се тешиш и ту полагаеш наду за спас. Веома је могућно да те и напусте сви пороци, али да остане један који може све остале да замени, а то је - гордост. Ми и не приметимо кад се она прикраде, а сама је довољна за погибију душе, мимо других порока и страсти кроз које нас беси непрестано отимају упорним насртањем и свим што је материјално <материјалне саблазни>. У овој бици некад бивамо победници, некад побеђени. У зависности од степена гордости или смерности долази од Бога помоћ или напуштање. - Али како ћемо постићи смирење ако себе не прекоревамо и не кајемо се због нечистих побуда и не сматрамо себе најгорима у помисли и осећању? И стога, ако нам се одузме то делање, то јест борба са страстима, те нас оне савладавају а ми и даље умишљамо да смо безгрешни - до чега смо дошли? До саблажњења сопственом безгрешношћу, које је горе од прегрешења уз покајање. И када будеш у обитељи, буди сигурна да ће се борба још више појачати, водећи према спознаји наше слабости и према смирености.

БЕЗМОЛВИЈЕ

Безмолвију ваља да претходи борба против страсти. Седећи у келији, немојте мислити да чините нешто велико.

Хвалиш се својим безмолвијем, али какву ти је вајду оно донело ако ниси отрпео чак ни једну неправедну оптужбу? Промисли, ко треба да се упушта у безмолвије? Онај ко се већ опробао у вреви општећи с браћом и ко је умртвио у себи страсти гнева и самољубља. Ово ћеш наћи у надгробном натпису Нилу Сорском и у књизи св. Јована Лествичника. Он пише: ко је склон гневу, гордоумљу или лукавству, тај не треба ни да помишља на безмолвије, а ти пишеш да си самољубив, горд и имаш друге страсти; па како ћеш их победити у ћутању ако те нико не дира и не вређа? Овим те не одвраћам од келије и не саветујем ти да келије заобилазиш и да

ти мисли буду раштркане, али ти саветујем да не мислиш како, седећи у келији, чиниш нешто велико. Прочитај код Симеона Евхаитског како он саветује безмолвнику да "седећи у келији себе прекорева" (*Восторгнутіе класі*).

Желиш ли да пролазиш пут безмолвија, руководи се посланицом св. Симеона Евхаитског калуђеру Јовану... Навешћу укратко понешто одатле: ако ли себи приписујеш страсти и грехе веће но у било којег другог, и ако кориш себе због ленствовања, и ако се сваког својег посла са смерношћу и љубављу лаћаш. Ако непријатеље љубиш, ако који мрзе на те и њих љубиш, ако који зло ти творе и њих благосиљаш, ако терете носиш големе, ако прекорен и злим речима опаднут - благословом узвраћаш, ако човека сваког као самога себе, пак и више од самога себе, љубиш и слично - угодан је Богу труд твој те ти и доликује да седиш у келији својој; ако ли пак не - пази, оче, да се не трудиш залуду.

Безмолвије умножава маштања о твом сопственом поправљању (искупљењу) и уводи у гордост

Свети Јован Лествичник, св. Касијан и други строго забрањују безмолвије онима који су још неискусни; а твоје упуштање у то било је такво; како би ти спознала своје страсти и како би могла доћи до смерности? Већ и само маштање о сопственом искупљењу довело би те до потпуног помрачења. Буди захвална Богу што те, надзирајући, призвао да Му служиш и да се бориш против невидљивих врагова. Иначе би ти и мимоишла ту борбу, и сви би те пороци оставили осим једнога, <гордости>, који може све друге да замени, према речима св. Јована Лествичника.

БЕЗОСЕЋАЈНОСТ

Жалиш се на своју безосећајност; али не треба ли она да ти открива ону оскудност из које себе не величамо и не бивамо малодушни већ сва своја делања препуштамо суду Божијем. Он једини зна какву цену да одреди нашим искупљењима (поправљањима) и у недостатку њих - смерности. Увиђајући своју ништост нећемо гледати на туђе недостатке већ ћемо усрдније настојати да буду искупљени (поправљени); при чему се поправља (искупљује) и чистота срца...

БЕСИ (ДЕМОНИ)

Дешава се да и беси пробуде у човеку жеље наизглед благосне, наизглед добре

Још да вам кажем о жељама наизглед добрим. Вама се чини да хладни, мрачни и зли беси не могу да пробуде у човеку привидно благосне и силовите жеље, али у учењу светих отаца види се супротно од вашег мишљења. Св. Исак Сирин каже у 33. Слову: "не пада свака жеља, добра од Бога, у срце (човеково), него само она која му је на корист (то јест која је у складу с његовим спољним околностима и унутарњим стањем и зато је могућно њено испуњење, мада и уз много труда); али слично овоме, пада и од ђавола нека жеља - наставља исти светац - но не на корист човеку". Јер ђаво, ако и подстиче човека на нешто наизглед добро, оно је увек у нескладу с околностима, или стиже пре времена или је пак изнад човекових моћи, како би се човек, не налазећи могућности да испуни ту жељу, безумно паштио и западао у смутњу те тако суштински нашкодио својој души; а некад кроз привидно добре жеље ђаво плете мрежу дубоке саблазни. Преподобни Григорије Синаит у *Добротољубљу*, у глави 7, такву жељу директно назива сатанском... Зато што човек, према самопроцени и самовласном делању, понесен таквом жељом, често одбацује разложне и корисне савете искусних који вазда настоје да полазнике учврсте на стази сигурног спасења, чувајући их од опасних крајности јер, према сведочењу светих отаца, и прекомерност и оскудност, то јест и ванвременско стремљење високом путу и потпуно немарење да се живи богобојажљиво потичу од ђаволског подстрекивања.

БЛИЖЊИ

Господ је наредио да трпимо прекоре и јед од сваког човека од којег нам долазе с Његовим допуштењем

Ти пишеш, уважена Е.А., да је К. болесна и бојиш се да још више не занемоћа. Ништа то није - телесна болест; треба се плашити да не остану незацељене болести душе; а ти чак и не желиш да она буде лечена од таквих болести. Сама си горда па хоћеш и у њу то да усадиш; ти не желиш да се према њој односе грубо и узнемирује те то што ће јој наређивати груби и припрости који су, по твојем мишљењу, нижи од ње. Како си ме овим увредила! - па чија си ти ученица? Христос је био смиран и нама је

заповедио да се научимо од Њега смерности и кротости (Мат.11, 29), а ти сматраш да су други нижи од ње; то је наук противљења и ето ти сама спушташ у њу залог гордости. Треба јој уливати у главу да је она најгора и када би себе таквом сматрала била би већа пред Богом. Бог је наредио да трпимо прекоре и јед од сваког човека од којег Он допусти да нам буду упућени; а ти правиш разлику: те да су они нижи од ње, те да су они груби; а они су, можда, пред Богом велики. Видим да појма немаш о духовном животу кад тако мислиш о другима. Овде нема ни племића, ни трговаца, ни сељака већ су сви браћа и сестре у Христу, и последњи ће бити први а први последњи (Лука 13,30). Читај књиге отаца и сматрај себе последњом па ће твоје незадовољство проћи; а К. су прекори и јед неизоставно потребни ма од кога да долазе: Бог их шаље зарад њеног искупљења (поправљања) и ти треба да јој утужиш да је гора од других и да све прихвата и трпи; овим се она може исцелити, а ако ли пак себе узноси онда нема зашто ни да живи у манастиру - вајде неће бити.

Наше спасење је - у нашем ближњем

Воља Божија види се у Њега настојимо испуњавати у општењу са ближњима, а ако их не испуњавамо и кршимо - треба да се покајемо.

... Спасење наше је у нашем ближњем, и заповеђено је да се не тражи испуњење за себе но за ближњег својег (1 Кор.10,24,33; Флп. 2,4).

БЛУДНА СТРАСТ

Призивај молитве оних који су се подвизавали у чистоти, свету мученицу Томаиду, св. Јована Многострадалног, св. Мојсија Утрина и молитве духовних отаца и свих мајки; и приписуј себи да си најгора, У време борбе сва ова средства су од користи... Н. реци: када се смири тад ће и грдне престати: мање да спава, мање да једе, да се чува празнословља, суђења другима и да не воли украшавање лепим хаљинама, да чува очи и уши. Сва ова средства јесу предохрана; а још да не допушта да јој се у срце увлаче рђаве помисли, но кад стану да надлазе - да устаје и да моли помоћ од Бога.

БОГОПОЗНАЊЕ

Спознаја Бога долази постепено, у зависности од степена очишћења срца од страсти

Ако се трудимо да своје срце чистимо од страсти (а не да их будимо) онда ће, у зависности од степена очишћења, благодат Божја да отвара очи срца како би угледале истинске светлости; *благо онима који су чистог срца, јер ће Бога видјети* (Мат.5,8) али тек онда кад се и кротошћу усаврше, јер се кроткима откривају тајинства; али ми, изгледа, још нисмо прешли преко Црвеног мора страсти и не приближавамо се гори Синајској где је Мојсије видео Бога у купини, и потом примио на тој истој гори закон од Бога; но се већма налазимо у Египту, обузети печењем цигле, приморавани од стране мисленог Фараона да радимо за њега и подижемо градове страсти...

БОГОСЛОВЉЕ

Верна чедо Цркве ваља да верују да је њено учење непогрешиво

А што да ми, страствени, улазимо у непознате тајне и одредбе Цркве - боље да Јој се једноставно препустимо и сматрамо Њено учење непогрешивим. Горд испитује тајне, али се тајинства откривају смернима"... Још се много тога може навести, али не бих, сматрајући сувишним да се ми страствени отискујемо у море богословља. Боље да се потрудимо да мало-помало чистимо ум и срце од страсти, тада ће благодат сама од себе написати законе своје на чистим таблицама срца.

Питаш ме... о беседовању - о Богу, о Његовом свеприсутству, промислима Његовим и слично; током којег осећаш радост, и питаш да ли је то осећање допуштено? Све оно што нас доводи до љубави Божије и до смерности дозвољено је; али морамо знати своју меру и не заносити се хрлећи увис, тим више ако смо у стању узбурканих страсти. Мислим да се сећаш како је један брат говорио калуђеру како увек види Бога, а овај му одговарао: "Блажен ко види грехе своје." И кад је код Пимена Великог дошао брат и упитао га о великим, божанским стварима или темама, овај је ћутао, није одговарао ништа; а кад је онај, уразумивши се, почео да пита о болестима и мукама, онда је и овај отворио своја уста и благодат Божја се излила; уосталом, не треба се потпуно лишити овакве беседе, али се не треба ни заносити у радости.. Јер и док изговарамо чтенија и док појемо увек се поучавамо о Богу, о Његовој Промисли и о заповестима. Свуда и вазда је потребна смерност!.

Ниси... у праву када мислиш да је Господу нашем Исусу Христу непрестано болно од наших грехова. Он је у време својих мука пострадао за

све наше грехе, и бивше и будуће јер је у њих унапред имао увида, али ми Га, грешећи, распињемо, не у садашњости него у време његовог страдања - учествујемо у њему. Он пак у вечној слави царује с Оцем и Светим Духом. А жртва, једном принета на крсту, свакодневно се приноси бескрвно на Литургији ради нашега спасења. Саветујем ти да се не упушташ у богословље, срца наша су још пуна страсти; па дај да се потрудимо еда бисмо се од страсти очистили.

Хвала ти... што си сама решила своје питање о Господњем извођењу умрлих - душа - из пакла пре ваплоћења. Није наше да богословимо; и св. Лествичник и св. Исак и св. Варсонуфије не дозвољавају нам да се о овоме распитујемо и истражујемо него траже да оплакујемо своје грехе и да се чистимо од страсти. А ја ћу о овоме рећи своје мишљење, то јест да *не знам*, и оно сигурно није погрешно, Богу је све знано: у Његовој је власти да казни и да помилује, и сав суд дат је Сину.

БОГОСЛУЖЕЊЕ

Богу је угодно једноставно молитвено појање, пуно смерности

...А Бог ће помоћи да се ваше певнице искупе: пропеваће и читаће у славу Његову. Ако пак не буде вишегласног појања, нека вас то не жалости: Бог то не тражи већ се тиме удовољава нашој сујетној таштини која Богу није угодна; само водите рачуна да на певницама владају ред и поредак, скромност, побожност и тишина. Шта мари што вас мирјани неће похвалити јер се не пева најпрецизније? Боље ће вас Бог чути...

О предности црквене молитве

Жалости те одсуство реда у црквеној служби. Наравно, тужно је то гледати јер нам је највећа радост - достојанствено славословље Божје. Ангели вазда хвале Бога са страхом и свака твар исказује Му побожно поштовање и хвали Га... хвали га и разумна Његова твар - човек... А пошто ваш неред не зависи од твоје воље, препусти то вољи Божјој. Он ће сам да се постара да порадује богосабрано стадо своје, само да у вашу бригу о свештеничкој потчињености и побожности не западне искра таштине, јер би она запалила и све остало. Нека иде како иде, а ти се не мешај јер није теби поверено да бринеш о реду. Боље код куће прочитај катизму с побожношћу, а од цркве се немојте удаљавати; јер је и само саборно

"Господи помилуј" Богу угодније... А ако си могла нешто да учиниш па си пропустила, онда си, дабогме, за то одговорна!

Како се понашати у храму за време богослужеља

У заједничкој молитви не ваља се издвајати од осталих наклонима или се молити на коленима, већ када је то типиком одређено треба метанисати онолико дуго колико приличи. Унутарња чувства не треба изражавати у присуству свих; а ако наиђе осећај умиљенија онда га треба очувати у тајности: Бог гледа у срце. Кад се нарочито молимо, онда можемо и спољним покретом то изражавати, али смерно. *Скрушено и смерно срце Бог неће понизити.*

О дужном помињању уснулих

Рећи ћу теби и твојим сестрама: *да имају ревност за Бога, али не по разуму* (Рим. 10,2); шта вам то значи: наручити службу Божју за покој душе? Зар не можемо дати да се, на оној служби која се врши, умрли спомене на проскомидији и на јектенијама а после да се одслужи парастос од свих уједно? Не: баш треба да буде наша служба и од сваке посебно помен - то је женска памет. Друго је кад се налазите у разним местима, може и свака да закаже службу; и ако нема службе онда може и треба да се наручи; иначе зашто наручивати? Христос је један исти, жртва је иста, и помен душе исти. Ту се, изгледа, с умишљеном усрдношћу преплиће таштина; и гле, чим сте намислиле да укажете нашем старом усрдност запале сте у грех саблазни и осуђивања саблажњених; нема сумње да отац не би хтео то код вас да види; де, промисли мало боље да ли је исправна твоја ревност и да ли је она по разуму?

Ти наводиш пример да ваши исто тако дају помен као што сте ви давале оцу; али какав су они пример? Код нас никада тога нема; па колико је отац поштовао о. Т., али никада службу није наручивао но је вршио помен на заједничкој служби; помен су вршили окупивши сву братију, једнодушно, а после службе послужи се чај и готово. А код вас, просто речено, женска памет; ама чему то - да свака даје парастос одвојено? Нек свака приложи новац на исто место - и замолите да се служи без журбе, да се наглас ишчита цео канон - то ће бити корисније од десет парастоса служених на брзину. А ако ли пак не желиш да измениш ваш наизглед побожан обичај, онда чини како хоћеш.

Како ти имаш грубу представу о помињању родитеља твојега, као да неће бити заклан Агнец за душу твојега родитеља у недељу. Свакодневно се приноси и коље Агнец Божији који прими на се грехе целог света, и при том се спомињу сви умрли по имену и уопште сви православни хришћани; па што се теби чини да Агнец неће бити заклан за душу умрлога? Не знам шта говориш о служби за покој душе; није ваљда да ће на служби за покој или нарученој служби спомињати душу само твојега родитеља? Не, опет исто - сви се спомињу на проскомидији, а на јектенији понекад се спомене и један и многи, али Света Тајна није садржана у јектенији него у проскомидији и свеукупном савршавању Свете Тајне.

Ја не могу сасвим да вам пружим утеху <због трагично умрлог сина>, тражите је... од Господа. Ако се будете предавали узалудној тузи и роптању, тиме му нећете помоћи а себи ћете много нашкодити.

Пишеш да сте обавили четрдесетодневни помен твојем тати и да вам је било тешко. Жао ми је њега, а жао ми је и вас због ваше малодушности: молитва за покојне доноси њима корист и онима који су остали утеху да овде имају начина да им тамо учине добро, а прекомерна жалост није угодна Богу; изгледа као да противречимо Његовој промисли о нама и Његовом поретку. Нећу за то да похвалим твоју маму а моју сестру, већ сам јој писао да та жалост произлази из самољубља. А хвала Ти и спаси, Господе, што га по добру спомиње, и милостињу даје и сељаке радује; све то она њему тамо одашиље.

БОЛЕСТ

Болести морамо примати као посету Божију

Пишете да вас посећују болести и јади. То је знак милости Божије према вама: *Јер кога љуби Господ онога и кара, а бије свакога сина којег примат* (Јевр.12,6), те стога и ваља захвалити Господу за Његову очинску Промисао о вама. Јади нас уразумљују и чине нас искуснима у делањима нашим; исто тако нас очишћују од греха, једнако као и болести.

Узалуд прихваташ помисао да те је, тобоже, напустио Бог, јер болујеш; потпуно је супротно, сам Бог најбоље средство спасења припрема за тебе...

... Ако си уверена да те Бог воли и из љубави допушта да ти тело копни од болести, онда се и ти из љубави према Њему укрепљуј у трпљењу са захвалношћу и не буди малодушна! Из списка светих отаца знаш да трпљење невољних болести превазилази подвижничка дела - а при том и размишљај:

Бог зна ради чега је припустио болести да их отпатиш; без њих би могла да упаднеш у разноразне страсти и нашкодиш својој души.

Још ме обавештаваш о својој болести; саветујем ти да је мирне душе прихваташ као посету Божију, као знак особите љубави Његове према теби. Јер: *кога љуби Господ* -каже слово Божије онога и *кара* (Јевр.12,6)... Дошла је болест по вољи Божјој, и проћи ће: јер у Њему је снага да излечи тебе и сваког занемоћалог само ако зажели, и биће нам на корист.

Ја знам да ви верујете у свепремудру Његову Промисао и да вам је Он, из своје љубави према вама, даровао ову болест да би вас у будућем животу наградио вечним блаженством, што и треба да вас укрепљује у трпљењу: *страдања садашњег времена нијесу ништа према слави која ће нам сејавити* (Рим. 8,18).

Ми не знамо путеве Божије, Он све чини на корист; ми смо везани за овдашња блага, а Он хоће да нам дарује благо будуће овдашњим кратким болестима.

Када се допушта болест

....Болести очишћују грехе и дају времена да се промисли о минулом, проживљеном времену.

Пун љубави, Отац наш све чини у нашу корист: некада телесним болестима лечи болести душе, а некада шаље болести ради искушавања нашега трпљења и зарад највеће награде душевним даровима, овде и у будућем животу; и много има узрока <болестима> које ми нисмо кадри појмити. Или је ко досегао ум Господњи?

...Промисао Божију ми не можемо докучити, због чега допушта да будеш болестан; дакако, или за казну или зарад искушења, а можда и да би претекао и отклонио некаква прегрешења и да би те задржао у границама смиреностима.

...Свестан си да је болест твоје жене... казна Божија која ти је послата искључиво због твоје глупе неупућености у спознају догмата и правила Свете Цркве. Спознаја и кајање твоје, с намером да се надаље оканеш свих тобоже учених мудровања, као и послушност Светој Цркви - веома ће умилоствити Господа да ти да опроштај и исцељење оне која трпи муке, али с тим да и она приступи светој нашој Мајци, Православној Цркви.

Немојте ни да помишљате да је овај или онај крив за болест; никако није, но је то у Божјим рукама! Св. Марко пише: "ма шта жалосно да се дешава, немој мудровати како или кроз кога је дошло јер у свему, у

присутности нечијој и неодложној бризи његовој и у свакој твари садејствује Бог једини и ништа се од невољног људима не дешава без правде Божије; а ни стицај тајанствених околности ми људи не можемо докучити." Уместо да окривљујемо друге, при дружимо се захвалности и исповести тројице младића: *ако истином и судом навео си ово на нас, због грехова наших* (Дан.3,28).

Бог брине и промишља о нама више него ми сами; Он нам припрема спасење, али не жели да га задобијамо кроз овдашње радости већ кроз жалошћења, кроз тескобе и болести. Нису ли наши оци и матере ушли у Царство Небеско онемоћавши? Нису ли му дошли чак уским и болним путем? Они су се жалостили, али нису очајавали и нису западали у малодушност, и то им је служило као утеха у најљућим јадима, душевним и телесним, а пошто су ове претрпели с потпуном кротошћу, стекли су и потпуно смирење и чак духовне дарове.

Преко болести душе страда и тело

Наша западања у гнев и остала делања страсти потврђују нам да им је претходила духовна гордост, те нас већ и нехотице укроћују; настојмо да истребљујемо овај корен па ће и гране саме отпасти; ово је речено о душевном стању а оно је у спрези с телесним; при растројству душе растроје се и телесни нерви и утичу на читав телесни састав или, просто речено, преко болести душе страда и тело.

...Немојте се хвалити својим здрављем, како душевним тако ни телесним; познато вам је да ово друго произлази из првог, те се и ваља већма бринути за исцељење тих - душевних рана, како се не бисмо појавили у идућем животу ругобни; тело је, па ако и боли, ипак привремено и сасма ће иструлети, а душа је вечна и бесмртна! Управо сада у време поста побрините се за њено лечење. Доктор је увек спреман да дадне лек, али највећма стоји до нас самих...

...Ништа то није - телесна болест; ваља се бојати да болести душе не остану неисцељене...

...Телесна болест служи за исцељење болести душе; не можемо се похвалити да нас и ова друга није захватила. Слава и захвалност Господу који нас лечи горким преокретима!

Већ и сама болест тела јесте очишћење душе од греховних красти.

Немој бити малодушан у својој болести; Бог ти је, љубећи те, послао искушење на првом кораку твојега доласка у обитељ; и засигурно зарад очишћења твојега од некаквих слабости којих је било у световном животу.

Веруј да те љуби најмилији наш Господ Исус Христос, ако ти шаље болест тела зарад очишћења духа. *Ако се наш спољашњи човјек и распада, али се унутрашњи обнавља сваки дан* (2 Кор. 4, 16). Немој жалити тело; кад-тад ће иструнути, а душа је вечна!

Ти, М., чувај своје здравље, не дозволи да дођеш до нервног растројства; станеш ли да окривљујеш себе, како сам раније писао сличним поводом, онда ће се и смирење усељавати у тебе; а ако ли будеш узрок налазила у својој природи, онда болест може да напредује.

Не заборављајте да вам смерност доноси смиривање а обрнуто, самољубље и узнositост - до које само мере разједају кости и упропашћују читаво тело!

Кад страда тело страда и душа; а кад би душа била учвршћена у вери онда би и тело могло да добије укрепљење у спокојству духа; ако ли је пак дух пометен, то утиче и на телесни састав и продубљује болест.

...Здравље вам је најдрагоценије а с њим је у спрези и добро душевно стање које може да вам донесе мир...

При слабом здрављу потребније је бринути се за душевно стање и на смрт гледати као на избављење од мука...

Бог не тражи од болесника подвиге и телесне напоре

Ви сте још болесни телом и тугујете гледајући себе неупошљену, Па какав то посао ви хоћете? Довољно је то што трпите и што сте благодарни. Бог не тражи од болесника подвиге и телесне напоре; али добро душевно стање увек ваља надгледати и бринути се да се оно поправи.

Пишете да не можете често одлазити у храм због болешљивости; Бог то види и не тражи од вас више но што вам је у моћи, али код куће, према могућности, можете се држати правила и у њима налазити смирење и скрушавати се срцем, што ће и да замени телесну активност.

Нека је хвала Господу што са благодарношћу примате посету болести - голему корист стичу они који трпе болести са захвалношћу, јер Господ ове прима уместо великих наших подвига и узвраћа непропадљивим наградама.

Немојте бринути што не можете да долазите у храм: Бог види вашу намеру и жељу и прима их уместо дела, а ако и најмању молитву принесете, али са смирењем, то ће бити жртва угодна Богу.

...И болесницима је потребно смиреноумље, јер ће им оно дати мира двоструко, услед тајанствене своје снаге.

Болестима и јадима испитује се наша љубав и верност Богу

Из... твојих писама видим све једно исто: болест која те је обузела а уз њу се прилепио и страх да не узропћеш на Бога због дуготрајности и тежине болести. Писао сам ти... али и сада ћу ти још понешто казати... Св. Апостол пише: *страдања садашњег времена нијесу ништа према слави која ће нам се јавити* (Рим. 8,18), односно свакојаки јади и болести у овдашњем животу нису ништа наспрам будуће славе, којом ће Господ удостојити оне који овде трпе ... Треба да волимо Бога, али ваљда не само онда кад од Њега добијамо привремене благодети и кад идемо широким путем који уводи у несрећу? А кад нас Он посети жалосћу и болешћу, онда чак и да се одрекнемо љубави Божије? Не, љубав се искушава супротним стварима - те да не волимо Бога колко видљивост наших видика допушта већ да вером и љубављу спознајемо да Он, кажњавајући нас, чини то из љубави своје, спасавајући наше душе. Пример мука и болести праведнога Јова треба да нас подстакне да се на њега угледамо и да нам у слабости пружи потпору; с каквом је он покорношћу прихватао сва лишавања свега и болест читавог свог организма! *Господ даде, Господ узе! Да је благословено име Господње во вјеки!* (Јов 1,21). Навешћу ти пример: Теодосије Велики, већ у дубокој старости, патио је од најжешће болести какву би само младић могао да издржи, тако да чак ни присутни нису могли да га гледају равнодушно. Један стари монах казао му је да се помоли Господу за ублажавање болести." Ах, оче - одговорио је Теодосије - често је и мени самом долазила та мисао али бих је увек одагнао, као ђаволско искушење: успео у свим подухватима у животу, окружен славом и чашћу, не треба ли ја да се пре радујем овим патњама на крају да се не бих лишио обећаног блаженства и да не бих зачуо из Аврамових уста оне страшне речи: *сети се, чедо, како си примао добра твоја у животу своме*"... Извуци из ових примера потпору за твоје патње; и сама си свесна да те душевне страсти ни у болести не напуштају; па шта би тек било у пуном здрављу? Ваља се више смиривати, прекоревати себе, онда ће и страсти да се повлаче.

Трпљење болести са захвалношћу је изнад других послушања пред Богом

...Можете се и полечити, никако не могу бити против тога; само не саветујем да полагете сву наду у докторе и лекове већ у Бога, који има моћ и доктора да поучи и леку да да снагу. Ако пак и не дође до излечења, онда

немојте да ропћете и постајете малодушни, очигледно је Божја воља да вам на такав начин припреми спасење. Они који трпе болест са захвалношћу, примају ништа мање но плату оних који ревнују за Бога у манастирској обитељи; као што у обитељи предстоји вољно и невољно трпљење тако и у болести - није вољна болест но је трпљење драговољно.

Немој толико да тугујеш што не можеш често одлазити у храм због болести, сети се житија Пимена Многоболесног: како он није излазио из келије и чак није желео оздрављење и удостојио се пострига из руку светих Анђела. Подвиг оног који болује и захваљује Господу велик је пред Богом и чак раван ономе који се врши у пустињи, у послушању монаха потпуно једнак. Захвали се Господу који ти је подарио најпоузданије средство за спасење.

...Ти сама не знаш шта молиш од Бога - да те избави од болести; моли се за оно што је Његовој светој вољи угодно и теби на корист. Трпљење болести са захвалношћу јесте изнад других послушања пред Богом; њиме се и греси очишћују и од страсти се спасава...

Болести надокнађују недостатак наших дела

Болест нас нехотице приморава да се сетимо будућег живота и да се не заносимо преластима света; па и ум после болести бива чистији и прозачнији, а уз то, она надокнађује недостатак наших дела. Правила се, због болести, можеш држати не само без великих већ и без малих поклона; у слабости се захтева обраћање ума Богу а када се има снаге онда је потребан и телесни напор.

Иако нам у овом животу болест изгледа тешка и дуга, шта је она у поређењу с вечношћу и уживањима у оном животу? Крепи себе и вером; не би премилосрдни Господ пустио на тебе толике патње кад не би видео користи за тебе; па и овако размисли: не само оскудност наших подвига но и свакидашња прегрешења чиме можемо препокрити? А болест и препокрива и не допушта да сагрешимо.

... Он из љубави посеђује и болестима које прихвата уместо дела; па и избавља путем њих од онога што би нас могло задесити да смо здрави. Уистину, када обратимо пажњу на наше живљење, видећемо како оно далеко заостаје од оног пута којим су ишли оци наши и матере свете и нама оставили узор - у описима њихових житија и у учењима. Ми једнако хоћемо лагодан пут а клонимо се уског и болног; па како да се не захвалимо Господу кад невољним јадима или болестима припрема наше спасење. Благодарите Богу за Његову љубав према нама грешнима и приносите, колико вам је у

моћи, љубав и смиреност, који могу да замене недостатке наше у живљењу и да се заузму за нас пред Богом за помиловање...

...Болест није теби припуштена без Његове очинске Промисли. Не би био мали подвиг борити се против страсти, а сад још и јад друге врсте - трпљење болести, која ће заменити делања унутарња и спољна, само се не приклањај роптању него трпи са захвалношћу; али немој отежавати себи болест душевним растројством, са жаром се односећи према свему што је било и што се дешава. Прочитај о животу Пимена Многоболесног, како он није желео чак ни исцељење од болести и какав плод му је донела болест. За спасење нам нису потребни само вољни јади већ и невољни; а ако пак у вољнима оскудевамо онда нам невољни помажу и припремају спасење.

... Господ посећује болешћу ваше матере и сестре, Он ће и примити болест уместо духовних подвига у случају њиховог недостатка, или услед слабости, или услед немарности наше. Дакле, учествујући у њиховој патњи, треба да захваљујемо Господу који нас милује и спасава невољним крстом.

... Ако иштете спасења и не постижете га делима, премилостиви (Господ попуњава њихов недостатак код вас - болестима и јадима. 1' Пишеш да те боле сви зуби; шта да се ради, ваља и претрпети уместо дела чије оскудности си свестан; надокнађуј их трпљењем болести уз захвалност; а при том, ако те и у болести обузимају страсти, онда шта би било у пуном здрављу и спокојном живљењу?

Ако сами себе не присиљавамо на вољне јаде и лишавања, онда нам Промисао шаље невољне.

Болести се урачунавају уместо подвига

И телесна твоја болест није лака, али милосрдни Отац зна ради чега ју је послао, посећује нас болестима зарад допуњавања недостатка наших дела, из љубави Своје. Да није напала болест, могле би да допадну горе казне, и то неиздрживе. Слави и благодари Бога!

Бог премилостиви шаље ти болест телесну, више мислећи на спас твоје душе; а можда си могла и да подлегнеш тешким и силним искушењима, тежим и од саме болести.

Читајући твоје писмо, налазим у њему роптање и одсуство трпљења у твојој болести и помисао да си тобоже одбачена од служења у Цркви и од обитељи. Помисао ова је вражја и прионула је уз тебе из твоје гордости. Није ли боље да мислиш како те је Бог, волећи те, посетио болешћу путем које ћеш наћи спас, и да те је Бог, предвидевши твоју душевну слабост,

сачувао том болешћу од многих невоља, искушења и јада. Мислећи да служиш Цркви и обитељи, ти би постала робиња честољубља и уображености и осталих грубих страсти које могу не да спасу но да погубе душу.

...Твоје болести урачунавају ти се уместо подвига, а можда би без њих могла да западнеш у страсти - још љуће од болести.

... У својој телесној немоћи, невољној, од Бога послатој зарад исцељења душе, ваља да се крепиш надом у неиспитано и несагледиво милосрђе Божије да ти је све ово послато из љубави и ради спречавања многих страсти у којима би без овога учествовала и прогневила би Господа, а сад си, иако невољно, слободна, макар и не сасвим, већ се једино тражи трпљење и захвалност...

У болестима је неопходно прибегавати више духовном лечењу

Из душе жалим због болести матере О., а још више због њене малодушности; па где јој је вера? Промисао Божија тако је уредила, ваља се у смирењу покоравати и у трпљењу прихватати са захвалношћу, јер када наш спољни човек труне, онда се унутарњи обнавља (2 Кор. 4,16). Неће сметати да узима лекове, с надом у Божју помоћ, али тим пре треба прибећи духовном лечењу, то јест очишћењу савести, размишљањем о почињеним гресима и да није некога нечим увредила - да зажали у мислима а ако је очигледно, онда и да призна пред тим <т.ј. опроштај>; да се исповеди и приступи Светим Тајнама, иако се скоро тога удостојила, но неће јој шкодити, а нарочито ако болест буде потрајала...

...Болест није послата мимо Његове воље, али ваља нам и сами да будемо опрезнији и избегавамо оне случајеве који бивају узрок болести.

Телесна болест је привремена а душевна вечна

Читајући твоје писмо о твојем болесном стању после одласка од нас, од срца сажаљевамо и све приписујемо вражјем деловању, с допуштењем Божијим; ти си и сама постала свесна да мисли о којима пишеш ниси примила како треба; то те је и узнемирило. Али будући да се сада, у свом болесном стању, осећаш мирнијом у односу према мајци О., следи да је то суштинска корист за душу, неупоредиво већа од телесне, јер телесна болест мало помучи тело и потом донесе души корист, али је болест душе вечна;

управо ради тога нас Видар наших душа посећује овде болестима и јадима, да би спасао нашу душу у будућем животу.

Најпоузданији лек је - очишћење душе

....Немој...западати у малодушност у својој изнемоглости, но захвали Богу који ти је дао најсигурније средство за спас. А поводом тога што је написао св. Макарије Египатски да се не лечимо - то се односи на савршене а не на нас, слабе; него ти прочитај код св. Варсонуфија питања 507 и 522 и одговоре 523 и 524; ту се не одбацује лечење тела већ се у исцељивању ваља уздати у Бога; и ти, као крајње изнемогла, изабери оно што ти је најлакше и Бог те неће мучити оним што могу да чине само јаки и савршени. Више се смируј и захваљуј се Богу за све...

У два последња писма пишеш о јакој главобољи која те је снашла, која ти је чак угрожавала живот, и како си се удостојила Јелеосвећења и примања Светих Христових Тајни. Хвала Богу! то је најпоузданији лек - да се очисти душа; а после тога се могу узимати и лекови према рецепту доктора. То није забрањено ни по светим оцима, и ако је потребно саветујем ти да то наставиш; усталом, с надом у Божију помоћ и добићеш је; ако је воља Божија, онда Он и лекара лечи и леку даје лековиту моћ.

Нема греха у томе да се мати У. лечи; залуд она жали новце, неће све потрошити, преостаће. Ако осећа олакшање, нека се лечи. Здравље - дар Божији - скупље је од новца; а ако пак неће да се лечи, нека јој буде по њеној вољи. Ми је не присиљавамо, само треба трпети и не изнемагати и не бити малодушан у болести; а ако се не буде лечила то неће бити врлина него степен вере; а ако буде малодушна, онда каква је ту вера? Него једноставно безверје. Њој се чини да ће јој се пребацивати због тога што се лечи; то је само празна претпоставка, шта има ко да јој замера? Да је здрава а да се лечи, још би јој и замерали, боље нека се лечи, али с уздањем у помоћ Божију. Он има снаге и доктора да поучи и леку да да моћ исцељења.

Бог исцељује болести онима који за то моле, ако види да им је на корист

Кад буде дошао код нас Н., спремни смо да га, колико нам је у моћи, примимо и умиримо; што се пак тиче тога да га ја исцелим - то је у власти Божијој, а ми не смемо то узимати на себе. Ко верује, истина, може све добити, али само оно што му је на корист; а не све оно што ми желимо и за

шта се молимо, због чега и ваља ово препустити вољи Божијој која све уређује на добро и случајевима супротним суделује у нашем спасењу.

Не знам средстава за олакшање твоје болести. Вера и уздање у Бога су главна средства, Њему је у моћи да ти пошаље и физичка средства кад ти је то потребно и на корист; душа је изнад тела, о њој се и ваља више бринути како би била здрава.

Могу ли се употребљавати лекови припремљени од нечистих животиња

Пишеш да ти предлажу да као лек узимаш кисело или пресно кобиље млеко, а ти ниси сигурна у то јер је коњ животиња недозвољена за исхрану, па ме питаш о томе. Ово питање за мене је тешко решиво; могу ли ја у таквим стварима давати одговоре и одлуке? Могу једино да понудим размишљање о томе да доктор у виду лекова даје разне медикаменте који нити су нам познати нити су нам по укусу, које узимамо нерадо а често и с одбојношћу; па и ово је такође лек, иако непријатан због саме помисли. Али ако ће нам бити од користи, онда, с надом у Божију помоћ, зашто да не узимамо тај лек? и уопште, у лековима и лечењу ваља се препустити вољи Божијој. Он има моћ и доктора да поучи и леку да да снагу. Ако ли осетиш да је савест оптерећена, онда на исповести кажи свештенику, и добићеш отпуштење будући да те је жеља да оздравиш натерала на такав потез.

У лекове пак не треба сумњати ни проверавати какви су јер се они не користе из сладокуства већ за отклањање болести. Ако би вас пак неко ко тачно зна уверио да је то мрс у време поста, ово не треба узимати *на савест*, како пише св. Апостол.

Лечење магнетизмом (хипнозом) у хришћанском поимању

Лечење магнетизмом требало би да је страно хришћанској вери; ни у Светом Писму ни у учењима отаца тога нема. Макар и да на изглед дођете до излечења, оно је лажно и привидно, остајете једнако болесни. Неизлечиве болести треба лечити с вером, обраћајући се Богу и његовим угодницима; а ако неко не добије исцељење онда, изгледа, мора да носи тај крст који му је послат за спас његове душе.

У болести не треба да нас жалости то што ћемо другима бити на терету

Немојте клонути духом но се надајте у Божију помоћ. Њему је у моћи да вам пружи исцељење, и то не само телесно већ и душевно. Када наш спољашњи човек труне, унутарњи се обнавља. Пишете да сте покорни Божјој вољи у својој болести, али се жалостите што можете другима бити на терету. Узалуд тако мислите. Убеђен сам да се, сви ваши блиски и они који су око вас, старају не само због родбинских односа или блискости већ и због хришћанског осећања, па и по самој природи побуђени смо да саосећамо са сроднима, па и вера нас учи да саосећамо са болеснима, за шта се добија уздарје у будућем животу. Јер, Господ прихвата ово служење као да се Њему служи.

У време болести треба се чешће причешћивати Христовим Тајнама

Из учења светих отаца и из примера видимо да неки који болују и трпе са захвалношћу, задобијају велику милост Божију. Прихватите овај савет с покорношћу вољи Божијој, носите крст болести који вам је послат, Останите чврсто у православној вери, чешће приступајте духовном леку - исповести и причешћу Пречистим Христовим Тајнама, не чекајући постове него, у зависности од тога да ли болест напредује, можете се кроз две или три недеље причестити, то ће вам причињавати велику радост и чак, ако буде воља Божија, можете и исцељење добити - људима је немогуће, али није Богу; јер је све могуће Богу.

Света Тајна јелеосвећења (миропомазања) не приближава смрти него доноси здравље

Приликом коришћења физичких средстава учвршћујте се у вери у Господа који о свима промишља и препустите се Његовој светој вољи, тако ћете стицати спокојство па ћете имати користи и од физичких средстава. А нарочито вас, видим, успокојава причешћивање Пречистим и Животворним Христовим Тајнама, што вам саветујем да и даље наставите. Ја сам и хтео да вам предложим да приступите Св. Тајни Јелеосвећења (Миропомазања), али не знам да ли би ваши најближи примили то као да је пред смрт, како обично мирјани мисле, па да их то пуно не ожалости. Али они не знају с каквим циљем је установљена ова Света Тајна. Оно има за основу речи св. апостола Јакова, гл. 5, ст.14: *болује ли ко међу вама, нека позове старешине црквене...* Видите да ово тајинство не приближава смрти већ

доноси здравље, супротно од оног што људи мисле; ја вас на ово не силим, но ако би ваши ближњи то примили великодушно онда би то било веома добро и корисно за ваше здравље, душевно и телесно.

Само, данашњи су људи сасвим против тога; тобоже ко се причешћује тај се већ припрема за смрт, "како можеш, тиме ћеш га престашити"; стога многи и остају без овог благослова и помазивања уљем, и на крају се не може <то јест касно је>, пошто оно није намењено онима који се спремају за смрт него за исцељење... код нас често, догађа се, бивају тешки болесници а после помазивања уљем оздрављују и још дуго живе.

Не треба стрепети од смрти већ се треба плашити грехова

Написао сам ти с намером да будеш мирна и да се не ужасаваш смрти, што може бити препрека оздрављењу, ако си узнемирена...

Ти тако ојађено и очајно пишеш о болести која те је задесила и страх те је да ћеш умрети! Али нека је воља Господња на нама; коме је одређено у које време да умре онога Господ и прима, али - с покајањем и с благословом Светих Тајни, а то је од велике користи за душу. Господ је пролио крв Своју за нас и брине за нас; не треба стрепети од болести и смрти већ се ваља бојати грехова, а онда, Бог нам је дао покајање и опрао нас Својом крвљу; уздајмо се у Његову благост и приносимо покајања а не будимо малодушни у болести.

Предсмртне муке и болести служе за очишћење грехова почињених у животу

Говориш о мукама самртничким; ако је чак тетица, иначе благословена свим Светим Тајнама, тешко умирала, онда шта да причамо о другима? За нас је то недокучиво; али можемо разумети из писања отаца да предсмртне муке и болести служе за очишћење грехова начињених у животу, припомогнуте Светим Тајнама. Али се не може тако закључивати о свима уопштено, јер је речено: *смрт грешника љута је* (Пс. 33,22) *Безбожника убиће зло и који ненавиде праведника превариће се* (Пс.34,21), а ипак не треба да очајавамо већ ваља да настојимо да умиримо своју савест покајањем и смиреноумљем, и уздањем у неисказиво милосрђе Божије.

Нема случајних смрти, него су живот и смрт у вољи Божијој

Из вашег писма видим да се бојите и да вам дух обузима смутња због болести које се приближавају вашим местима - колере - и молите мој савет и потпору поводом тога. Казаћу вам на ово да су живот и смрт свакога од нас у Божијим рукама и без Божје воље нико не одлази са овог света у вечност; а при том ваља знати и то да је свакоме од нас већ одређен крај, али ми то не знамо - када и како ће ко од нас отићи одавде.

ВЕРА

Вера је основа свих добара (благодати)

Према учењу наше Цркве, вера је основа свих добара (благодати), како у овдашњем животу тако и за стицање добара (благодати) у будућој бесконачној вечности. Господ нас је научио: *Који узвјерује и крсти се, биће спасен; а ко не вјерује осудиће се* (Мар.16,16). Изговарајући Символ вере, исповедамо да верујемо у васкрсење мртвих и у живот вечни, будући... Ко не верује у вечни живот, уопште не може бити верник и никада нема мира; вера пак и у великим невољама, јадима и болестима пружа болнима утеху; вера нас учвршћује у Промисли Божијој да без Његове воље и влас са наше главе неће нестати и да се свакојаки јади и болести припуштају на нас према непознатим нам промислима Божијим, а на нашу корист, што ми умом не можемо докучити но само вером снажимо се... И у вашем болесном стању ваља да се снажите вером и надом у будући живот, тим више што вам је то осећање већ познато. Доживели сте га имајући потпору у свом духовнику; сећајте се тога и приклањајте се ризницама вере и свим срцем одбацујте разум, који вас наводи да сумњате у будући живот. Учење Спаситеља и светих Апостола укрепљује нас да не сумњамо у васкрсење мртвих и живот будући. Веома ми је жао што немате човека који би вас крепио у веровању без сумњања, штавише, можда се састајете с онима који вери противурече; па како да се у вери укрепите? И како да се препустите вољи Божијој ако немате боље наде но што је овај живот? Када пати тело, страда и душа; а ако би душа била укрепљена вером онда би и тело могло добити укрепљење уз спокојство духа; узмућен пак дух има утицаја и на телесни састав и погоршава болест.

Ваља увек избегавати она друштва и људе који су заражени безверјем (или другим пороцима), да се не бисмо заразили њиховом болешћу и пострадали, јер Свето Писмо каже: "С преподобним ћеш преподобан бити... и с непослушним ћеш се развратити".

Вера има пуно ступњева

Верујућима је дато да згазе аспиду и аждају и да пригњече лава и змију, то јест ђавола и његову силу; да савлађују страсти и грехе дато је свима па и верујућима; а вера има много ступњева. Који су у њој достигли савршенство могу и мртве да васкрсну, и т.д. Али ми, спознајући своју немоћ, у сваком случају треба да тражимо помоћ од Бога а не да се ослањамо на себе, као да сами ишта можемо учинити.

Који верује, покорав се вољи Божијој и подноси све

Вера има моћ да ти дарује смирење; због вере је и Авраам похваљен; после толиких обећања о семену његовом захтева Господ да принесе Исака Њему као жртву - и како је било очинском срцу, уз то имајући само њега јединца! Али вера је надвладала љубав према сину покорношћу вољи Божијој, а какав је крај - знају сви. Нека би дао Господ да нађете смирење у вери и покорности Божијој вољи.

ВЕРА И РАЗУМ

Вера доноси смирење, а разум наводи на сумњу

... На твоје писмо о помислима које те муче, поновићу да оне не долазе споља него изнутра. Вера се залаже за свако добро, а неверовање обрнуто; и разум је супротан вери ако га следимо и напуштамо веру; вера умирује а разум доводи до сумњања. Веома је узвишено, али треба казати: у Јеванђеоској причи видимо шта је речено о Господу нашем Исусу Христу, када је дошао из Капернаума у Своју постојбину: *и не створи ондје чудеса многијех за неврство њихово (и не могаде ту ни једино чудо створити услед њиховог неверовања)* (Мат.13,58) - не да није могао већ је неверовање било узрок. И св. апостол Петар, с вером ступивши на море, *иђаше по води*, а посумњавши поче се топити (Мат.14,29,30).

ВЕРА И ДОБРА ДЕЛА

Пишете да су, према речима св. Апостола, вера и сва добротинства дар Божији и плодови Светога Духа, те се и ослањате на ово као да његово остварење не зависи од вас; прочитајте поводом тога тумачење св. Јована

Златоустог: вера јесте дар Божији, који нам је дариван Његовим доласком, али нам није одузета слободна воља. Он одмиче то од нас да се не бисмо хвалили собом него да бисмо рекли: *Божји дар. Не од дјела, да се нико не похвали* (Еф. 2, 8,9) а даље каже: *саздани у Христу Исусу за дјела добра, која Бог напријед приправи да у њима ходимо* (Еф. 2,10). Дао нам је у дужност не само веру но и дела; имајући за основу дар Божији и веру не можемо се хвалити ни њоме ни вршењем добрих дела, јер претходно имамо благослов и благодат Божију, кроз савест нашу која нас призива на добро, и тек када се слободна воља приклони добром, тек онда благодат помаже, зато што и *да хоћете и да учините* долази од Бога (Филип.2,13). Када нас Бог преко савести призива на добро а наша слободна воља се томе опире, онда Бог, не присиљавајући нас, допушта да се наша воља испуни, услед чега се ум наш помрачује, самовоља се исцрпљује и ми чинимо неваљалства: *и као што не мораху да познаду Бога, препусти Бог да чине што не ваља* (Рим.1, 28). А плодови пак Духа Светога дарују се тек онима који се труде да испуне заповести Христове.

ВОЉА

Одрицање од сопствене воље и разума - први је корак ка благоугађању Богу

Испољаваш жељу да се одричеш своје воље и разума; то је први корак ка благоугађању Богу, али треба то остварити на делу, по ступању твојем у обитељ оних који пролазе тај пут: а дотле има још времена, имаш и сада за то прилику. Прво: задржавање твоје у свету, против твоје воље - ето одрицања. Друго: сваку помисао, реч и дело - супротне заповестима Божијим - одбацивати, ето и то је одрицање; а највиши од свега је одбацивање надмених помисли, кад ти замишљаш своје исправљање, а које унижавају твоје ближње.

Покорност пак родитељима одбацивањем своје воље и потребна је и корисна; јер за то треба да припремиш и научиш себе благовремено; тамо, то јест у манастиру, прва дужност ти је - да се одрекнеш себе, своје воље и разума, на шта нас призивају речи Спаситеља нашег: *ако ко хоће за мношћом ићи, нека се одрече себе и узме крст свој* (Мат.16,24). А одрицање од сопствене воље и разума суделује у саздавању крста или недаћа који нам служе за спас.

О ономе ко врши своју вољу

Н. је неизоставно требало изгнати <из манастира>, јер св. Јован Лествичник пише: боље је испушеника изгнати из обитељи него му допустити да твори своју вољу; изгнан, он се може очистити, а допусти ли себи да твори своју вољу, јадније ће плакати на крају...

Одрицање од своје воље и разума је пут ка смирењу

Немати поверења у себе и не следити свој разум и вољу - пут је ка смирењу; без њега пак, макар да смо учинили и нешто добро није угодно Богу.

Предочавао сам вам да онима који желе да испуњавају Божију вољу предстоји битка с невидљивим дусима злобе, што сад и сами на делу видите, на својем примеру. Одсецање своје сопствене воље и неслушање својега разума прво је средство за стицање смиреноумља, па тек из њега - расуђивања. Не желећи да ово достигнете, враг вам представља у ужасним облицима ово средство спаса; расуђивање само о томе смућује ваш ум и срце, а корен пак овога јесу самољубље и гордост.

Ви треба да знате да је овај подвиг <монаштво> тежак, јер је Господ рекао: *ако ко хоће за мном ићи, нека се одрече себе* (Мат. 16,24). Одрицање од себе углавном подразумева одсецање своје воље и разума и њихово покораване вашем пастиру и руководиоцу на путу према спасењу, којим путем човек може достићи смирење и ослободити се страсти и грешних делања и тако с Божјом помоћи достићи спас.

Враг не воли послушања

Ви сте још код својег мишљења и разума и својом вољом сте засновали своје послушање и спасење, отуд се и ваша снага у супротстављању исцрпљује, пошто због те уображености враг има слободан и силовит приступ до вас. Размислите, није ли ово истина? Из искуства знате да, кад радите не просуђујући, послушно, обављате то веома лако и мирно, на корист. Још да видите колико враг не подноси онога ко је покоран оцу и каква лукавства смишља да би вас одвукао од послушности...

ВОЉА БОЖИЈА И ЧОВЕКОВА

Бог не спутава нашу слободну вољу већ у чињењу доброг помаже а зло кажњава

Човеку је Бог подарио разум и слободну вољу да изабере најбоље; наша жеља, стога, јесте - остваривање слободне воље; кад наша независна воља, вођена разумом, жели добро, то јест испуњење воље Божије, и тежи да га претвори у дело, онда је то Богу угодно и Он нам помаже у његовом остваривању. А кад пак, из безумља, жели нешто што је противно вољи Божијој и настоји да га оствари, тада Бог, не спутавајући нашу слободу, допушта да се то оствари, али за прво награђује а за друго кажњава, о чему се у Светом Писму много пута говори. Јер желети добро у складу је с нашим јестаством, нашом природом, и никако није погрешно, и ваља бринути не само о таквој жељи но и о настојању да се она оствари. Али треба своје жеље и делања ускладити и довести до подударности са законом Божијим, препуштати вољи Његовој и молити за Његово суделовање; онда ће Бог, када увиди да нам је то на корист и да је у складу с Његовом вољом, и послати Своју помоћ за суделовање у том послу. А кад не увиђа да нам је на корист и кад нема Његове воље, онда Он - иако смо ми уверени да желимо учинити добро дело, али га обављамо или из таштине или из нечег сличног - не дозвољава да се оно испуни, јер Га ми молимо: Господе, нека буде воља Твоја.

Ти се ослањаш на мој савет и благослов за твоју удају. Али ко сам ја, и шта ја представљам? Будућност ми није позната - хоћеш ли ти бити срећна по удаји или не, и стога се не бих одважио да ти одлучно кажем, но препуштам то вољи Божијој. Воља Божија пак не спутава нашу слободу, но се извршава у зависности од онога ка чему је ова усмерена. Постоји воља Божија из благонаклоности и постоји Божија воља из попуштања - и ова друга бива онда кад хоћемо да буде неизоставно тако како ми мислимо да ће за нас бити добро. А, када се предајемо Божијој вољи и молимо не за оно што хоћемо него за оно што ће Њему бити угодно и нама на корист, онда у овоме бива воља Божија из благонаклоности, корисна и спасоносна за нас, а код воље Божије која долази из попуштања неминовни су јади и жалости.

Није свака жеља грех, него је грешна жеља одиста грех, а без добре жеље како би се човек могао назвати словесним и разумним и где би била његова слобода? А о мољењу Спаситељ у Јеванђељу учи, подстичући нас на њега. *Иштите и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се. Јер сваки који иште, прима; и који тражи, налази; и који куца, отвориће му се* (Мат.7,7,8),

Ко је самовољан, подноси невоље услед своје нарави

...Колико ти је год у моћи, немој предавати своју слободу у плен противника, него вапиј Господу: *смилуј се, јер сам изнемогао* (Пс.6,2)... прими поуку од аве Доротеја о томе да се у једном тренутку може десет воља одсећи, уосталом, не безболно, о чему св. Петар Дамаскин пише: "мудар одбацује хтења своја а безуман, следећи их, трпи јаде"; невоље нису од споља већ из нас самих и из наших нарави и навика.

...Хтели бисте да живите далеко од њих, по својој вољи, која нам је први непријатељ...

Страхујте од овога: да желите неизоставно оно у чему и како ви замишљате остварење своје среће. Бог некада и допушта да се наша жеља испуни али се, уместо на срећу, наилази на супротно, а нарочито ако неко нешто жели из страсти; код вас се, очигледно, она утнездила дубоко, у самом срцу. Видео сам много таквих примера; и преостајало је само касно и неблагоприятно покајање.

Наш пут је - одрицање од сопствене воље и разума

Из читања светих отаца и из личних разговора познато ти је да је наш пут - одрицање од своје сопствене воље и разума. А пред ким то треба радити? Осим претпостављених којима смо дужни бити послушни, треба имати духовног оца или духовну мајку, којима ваља с вером препустити себе на духовну исхрану, и не тражи се само отвореност већ и потпуна послушност ; никако се не сме и ни у чему имати поверења у сопствени разум, и вољу своју треба пренебрегавати и прихватати оно што ти кажу, макар ти се и чинило да се оно коси с твојим разумом, из чега се рађа смирење, према речима св. Јована Лествичника (Поука 4): а смирење нас у свему успокојава. Размотри свој живот и резултате које си добијала. Зашто је било тако? Очито је да хоћеш да имаш веру и искреност, али без послушања, и служиш се самооправдањем и верујеш својем разуму који ти не доноси корист већ смутњу. Кажеш да не пребацујеш себи; а каква је корист без тога? Враг ти увек приказује као да си у праву и придодаје ти кривицу за самооправдавање, уместо да не верујеш својем разуму и да се с вером покораваш онима који ти желе спасење. А враг ти пак приказује као да те не воле, да се не баве тобом, и ти у то верујеш; а онима који ти зборе у твоју корист не верујеш и, смућујући се, падаш у тешку чамотињу и проливаш не само бескорисне но и штетне сузе. Уместо умирења које би могло произићи из искрености и послушања с вером, ти одлазиш са

смутњом и томе краја нема: па каква је то вера? Враг-клеветник клевете да се тобом не баве а ти му верујеш и постајеш саучесник у његовој клевети, због тога и биваш кажњена од Бога незадобијањем спокојства.

Ономе који иде путем одрицања од своје воље ђаво завиди

...Ти треба да почнеш с нижег ступња; и као прво да одбацујеш свој разум и вољу, у чему ћеш наићи на не мали отпор врага који завиди онима који иду тим путем. Али и ако би се десило да од врага и од најразличитијих страсти и слабости задобијемо свакога дана и по хиљаду рана - не треба да очајавамо већ напротив, да се укрепљујемо у вери. Под руководством оних који су искусни у духовном животу владај се по свим заповестима Господњим и, спознајући при испуњавању своју слабост, стичи мир.

Одрицањем од своје воље пред ближњима постижемо мир и љубав

Питаш ме да ти поближе растумачим како да не наудиш сестриној мирној савести? - Да настојиш да се одричеш од своје воље пред њом, што не може нашкодити души. Али не овако: дешава се да ти она нешто каже као сестри а ти се, иако одрекавши се своје воље, ипак нађеш увређена; тиме је нећеш поштедети огрешења. Можеш да кажеш кад ти се нешто не допада: није ли, сестро, боље овако? и потом да се сложиш, како одлучите да је боље. Исто тако и у храни: знаш шта она воли, не питајући, очувај њен мир. А и она, премда штогод и жели, ипак одбија, из неразумља, мислећи да се одриче своје воље, а у ствари остаје увређена; слично треба поступати и у другим случајевима да би љубављу према ближњима била превладана наша хтења.

Нема Божије одлуке да грешимо

Прочитавајући твоје писмо, издвојио сам поједине речи: "Он (Бог) види проклето моје стање, то да оскудевам у љубави према сестри, види моју сталну борбу и делање мојих страсти - и наравно за све ово постоји одлука Божија". А мени се чини да нема Божије одлуке да ми грешимо, него то чини наша воља; и деловање страсти, и напор да се с њима боримо - у поседу су наше воље; ово прво <страсти> Он допушта, а у овом другом помаже, зависно од снаге наше самовоље и од смирења; а одлука се тиче награде или казне.

ГНЕВ

(Раздражљивост)

Гнев је - изданак гордости

Спознајте и корен гнева и јарости: то је гордост; смирењем које му је супротно искорењујте га, уз помоћ Бога који види смирене.

Из твојега писма видим: постигла си мирну савест и прибојаваш се да те ко не узнемири, али се на гнев често ражестиш а то је у супротности са полазном намером; из овога се види да, чувајући се од порока, допушташ да се усели у тебе високо мишљење о теби самој, јер је гнев - изданак гордости, и где дође до пада ту је претходила узноситост; ако ли пак будемо имали на памети Христову смерност и ако сами постајемо скромни, онда ће и гнев да се утиша.

Свом душом жалим што вас у тако високој мери обузима раздражљивост, Ваља да загледате у своје срце строго, да имате страх пред Богом, да не губите из вида љубав и смерност; посматрајући стање сопствене слабости, ваља чешће да корите себе и да молите Бога да вам помогне у превладавању ове погубне страсти, да имате јаку намеру да се од ње чувате, али без уображености. Главни извор и покретач страсти јесте гордост, а супротност њена - смерност поништава је.

Узрок гнева нису људи или спољашње околности већ страсти које чуће у нама

Тишина мора наговештава некад његово силно узбуркавање, исто тако после тихог и пријатног времена ваља очекивати буру, кишу, гром и муње, и обрнуто. Тако бива и с нашим душевним стањем и сами на сопственом примеру често искусимо то што се и теби догодило: била си мирна, спокојна, бавила се духовним штивом и сличним, али ти је благодат Божија припремила искушење и разоткривање твојега стања. Читајући књиге светих отаца, хранила си своју душу и ум теоријом и била спокојна, али то спокојство било је непоуздано, не због страсти које долазе од споља већ због оних које су чучале у теби: самољубља и осталих. Дошло је до разоткривања, а ти си пала у смутњу. Али због чега? Очевидно стога што те раније нико није дирао. Пређи од теорије на праксу и учи се како да поступаш кад се узмате страсти и како да постижеш трпљење. А шта нам ваља трпети? Да

ли оно кад бивамо грђени и прекоревани услед наше кривице или оно када нас неправедно грде и понижавају? Чини се да трпљење и јесте оно трпљење када страдамо недужни. Па и Бог то зна, стога нам га и шаље; не сумњам да у то верујеш. Па ипак, кад се страст јарости и гнева покренула у теби, њу нису у тебе убацили они који су те увредили, но су је они само разоткрили, под надзором Божијим, како би се ти потрудила да се излечиш од ње самопрекором, смирењем и љубављу. Али како можемо волети оне који су нас увредили, они су нам злотвори? Господ је то знао, али је наредио: *љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који на вас мрзе и молит се Богу за оне који вас Гоне* (Мат.5, 44). *Иако љубите оне који вас љубе, каква вам је хвала? Јер и грјешници љубе оне који њих љубе* (Лук.6,32). Ето како нам је спасоносна ова заповест: она нас отрже од сваког оправдања и даје нам средства за излечење наших душевних болести.

Кад се узруја срце чувај уста и прекоревај себе, а не ближњег

Пишеш, са свешћу о своме поступку, да ниси издржала смутњу од стране Н. - дрзнула си се да начиниш пример ужасан али си зато била жестоко кажњена мучењем савести и нападом врага. Памтећи то, уздржавај се од страсти гнева, којој је корен гордост. Па како можемо да искоренимо и гордост и гнев ако нас нико не дирне? Према речима Јована Лествичника, кад се срце узруја ваља чувати уста и за узрујаност кривити себе а не ближњег и, спознавши своју слабост, спуштати се у дубину смиренуумља.

Ако би те она нечим и увредила, ти ипак... натерај себе да је сматраш бољом од себе и сматрај да је кривица твоја; то делање у срцу нико не види, али Бог га види и умирује подвижнике; а ако ли, обрнуто, будеш прихватала нека прекоревана а себе оправдавала, онда ћеш тиме само продубити своје немире и имаћеш у срцу злопамћење заривено попут клина...

...Поново се жалите на своје пориве у гневу. Не треба се много узбуђивати због овога већ се, спознавши да имате у себи залог ове љуте страсти, постарајте, уз Божију помоћ, да се од ње излечите. Али она се не може излечити а да нам није показана; а вама је показују деца, под надзором Божијим, да бисте се потрудили да је излечите. *Запали се срце моје у мени...нијем сам, нећу отворити уста својијех*, пише Давид (39,3,9). А уз то, ваља пребацивати себи, а кад се страсти умире онда деци с кротошћу можете рећи шта је боље, и на њих ће деловати и вама ће послужити на корист.

А против злопамћења према Н. силно се подвизи и не допуштај томе врагу да има прибежиште у твом срцу; макар и хиљаду послушања да имаш, само та једна ствар поништиће их све.

ГОРДОСТ

Гордост је узрок свих наших падова, грехова, зала и невоља

...Све потиче од гордости. То је главни извор свих наших грехова, зала и невоља.

... Узрок и корен свих ваших порива је - гордост; њени изданци су: уображеност, високо мишљење о себи, осуђивање људи, понижавање и грдња. Ма колико се ми трудили да чинимо добра дела, уз ова делања она су мрачна и не доносе корист; јер и јесу преступи и супротстављања вољи Божијој; Његово свето учење и сам живот јесу кротост и смерност, које нам је и наложио да учимо од Њега, како бисмо стекли покој душама нашим (Мат. 11,29). Узрок свих наших зала је гордост, а заступник свих добара - смерност!

За сву нашу несрећу и одвраћање од Бога крива је гордост, а обрнуто, за блаженство и приближавање Богу заслужна је смерност, те и пороци наши сви произлазе из ње као из злог корена, зли изданци јесу плодови гордости. Али се она тако скривено гнезди у срцу да онај који је у себи носи не може проникнути и схватити да је ту док Бог не пошаље неко разоткривање путем искушења. Прочитајте код св. Петра Дамаскина у 2. књизи, на крају 24. Слова, о старом монаху кога су сви сматрали светим али приликом његове смрти један богоугодни монах чује глас упућен немилостивом Анђелу који је стајао крај њега с трозупцем да му не да покој души пошто ни он није давао мира Господу ни једног тренутка^[1]. Видећете да се гордост скривала не само од других него и од њега самога.

Гордост је порок најмрскији Богу

...Гордост је пак, то је свима познато, Богу најмрскији порок, насупрот којему треба поставити Христову смерност и вазда себе сматрати најгорим створењем... Говорећи: "Господе, дај ми смерности", треба да примамо тај лек с љубављу, који нам је од Бога послат за излечење - како гордости тако и осталих грехова; а то су: жалосћења, свађе, прекори и гнев других; све ово Божија Промисао нам шаље зарад нашег искушавања и послушања; па и

треба приморавати себе да их сносимо како бисмо савладали своју гордост, као и због грехова; ако, задобивши рану у срце, предочимо себи своја неваљалства, онда ће нам се и нехотице уста затворити а не спорити; а међу , првим неваљалствима је - гордост; јер гордог Писмо назива *нечистим*.

Бог те није створио горду

Хулиш да си рођена горда; али гордост не потиче од јестаства (природе). Бог те није створио горду; али од самовоље се и у навику претвара, преобрни је у смерност и научи се од самог Господа како је Он кротак и смиран у срцу, и стећи ћеш спокој души својој.

Ако не видимо у себи гордост то је знак даје у себи имамо

Још пишете да не видите у себи таштине и гордости и желели бисте да знате њихова обележја. Већ и само то што код себе не примећујете ове страсти јесте знак да су вам оне обузеле душу, обавијајући је тамом и мраком који, како у стварима видљивим тако и у мисленим, подједнако чине препреку да се види оно што претходи. Јасан доказ за ово имате у 23. Поуци Лествице, у оном како је свемудри монах поучавао духовно брата да се не горди а овај, заслепљена ума, одговара: опрости, оче, ја нисам горд. Старац је пак наставио: па какав би ми јаснији доказ могао пружити о својој гордости, дете моје, ако не тиме што кажеш: ја нисам горд?". Тама је, према речима Василија Великог, одсуство светлости. И у духовним стварима, услед одсуства светлости смиреноумља, мрак гордости покрива душу.

Разлика између гордости и таштине

Таштина и гордост су са истог расадника, разлика пак између њих је ова: таштина нас нагони да исказујемо своју богобојажљивост или своју памет, она држи до мишљења људи, воли похвалу, склона је да угоди човеку, боји се лажног људског стида и слично. Гордост се пак испољава у поривима гнева, у смутњи, узноситости, осуђивању и понижавању ближњих, испуњавајући душу надменошћу, уображеношћу, величањем својих дела и вредности, или спољним или унутарњим. Плод гордости: пад чак и врлих подвижника духовних; и уопште пад људи и живот нехришћански и све невоље људске у односу душе и тела имају свој почетак у гордости. Као што, обрнуто, почетак и основа свега доброг јесте смерност.

"Пред падом иде узноситост"

Питаш, недоумевајући, због чега ти Господ не пошаље брзо избављење из световног живота; и сам, у моје име, одговараш "због гордости", и одмах затим себе оправдаваш: "Боже мој, зар ја пред Тобом да се гордим?" и слично. Ја не могу да ти кажем због чега Господ не допушта да се оствари твоја жеља. Божијих промисли има небројено и оне су нам недокучиве, али да у теби постоји гордост, као што нико од нас ње није лишен, само у различитој мери, показују твоја посрнућа. Свети Јован Лествичник пише: "где се догодио пад, тамо се претходно настанила гордост". Мада ми и мислимо да у себи немамо гордости, резултати показују да је има.

Ти знаш, где је посрнуће - макар и у помисли - онде је претходила гордост. Ову пак хидру са седам глава побеђуј уз помоћ Божију.

Где нема светлости, ту је тама, а где нема смерности ту гордост покрива тамом целокупно наше саздање (устројство, састав). Из првих твојих редака видим да имаш свест о томе да ти због гордости долазе искушења и падови. То је уистину тако, о томе нам сведоче свети оци који су и сами прошли такав пут.

Ако мислиш како извршаваш обавезе боље него други, то је гордост

Ви хоћете да будете без страсти или, простије речено, савршени и да ни у чему не будете дужник Богу, али у нашем трошном обличју(саздању) Бог то не допушта, да нам се не би више судило због гордости. Њему је угоднији грешник који се каје неголи праведник с гордошћу. И то што ви хоћете да испуњавате своје обавезе боље од других ствар је гордости; отуд и немате довољно ни умећа нити снаге зато. Пише св. Петар Дамаскин: "није зло имати разум него је зло мислити да га имамо"; исто тако и о делима: "није грех желети и чинити добро већ је грех мислити о томе како ја радим боље од других".

Ко је обузет гордошћу не може сагледати своје грехе

Када ко ништа иза себе не примећује, зар не управља њиме дух гордости? А смерни виде своје грехе као морски песак.

Од срца се радујем због промене вашег стања, то јест због избегавања смеха, празнословља и хуљења на веру; али треба приметити - само да се уз

то не прикраду у срце високомерно мишљење, таштина, уображеност и најљућа гордост, које ослепљују човека и не допуштају му да "види своја сагрешенија" и "има срце скрушено и смерно".

...Желећи да угодите Богу, ви хоћете брзо да се уздигнете на висину добротинитеља и мислите да вам је то могућно - ово, мислим, показује да у себи имате духовну гордост... Тај разлог погодује врагу да вам приступи и снажно вас нападне, уз допуштење Божије.

Искати у себи плодове духовног живота - знак је гордости

Из догађаја које описујеш и из последица њихових види се твоје надмено ЈА! Ниси могла себи да поверујеш да се ниси расрдила на Н.Н.! - то јест да овим ниси могла сагрешити. Толико је самопоуздање тобом овладало, или хтело да овлада. Ниси ваљда чвршћа од Петра? али и тај је искусио одрицање. Како само гордост заслепљује, не даје да видимо и спознамо своје слабости. Ми мислимо да су потребни у сваком случају смерност и реч *опрости*; али ово треба показати на делу, а ти си два дана провела у самооправдавању и ниси рекла "опрости". Св. Лествичник пише: одбацивши праведну или неправедну оптужбу, одбацио си своје спасење... Уосталом, тога се немаш шта бојати, ти си у боју, пала си и уморила, посрнућима пак бивамо кажњени идући према смирењу. Јер знај, где је уследило посрнуће, претходила је узноситост. Та ја сам ти напомињао да се не може увек бити на Тавору, потребна је и Голгота; иначе није корисно имати само духовна уживања, без жалошћења; то је опасан пут! Спomiњеш пустош и бесплодност живота - та мисао није испразна, али је такође проистекла из гордости. Реци ми, шта хоћеш у себи да видиш? Неке благодатне дарове? утехе духовне? сузе? радости? усхићење ума? Али ти још ниси ни стигла у обитељ а хрлиш у небо, а Оци наређују да такви буду оборени доле. Гле, како смо горди, једнако хоћемо да видимо да смо ЈА, а не ништа. То што ће бити пустоши - није ништа, још много посрнућа ћемо претрпети док не постигнемо смерност. Какво је још малено твоје поимање духовног разума; ти делај а немој тражити дарова; више увиђај своје грехе којих је колико морског песка, и болуј због њих", зар је наше да тражимо плодове пре времена; то је знак гордости; а чак и у празнини и душевној тузи треба се спуштати у дубину смирења а не говорити: "па где да тражим спас?" , У томе и јесте невоља што сви ми хоћемо да видимо у себи светињу а не смерност; на речима пак као да постајемо смерни. Конац дело краси, не почетак. Иди лаганије да би брже стигао.

Осуђивање ближњих, гнев и други греси јесу изданци гордости

Откривајући своје ране, ви спомињете и осуђивање ближњих и приписујете га гордости. То је неоспорно; али и други греси, а нарочито гнев, јесу изданци ове Богу мрске страсти. Они који желе да приме послушање и који су подложни страстима, опрезно прихватају ову пробу еда би макар и невољно стицали смерност и овим задобијали благодат Божију.

Препирке и свађе потичу од гордости

Свађе и препирке с А., засигурно, избијају због ситница и не потичу ни од чега другог до од гордости. Пригњечи ту аждају смерношћу, самопрекорима; па ти бар можеш да не слушаш свој разум и вољу - најбоља средства за избављење од гордости. Ако се деси да те А. ражалости, немој имати поверења у себе, оћути, отиди и питај мајку Н. да ли исправно поступаш ако се једиш - и прихвати савет, који те лечи. Ако будеш тако поступала, и бојажљивост, твоја ће те напустити јер она долази од гордости и таштине.

"Горде ће пресретати случајеви страшни"

Пишеш о Л. да се, постећи, припремала за причест у твојој келији и да њен страх не пролази; она пак не схвата у чему се садржи њена гордост? То је таква страст да горди не виде како их је тај порок обузео, као и онај монах за којег је наређено да му се истргне душа будући да ни на тренутак није с миром примио Бога у себе; о овоме имаш код Петра Дамаскина у 24. Слову; а њену гордост показују плодови страха и друго, као што је у 79. Слову св. Исака Сирина речено и код св. Лествичника: "горде ће пресретати случајеви страшни". Али Бог има моћ да јој дарује спознају њене болести и потом исцељење.

Очајавање за спасењем и неуздање у милосрђе Божије јесу плодови гордости

Пишеш како те мучи сумња да ћеш задобити блажену вечност и неуздање у Божије милосрђе. То је плод гордости.

Сети се онога што сам ти већ писао: очајавање је плод гордости, а свесна си да си пуна ње; те и треба да знаш да управо она трује жалошћу сав твој живот. Ако ли се пак добро замислимо, појмићемо да су сва наша посрнућа дошла услед грехова, то јест деловања страсти од ње <гордости> потичу... Потруди се да устанеш против ње самопрекором, сагледавајући своју непослушност; а приликом сваког послушања памти да је Господ наредио: *кад свршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо залудне слуге, јер учинисмо што смо били дужни чинити* (Лук. 17,10).

Гордост је довољна да погуби душу

Прочитај код св. Јована Лествичника у "Поуци о расуђивању" да нас понекад сви пороци напуштају остављајући један - гордост, који је довољан сам да погуби душу.

Гордост уништава сва добра дела и лишава помоћи Божије

Више од свега другог, гордост лишава људе и добрих дела и помоћи Божије: где нема светлости тамо је тама, а где нема смерности ту место заузима гордост...

Гордост бива узрок тешких борби и пораза у њима

...Треба бити смиран у свему и онда је лакше покидати мреже вражије, јер гордост бива узрок тешких борби и пораза у њима.

... У том узрасту нисте имали искушења и недаћа кроз које бисте се могли научити практичној богобојажљивости, али уместо тога свет вас је саблазнио ласкавим похвалама; ви сте се заносили маштањем о својим добрим особинама, и док вам још друге страсти нису долазиле, деловали су на вас сама гордост и уображеност, које су биле и јесу почетак и извор наших невоља. Бог се супротставља гордима и зарад њиховог постизања смерности допушта казне и мучење помоћу страсти; то што сте оставили првог супруга открило је код вас и прво деловање преступничке страсти, иако супротне гордости али која је кроз гордост дошла.

...Дошли сте до таквог отрежњења кроз високо мишљење о себи - што се види из тога да су вас тобоже напустиле страсти. Господ пак, будући милосрдан према вама, да не бисте запали у потпуну гордост, допустио је да искусите страсти, а ви сте постали малодушни сматрајући да сте

пропали. - И то је знак да ви појма немате о духовном животу и да књиге отаца нисте читали. Да сте читали, видели бисте да нас битка прати до смрти, а лечи се не толико нашом бригом колико милосрђем Божијим и Његовом помоћи; још већма када трпимо ове разјарености и, постижући смерност, приписујемо себи да смо најгори и смерно падамо на колена пред Господом: онда нам благодат Божија упућује Своју помоћ.

Јарост или злопамћење према онима који су нас увредили јесте знак гордости

Као људи који још нису искоренили у себи страсти самољубља и гордости, мишљења смо да увреде нисмо заслужили и тешко нам је да их подносимо. Али ако се препустиш духовном разуму, открићеш да је тај случај послат од Бога зарад твог искушавања и зарад поправљања твога стања; јер у сличним сукобима спознајемо деловање наших страсти и трудимо се да их уз помоћ Божију лечимо самопрекорима, смерношћу и љубављу; јасније о овоме наћи ћеш у ...беседама преподобног Зосиме(*Добротољубље*, т.3)... и схватићеш колико су за нас корисни такви случајеви; они постају узрочници исцељења болести наше душе. Кад су нам страсти узбуркане, не можемо здраво да просуђујемо али када утихну онда видимо своју кривицу у томе што нисмо отрпели увреду. Господ је заповедио да трпимо, али шта да трпимо? Не оно кад смо криви па нас услед тога вређају, него када смсшедужни а вређају нас... И нико не може ни да нас увреди ни да се на нас гневи ако то није допустио Господ Бог да би нам било на корист, или као казна, или као искушење и послушање. А када помислимо на заповест Божију, на љубав која досеже чак и до љубави према непријатељу, онда ћемо остати без одговора поводом случаја какав је твој.

З.Т. написао сам прилично оштро што ће, може бити, растужити њен дух, а ти јој пружи потпору; сви смо ми људи и као људи боримо се са слабостима а највише с гордошћу - с том грбом која не дозвољава да се провучемо кроз теснац прекора.

"Племенито самољубље" повремено нас доводи до избезумљења

Греси свакога од нас познати су само Богу јединоме, и не можемо просуђивати о ономе што нам није познато; али има грехова које многи и не сматрају гресима: то је гордост, названа у свету "племенито самољубље". Кад обављамо посао на дужности и у друштву веома добро и за похвалу,

самољубље избија на прво место и служи као подстрек а сопствено мишљење диже му цену и горди се, уопште не сматрајући то за грех, а смерности нема....Има много примера да Господ кажњава људе за гордост разним казнама. Цар Навуходоносор, када се узгордио у срцу и изрекао речи: *није ли то Вавилон велики што га ја сазидах јаком силом својом да је столица царства* (Дан.4,30), одједном је био лишен разума и претворио се у животињу и седам година остао у таквом стању. Знам и примере који су се десили у наше време: један мајор, који је командовао пуком, имао је пуно врлина, али чувши једном од генерала бригаде: "Господине мајоре, командујете погрешно!" - полудео је; и много, много има сличних случајева и различитих казни.

Боље је борити се са страстима него с гордошћу

...Боље је борити се са својим слабостима него с гордошћу. Сагледавајући своје слабости, себе сматрамо горима и постајемо смернији, а осуђујући друге падамо у гордост.

Добročинства наспрам гордости

Наспрам гордости је - сећање на своје грехе, успомена на смерност Христову; ваља приписивати себи да си најгори, не заборављати да се Бог поноситима супроти (I Пет. 5,5).

Али то није посао за један дан или месец него је много времена, воље, подвига, труда и помоћи Божије потребно да би се искоренио овај смртоносни корен <гордост>; а ако ли се тај ишчупа, и све гране страсти усахнуће и поотпадати...

... Ћаво те не напада страстима, него гордошћу, која је тежа од свих других порока. Он сам је, будући бестелесан, само због овога греха свргнут са неба, па се труди да и друге овим осрамоти. Премилосрдни Господ понекад допушта да паднемо и да се заплетемо у неке страсти, како бисмо увидели своју немоћ и грехе и побринули се за њих, уместо да гледамо на туђе грехе и немар.

Мислим да је Ћаволу допуштено да вас силно нападне, јер сте умислили да сте стекли мир.

ГРЕХ

"Даруј ми да увидим сагрешења моја"

Хвала Господу што почињете да видите светлост Божију. А она ће нам се још боље открити ако не заборављамо наша ранија сагрешења и видимо садашња, о чему се ових дана молимо са Црквом: "Заиста, Господе, Цару, даруј ми да увидим сагрешења моја" и т.д. Ово нам доноси смерност, а она управо и просвећује очи нашега срца; али ваља и ту строго посматрати себе и одбацивати самохвалне помисли, као: "постала сам боља и извршила послушање". Ове помисли су такође веома опасне; и долазе од врага; и веома неприметно могу да поласкају самољубљу и да га подстакну.

Кад неко ништа себи не замера, зар њиме не управља дух гордости? а смерни виде своје грехе као морски песак.

Кад смо прогневили Бога гресима, онда и наше спољне ствари немају успеха

Кад смо прогневили Бога гресима, онда и наше спољне ствари немају доброг успеха; ви се жалите на лошу трговину; иако је то готово судбина свих у данашње време, ипак постоје људи који су задовољни својом ситуацијом. Све то зависи од руке Божије: *Ако хоћете слушати, добра земаљска јешћете, ако ли нећете, него будете непокорни, мач ће вас појести, јер уста Господња рекоше* (Ис. 1,19-20).

Последице прегрешења

После непослушности Адамове наша воља се више окреће ка злу; наше самољубље побеђује добру вољу и сладост страсти плени нашу душу.

НАПОМЕНЕ:

1. Петар Дамаскин објашњава ове речи овако: "Дух Свети није имао ни тренутка мира у тој жалосној души, јер је она стално имала ту помисао <хваљење> и радовала јој се као неком добром делу, од тога се и помрачила, попут демона. Не видећи себе да греша, можда је тај човек осећао једну страст уместо других, а та једна је била довољна демонима као надопуна осталих порока"

ДУША

Болест душе прелази у вечност

... Заиста је душа више од тела: тело се разболи, и на томе се заврши, а душевна се, пак, болест протеже у вечност; избави нас, Господе, од болести ове и подари исцељење.

... Ништа не значи болест телесна; треба се чувати да слабости душевне не остану неизлечене; а ти чак и не желиш да душа прихвати исцељење лечењем од тих болести.

ДУШЕВНО СТАЊЕ

Зашто се догађају промене у души

Кажеш да ти је у души тешко и неспокојно: то није ни због чега другог него због твога гордог става. Господ умирује и утешује смирене и кротке, а горди ће побрати плодове свога става: збуњеност, немир, неспокој и остало, као што пише св. Исаак Сирин; у манастиру живети - не значи да си дошла у спокој, него у бој против страсти и духова злих; мир ће бити онда када победимо страсти и потпуно се смиримо.

ЖАЛОСТ

Жалост се допушта због греха или ради испитивања вере

Од срца саосећам са вама и жалостим се због несреће која вам се догодила, али вам ништа не могу помоћи, нити вас утешити, осим тако, што вам саветујем да се предате вољи Божијој и да од Њега тражите милост, помоћ и утеху. Чврсто верујте да се ово није догодило случајно, већ по допуштењу Божијем, по за нас недокучивим законима, или као казна за грехе, или ради кушања вере. У сваком случају, произошло је из Његове љубави према вама, јер: *кога љуби Господ онога и кара; и бије свакога сина којег*а прима; *ако подносите карање, Бог поступа са вама као са синовима... ако ли сте*

без карања, које су сви искусили, онда сте копилад а не синови (Јевр. 12,68); ове речи нису моје, већ апостола Павла и из њих видите да сте чеда Божија. Само трпите, не будите малодушни и благодарите Богу, па ће све да пође на боље.

Ми видимо и несумњиво верујемо да Промисао Божији који се стара о свакој ствари, брине и о нама, чинећи оно што је на нашу духовну корист - одваја нас од онога што је бескорисно, или искушава нашу веру, док неке и кажњава за грехе. Тегобе које су нам наметнуте по праведном суду Његовом треба да подносимо с покорношћу вољи Његовој. Људе који нам причињавају невоље треба да сматрамо за оруђе Божије у делу нашег спасења и да се молимо за њих. Другачије се не можете утешити. Када пак од људи тражите да вас воле, ви не кривите себе, јер гледате кроз завесу самољубља.

ЖЕНИДБА (БРАК)

Размишљање поводом избора невесте

Неочекивани сусрет са непознатом девојком оставио је утисак на тебе; зар она не може бити прилика? Можда ће се то и догодити, ако таква буде воља Божија; ти не тражиш богатство и лепоту, него побожност и мудрост, да би на животном попришту делили радости и тугу, и да она има исправан појам о стварима и да може правилно да размишља. По убеђењу оне поштоване госпође, код које си је видео, она је прилично образована, паметна и скромна; аније безначајно ни то што је, живећи умерено, и чак сиромашно, могла да избегне бучне и бескорисне обичаје мирске или световне, који веома утичу на моралност. Ти се колебао и не знао да ли је то размишљање озбиљно: не смем да преузмем на себе да ти одлучно кажем у тако важној ствари, али саветујем да се молиш Богу и да се Његовој вољи препусти та ствар. Ако она буде Њему по вољи, онда ће се појачати твоја жеља за извршење, и тада исто тако, позвавши помоћ Божију, пошто одслужиш молебан Господу и Мајци Божијој, пређи на ствар; а ако ли се после молитве почне губити из сећања, онда нека тако и остане.

Савети, како се одлучивати на удају и чиме се руководити приликом избора младожење

Питате моју маленкост о тако важној ствари која вас очекује и са великом вером ћете следити мој савет, али ја сам свестан своје незнатности и не смем смело да вам саветујем ово или оно. А видећи, пак, ваш тежак положај у неодлучности и веру, са којом ме питате, позвавши помоћ Божију да ми подари разум, дајем вам овакав савет: прво, треба упућивати молитве Богу и Пречистој Мајци Божијој, јер је силно заступништво Њено код Бога: да удеси Он судбу вашу по Његовој светој вољи; а ако вам корисно буде да ступите у брак који вам је понуђен, нека спусти на вас Своју подршку и благослов; а ако вам није корисно, нека судовима Својим ову ствар поквари. Такво препуштање себе вољи Божијој, а не тражење своје воље, штити вас од многих искушења, каква се понекад догађају, ако неко непрестано жели да се врши само по његовој вољи; потом, прихватити савет рођака и ближњих ваших, јер ће, наравно, Господ и њима објавити да вам кажу нешто корисно; још треба сазнати о његовом религиозном усмерењу и побожном чувању правила мајке наше, Цркве Православне, и о моралности његовој, макар делимично: данашња времена су опасна, има много слободоумности и непокорности Светој Цркви; макар вам се он и допао, али ако није чврсте вере и побожности, онда вам не саветујем да пођете за таквога, а ако је прави хришћанин и син Православне Цркве, побожан, онда саветујем, с помоћу Божијом. Ако је воља Божија да пођете за таквога и ако се ствар приведе крају, онда саветујем да се пре брака, припремајући се, причестите Светим Пречистим Тајнама Христовим, и једно и друго. Прилазећи тако значајној тајни, као што је брак, морамо се припремити, очистивши се исповешћу и причешћивањем Светим Тајнама Христовим и молитвом, али не баловима и музиком и плесом, јер овај корак утиче не само на читав живот овдашњи, него чак и на вечност. А каква може бити ваша судбина у брачном животу? То препустите вољи Божијој, јер судове Његове ми не можемо појмити; у складу са сваким моралним ставом - или кажњава, или награђује. У погледу иметка не треба се много бринути: *Него иштите најприје Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати.*

На ваше писмо о судбини која вас очекује одговарам укратко и колико је у мојој моћи, због мога слабог здравља. Молите се Богу и Његовој Пречистој Мајци да уреди Господ судбину вашу по Његовој светој вољи. Ако је Његова света воља, да сада пођете за онога који вам нуди брачну заједницу, онда ће и свака препрека бити уклоњена. А ви потпуно потчините вашу вољу вољи Божијој; а осим тога, треба сазнати: да ли је он прави верник Цркве Православне, да ли је доброг морала, и о (његовој) породици. Да ли су ваши родитељи сагласни са браком, и постоји ли ваша интимна, потпуна сагласност? Уз ове услове и дела, нека вас Господ

благослови да ступите у нови, породични живот, а шта ће касније бити - то никоме познато није ...

Објашњење девојкама о избору животног пута

Из вашег писма видим да патите и тугујете због тога што сте, када сте се видели са мном, недовољно говорили о себи и због тога што сте рекли: "то ће бити казна Божија - удати се". Још, због ваше жеље да останете неудати, ваши ближњи вам сугеришу да том речју срдите Бога, као да желите да будете изнад Творца и уредите свој живот по сопственој самовољи, и да је свака жеља грех и да ништа не треба тражити од Господа, него се у свему ослонити на Његову свету вољу. Налазећи се због тога у недоумици, тражите решење за то... Човек је од Бога обдарен разумом и слободном вољом да бира оно што је боље, па је зато наша жеља резултат слободне воље; када наше самовласно произвољеније, којим управља разум, жели добро, тј. испуњење воље Б ожије и томе тежи делом, онда је то угодно Богу и Он нам помаже у творењу тога. А када се из лудости пожели супротно вољи Божијој и настоји да се то учини, Бог, не ограничавајући нашу самовољу, дозвољава да се то догоди, али за оно прво награђује, а за ово друго кажњава; о томе се у Светом Писму много говори; зато је жеља за добром блиска нашој природи и никако није грешна, и не само о жељи, него чак и о настојању да је извршимо треба да се старамо; али је само потребно своје жеље и деловања ускладити и усагласити са законом Божијим, препустити вољи Божијој и молити за Његову помоћ; онда, када Бог опази да нам је ово корисно и у складу са Његовом вољом, послаће нам и помоћ Своју ради суделовања у томе делу; а када нам не предвиди корист и нема воље Његове, па макар ми и мислили да желимо да извршавамо добро дело, али се оно догађа или из таштине, или на неки други начин, - онда омета његово извршење, зато што Га молимо: " нека буде, Господе, воља Твој а". Али, кажу да је свака жеља грех и да ништа не треба тражити од Господа, него се у свему ослонити на вољу Његову: Ово је потпуно супротно како разуму и природи, тако и Светом Писму. Није свака жеља грех, него грешна жеља заиста јесте грех, а без добре жеље како би се човек могао назвати словесним и умним и у чему би била његова слободна воља? А о тражењу Спаситељ у Еванђељу учи: ...*Иштите и даће вам се* (Мт. 7,7). И када је у обичним свакодневним стварима потребна жеља, напор и молба Богу за помоћ: па колико тек више у судбинским стварима, које се тичу спасења душе. А ако ли ни једно ни друго не будете желели, тј. ни брак, ни очување сопственог девичанства, па шта ћете онда бити? Нећете бити

ништа друго до дрво, или камен беживотни; макар и мислили да се: "ја уздам у Бога, како Он одреди", потпуно је супротно. Замислите своју ситуацију: нећете да се удате, желите да се заручите Богу, молитвено Га за то и очекујете Његов усуд. Али, да би испуштили вашу слободну вољу појављују се, на пример, младожење: један, други и више; зар немате право да их одбијете, према вашој жељи? И тиме нећете сагрешити; па нека знате да је воља Божија учврстила вашу жељу; а ако пристајете да се удате, онда се и ту треба поуздати у вољу Божију; али је свеједно ваша власт над самом собом била томе склона, а не надахњујућа воља Божија. Па ипак, и уз вашу племениту слободну вољу, ако се препустите таштинама и смутњи разонода овога света, онда је веома непромишљено да се душевно око замрачи и да се замени истинско добро за привидно: *Зли разговори кваре добре обичаје* (1 Кор. 15,33). А ако ли ово не желите, онда колико је могуће то избегните, да би вас Он сачувао од стрела нечастивог... Оставите немир ваш и страх због речи које изрекосте; намеравајући да се посветите животу у тишини, Господу се молитвено, да Он Сам исправи пут ваш пред лицем Његовим и поучи вас истини Својој; а са световњацима се не спорите у погледу своје намере; свет увек има своје законе, али су они мрски Богу. *јер је тјелесно мудровање непријатељство Богу, пошто се не покорава закону Божијем* (Рим. 8,7). Казне се овдашње не плашите, него се обазирите на оно што ће доћи.

ЖИВОТ ДУХОВНИ

Како отпочети поправљање свога живота

Желиш да започнеш поправљање твога живота, али не знаш како. А ја сам, чини ми се, са тобом много разговарао о томе како треба водити битку духовну са страстима; и не треба то чинити на речима, него остваривати на делу. Не дају нам мира наше страсти и чим нам их неки догађај покаже, хаос који се налази у нама збуњује; а када се у свакој прилици будеш супротстављала, не чинећи према страсти, онда ће оне ослабити. А када се савладаш, онда се себе постиди, прекори се и смири; сматрај се гором од свих, као она коју савладаше страсти; не криви никога од људи, него себе окривљуј и помоћ ћеш божију добити.

Почетак просветљења и здравља душе

Свети Петар Дамаскин пише да на седам чинова телесних ум почиње да опажа своја сагрешења, као песак морски; и ово је почетак просветљења душе и знак њеног здравља, укратко: "постоји душа смерна и срце кротко и ваистину себе за најнезнатнију сматра".

Једно од првих искушења у духовном животу - опажање туђих недостатака

Ти сада замишљаш да ће те примери житеља манастира брже подстаћи на покајање; али ја ти кажем да те очекује прва стрела ђавоља - видети њихове недостатке и зазирати од њих, све док не уочиш своје слабости и страсти. Нису сви савршени, али управо преко несавршених и постоје савршени; и опет се они са своје стране прочишћују кроз друге. На који би начин неко задобио трпељивост, ако га нико не би вређао? И како би познао свој карактер без оних који га разобличавају? И како би се смирио? Све те то очекује и изгледаће ти необично; а ја те упозоравам да тако мора бити, и све се то догађа у складу са нашим постигнућем, не без Промисли Божије. Макар и читала књиге Св. Отаца, ти, ипак, веома мало разумеш и то теоретски, а у пракси више и јасније сазнајеш.

Осуђивање других због њихових слабости - препрека за задобијање духовних плодова

Пишеш да су код вас сви против старчества; а само ваша и К-на келија то одобравају. А потребно је да имате плодове живота духовног - смиреност! Погледајте, да ли је поседујете? А када ви њих (који се не држе откривања помисли) унижавате и по постигнућима стављате испод себе, онда је очигледно да сте супротан плод задобили <гордост>; а требало би сматрати себе горим од свих и не видети код других пороке, како би се и они изграђивали на истој основи; а пошто виде плод супротан, саблазниће се. А ко познаје туђу савест? Они, можда, имају праву смиреност и унутарње самоукоравање, које је недоступно виђењу оних које је обузело мњење; а ако није тако, онда на други начин Господ уређује њихово спасење: јадима или болестима, како Само Он зна, шта је коме на корист.

Опажање свога греха указује се постепено, у процесу духовног живота

Вама се и чини да се не уздате у себе и да се сматрате ништавним, и остало: али, ипак, саветујем да томе не верујете, пошто вам и ми не верујемо, све док то искуствено не сазнате, ступајући на поприште живота духовног; ви ћете, можда, срести такве, за које ће вам се учинити да им живот није у складу са намерама, али то не треба да вас саблажњава; иако ви брзо напредујете, ипак још нисте своје слабости познали, још нисте срели различите огњене стреле нечастивог и нисте имали прилику да им се супротставите и да искушате своје снаге; још нисте издржали прекоре, мржње, увреде и поруге, које ће вас обавезно срести, ради ваше пробе и искушавања; о томе, изгледа, морате теоријски научити из књига Св. Отаца... Ово вам пишем не плашећи вас, него припремајући вас и упозоравајући на опасност самопоуздања.

...Онај који не позна слабости и грехове своје не смирује се и не каје, и то је у живој души нека неосетљивост и обамрлост.

Ради постигнућа у духовном животу потребан је напор и смиреност

Иако ви и не видите своју болест душевну, она постоји и скрива се од вашег погледа; па немојте мислити да бисте могли бити брзо излечени. Па ипак, то не треба да вас плаши: јер је боље, осећајући болест, тражити лекара, неголи умишљати да си здрава и не старати се за лекара. Ви желите да жарко тражите Исуса и тражите у себи безгрешност, а не смиреност; пошто осетите неко пријатно осећање, узећете га за велико, а управо то и јесте опасно: оно може да вас заведе да оно што сте умислили да стичете пре времена, више не добијете ни кад дође време. Вама је то нејасно, али нама је прилично познато. Па зар регрут може одједном постати генерал, или дечак, који почне азбуку, да буде књижевник, или онај који жели да се обучава уметности, тек што се тога прихвати, да одмах и постане уметник? А ова, пак, уметност над уметностима захтева много напора и подвига, а изнад свега смирености. Док не будеш у рату, не можеш знати како је он тежак и страшан и, док се не бориш са страстима, не можеш бити искусан и видети своју слабост.

Немој мислити да се можеш брзо научити духовном животу; он је уметност над уметностима; не само теорија, него је и пракса потребна; а у њој постоји много и спотицања, и подизања. Пишеш да те је у срцу заболело моје карање, "тако да ти је душу ранило". То треба да ти покаже твој слаби карактер, који ће се исправити самопрекореванем и смиреношћу. Ако ли те ја будем само миловао по главици, па какву ћеш корист имати?

Духовно семе не израста ниши плод доноси одмах

Узмите, на пример, малу децу која уче да пишу: она почињу од слова "А" и даље, ништа не разумејући; али савладавајући под принудом, уче да сричу, потом могу да читају, а касније се показује и појам.

Тако се и у нашем поучавању не може истог момента, чим почнемо, вазнети у духовни свет, него је потребно много напора и подвига; али и они неће бити крунисани жељеним успехом, ако не буду здружени са смиреношћу.

Може се навести и много других примера, као што су: вештине не учимо одмах, него кроз дуго времена и настојања; ступајући у службу са нижим чином, немогуће је одмах бити генерал; засејано семе исто тако не израста и не доноси плод одмах.

Незнање о науци духовног живота штети нашем спасењу

О 3.3. није мали напор њих успокојити. Прва је прилично тога прошла и, мада зна да према свету треба имати самопрекореване и смиреност, у ствари се томе није научила; а друга је световна, о томе нема ни појма, него мисли да се спасе само тиме што се моли, на спољашњи начин, и остало, а на морално не обраћа ни најмање пажње, и просто речено, не дирај ме; треба претрпети, како ће Господ даље уредити. Могуће јој је сутерисати: ако она буде тако живела и не буде настојала да види своје кривице, онда Бог неће игуманији објавити да је прихвати у заједницу.

ЖИВОТ МОНАШКИ И СВЕТОВНИ

Прави је монашки живот - свакодневни крст

Слабости и сагрешења, које спомињеш у својим писмима, имају исти лек: уопште не треба очајавати, него се кајати, смирити се и себе прекоревати због свега; и тако сваког дана започињати своје поправљање, а Господ ће нам, видећи нашу добру вољу, даровати и помоћ свемогућу Своју да довршимо предузеће које смо започели, које је, како је то нама, монасима, јасно и објављено, свакодневни крст: *који претрпи до краја, тај ће се спасти* (Мт. 10, 22)...

Манастир је школа духовна, у којој се догађа преображај старог човека у новог

Ти, коју су опхрвали световни јади, болести, мислила си да спокој пронађеш у обитељи /манастиру/, јер су ти сви који су живели у обитељи изгледали срећни, чему си и ти тежила: али си сада упознала у себи напор и јад од слабости душевних и телесних. Истина је, њих треба сматрати срећнима, јер их је Бог позвао да Му служе. Он дарује и мир, али не одмах, него у складу са нашим смирењем; а пре овога се дешавају бојеви духовни против непријатеља невидљивог; ми смо побеђени и побеђујемо, падамо и устајемо, све док се не измучимо, познамо своју слабост и смиримо се. Бог, позивајући нас себи, прикрива велику тегобност монашког живота; јер, ако би свет знао каква ће плата бити монасима који живе исправно, онда би сви кренули у манастир; а када би знали каква ће бити искушења и невоље, онда нико не би пошао (Јован Лествичник, Лествица 1, гл. 23), и ми треба да будемо убеђени, крст је наш начињен обавезно од онога дрвета које је расло на тлу нашега срца; и ако нас остави у животу без брига, онда упадамо у гордост и у различите страсти, а овим ћемо се потпуно од Бога удаљити. Ти си се надала да ћеш у обитељи живети смирено и једноставно свечасно и вазносити се на небо најтоплијом молитвом; а сада, видећи у себи хладноћу, постајеш потиштена, због чега би требало да се више смираваш и да чак тај крст духовни носиш са захвалношћу. Опомени се, када се помолиш са жаром, тада нећеш избећи умишљеност, и што даље, то више можеш постајати горда; а ако ти се одузме тај дар и обузме те хладноћа, мораш се смирити против своје воље и бити незнатнија од свих. Ти сматраш да си гора од свих, а ово је Богу милије, него твоје умишљене ватрене молитве. Не препуштај се потиштености, него се смиравај; када се смириш, тада ће се и молитва распалити. Читај књиге духовне и, видећи своје сиромаштво и недостојност, смири се веома. Откривање помисли ти је тешко због тога што нема смирености; унизи се у мишљењу и можеш слободно откривати своје ране, и оне ће бити исцељене. Искуство ће те свему научити.

...Сада су најчешће несрећне судбине бракова: како се са њима може упоредити рајски, тихи манастирски живот? Па, иако постоји борба, зато је нада у награду неупоредиво већа.

...Ви ћете рећи: свуда постоји спасење, и у свету са женама се могуће спасити. Заиста, то је истина! Али је тамо потребно више напора за извршавање заповести Божијих: жена, деца, старање о стицању богатства, светска слава; све је ово велика препрека за угађање Богу. Свима је заповеђено да извршавају заповести Божије, а не само монасима; а

монасима још преко тога: да чувају девичанство и нестицање, који доприносе држању осталих заповести. Не бринимо о јелу и одећи, јер нам они Промисли Божијом неће недостајати... А у световном животу лагодније се упустити у кршење заповести: имајући у срцу доказ страсти, не само да се не старају да их искорене, него и не сматрају за потребно и кад год се појави узрок, појави се и дејство страсти. Рећи ћемо о *среброљубљу*. Пише св. апостол Павле (1 Тим. 6,9-10): *"А који хоће да се богате, упадају у искушење и замку, и у много луде и пагубне жеље, које Гурају људе у пропаст и погибао. Јер је коријен свију зала среброљубље. Ко ће се спасти тога корена злога? Свако се стара о стицању, понекад и неправедном; са лихварством, клетвама и осталим делима богомрским. Овде више не питај о љубави према ближњем, о којој је Сам Господ тако много заповедао у светом Еванђељу и о којој су поучавали свети Апостоли. О прождрљивости. Ова такође влада у свету, против које Господ овако заповеда: да срија ваша не отежају преједањем и пијанством и бригама овога живота (Лк. 21,34)...* Ко ће се одрећи насладе, од које се јаче распаљује пламен телесне похоте? А она одваја ум до Бога и баца у јаму телесних грехова; због чега тако велике казне од Бога стижу... Иако је мирјанину дозвољено да има жену, какве ће, пак, он бриге и јаде преузети! Управо по Писму: *Које неожењен брине се за Господње, како ће угодити Господу; а ко је ожењен брине се за овосвјетско, како ће угодити жени (1 Кор. 7,32-33).* А са овим старањем повезани су многи јади и бриге, а још више ако има неразумевање са женом; а мреже и замке ђавоље чекају на похоту других, Богу упркос.

А колико слава светска одвлачи човека од Бога и Његових светих заповести, познато је из речи Господњих: *заволеше људи више славу људску, неголи славу Божију (Јн. 12, 43)...* Видите да и сама вера од славе људске осиромашује, па може ли се љубав имати према Богу и према ближњему?

Све три ове најважније страсти: среброљубље, прождрљивост и славољубље праве много препрека за извршавање заповести Христових и онеме који пребива у свету је тешко да се против поменутих бори и да не буде њима рањен... Али ово не пишем због тога да бих осудио свет; то није наша ствар - свему је Бог судија, Он има моћ да и од оних многе освести: јадима, болестима или на неки други начин да одвоји срца њихова од наклоности свету, који их повређује и да спасе њихове душе; јер Он не жели да умре безбожник, него да се врати безбожник са свога пута и буде жив (Јез. 33,11)... А свет, о коме је записано, *да га не волимо* и који нас повређује, јесу наше страсти, које делују међу људима и онај који жели да се спасе и да угоди Богу не може а да не буде рањен од општења и таштих занимања са људима који мудрују телесно и зато вам ово пишем, како бих показао у

чему је штета од света за оне који желе да угоде Господу... Да сви ми нисмо безгрешни, и који у манастиру живимо, о томе се немогуће спорити; и нико није чист од греха, ако ли и један дан поживе (Јов. 14, 45); у безакоњу родих се и у гријеху зачиње мати мој а мноме (Пс. 51,5). Па ипак је у манастиру погодније за обнову и покајање: често се исповедају пред духовником и причешћују Светим Тајнама; а ако ли имају нешто на савести, онда одмах одлазе духовнику, кајући се и стидећи се и управо ту добијају и разрешење и остају мирне савести. Према правилима Отаца и обичајима уведеним у обитељима, многи чак и свакодневно очишћују своју савест кратким признањем и исповедањем и најмањих својих грешних намера пред духовним оцем. Скрушеност срца и свакидашње жаљење због грехова и нама су потребни и неопходни. А по мирском обичају једва да једном годишње одлазе свештенику на исповест, али и тада, због мноштва народа који долази на исповест, врло кратко са њим беседе; а у остало време у години и не помисле да разговарају или се посаветују са духовним оцем о спасењу душе, а неки и више од две године остају без овога за душу благотворног лека.

Изложићу ти повест из старчества, која доликује овој материји: "Неки брат запита старца, говорећи: како у свету људи мирјани јесу, који пост и молитве презиру и сваком се посласицом хране, без уздржавања једу и пију, и који дају и узимају, један другог прождиру и по жељи својих похота увек творе, и као да нису пали или сагрешили, а себе од Причешћа не одлучују. А ми се постом и молитвама и бдењима и оскудним јелом мучимо и сваког се телесног мира лишавамо, стално плачући и тугујући, и говоримо како пропадосмо и од Царства Небеског отпадосмо и како смо пакла заточници? Чувши ово, старац уздахну и рече: добро си рекао, чедо, као да мирјани не падоше; а падоше једном, великим и ужасним падом и не могу да устану, нити пак ниже да падну, а какав је ђаволу јад да савлада оне који леже и не могу да устану? Монаси нису такви: него су понекад победници, а понекад побеђени; падају и поново устају, увређени су и вређају; савладани су и савладавају ђавола. А мирјани не чине тако: први пад многи ни осетити неће, нити ће видети да су пали и устати одатле. Нека ти је наук, чедо, како ли не само ја и ти, који мислимо да смо монаси, увек морамо смирени и у сузама бити, него и велики посници траже сузе и напоре многе"...

Брате драги! Немој мислити да вам пишем из неких мојих разлога, него само из сажаљења према теби; овај савет није из мога сиромашног разума, него из Светог Писма и учења Отаца и препуштам га твоме племенитом слободном избору.

... Све врсте живота имају свој крст и утеху, то вам је прилично познато, а ако будете замишљали да су у породичном животу само задовољства, а, насупротив томе, у манастирском животу само тешкоће и муке, онда ће сама по себи воља тела однети превагу над духом; а треба замислити и тегобу породичног живота и, насупротив томе, безбрижност за животне околности манастирског живота и душевни мир који се задобија малим жртвовањима, па ће, заиста, језичак на ваги превагнути на манастирску страну. Свети Апостол не забрањује женидбу, само као бољи претпоставља живот без жене; а онима који су у браку вели: *али ће такви имати невољу тјелесну* (1 Кор. 7,28). Познат вам је начин таштог световног живота: треба одговорити свим његовим захтевима. Запитајте се, да ли сте за то способни? Волите да се бавите речју Божијом и учењем светих Отаца, али да ли је то лако у световном животу? И уопште, када желите да живите побожно, нећете избећи оно, о чему свети Апостол каже: *а сви који хоће да живе побожно, биће Гоњени* (2 Тим. 3,12). Још је непознато на коју ћете страну? Читавим овим разматрањем ја вас не одбијам од световног живота, нити вас исто тако не привлачим манастирском. Без позива Божијег немогуће је презрети свет и његова искушења. Очекујте, како ће вам Бог одредити; наравно, Његова одлука води најбољем, а још више када своју вољу потпуно препуштамо Његовој светој вољи.

Бриге монашке и световне

Добио сам писмо од К.; пише да се њихов малишан преселио у вечност; и још један јад: у селу је град уништио жито; ето какав је световни живот; он је прожет бригама неупоредиво већим од наших; ми бринемо о душевном стању, што сагрешујемо и Бога љутимо и смирења немамо; а они брину о другоме - ономе свакодневном, што мори њихова срца.

Духовни начин живота је објављен ретко коме у свету

Они (мирјани) не разумеју духовни начин живота, мисле да се исто тако и тамо (у свету) могуће молити и остало, али си ти сада делимично искусила и један и други живот; сигурно си запазила да је овде права школа и да је немогуће занети се привидним врлинама, а одмах ћу показати, колико смо се још отуђили од свакодневног живота. А тамо је хвала људи и злодуха, и сопствено умишљање би још пружало руку привидном добродетелу, али ако би ти још живела код куће, онда би, природно,

доспела и у лудницу. Неки од мирјана такве називају: "занесењак", а требало би рећи: "пао у прелест".

Ти, пошто описа своју тужно проведenu младост, прихваташ за тебе непојмљиву Промисао Божију, која се стара о твоме спасењу. Заиста, каква би ти била са твојим плаховитим карактером? И немајући појма да се треба борити са страстима и смиреношћу придобијати милост Божију. На жалост, ово знање је познато само малобројнима у свету: а ако ли и чине нешто добро или не греше, онда и то храни самољубље, које их, са своје стране, подржава.

Неслагање и раздори у породичном животу су казна Божија, која је упућена због грехова

А догађа се и у браку живот нескладан и увреде од супруга, што је очигледна казна Божија, која је упућена због грехова; али како је данас свет, већим делом, сасвим супротног мишљења и на чина живота, онда понекад стране не заостају једна за другом у превари; и то је такође казна Божија, слепило душевно.

Мир и склад оних који заједно живе зависе од самопрекора, смирености и стрпљења

Много туговасмо због јада који те снађоше; ђаво не престаје да смишља подвале како би нас уништио, а ми, слаби, немамо против њега оружја поузданог - самопрекор, смирење и стрпљење; него са сваке стране оправдање, због чега се и. тегобе међусобно не деле; зато не само да се код вас не види самопринуђавање на вршење заповести Христове, него се види и спремност да се оне крше; због тога и остајемо без много жељеног дара Божијег - мира, и немир нас више обузима.

Оне који вас коре волите као добротинитеље

...Ти, наравно, верујеш да је свака невоља, ма од кога долазила, допуштена од Бога; у делу нашега спасења Он делује људима као оруђем; о томе има много код Светих Отаца: Марка, Доротеја, Исаака и осталих; нећу ти одређивати, сама ћеш пронаћи; раније сам о томе много писао. Па сви ми желимо да се спасемо, идемо ка истом циљу; али тумарамо по беспућима, један другог осуђујемо, понижавамо, повређујемо; Бог све ово

посматра и дозвољава да се то збуде управо ради наше користи; а какве, рећи ћеш, користи? Прочитај код старца Пајсија у писму јереју Дмитрију због чега је већина браће код њега постигла такву свест, да су "љубили оне који их коре као добротинитеље", и остало; тамо ћеш видети племенито настројење; па зар не због тога што су постојали људи који су их прекоревали и чинили друге пакости многе? Очито, њима се у овима чинило нешто рђаво, а овога код оних није било; а друкчије би немогуће и било назвати стрпљењем. Па ипак те /који су корици/ не треба сматрати пропаљима, јер су и они, са своје стране, од других тим истим деловањем очишћавани; а добри подвижници сматрају их не само оруђем свога спасења, него и добротинитељима, не узимајући у обзир њихову пакост. У Лавсаику сте, мислим, читали, како су ваша браћа - сестре прекоревали јадну Исидору, учинивши је чистом као злато, а управо зар нису сами пропали? Не, много је њих задобило спасење; у њој им је све изгледало лоше, као што и нама код људи често изгледа лоше и ми узимамо на себе улогу строгог судије и иследника, заборављајући на грехове своје... Па шта из тога следи? Који добродушно подносе, корист имају; а нама остаје покајање и са своје стране трепељивост. А памти реч, да нам се чини код људи зло, а код њих или тога нема, или га не видимо код себе; а не може се ова осуда и мука приписати свима и свакој, и злобан живот, и карактер.

Волите непријатеље ваше и пакао вас неће савладати

А сплетке нису ништа друго до празне сплетке; и требало би бити трпељив, када нешто на некога клевећу; а овде почињу испитивања, а тамо мржња; и каква је корист од тога? Ја више и не знам шта да се ради. Али, ко жели да иде правим путем, тога и читав пакао не може скренути са пута правога, када је постојан на еванђеоском крсту трпљења и смирености и у заповести: волите непријатеље ваше. Свако се мора задубити у себе и сагледати колико је још далеко од извршења заповести о љубави и ношења бремена ближњег, у чему се и морамо подвизавати, јер ће подвижници Царство Небеско задобити (Мт. 11,12). Ти подсећаш на неке немире у вашој обитељи: где их нема? Наравно, срце боли; али ако погледаш себе, наћи ћеш и у себи, тј. у пребивалишту срца нашега, још и више побуна и немира. Потрудимо се да смиримо оно у себи и сви који се око нас налазе задобиће смирење.

Пројављења побожног хришћанског живота

Поуздајте се у премилостивог Господа и у заступништво Пречисте Дјеве Богородице; молитe се за оне који вас вређају; кајте се ради својих сагрешења и опраштајте онима који вас вређају. То је наша хришћанска дужност! А оно тужно што се догоди прихватајте са покорношћу вољи Божијој, јер без воље Његове нико нам и ништа учинити не може; а Он, по премудрој Својој Промисли, све чини на нашу корист и спасење. Нико неће патње избећи, нити ће их избећи богати и моћни на овој земљи, због судова Божијих који су нам непознати. Тесан и тегобан пут води у живот вечни и кроз многе /нам/ невоље ваља ући у Царство Божије (Дап. 14,22)... Нека буде воља Господња са нама. Овдашње је за времена, а оно будуће вечно.

Сетите се смирености Христове, свесни будите своје слабости, себе кривите, а не друге, приморајте се на уздржавање од рђаве навике; молитe Бога за помоћ и Он ће, видећи вашу племениту слободну вољу, послати помоћ своју, са којом ћете лако победити сваку страсну слабост. Али уз све то треба имати смирење, које поништава све снаге ђавоље; показивање другима својих слабости са самоукором јесте пут ка смирењу, зато сте и имали њихово слабљење после откривања. Мала расејаност у друштво једномишљеника и онима који се брину за спасење не може вас повредити, него ће корист донети; само треба настојати да се код других види добра страна, јер: око добро неће угледати зло, а код себе примећује и мале слабости које лечи свакодневним покајањем. Рад у кући, башта и врт, неопходни су за нашу физичку издржљивост, а између ових одредити време за читање и молитву, као најпотребније за душу.

...Све док постоји неопходност да живите у свету, понајвише ради обезбеђења деце ваше, живите; старајте се највише о извршавању заповести Христових; а ради сазнања њиховог читајте свето Еванђеље и Дела Апостолска и Посланице, такође и учење Светих Отаца, које нас о страстима и врлинама поучава; пролазећи животни пут, упознавајте своју слабост, смирујте се и кајте се пред Господом због тога што се не поправисте; а никако наде не полажите у своја дела, него у милосрђе Божије. Правило молитвено извршавајте колико можете и, ако је могуће, више са осећањем цариника, а не фарисеја. Св. Исаак пише: "који о себи не помисли да је грешан, молитва његова није угодна Богу"(Слово 55) Узвишено делање и правило велико не прихватајте; исти св. Исаак поучава да "умереном деловању нема цене". Али чувајте савест своју. А награде овде не тражите у утеси, препустите то вољи Божијој: Он зна када ће дати. За сада вам је ово довољно, а ако ли вас позове Господ да пођете за Њим и преселите се у свету заједницу, тада ће вам се и начин живота открити у пракси, а не у теорији.

Уз свакидашње бриге треба се старати и о животу будућем

...Треба се уз свакидашње бриге и старање и о будућем животу старати, стицати оно богатство које ћемо тамо понети и задобити такво одело душе своје, у коме би се могло ући у дворе небеске! Рећи ћете: "сирот сам и наг" - још има времена; тржница још ради; стичите, има много средстава за то. "Не судите да вам се не суди; опростите и опростиће вам се", и уз оскудност врлине помаже сиромаштво духовно, које блаженим назива Сам Господ. Ако се не можемо узвисити на висину врлина, сићи ћемо у дубину смирења; а оно нас и једино, осим дела, снажно заступа пред Господом. Чиме се цариник оправдао? - Смирењем! Разбојник? - Покајањем. Нека буду ове две смерне и незнатне врлине са нама: онда ћемо од последњих постати први; и Господ ће даровати све што је потребно, прилично и корисно.

Ма где се налазили, свуда треба извршавати заповести Божије

Тежња ка приближавању Богу јесте позив Његов, коме треба придодати наше суделовање, извршавањем Његових светих заповести: ма где се налазили, у пустињи или у заједници, у свету или у манастиру, свуда се треба старати о извршавању заповести и свуда постоји искушење нашој слободној вољи и ђавоље супротстављање, које се са допуштењем Божијим догађа. А ми морамо самовољу нашу сузбити на извршавање воље Божије. А видећи своју слабост или невештину, као што пишете, треба се преклонити пред узвишеношћу Божијом, молећи за Његову помоћ и заштиту од непријатеља видљивих и невидљивих; а добивши помоћ и исправивши оно што је потребно, чувајте се помисли, која вас хвали, а друге осуђује; то је такође замка ђавоља, која заводи у горделивост и одузима све плодове врлина.

Кршећи заповести, лишавамо се благодати Божије

...Од Бога смо обдарени разумом и слободном вољом и заштићени Његовим законом најсветијим; тим душевним снагама нашим морамо бирати и држати се закона Божијег, чувајући се свега онога што је супротно вољи Божијој, коју изрече у закону Своем. А чим човек вољно прекрши заповест Божију, одмах и добија од Бога казну духовну: он остаје без

благодати Божије, слаби у хтењу и избору онога што је боље, које (тј. хтење) не тежи добру, разум му се мути и, постајући роб страсти, већ противно својој вољи иде за њима и добија од њих, уместо задовољства, казну.

Питање које сте поставили превазилази моју мудрост: како се излечити од тога што ми, оптерећујући ум, остављамо занемарене душу и духовни живот? Због скудоумља мога, чини ми се, потребне су и неопходне и науке које Промисао Божија поставља на ону тачку са које се могу одбијати стреле ђавоље, које се пуштају на Цркву Православну, да би се сачувало у целини и у чистоти свето учење, на коме се заснива и наше спасење, али приличи и ово чинити и оно не остављати (Мт. 23,23), то јест старај се о души и духовном животу, чији почетак није у умном сагледавању, него од вршења заповести Божијих почиње и догађа се; а умна сагледавања или визије се подарују према очишћењу од страсти и задобијању смирености.

Кроз наше спољашње деловање сазнаје се и унутарње настројење

Поменули сте да се од вас тражи спољашње поправљање, а не унутарње; преко спољашњости се сазнаје и наше унутарње настројење; када се старате да унутарњу добру нарав имате, онда се и спољашње поправља; а када је корен свет, онда су и гране свете; а ви показујете ваше рђаво настројење, узнемирујући се због прекора; зато ви само умишљате да се бавите оним што је унутарње, а када вам је послано искушење, онда и видите да сте од њега веома удаљени; него будите свесни своје слабости и смирујте се...

Ви се плашите када помислите на тесни пут: бојите се лажног срама љубитеља света, подсмеха, прогона и погрда: али све то настаје због самољубља, гордости и неверовања; у складу са вашом вером и смиреношћу и страх ће овај нестати. Када верујете да без воље Божије и длака са наше главе не пада, па колико ли тек оно што се тиче осећања срца не може бити без Његове воље, а када се нешто и догоди, онда је то, сигурно, да би нас искушало и ради наше користи, Његовом вољом допуштено; ту су потребни: вера и смиреност, покорност вољи Божијој и молитва за учвршћење.

Само очување девствености неће спасти човека

Пажљиво си слушала у житију св. Апостола Томе о девичанству и целомудрености и "жарко си пожелела да сачуваш своју девственост, да удостојена будеш са премудрим дјевама да наследиш дворе Женика Небеског". Али није само девственост за то потребна; постојале су, пак, девице, али нису ступиле тамо зато што у посудама својим нису имали јелеја и светиљке су се њихове угасиле. Док је тржница и нису затворене двери двора, стичемо овај јелеј творењем заповести Божијих и смирености; а увек постоје прилике за то да своју слабост познамо; а где смо слаби, ту не можемо себе сматрати бољима од других.

Промисао Божији у духовном животу

Четвородневно стање душевно које си описала показује ти промену нашег настројења и догађаје жалосне и утешне; и у томе делује за нас премудра Промисао Божија, у складу са нашим душевним настројењем; и да бисмо ми у јадима и у несносности страсти Њој стремили, молећи за Њену помоћ и заштиту. Никога не криви, него сматрај да си патње заслужила и смируј (се) због страсних мисли или нагона, због којих те и сналазе јади; исто тако и због искушавања твога душевног стања, да би ти сазнала да се у теби скривају најразличитије страсти: гордост, таштина, гнев, јарост, завист, и остале... а пошто сазнаш, да би се старала да их искорениш; а видећи своју слабост, како би се смирила и молила Бога за помоћ; а ако не би било прилика које показују твоје страсти, ти их онда не можеш сазнати, него се заносиш високомерношћу и гордошћу; што је Богу од свега мрскије. А ако ли Богу драго буде да тебе нечим утеши, ти се не заноси и не умишљај да си, тобоже, тога достојна; и не мисли: *ја рекох у добру свом: нећу посрнути* (Пс. 29,7); него се сети следећих речи псалма: *Ти одврати лице Своје, и ја се сметох* (Пс. 29,8). У свему држи средину и настој да се обучиш равнодушности, и према радостима, и према патњама. Знај да патње не долазе споља, него настају од нашега душевног настројења.

ЗАВИСТ

Где је завист, тамо нема љубави и смирености

Питаш о страсти зависти, која се угнездила у теби и плашиш се да ће те пратити до гроба; па зар још не разумеш да она настаје од гордости? Размисли, зар она није од самољубља и славољубља твога настала? Јер Оци рекоше: "самољубиви не може бити братољубиви". Ако би се ти старала о задобијању смирености, да не кажем, ако би била смирена, онда би ближњега претпостављала себи и сваку његову корист. Шта мучи онога који завиди? Добробит ближњега или првенство; иако и он сам има иста добра, а временом и првенство, али је њему неугодно што овај то поседује. А где су љубав и смиреност, тамо ће сви ступњеви зависти ишчезнути. Немој се помести што те страст леди, него настој да јој се супротставиш самоукором, смиреношћу и љубављу. Када постоји завист, онда је већ очигледно да су љубав и смиреност протерани напоље; а без њих и врлине ништа не вреде. Ти немој очајавати и не мисли да ће те до гроба пратити та страст; у складу са смањењем самољубља и задобијањем љубави и смирења, и нећеш се ослободити.

"Који пронађе завист, ђавола пронађе"

...Налазећи се у цркви и осећајући мир и тишину, оне су те тешиле; а после си осетила страст зависти због првенства Н. и тама те је прекрила; из тога мораш да видиш да никако не треба мислити о себи, па макар и великих дарова удостојена била; ипак се у нама скрива мрак страсти... А како је чемерна завист и изрећи је тешко, и она није шоља, него изнутра долази од свога осведочења; који пронађе завист, ђавола пронађе, а ђаво је тама и немир, а где је благодат, тамо је светлост и мир. Подвизавај се против те страсти и немој мислити да људи пружају повод за страст, него ти ова прилика њу само показује, како лежи у теби и указује се са приликом, која је, по промислу Божијем, дозвољена ради твога исцељења.

ЗАПОВЕСТИ

Наше је спасење у извршавању заповести Божијих

Наставник наш и Учитељ јесте Сам Господ наш, Исус Христос: Он нам је даровао спасоносне и животворне заповести, које дају живот вечни и рекао је младићу који Га је питао: *шта да учиним да имам живот вјечни? држи заповијести*, њих твори и имаћеш живот вечни (Мт. 19, 16.17; Мк. 10, 17.19), и Свети Оци, који су спасење добили, добили су га извршавањем заповести

Божијих и нама су оставили пример свога живота; покретани Духом Светим, предадоше своје учење на корист нама, који слушамо и читамо. А које заправо заповести треба да извршава онај који жели да се спасе? - Најважније ' су две: љубав према Богу и љубав према ближњем, *о овим двјема заповијестима виси сав Закон и Пророци* (Мт. 22,40), а детаљно и посебно су те заповести исказане у светом Еванђељу, највећи део у 5.6. и 7. глави еванђелисте Матеја. Уз извршавање заповести Божијих, треба имати и смирење, о коме је исто тако речено: тако и *кад извршиш све што вам је заповијеђено, говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17, 10), и на другом месту Господ заповеда: *и научите се од Мене, јер сам кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт, 11, 29). Ето какво је милосрђе Божије према нама! Вршењем заповести његових задобијамо спокојство, и каква је велика премудрост Божија: за сваку страст, која се налази у нама, постоји заповест, која не само спречава њено (страсти - прим. прев.) деловање, него је потпуно искорењује. Дакле, поуку у речи Божијој држи и настој да је извршаваш, молећи за помоћ Божију, јер је Он рекао: без Мене не можете чинити ништа (Јн. 15,5). Читај и беседе Светих Отаца.

По крштењу је обавезно вршење заповести Божијих, којима се чува благодат Божија која је њиме дата, и у складу са њиховим извршењем благодат се увећава; а кршећи заповести, једино је покајањем опет васпостављамо и стичемо.

ЗЛОПАМТИВОСТ

Какво пакосно домишљање имаш према једној сестри, да када иде према вама и зачујеш њен глас, оно спонтано прожме читаву унутрашњост и мислиш да она долази у лошој намери; а не видиш да то потиче од твога настројења, које према њој има предрасуду злопамтивости? Знај да ти то ђаво дошаптава, да би злопамтивост још више увећао.

Молитва злопамтила је сетва на камену

Заповест је Божија, а не моја: *љубите непријатеље своје* (Мт. 5,44). Не можемо да волимо, па онда не мрзимо, а себе прекоримо због недостатка љубави. Да се не оствари на нама реч: *зато што ће се умножити безакоње, охладњеће љубав многих* (Мт. 24,12). Моли се за њу и сматрај се лошијом од

ње; тада ће Бог окренути срце твоје од злопамћења. "Молитва злопамтила је сетва на камену" - пише св. Исаак.

Злопамтивост је јадно стање

Пишеш о прекорима и једу приликом сусрета, а ако и не можеш у то време, онда после плане искра (гнева) и обавезно се нечим осветиш и задовољиш своју страст злопамћења, као да каквим хранљивим obroком утолиш глад. О! то је несрећно стање; то значи да је зло постало навика; треба се што пре против њега подвизавати, да би се постигло излечење, с помоћу Божијом. Ишчитавај код преподобног авве Доротеја, колико је штетно злопамћење, исто тако и код св. Јована Лествичника...

ИСКУШЕЊЕ

И у почетку - утехе, потом - искушења

У почетку позива на духовни живот Господ походи Својом благодаћу и различитим утехама, али касније их одузима и баца <нас> у огањ најразноврснијих искушења и патњи, да би наш славољубиви и самољубиви став био потпуно у пепео претворен у огњу искушења и да не би уздања имали у себе и у своја дела, него у милост и човекољубље Божије. Смирење је највеће добро!

Искушења допушта Промисао Божија, сваком у своје време и шта је коме корисно

Свакоме је потребан огањ искушења као проба и поука у трпљењу. Посматрај ствари са становишта по коме се Промисао Божија стара о нашем спасењу: неке више, а неке мање треба примера за трпљење и поуку, а другоме још није дошло време.

За раније њене поступке и неусредсређеност, када је била ближе свету, ђаво је није дирао; а када се окренула да ради по Господу, онда и шаље искушења; али не другачије, него уз Божије допуштење... Прочитај код св. Макарија Египатског у 7. Беседи, главе од 13 17; свуда ћеш пронаћи да су нам патње неопходне за спасење... Али се оне не упућују свима једнако, неким на почетку, другима током подвига, а неким на њиховом крају, по неисказивој премудрости Божијој, која све уређује нама на корист.

Искушења представљају духовни сајам, на коме многи стичу, а многи су на губитку

Стално си телесно слаб, а и душевно се ниси прославио, и кажеш да код вас нема сајма духовнога; а ја ћу рећи, насупрот томе - има га; али ви лоше тргујете и мало добити стичете због непажње ваше; свака тужна прилика, од било кога срџба, понижење, прекор, презир и слично томе, тржница је, а скуп много таквих прилика је сајам: трговати и стицати на њему корист свакоме је на вољу: подносити са самопрекором и смиреношћу и тиме задобијати душевно исцељење од страсти; многи стичу, али многи губе то време и остају не само без добитка, већ и са губитком...

У искушењима треба бити одважан и не плашити се

...Сматрам за потребно да вас подсетим да се не бојите искушења, каква вам год Бог буде послао ради сазнања и свести о својој слабости и ради смирења. Сећам се када сте говорили да се плашите искушења; а без искушења не бива ни спасења: "који није искушан није искусан", и "сваком добром делу или претходи или га прати искушење", а без тога ни дело не може бити поуздано. Давао сам вам да читате књижицу о монаху - искушенику; тамо сте видели да су потребна искушења, и ако вас она снађу, немојте се узнемиравати, па макар и хиљаду рана на дан задобили; ко нема искушења, тај остаје и без дарова духовних.

У искушењима треба бити стрпљив и не клонути духом

У тренуцима када те обузима душевна патња, немој бити малодушна. Због тога жалим од свег срца! Па зар није слободан Господ да искуша љубав и веру нашу у Њега одузимањем утехе и слањем тегоба и таме, да бисмо ми и у овоме стању остали постојани у вери и нади у Њега; у складу са стрпљењем и смирењем нашим множи се и љубав према Њему. Реци себи: *добро смо примили од Бога, а зла зар нећемо примити* (Јов. 2,10). Сети се речи пророка Давида: *и ја рекох у добру свом: нећу посрнути довијека* (Пс. 30, 6); можда си и ти мислила да заувек пребиваш у добру, макар и не узвишених дарова, али у најмању руку спокојства, можда и привидног; па ипак, он даље каже: *Ти одврати лице Своје, и ја се сметох* (Пс. 30, 8). Изгледа да се са тобом догодило исто. Али он није постао малодушан, него се Богу

помолио и било му је услишено (Пс. 30,1112). Тако и ти немој малодушна бити и угледаћеш како таму ону и тмушу растерује светлост милосрђа Божијег.

Без искушења, нећемо упознати себе и нећемо се обучити боју духовном

А кушња претходи свему, и без ње и не упознаш себе и не обучиш се за духовни бој. Сети се да је свака племенита мисао од благодати; и насупрот томе, свака зла помисао ради кушње и искушења јесте допуштена. Али ти си још неискусна у разумевању овога, па зато у свему треба да будеш искрена према мајци и да верујеш своме разуму, поништаваш своју вољу, да имаш самоукор и да постижеш смирење и љубав...

Кроз искушења се испитује наша слободна воља

Не треба се чудити што уз вашу жељу да сачувате мир и склад између вас постоје несугласице, које вас узнемиравају; када сте мирни и спокојни, онда то настаје од благодати Божије, а када се прикраду обеспокојавајуће помисли, онда се тиме искушава ваша слободна воља и добро или супротно усмерење. Ту се и треба потрудити да се окрене на боље, протерујући страст самопрекором и смиреношћу...

Када не би било искушења, нико спасење постигао не би

Нека не буде искушења и нико се спасао не би, казује авва Евагрије, и остали Оци такође, и да само кроз искушења стижемо до правог знања; а св. Петар Дамаскин: "смирење је плод разума, а разум је плод искушења". Дакле, не треба се плашити искушења и клонити их се....

Каквих се искушења морамо клонити и са каквима бој водити

Речи светог Исаака уопште се не односе на твоју ситуацију. "Приличи монаху да бежи од свих који буде у њему зле страсти ". А зашто бежати, читај даље: "и највише да одстрани од себе узрок страсти, и тело, кроз које управо делују и увећавају се". Узроком страсти (свети) Оци сматрају: "вино, жене, тело, грамзивост, славу"; ови преступи побуђују и раздражују у нама страсти и ми не можемо да им се супротставимо; али, клонећи их се,

уништавамо страсти. А оне које ти имаш, завист, љубомора, осветољубивост, не могу се исцелити уклањањем од узрока; него се њихови узроци исцељују кроз страдања (у додиру са ближњима, нап. прир.) оних који се подвизавају; као што пише св. Касијан: "пустиња не уништава страсти, него успављује, а узроци који се показују, као коњи дивљи, носе јахача у пропаст"... Још св. Исаак (Говор 2.): "никоме није могуће ни да се приближи Богу без патње"... Икодсв. Лествичника: "тиховање дави неискусне и онога кога мучи гнев, или умишљеност, или пакост, нека се не усуди ни да покуша тиховање". Сва ова сведочења ти доказују, да ти ниси исправно разумела речи св. Исаака.

Кроз искушења се приближавамо Богу

Збунила си се прочитавши 60. главу Исаака Сирина: па где ћеш се ти поредити са таквима и себи приписивати таква искушења? Боље пази како се кроз искушења Богу можеш приближити; а где је збуњеност, онда знај да је то мрежа ђавоља, која одузима наду; боље је мало не напустити, него се великога прихватити.

Искушења се допуштају ради очувања потпуности Божијих дарова

Милостивој господарици Н.Н. молим да се изрази моје поштовање; и молим да јој се понуди мој скромни савет; да, када је нападају разбојници и пошто није способна да их уништи, жалила би се на њих цару и веровала би да никакву штету неће претрпети; зато што се не уздамо у своју снагу, него у царску; и била би спокојна, никако се не плашећи, и смиреност би имала, не помишљајући никако на поседовање било каквог духовног богатства: ради тога је допуштено да и ми искушани будемо, да бисмо дар Божији у потпуности сачували. Св. Исаак пише: "дар без искушења пропаст је за оне који га примају"; а опет по природи ствари знате: ако се увек једе слатка храна, то може у утроби изазвати труљење и болест; треба обавезно користити пелин или било какву другу горчину, ради очишћења и исцељења; исто тако и овде, сладећи се утехом благодати, треба са захвалношћу прихватити и најтеже увреде, које наносе зли духови са допуштењем Божијим, ради смирења и очувања дара.

Зашто искушења постају тешка

Показао сам јој... зашто не подноси оно што јој изгледа тешко; јер нема самопрекора, смирености, кротости, љубави и осталог; зато што се није ни трудила да их стекне, него се уместо тога није супротстављала страстима: гордости, сујети, зависти, мржњи, бесу и осталима; стекла их је и управо због њих остаје без спокојства.

...Бог нам не шаље искушења преко мере, него тек (само) због гордости, умишљености и због роптања, којим ми сами себи отежавамо патње. Чувај се роптања и малодушности; одважност и трпељивост олакшавају патње, а малодушност и роптање их повећавају и отежавају.

Ђаво не престаје да нас куша услед нашег гордог става

...Кроз кострет[1] вашу видите своје убого стање и отуђење од љубави и смирења. Иако непријатељу нестаче мачева сасвијем (Пс. 9, 6), али он не престаје да нас напада; јер му сами пружамо повод својом гордошћу, напуштајући своје поуздано оружје - смиреност, која уништава све замке непријатељске. Ох! шта да се ради? Треба се кроз искуство поучити како се у боју супротставити. Памтите речи авве Доротеја о "онима који творе страст, који се супротстављају страсти и који уништавају страст" и поступајте тако са самопрекором.

Хвала Богу што сте мирни и спокојни међусобно, али не приписујте то својој снази или труду; него се тим више смирите због ранијега нереда: *нека се не похвали мудри мудрошћу својом* (1 Цар. 2,10).. чим се похвалимо у срцу своме, онда ћемо тиме на неки начин поново допасти у мреже непријатељске.

Искушења, која нас сналазе због узношења и осуде ближњих

...Рећи ћу најважније због чега, по мом мишљењу, допадаш у велика искушења: прво, добијајући утехе велике, не можеш да их издржиш, него их мораш прочистити огњем исто тако великих искушења; а друго, због срамоћења ближњих и узношења пред њима. И сама си свесна да се налазиш у неприродном стању, окривљујући ближње; а када здраво размислиш, онда ћеш схватити да управо преко њих сазнајеш своје рђаво стање и имаш средство за поправљање себе, извршавајући заповест Божију. А запамти и то, да они желе да се спасу исто као и ти, али под утицајем ђавола, пошто не могу да препознају његово лукавство, делују, не супротстављајући се. Али, зар се они не могу дозвати правом разуму и

покајати се? Када себе погледаш, видећеш колико стрела непријатељ упућује у твоје срце, и ти их не одбијаш, не супротстављаш се страстима, него се покораваш и двоструко патиш. Не криви никога због својих невоља, пропасти, прекора, иронија и осталог; све се то догађа под паском Божијом, да би ти показало твоје душевне болести и ради исцељења. ...Немој се узохолити, примајући утехе благе од Господа премилосрдног, о којима ми често пишеш, и поново 21. марта, да си захваљивала Богу, који те је удостојио да будеш у заједници и да се сладиш сладошћу духовном, која се ни са чим поредити не може. Онда је очито, премда је танано, да си о себи високо мишљење стекла, па те је и снашло такво искушење.

Гордост и самољубље се искорењују самопрекором и смиреношћу

Када гордост и самољубље будете уништавали самопрекором и смиреношћу, сматрајући свака себе најнезнатнијом, онда и мир неће бити нарушаван. Па ипак, није једноставно сам од себе имати такво расположење; како можете да се препознате и да се научите да чупате то трње, ако не буде прилика за то? Сетите се шта сам вам писао, и узмите се у памет; молиле сте се за уништење ових страсти у себи; а треба показати са своје стране принуду у таквим случајевима, па ћете тада и помоћ Божију добити

Они који истински желе да се спасу сматрају изгубљеним онај дан у коме не поднесу никакво понижење

Немире који вас обузимају против мајке ваше игуманије морате обарати самопрекором и смиреношћу, не прихватајући нипошто помисли неверовања и непокорности које се јављају; него чак и прекоре које нам чини треба прихватити као послане од Бога ради исцељења сујетних срца наших, па макар то било и без икакве ваше кривице; а када од старешине не подносите грдњу и прекоре, па како ћете их истрпети од оних који су незнатнији од вас? - а они који желе спасење сматрају изгубљеним онај дан, у коме нису поднели неко понижење.

Дарови без искушења су веома опасни

Дарови без искушења су врло опасни; непријатељ светињом може да заведе, а искушења смирују. А нека буде воља Господња. Искушења се не

треба плашити и не треба срљати у њих; а она која нам Бог пошаље, прихватати са захвалношћу; на крсту (муци) се познаје љубав Божија, а не у сласти утехе.

Искушења која се шаљу смирења ради

Унутарње или телесне патње које вам се догађају су, наравно, од Бога послате, да се уносили не бисте умишљањем о добру, које сте у миру стекли; јер и уз њих кривице и сујета на вас насрћу: а шта би било без њих? Добро ми је што страдам, *да се научим наредбама Твојим* (Пс. 119,71). Уз многа друга учења светих Отаца, о којима сам вам раније писао, ради одупирања тами душевној која вас је снашла, прочитајте још св. Исаака Сирина Говор 88... Запазите да се ова искушења догађају и великим подвижницима ради кушања вере њихове, а и они не пребивају увек у спокојству, - па зар онда ми, најнезнатнији, не треба да их прихватамо са захвалношћу; али и патње наше нису онакве, какве су они подносили, него само сенка њихова.

Због немира који вас обузимају не будите жалосни и не препуштајте се непријатељу, него самопрекором и смирењем њега савладајте и искорењујте своје страсти. Можда је промишљеније дозволити да падате, да бисте постигли право смирење, иначе ћете, чим угледате да су ваше страсти ослабиле и уобразите да сте савршени, доспети у искушење. Јер се, очигледно, треба још потрудити и хтели не хтели у мислима ставити себе испод свих. - Прочитајте поглавља код Јована Карпатског, тамо ћете пронаћи много за ваше учвршћење.

У искушењима треба прибећи самопрекору и смиреној молитви

И у искушењима твојим користи самопрекор и смирену молитву: "буди - по речи светог Исаака - у молитви твојој као мрав и попут гмизавца земнога" (Слово 49) и верујем да Бог понизити неће твоје срце смерно, него ће послати благодат Своју у помоћ и олакшати ти бојеве, које ти ради поуке шаље Промислом Својим.

"Смирење је плод разума, а разум је плод искушења и патњи"

Читамо, говоримо и пишемо о смирењу, да је оно потребно за спасење, а колико смо га сами стекли или нам потпуно недостаје - не чујемо и не знамо. Св. Петар Дамаскин пише да је смирење плод разума, а разум је

плод искушења и патњи; и св. Исаак: "ко избегава страдања, и врлине заобилази "...

...Од сада, ма шта се мучно догодило да би те искушало, треба прихватати да ће то послужити твоме спасењу; кроз искушења ми задобијамо прави разум, а преко разума смирење, које нам је најпотребније за спасење...

...У многим учењима светих Отаца видимо да је немогуће постићи познање својих слабости и смирење, све док нас не снађу искушења слабости телесних и душевних. Проникните у дела ваша и видећете да у приликама које су вас узнемиравале није било ни трага смирења, него увек самооправдање.

...Празник сте радосни дочекали у срећи и угодности, мирно и спокојно - хвала Богу! Али су после наишле болести и патње; тако и треба да буде, да се узохолили не бисмо, него да се духовне утехе које добијамо прочишћавају у огњу искушења, која нам пружају смирење.

У томе се наш подвиг и састоји, да познајемо непријатељске насртаје и да им се супротстављамо, с помоћу Божијом; а када не буде напада, онда ти ништа ни знати нећеш каква си; и не можеш се смирити, а без смирења је и спасти се немогуће.

На свему захваљујте Господу

Због тога што вам утеху шаље, Господу захвални будите; али се спуштајте у дубину смирења, сматрајући себе недостојнима; и ако бисмо смирени били, онда никада без њих (искушења) остајали не би; и када не буде искушења, неразумно би било узгордити се; а ако се клонимо патњи и не подносимо искушења, онда нисмо достојни ни утеху да прихватимо, по речи св. Исаака Сирина.

А не може се увек ни радовати; треба са захвалношћу прихватати и нешто тужно: некад вам се догађа нешто тешко и жалосно издржите, немојте бити малодушни, захвалите Богу. Калистова 43. глава може вам користити. А када увек имате задовољство и утеху, онда користи нема; "љубав се Божија супротним искушава"; и издржите, смирите се, сматрајући себе недостојном утехе. А налазећи се увек у духовном изобиљу, не можете то поднети без штете. Сама си, размишљајући о узвишености љубави Божије према нама у тајнама Његовим, осетила то и осећањем, али свеједно, ниси се сачувала у смирености; и зато све док се не смиримо, још

ни достојни нисмо таквих дарова Божијих. Нека је слава преблагој Промисли Његовој и милосрђу према нама.

...Писано је: *кукавица нека не иде у бој*, "ко се клони патње, остаје и без дарова духовних".

У искушењима прибегавајте смирености и љубави, јер се сама љубав заснива на смирености

Немогуће је да не буде олује и потреса; али за време олује свако бежи да се негде склони, где га затекне, макар и на најоскудније и најскривеније месташце; и ви хитајте у смиреност и љубав. *Љубав дуго трпи, све вјерује и никад не престаје* (1 Кор. 13,4, 7, 8); али је ту неопходна и смиреност. Јер може и љубав када се заборави рећи: "волим, а она мене не! ја чиним то и то, а она не!" Нека свака унизи себе и ништа непријатељ неће успети против вас.

"Бог не шаље искушење преко мере"

...Бог не шаље претерано искушење и када га шаље, онда то чини управо на корист душама нашим. А ми, често ово не схватајући, очајавамо и мислимо да када тога не би било, онда бисмо могли више да угодимо Богу; али се овим само лажно заносимо. Јер када, чинећи нешто добро, мислимо да угађамо Богу, заносимо се овим менењем и више Бога срдимо; а догађа се да нам, поред свих наших напора да Богу угодимо, из горе наведеног разлога недостаје снага или нам Господ шаље болест, или допушта да се умноже слабости наше душевне, како се не бисмо уздали у себе, него у Бога; па се веома често догађа, да патимо или због умишљања о своме поправљању, или због немарности. Ово су две супротности, па иако су обе штетне, ове последње се пре могуће спасити, освестивши се и, унизивши се због својих грехова и смиливши се, постати достојан милости Божије; а онај кога заведе његово умишљање губи разум и слеп је очима душевним и не може се брзо окренути на смирење и покајање; јер је посебном милошћу Божијом дозвољено да дође у искушење.

Преко односа са ближњима сазнајемо своје унутарње расположење

Можда вам се и чини да свака од вас настоји да буде незнатнија од сестре, али то се може сазнати само на делу, приликом унижења или

првенства неке, када ће вам унутрашњи осећај показати какво је ваше расположење (настројење - прим. прев.).

Пишеш да је почело твоје тегобно делање у келији - неслагање с Н.! Ето теби и бојишта, и подвига! Можда је твој заједнички живот са њом замисао Божија. Њена несређеност показује и теби твоју слабост и страсти које се скривају у унутрашњости. Не правдајући је ни мало, саветујем ти да се задубиш у себе и сазнаш које страсти делују? Супротстављаш ли им се и стараш ли се да их искорениш? Чувај се да не обневиде очи душевне - и да се због тога не виде своје страсти, а да се туђе виде јасно; држи се самопрекора...

Теби је потребно пријатељство; али и ту током времена могу да наиђу искушења, зато што је оно и потребно да би се кроз односе блиских познала своја слабост и задобило смирење, а смирење нам је веома потребно; јер оно помаже и онима који се боре против непријатеља домаћег; и када их он победи, онда је очигледно да је претходила гордост; уосталом, ова битка, пошто је природна, онда је и нужна.

...Са М. Н. се не слажете. У свему томе запажам деловање Промисла Божијег у поступку твога спасења. Апсолутно веруј да је Бог допустио да тако буде да би те искушао; ако без воље Његове ни длака са главе не падне (Лк. 21,18), шта онда рећи о значајнијем од тога? Када све будеш приписивала Богу и жалосне прилике прихватала са самопрекором, сматрајући да си их заслужила, онда ћеш угодно и лако поднети; а ако, насупрот томе, будеш корила друге и сматрала их одговорнима за своје јаде, још ћеш их више на себе навући и учинићеш свој крст тежим... Како сазнајемо страсти које су скривене у нама? И како можемо да их искоренимо? Не великим стрпљењем ближњих према нама, него великим стрпљењем нашим према њима. Они нам показују страсти које се налазе у нама, али на који начин? Смотрењем Божијим, тј. Бог их шаље да нам учине нешто неугодно и непријатно, да би кроз то сазнали да у нама постоје страсти и да би се старали да их искоренимо, а виновнике тога треба сматрати добротинитељима, према речи св. авве Доротеја, "због тога треба прекоревати себе, а не ближњег". Наравно, немогуће је брзо излечити ове болести; али, пошто сазнаш своју слабост и корећи себе, постаће ти лакше.

За искушења нису криви они који нас окружују, него страсти које постоје у нама

Имала си племениту намеру да очуваш мир са сестром, али теоријска тактика без праксе није чврста; него треба добру вољу показати на делу, где

је неопходно потребна и помоћ Божија. Ти би желела да будеш непомична, без немира, али поседујеш у себи посуде страсти: љубоморе, зависти, бриге, и при сваком преступу у њима се узбуркава немир; а непријатељ је и спреман да показује ствари у већој размери него што јесу, и да их у помисли увећава; а сама страст нам доноси патњу. А ко је крив, да ли наши ближњи или наше страсти? Треба се подвизавати ради њиховог уништења. Хвала Богу што си брзо препознала страст и прибегла прекоревању саме себе; призивај и помоћ Божију. И осим тих страсти може у нама бити много нечега што није у складу са оним што чинимо и што сами код себе не видимо; и ако нас неко прекорева, онда се страст самољубља са негодовањем окреће против њих: али не њих, него себе треба прекоревати и примиривати, према завештању стараца: "боље да упропастим ствар према савету ближњега, неголи да учиним добро сам од себе".

Ти кажеш... да те је твоје увређено самољубље читав дан мучило; па ко је за то крив? Па Бог је послао човека да дирне ту струну, да би ти сазнала штетност његову и потрудила се да га уништиш? Мирјани као да се хвале самољубљем и то не сматрају пороком, него нечим достојним хвале, говорећи: "моје повређено самољубље"; па зар и ти тако мислиш? Не чини ми се, него сматрам, треба да постоји свест да те је оно мучило, а да људи нису криви. Са болом у срцу прихватати речи увредљиве блиско је, по речи св. Јована Лествичника, ономе који се налази у страсти; али ћутањем и самопрекором се мора поништити та слабост... Ако будете памтили да свака међусобна реч, која дира и потреса вашу душу, јесте од Бога послати прекор ради самопознања и поправљања, а томе додајте смиреност и љубав, онда ћете уместо јемства немира осећати захвалност међусобну, јер се не са намером, него промишљеношћу Божијом шаље жалац.

Млада подвижнице! Не тугуј када те обузму немири: то је нужно у поучавању духовном животу; настој да у себи налазиш кривицу и не окривљуј никога од својих ближњих.

Хвала Богу да је искушење између вас поништено и прошло; а ви треба да се опоменете како се у вама снага страсти, деловањем или наговарањем ђавола, супротставља вољи Божијој и ломи вашу душевну кичму (врат), нарушава мир, и коме вас чини сличним? Бог је у нас усадио љубав, а кроз њу мир за којим жудимо веома, а ђаво, напротив, уноси мржњу и немир због самих ситница: "ниси овако рекла! ниси тако погледала!" - и сам тон и звук речи се мери и процењује. То вам обема пишем и раније сам много писао; и где су љубав и смирење и самоукор, тамо тога не би било.

Страст откривају искушења, која упућује промисао Божија

Размотримо случај који те је узбудио: "ти си случајно чула речи које су те увредиле"; а зашто не друге? Јасно, Промисао Божија ти је допустила да их чујеш, али не зато да би се увредила, него да би упознала своје стање: колико си још слаба и самољубива; које се, уосталом, толико уважава: "повређено самољубље", као да зато и имају право и разлог да те вређају? А управо то и јесте семе ђавоље, које све плодове врлина надјачава и уништава. Бог ти је послао ту реч да би анализирала себе: "зар заиста у мом карактеру не постоји нешто такво, што друге угрожава? и обузима ме због слабости и покварености моје, а због тога сам лишена исцељења од страсти?", и, проничући у саму душу, наравно, пронашла би нешто тако и мислила би: *Да послушам што говори Господ Бог* (Пс. 85,8). То значи да већ поседујеш чистоту савести; али ми још имамо потребу и да нас ближњи прекоревају због нашега настројења: зар нисмо ми "хлеб трулежни, што је споља једар, а унутра трулежан!"... (Поука 7.авве Доротеја).

Сваку страст нашу прилике откривају: уосталом, не чудим се што вас страсти нападају и знам да сте слаби: али ми је жао што и заслепљују и уместо да тугујемо због своје страсти, ми тугујемо због тога што је остављамо без хране. Треба ли тако да поступају они који траже смирење?

Најнезнатнији догађај вас је збунио, зато што самопрекора и љубави немате; добро је што је брзо прошло; али, зар постоји кратко време да се ђаво задовољи и да се од њега добије немир душевни и патња? Ту ће се појавити и сећање на оно што је прошло, давно заборављено, да би вас узнемирило...

Када немамо искушења и мирни смо, то не значи да страсти немамо

...Обрадовао сам се што сте у миру и спокојне у вашим пословима у келији! али, уосталом, на то се не можемо ослонити; страсти ваше још побеђене нису, него су само прикривене; споља или изнутра ће се подићи буре - тада треба вешто вашу лађу водити; или због спољашњих грдњи - не треба клонути духом; а док засад све ћути и све је угодно, онда и ваше страсти мирују; али баш у време битке учимо се вештини и видимо своју победу и пораз и смирујемо се тога ради, а сада у једноличном животу вашем као да сте без осећања; и опасно је да се не прикраде гордост и умишљеност у срца ваша. Безбрижан живот је као дрво што га лишће краси, али без плода...

Досадна ти је твоја самоћа, а и мора ти бити досадна, јер си морално неактивна и страсти су у теби скривене, а нису искорењене. Немаш прилику

да ти их неко покаже, да се пробију на површину, а да их ти одстраниш и мало по мало би срце од њих очистила, као што пише Псалмопевац: кад... *цвјетају сви који чине безакоње, то бива зато да би се истријебили* оввијека (Пс. 92,7). Моли се Господу да ти такву сестру пошаље и потруди се да будеш делатна, а не да са њом живиш друштва ради: да носите слабости једна другој и сазнајете слабост своју.

Када за искушења окривљујемо друге, а не себе, онда се патња увећава

...Потпуно ти је на вољу да ли да се са њима <сестрама> дружиш или не; али се од сличних догађаја немогуће сачувати, него их треба прихватати себи на корист од сваког човека и не уздати се у своју мудрост... Па где да се тражи мир? Сам Господ нам је то показао: *научите се од мене; јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29). Када окривите себе поништићете деловање гордости, а ако кривите друге, она ће се увећати, а са њом и патње. А ко је за то крив? Ми. Прочитај у 51. Беседи св. Исаака какве невоље сналазе онога који не кори себе, него друге; и у 79. Беседи, шта сналази горде и како се исцељују.

Када те прекоре сестра или мајка Н., покреће се немир који је у теби; ти заћутиш и мучи те злопамтивост. А колико ти овим себи немилосрдно штетиш и не схваташ да је узрок тога твоје несрећно стање, него њих сматраш одговорнима за твоје понижење! Ето, управо ту и треба тражити савет племенити, и кривити себе, а не друге, што ниси извршила заповест Божију, која налаже да се и непријатељи воле, да се благосиљају они који проклињу, да се чини добро онима који нас мрзе и да се молимо за оне који саблажњавају. Треба због тога себе прекоревати и силити се на трпељивост (макар то била и лажна оптужба), на смирење, на љубав, кроткост, на доброту... Ко се смирено понаша, тај и побеђује, а када на ближњег помислиш и увредиш се, ти си онда већ побеђена и његов си заробљеник <ђавола>; зато и мира нема.

Из писма твога ... видим, да ти, премда кажеш да желиш да отпочнеш да се поправљаш и, шта год се догодило у животу - било какав јад, све ћеш поднети мирно: али никако не можеш и ниси способна да поднесеш да те то ипак не такне у душу. А због чега се то догађа? Зато што се не стараш да стекнеш смиреност, него те обузима гордост: због тога тама прекрива срце твоје. А ако би ти одмах после замонашења, па макар и пошто проживиш, настојала на уништењу својих страсти, онда би одавно од њих исцељена била. Ти кривиш људе, мајку и сестру, које те вређају, а не видиш да те то ђаво вређа, преко твога настројења душевног. Мораш непобитно веровати

да Господ шаље људе да те једе; тј. да ставе лековити мелем на рану твоје страсти: а ти, уместо да примиш мелем лековити, тргаш га ина његово место стављаш отров смртоносни - реч оправдања и узајамне озлојеђености. Уместо да себе прекориш због неподношења речи или погледа, ти, сматрајући се исправном, кривиш друге да су они узрок твога немира - и самим тим устајеш против истине Божије и Промисла, који жели да се спасеш. Увек опширно описујеш доживљаје, али се сви они састоје у прекоревачу ближњих, јер те вређају; а ја ти кажем: када будеш прихватила са самопрекором, а не супротстављајући се, доћи ћеш дотле да ти нико неће рећи ни грубу реч; него ћеш још и желети да буде увреда, да би имала прилику да опрашташ ближњима преступе њихове, како би и твоја сагрешења Господ опростио.

Описујеш твоје душевне ране, али управо тамо се откриваш да не прихваташ лек који ти је од Бога послан, ради твога исцељења. Вређају те речима - и они ти чине добро, а ти их сматраш непријатељима и буниш се против њих, светећи се својим грдњама и прекорима. А по заповести Божијој морала би их волети; немаш љубави - себе мораш корити због тога, а не њих; они сведоче о теби према твојем унутарњем стању; и када би ти о себи мислила да си грешна и најнезнатнија (како понекад пишеш, говорећи о себи), онда би и прекор могла да поднесеш без узнемирења.

Тражите спасење, па испитујте онда из списка Св. Отаца шта нас спасава, а шта нас уништава. Како ћете се поправити, ако вам нико не покаже, дирнувши струну вашег самољубља прекором или омаловажавањем? И ово нам Бог шаље, а ми га не прихватамо, него одбацујемо и споримо се са људима, кривимо их, мрзимо и остајемо без поправљања своје моралности и, по речи св. Доротеја, "мучимо се као пси"; на пса кад неко камен баци, он оставља онога који га је бацио и камен глође - тако и ми чинимо. Бог допушта демону да нас преко човека увреди, а ми напуштамо и Бога и сукобљавамо се са човеком?! Промислите о себи и то ћете у себи пронаћи, и постарајте се за племенита дела смирености, љубави и стрпљења, којима задобијамо живот вечни. Често вам ово понављам, али шта нам је потребније за спасење, него ли самопрекор и смирење? Ако будем скупа са вама кривио оне за које сматрате да вас вређају, онда ћу бити ласкавац и препустићу вас у руке ђаволу; а не слажући се са вама и саветујући да себе кривите, чупам вас из ђавољих руку и из мрежа његових; и када мој савет прихватите - корист ћете имати; а ако не примите - нека буде по вашој вољи; ја се мучити нећу.

Како то неосновано и неисправно схваташ! Мислиш да због твојих неподношљивих особина и зле ћуди и карактера увек са страху и

раздражљиво примаш сваку реч, поглед и покрет, - оно што те се тиче јако те погађа и ремети твој мир: па шта онда ту да се учини? Зато, да се не би узнемиравала, треба да се заштитиш од свих таквих прилика, што се не може учинити; али ако би се и могло тако учинити, онда би то послужило за твоје веће растројство и немир, а не за спокојство. Твоје страсти би се више учврстиле у теби и, макар те нико не дирао, оне би те саме заувек лишиле мира ...

Непријатељи видљиви и невидљиви побеђују се смиреношћу

Видим да си због речи лажних, које су о теби речене, тужна веома. Ако би то све било истина, онда би се заиста имало због чега растужити; а пошто ти у себи то не видиш, онда сама твоја савест треба да ти буде утеха. Али, ако ли би сви о теби говорили добро, онда би и тебе завела та јека и велику би штету поднела. Јер је Господ рекао: тешко вама када сви људи о вама кажу добро; и насупрот томе обећао је блаженство, када *лажући говоре против вас свакојаке рђаве ријечи, због Мене* (Мт. 5, 11). И ту корист од овог догађаја имаш што ниси прекорена, а сазнајеш своју слабост и, прекоривши себе, смирићеш се; а смиреношћу се не само видљиви, него и невидљиви непријатељи побеђују.

Своју смиреност треба показати на делу

...Највише треба смирен бити, и то не само на речима, него то показати и на делу; јер ми и сами не схватамо да ли је поседујемо, све док Бог некоме не допусти да нас искуша, и тада сазнајемо наше стање. Немогуће је да све буде како ми хоћемо, па макар и оправдано то желели, али је потребно да наша истина прође огањ искушења; и да се научимо трпељивости, не трпећи нашом кривицом, него недужни; а када себе испитамо, онда ћемо пронаћи да смо и много криви, пре свега због скривене гордости унутарње; чак и у време управо тога бремена духовне патње не треба због тога стрепети, него се обавезати да је будеш достојна.

Мера искушења

... Господ не шаље искушења и патње преко мере; али огањ искушења толико делује на сасуд нашег душевног састава (колико је потребно за то) да он буде погодан за будуће коришћење ради добра у Царству Божијем.

Вера се у хришћанину учвршћује искушењима

Мада сте се поучавали формалном учењу: вери у Бога и закону Његовом, треба учити и у школи вере, која није заснована само на теорији, него на искушењу које је превладано... Свакога од нас чека кушање вере, али не све у исто време и не у истим стварима ... Ове истине су вам прилично познате ... али то не треба само знати, него се мора и искусити, када то нужда захтева; који се кормилар сматра вештим: да ли онај који је увек само по лепом времену управљао лађом или онај који је многе буре и узбуђења у пловидби издржао? Наравно, онај који је искусио непријатности и тешкоће! За ово се може навести много примера и у другим пословима, као: ратника, лекара, уметника и осталих, који су искушани у своме звању, а колико ли се више код хришћанина вера сазнаје кроз искушења. Дакле, ма шта нас очекивало, треба се покорити вољи Божијој са дечијом послушношћу, па макар се и морала осећати туга.

... Вера и љубав Божија искушавају се непријатностима, тј. биће разноврсних искушења и патњи на томе путу, без којих се не само немогуће спасити, него се не може ни у вери учврстити. Премудри Сирах пише: *Чедо! ако ли приступаш делању за Господа, припреми душу твоју за искушење, очисти срце своје и издржи* (Сир. 2,12); а у Јеванђељу и у Посланицама Апостолским свуда нас поучавају трпљењу.

Ко учини дело богоугодно, обавезно ће га снаћи искушење

Авва Доротеј је рекао: "ко учини дело богоугодно, обавезно ће га снаћи искушење; јер сваком добром делу или претходи, или га прати искушење; па и оно што се чини Бога ради, не може бити поуздано, ако не буде искушано". Пишеш да никако не можеш да схватиш зашто то тако треба да буде? Довољно би било, чини се, веровати умом од Бога просветљеном великом старцу авви Доротеју, а не настојати да се појми својим разумом, који још нема дар промишљања. Ево шта о томе пише св. Исаак Сирињ: "Душа, која прихвати старање о врлини и која живи обазриво (опрезно и промишљено) и у страху Божијем, не може ни један дан бити без туге; јер су за њу врлине повезане са тугом. Свако ко се чува (клони) патње без сумње се и од врлина одлучује /одваја/. А ако ли желиш врлине, препусти се свакој патњи: "јер патње рађају смирење... јер ко без патње врлину своју задобије, врата гордости отварају му се..." (Слово 34)... Из свега овога се види, а и искуство нам показује, да се врлинама супротстављају пакости (зло): а ово се

догађа са допуштењем Божијим, да се узгордили не би, вршећи добра дела: а огањ искушења ово трње спаљује, и спонтано се смирујемо кроз искушење".

Сваком добром делу или претходи, или му следи искушење; а без тога оно и не може бити поуздано. Исто тако и вера и љубав према Богу се искушавају супротним. Пишете да су вам се по повратку догодиле непријатности: забрана од ваше мамице да ступите у манастир, због чега тугујете и стално плачете. Приметите из тога да томе вашем предузећу добре предстоји искушење: да ли ви заиста имате истинску, а не лажну жељу да ступите у манастир и Христу се заветујете. Када устрајете постојано у својој намери, не обраћајући се разонодама и беспослицама светским, онда ће Бог, видевши такву вашу добровољну жељу, и мамици вашој објавити да не противречи и не чини препреке намери вашој; па и ви сами ћете се осведочити у постојаност ваше жеље, када уз патње и искушења непоколебљиво у њој истрајете.

Против искушења од помисли призивајте Име Исусово

Против искушења ђавољих, према савету св. Јована Лествичника, штитићемо се именом најслађег Господа, призивајући на њих, тј. духовне непријатеље наше, миротворнога Исуса: "удри душмане именом Исусовим; оружје јаче од овога ни на небесима, ни на земљи пронаћи нећеш" - пише св. Лествичник. Макар и не могли префињено, него просто вапијући смирено. Свети Нил Сорски врло детаљно и очигледно поучава како призивати Господа ради одагнања помисли. Али је, пак, бој духовни различит и несхватљив; памтићемо само да смиреност разара све замке и мреже ђавоље. Нека нас учини Господ достојнима стицања и тога богатства! Оно нам може помоћи у сиромаштву и просветлити таму нашу.

ЈАРОСТ (ГНЕВ)

Ви, Н. Н., у овој прилици упадајући у гнев, схватате да то потиче од самољубља и пошто нисте у стању да се борите или се кајете, упадате у малодушност и потиштеност; а то је такође због самољубља или духовне гордости; ви, не видећи у себи поправљање, клонете духом и потиштени сте, а требало би, видећи своје сиромаштво у духовном делању и у

извршавању заповести, да се смирите и да се покајете; тада ће вас милост Божија посетити и дароваће вам спокојство: Бог се обазире на смирене (Пс. 112,6).

КЛЕВЕТА

Клевету примајте не правдајући се. Њу Бог шаље ради нашег очишћења од грехова невидљивих

Патиш и због тога што те без разлога клевећу. Сети се како су клеветали Господа нашега Исуса Христа, Цара славе! А ми, ко смо? Он је безгрешан, а ми, макар у томе и били недужни, у другим смо случајевима пред Богом криви много; а управо због тих грехова невидљивих Бог допушта клевету лажну, да би њоме те грехе очистио.

... Ти си оклеветана због онога, за шта знам да си невина: управо је и добро што си невина; људи клевећу, а Бог оправдава; но, међутим, треба веровати да је то допуштено промислом Божијим, да би се трпљењем те покуде очистила од грехова друге врсте, за које се нико похвалити не може да их нема; нека патње ове надокнаде недостатак твојих манастирских подвига... Када се смириш, онда ћеш се и умирити; и моли се за оне који те вређају, и труди се да за све своје патње себе сматраш одговорном, ако ни због чега другог, онда зато што ниси поднела, ниси издржала и ниси извршила заповест љубави према ближњем.

Не узнемируј се, него се уздај у вољу Божију; и ако те срамоте лажном клеветом, онда се радуј веома и прихвати то као лечење твојих страсти душевних, и буди свесна да је то плата за речи или дела, којима си вређала своје ближње, и за остало кршење заповести Божијих... Радуј се што те је Господ удостојио да толико добра учиниш онима који су те увредили и не обешчашћуј извршавање ове заповести злопамћењем. А када видиш да те ова гуја <злопамтивост> не оставља на миру, преклони своју слабост пред Бога и замоли Га за помоћ.

Према онима који клевећу треба бити љубазан и молити се за њих

Пишеш да је тешко подносити клевету. Шта желе, то говоре; добро је да ниси крива. Време је да се научиш: чисто се не придружује нечистом; ови догађаји нас уче трпљењу и смирењу, кроз сазнање наших слабости; а ти се

више труди да будеш љубазна према онима који ти чине добро <тј. клевету>, и да будеш благонаклона и да се молиш за њих.

Они који клевету могу да учине само оно што Богу буде драго да им допусти.

...Што пишеш о неким особама које плету интриге о теби, и сам ћеш се сложити са овим: они могу да учине само оно што Богу драго буде да им допусти; и буди уверен у то да ни длака са главе наше неће пасти без воље Његове (Лк. 21,18). А ако Му драго буде да дозволи да поднесеш неко искушење или патњу, све је то из добротe Његове и љубави према теби. Он или веру твоју искушава, или тражи твоје стрпљење. Патње су нам корисне, оне нас и против воље смирују, а непрестана добробит нас узноси; али, када Господ види нашу слабост, онда нас и штеди и спасава од искушења или, шаљући патње, убрзо даје и утеху, како бисмо се потом чували од онога што нам штети. А за оне људе, који настоје да те оцрне, моли се Богу и од срца им опрости, како би и сам од Бога добио опроштај грехова твојих.

КРОТОСТ

...Кротост је, по речима св. Петра Дамаскина и св. Јована Златоуста, овакво душевно стање: у несрећи и слави, у тузи и радости, у сиромаштву и изобиљу некако равнодушан бити...

ЛЕЊОСТ

Лењост је смртни грех

Лењост је велики порок и рачуна се међу смртне грехе; зато и треба себе приморавати на извршавање својих обавеза, молити Бога за помоћ, не уздајући се у своју снагу. Он ће, видећи такву нашу добровољност, дати снагу и чврстину и помоћи ће да се савлада ослабљена лењост; али без нашег старања и добровољности и Бог неће помоћи. А у случају слабости и немоћи нека наше неделовање замене: саосећање, самилост и смиреност.

Смиреност ослобађа робовања лењости

Жалите се на лењост. Да, она често напада оне који се труде у побожности, а ако се погрешно често превладава. Ради изгона те страсти Свети Оци саветују да се држимо сећања на смрт, мука вечних и блаженства

праведних, руководећи се при томе смиреношћу, која, спуштајући на нас милост Божију, потпуно ослобађа ропства лењости.

Противници су лењости бодрост и страх Божији.

ЉУБАВ

Љубав је врхунац савршенства и задобија се извршавањем свих заповести Господњих

Као најважније у вашем стању запажам да немате душевног мира и спокоја, уз сва ваша природна узвишена постигнућа у дужностима, што вас је управо и приморало да се мени обратите. Узвишеним постигнућем ја сматрам љубав према Богу, за коју ви често помињете да Бога љубите, и то још са таквим убеђењем: "толико Бога волим, да читаво осећање ни описати не могу". Али сте заборавили да је љубав врхунац савршенства и да се задобија извршавањем свих заповести Господњих, о чему Господ наш Исус Христос поучава: *и који мене љуби, заповијести моје држи; а ко мене не љуби, заповијести моје не држи* (Јн. 14,21.24), а свети апостол Павле нам је описао особине љубави: *Љубав дуго трпи, благотворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се, не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу, не радује се неправди, а радује се истини, све сноси, све вјерује, свему се нада, све трпи. Љубав никад не престаје* (1 Кор. 13,48). А ако ли кажете да се ове особине односе на љубав према људима, а ја волим Бога: али се не може десити да бисмо без љубави људске могли волети Бога! О томе сведочи свети Јован Богослов: *Ако ко рече: Љубим Бога, а мрзи брата својега, лажа је; јер који не љуби брата својега којега види, како може љубити Бога, којега није видио?* (1 Јн. 4, 20). Још је међу заповестима Господњим и ова: *Тако и ви кад извршите све што вам је заповијеђено, Говорите: Ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10). Ово је смирење, без кога наше врлине не могу бити драге Богу. Али је и љубав са њим веома тесно повезана, тако да не могу једно без другог. А у вашем ставу се виде страх, сумња и немир, који не би могли постојати уз миомирис љубависмирења...

Изложићу вам и реч о љубави. Господ наш Исус Христос показао нам је у чему се састоји љубав према Богу: *Ко има заповијести моје и држи их, то је онај који мене љуби* (Јн. 14, 21). Зато, када кршимо заповести Божије, већ у нама нема љубави према Богу; а свети апостол Павле је објавио особине љубави у I Посланици Коринћанима (13,48)...Видите ли каква узвишеност постоји у љубави! Али је она још повезана и са дубоким смирењем, које је учвршћује и чини је непропадљивом. Оно не види ништа добро, ма шта

љубав чинила, него само опажа своје недостатке, а не недостатке ближњих. Не знам да ли сте сада схватили да сте се саблазнили, умисливши у себи љубав и остале добре особине које сте описали.

Налазећи се у искушењима, видите колико сте далеко отпали од љубави према Богу и ближњем; од којих се прва састоји у извршавању светих заповести Његових, а друга ... је не само у љубави према ближњима, него чак и према самим непријатељима нашим; а кршећи макар једну од ових заповести, отпадамо далеко и од љубави према Богу.

Реч о љубави бескрајно значење има и тешко је описати нашим slabим умом, а још оскудније деловањем. Ти си за себе приметила да љубави мало имаш, а када боље промислиш, схваташ да ниси имала ни појма о љубави и желиш да знаш којим путем макар нешто од ове врлине стећи? Господ је рекао: *Ја сам пут и истина и живот* (Јн. 14, 6). Тај је пут поштовање заповести Господњих. *Ко има заповијести моје и држи их, то је онај који мене љуби*. А заповести Његове све љубав и смирење јесу.

Тачно је да из љубави према Богу Њему треба угађати; али љубав је тесно повезана са смирењем; и ако ли ово последње у себи не видите, онда ни љубав не тражите. Љубав вазноси, а смирење вазнесеном делу не допушта <да падне>; одузми га, и она ће пасти; а ви ћете постати свесни да вас умишљање и гордост не напуштају... Зато и треба смиреним путем ићи ка Богу и бојати се поуздања у себе; управо због њега ви и остајете без спокоја и чините сагрешења о којима сте писали, да вам неважне неугодности изазивају незадовољство по неколико дана. Па где је ту љубав Божија? А смирења није ни било; него њихово место заузима гордост...

...Бог је љубав, и који пребива у љубави, у Богу пребива и Бог у њему (1 Јн. 4,16). О, када не бисмо само на речима, него и на делу ово благо задобили - љубав, коју смирење учвршћује. "Свети су пар - љубав и смирење, прва вазноси, а друга вазнесене подупире и не да им да падну" - у Слову 25 пише св. Јован Лествичник...

Где нема смирености, тамо нема љубави

Привиђа вам се све негативно једнима код других; како вам оштра стрела ђавоља погађа срца! а правога јемства љубави у срцима вашим нема... нема за њу <љубав> места код вас, зато што смирености нема; са њом је она мирна, складна и љубазна, а када ње нема, онда стреле ђавоље наоштрене пробадају срца ваша и читав плод напора и подвига ваших рањавају. То вам је познато из списка Св. Отаца: ко обавља молитву или неку

другу врлину, сусрећу га снажна искушења ђавоља, а над њима је победа - смиреност...

...А о међусобним односима много сам вам писао и сада подсећам: ако будете себе сматрали незнатнијом и недостојнијом од сестре, и добробит, тј. спокојство њено - својом, онда ће се у срца ваша уселити љубав, која никада престати неће нити се завршити, јер је смиреност поткрепљује. О, нека нас Господ учини достојнима да стекнемо ово благо! јер је вредније оно од свих добара светских...

Љубав према Богу искушава се супротним

...Још смо далеко од љубави Божије и смирени будите у умовању своме, молећи за Његову свемогућу помоћ у трагању за Њим. Писасте раније да Бога љубите, али је то потицало од вашег сопственог непознавања. Можда су вам се нека милост или радост душевна већ и учинили као љубав, али љубав према Богу се искушава супротним и обавезно се морамо сукобити са три непријатеља наша: светом, телом и ђаволом...

Љубав је плод духовног живота

Пишеш да своје ближње љубиш; ако је то истина, а не самозавођење, онда си задобила врхунац врлина; али ја, грешан, осећам да га још досегао нисам и осећам сиромаштво, иако и желим и трудим се колико је у мојој моћи да љубав искажем у свакој прилици, али је постигао нисам; јер се она стиче дуготрајно, уз много напора, подвига, одбацивањем себе и уз помоћ Божију. Љубав је плод духовни, а њене особине св. Апостол овако описује: *љубав дуго трпи, благотворна је...* (Кор, 13, 48). А када преиспитамо у себи те особине љубави, схватићемо да смо још од ње удаљени веома; што и треба да нас смирује; а смирење доприноси љубави, по речи св. Лествичника: "Свети су пар - љубав и смирење; прва вазноси, а друга вазнесене подупиरे и не да им да падну".

Заволети ближњега значи Бога заволети

У вашем последњим писму поново о љубави Божијој говорите. Већ смо вам писали колико је врлина узвишена - љубав Божија, и она не може постојати без љубави према ближњима, по речи св. Апостола: "Ако ко рече: Љубим Бога, а мрзи брата својега, лажа је" (1 Јн. 4, 20). Треба постићи љубав

кроз чување заповести Божијих и кроз страх Божији, а не замишљеним вазношењем према Њему.

Постарајмо се изнад свега да ближњег заволимо, јер је у љубави према њему и љубав према Богу...

А како ми узвраћамо Господу за све што нам је дао и даје нам?! Зар не треба да Га заволимо свом душом нашом, свим срцем и свим умом и ближњег нашега као саме себе? А љубав према Богу се управо и састоји у љубави према ближњима (1 Јн. 4,20). Али ми видимо голем недостатак ове у себи; и како ћемо на то одговорити? Треба се постарати за то, подвизавати се, јер *подвижници задобијају Царство Небеско* (Мт. 11,12); а тим пре, немајући других врлина које приличе нашем звању, морамо се подвизавати на љубав према ближњем, и то не само према онима који нас воле и поштују и чине нам по вољи, јер и *незнабошци тако чине* (Мт. 5,47), него јошивише према онима који нам чине нажао, подвизавати се на љубав.

Не може се оно што је тренутно сматрати љубављу

Подсетили сте на љубав вашу према Богу, да ваше срце ватрена љубав према Богу обузима. Не сумњам у то, али се љубав Божија не састоји само у томе да у одређено време имамо осећање нежности и плачемо: ово се више може односити на дарове Божије или награду од Њега, а о љубави је речено: *Ко има заповијести моје и држи их, то је онај који мене љуби* (Јн. 14,21); онда се, сматрајући она осећања љубављу према Богу, могуће саблазнити умишљеношћу, због чега се понекад шаљу искушења слична тим, каква ви осећате: тута, јад, тама, и слично. Када прочитате 55. Беседу Исаака Сирина, онда можете много боље схватити шта је љубав Божија.

Љубав према Богу се препознаје у ношењу тегобног крста без роптања

Поменула си нехотичну тугу и јад; то је неопходно потребно и корисно ради нашег искушавања. А у чему је наша оданост, вера и љубав према Богу, ако не у трпљењу и овога тегобног крста који нам је досуђен? Не посустај и не одбацуј га, него се смирено унизи пред Богом. Јер се ово допушта и због узношења.

Љубав, пријатељство и склад се супротним искушавају, а самопрекором, смиреношћу и речју "опрости" учвршћују

Видео сам ваше међусобно нерасположење и не чудим му се: непријатељ завиди вашем мирном животу, настоји да различитим подвалама поремети ваш мир и разори ваш склад; али нека је хвала Господу што се ђаво не порадова, него се постиде вашег објашњења и смирења међусобнога. Тако поступајте и убудуће; упозоравао сам вас да се љубав, пријатељство и склад искушавају супротним; они нису постојани онда када волимо само оне који нас воле и поштују и не примећујемо какве се страсти гордости, самољубља, пакости, гнева, зависти, итд., скривају у нашем срцу, Ако ли би се догодило, нехотице, ненамерно, или уз ђаволе учешће, да једно другогa увреди или да се увреди и узнемири, не будите упорни у томе, не храните страсти, непријатеља не тешите; ви сте већ искусили, знате како да над њим победу задобијете, уз помоћ Божију: самопрекор, смиреност, "опрости!", а ако ли будете распламсавали искру мржње и опачине смишљали, за кратко време ће пламен планути, и запетљаћете се у ропство помисли, самомудровања и самооправдања, мир ћете изгубити - а од тога шта је несрећније и плача достојније?

...Пишеш да немаш мира са Н.; изгледа да се мора савладати та азбука да ово твоје расположење није због ње, него од неискреног залога твога срца. Ми смо ученици Христови, а он заповеда да се непријатељи воле. А где је љубав ова? Како ћемо, пак, познати даје имамо? Наравно, онда када нас вређају и грде, и Господ им допушта да то чине ради искушавања нашега. А када не само не подносимо, него и љубави немамо, онда се због тога кајати морамо и себе корити, што прилике које су нас снашле ради поуке не само да не окрећемо себи на корист, него нам још и штете; оружје добијамо да непријатеља победимо, а уместо тога њиме себе рањавамо.

"Треба све волети и свих се клонити"

Тебе не воле - ти њих воли; то, што тебе не воле, не зависи од тебе, а да њих волиш твоја је воља и дужност, јер је Господ заповедао: не *љубите* оне који вас љубе, не *гонепријатеље* (Мт. 5,44), а када у нама овога нема, онда утолико више морамо да се смиримо и гордост изгонимо и да се Господу за то молимо.

Ако они не желе да имају везе са тобом, онда је и не тражи; треба све волети и свих се клонити.

Среброљубље, гордост и самољубље разарају љубав

...Где среброљубље нама влада, тамо о свакој копејки водимо рачуна, да се не потроши без интереса; а где владају самољубље и гордост, тамо не желимо никакве обавезе међусобне да имамо; па може ли ту бити сачувано пријатељство? Страст, све је страст; ако не ова, онда она, а оне су у пријатељству лоши посредници. Старац Василије у заједници речи "твоје и моје" назива турском <старањем> нечастивог; оно неће донети плодове благе љубави и мира. Ако ли се твоје или њено нешто и потрошило, зашто о томе водити рачуна? Ако се не само пет, десет, него чак и сто рубаља нечијих потрошило, не саветујем да се обрачунава и не треба мислити да ћу се одужити или се нећу одужити; све то разара љубав. Љубав је драгоценија од свих блага на свету. Саветујем и молим вас обе да не прерачунавате и не узнемирујете се када се нешто потроши; зар је оно ваше? И чиме сте то заслужиле? Све је дар Божији, и ми Божији јесмо.

Ми треба да волимо ближњега љубави Божије ради

Из твојих писама видим колико си тада пропатила; а шта је узрок томе? Наше страсти. Ми смо кренули да тражимо спасење, а како се оно задобија? Извршавањем заповести Божијих, које уништавају страсти што се у нама скривају и које ми не схватамо; а када се укаже прилика, оне се појављују као звери и кидају нас. А зашто си сада мирна? Зато што нема предмета који надражује страст; а тада си била немирна и губила си разум. То мора да ти буде наука, да се не покораваш страстима преко осећања. Ми смо дужни да све волимо, али најчистијом љубављу, која нас умирује, а не изазива немир; иначе ће се догодити да твар љубимо више од Творца; док смо обавезни да ближњега волимо љубави Божије ради. А ти си се заправо заносила пристрасном, а не правом љубављу, коју св. Симеон Нови Богослов забрањује у 125. глави, и остали Оци. Моли се Богу да ти подари да према њима... једнаку љубав имаш; а разликовање и пристрасност од ђавола су и сакрити се не могу, па тебе и њих неспокојнима чине.

Не тражи у другима љубав према себи, него љубав тражи у себи, не само према ближњима, него и према непријатељима.

Љубав према непријатељима

Обавезна је такође заповест о љубави према непријатељима; али, колико смо удаљени од њенога извршења! И само се, макар делимично,

можемо њему приближити, ако будемо себе корили, опомињући се својих сагрешења.

Који љубав оствари читав је закон извршио

А наша је једина дужност ... *да волимо један другога*, и управо у томе јесмо дужници вечити. Јер, ко је љубав остварио читав је закон извршио.

МАЛОДУШНОСТ

Описујеш ми своје слабости душевне и после њих те обузима чама. Сматрам да је узрок тога малодушност, која још више увећава јад, душевну и телесну болест. Не приличи нам да грешимо, пише св. Јован Карпатски, али, ако у било чему сагрешимо, устанимо одмах уз покајање и смирење: тамо нам непријатељ ране наноси, а овде му ми ране задајемо. Треба уместо узнемирености да се окренемо самопрекору и смирењу и да таква будеш, тј. сиромашна духом, и далеко ћеш непријатеља одагнати силом Божијом.

МОЛИТВА

Каква нас искушења сналазе током молитве

Молитва је сачињена из различитих делова: славословље, благодарење и прозба. Мајка наша Црква даровала нам је средства за упућивање молитава, одредивши време и начин, и саме молитве, које приличе свима и свакоме и у посебним приликама. Православни хришћани, испуњавајући свој налог насамо и заједно, упућују молитве своје Господу, и верујемо да ће их Он прихватити; а особено онда када се одвијају на начин цариника, а не фарисеја; иако смо сви ми несавршени и не можемо се осмелити да се похвалимо чистотом молитве. Ми смо ратници духовни, а молитва је оружје; јер уз постриг игуман, пружајући бројанице, каже: "прими, брате, мач духовни, који јесте реч Божија", и остало. Када стојимо на молитви, тада се непријатељи окупљају против нас, уносећи разне помисли и приказујући сање нечастиве, настојећи да нас одвоје од молитве или да нас баце у потиштеност. Али ми морамо имати добру вољу за упућивање молитве и старати се да приберемо мисли што блуде у речи молитве; али се у налету оних <помисли> не помести, него се, будући свестан своје слабости, кајати пред Господом. Пометеност пред најездом помисли показује нашу

малодушност, која од гордости потиче; ми желимо да видимо себе као чисте пред Богом, попут фарисеја, а не као грешне, попут цариника. Управо зато нам и није дата чистота. молитве, што ми умишљамо о себи нешто високо, а што је у људи високо, гадост је пред Богом (Лк. 16,15). Тако је боље уз недостатке наше смирити се и кајати, него ли пометен бити; а код поправљања не мудровати високопарно.

Онима који се подвизавају на молитву Господ је даје

А када не можете онако како доликује да се молите или да се припремите за њу, зар онда треба молитву потпуно напустити? Насупрот томе, треба се принудити на молитву, па макар се срце томе и противило; а Господ, видећи такву нашу принуду и подвизавање на молитву, пружа Своју помоћ, по речима св. Макарија и Петра Дамаскина: *услишује молитву ономе који Му се моли* (1 Цар. 2, 9); ко се искрено моли молитвом једноставном, Господ му даје дар молитве умне. Запамтите, дар молитве, а не твоја својина; тај дар треба заслужити не само молитвом, него и осталим добрим делима: смиреномудреношћу, једноставношћу, трпељивошћу, простодушношћу; а без тих врлина, макар неко умишљао да је тобоже задобио молитву, саблажњава се; то није молитва, него маска молитве.

Бог прихвата молитве смиренних и одређује им вредност, а не ми сами

...Када се молиш ... нека имаш смиреност највећу и сећање на своје грехе, молећи за помиловање; и чувај се колико је могуће завођења у умишљање о себи и тражења нечега узвишеног. Саблазан је веома близу.

Свети Исаак Сирин, пишући о молитви, поучава: "који о себи не помисли да је грешан, молитва његова Богу угодна није" (Слово 55).

Ти, читајући старца Пајсија о молитви, о њој и машташ; а погледај се - у духу сметеном каква ће молитва бити? Не молитва, него маска молитве, по речи св. Макарија... А св. Симеон Нови Богослов у трећем начину молитве како заповеда да се њој приступа? "Чувати спокој душевни према Богу, према ближњему и према стварима". А ми, колико је могуће, треба да се старамо да са осећањем цариника сваком молитвом Бога призивамо, и Исусовом, али да не маштамо у себи да ћемо досегнути некакве дарове благодатне, које ће један од хиљаде задобити извршавањем заповести и молитвом смиреном. Божија благодат допире до свих, али не истом мером;

и у"складу са нашим смирењем врши даривање. Не тражи узвишене, него се смирених држи.

Када за молитву много времена немаш, задовољи се оним колико имаш, а Бог ће примити твоју добру вољу; памти да је осећање цариниково Богу у молитви драго, и чувај се одређивања вредности своје молитве: то је ствар Божија, а не наша.

Огорчење твоје због тога што ниси могла ватрено, усрдно да се помолиш, неисправно је ... Може ли смирени некад помислити да се он добро моли? Он увек види своју слабост и не сања о узвишености молитве, него вапије, као цариник, а Бог прихвата молитве смирених и одређује им вредност, а не ми сами.

... Жалиш се на свој несређени живот и на сувопарну молитву без радости. Ако ли морамо у трпљењу да задобијамо душе наше, онда се и у том случају треба препустити трпељивости. Ватрена и утешна молитва дар је Божији и награда; али она се не поклања толико ради чињења нашега, колико ради смирења; а када смо и у делању још сиромашни онда се још више смирити морамо, а не тражити награду. Молићемо се молитвом цариника, који није тражио задовољство, него је молио за милост грешнику. Молитву нашу не можемо сами проценити, него ћемо се молити смирено; а када ни утехе нема, морамо се смирити, молитву не напуштати и утеху не тражити; јер пошто је добијемо, можемо се саблазнити, а пошто издржимо оскудицу, добићемо милост.

Сама је молитва без смирености и других врлина маска молитве

Многи Свети Оци предлажу начин молитве, сваки према своме искуству... свети Макарије Египатски: "ако ли нас смиреност, простодушност и доброта краси не буду, начин нам молитве ништа помоћи неће" (Слово 1, гл. 8,9)... "А ако се неко присиљава на молитву, све док од Бога неки дар не добије; а уз то се на: смиреност, љубав, кроткост и врлине остале, на исти начин не присиљава и лењост га обузима, таквоме ће се макар понекад по његовој молби и дати благодат Божија: јер је добар и милостив Господ и онима који Га моле даје према молбама њиховим, али пошто није себе припремио и на речене се врлине навикао није, онда или уништава благодат, или прима и истом <одмах> пада, или ништа не постиже, упадајући у мудровање. Јер пребивалиште и покој Духа Светога смиреност јесте, љубав и кроткост и остале заповести Господње" (Слово 1, гл. 14). "А ако са смиреностју и љубављу, простодушношћу, пак, и добротом не буде у нама сједињена молитва, то

није молитва сама, него је више маска молитве, која нам, пак, ни једне користи донети не може" (Слово 3, гл. 5).

Молитвом се задобијају духовни плодови; без њих су ташти и бескорисни подвизи наши

Глава је сваке врлине, - по речима св. Макарија Египатског, и врхунац у делима поправљања непрестано пребивање у молитви". И он, пак, потом... опет каже: "ако ли смиреномудреношћу, простодушностју и добротом украшени не будемо, начин молитве нам ништа користити неће. А ово не кажемо само о молитви, него и о сваком подвигу, или напору, или девичанству, или бдењу, или било каквој другој вежби и делу, које се чини врлине ради. Зато што се сва ова делања побожна предузимају и обављају плодова ради; а плодови су духовни: љубав радост, мир, стрпљење велико, кроткост, уздржавање, смирење и томе слично; а ако ли, пак, у себи плодове ове немамо, ташти су и узалудни сви подвизи наши".

Црквена је молитва вреднија од домаће

А о црквеној, пак, молитви знајте да је она вреднија од ваше домаће молитве; јер се ова упућује од читавог сабора /скупа/ људи, међу којима је, можда, много молитви најискренијих, које се од смиренних срца Богу упућују, које Он прихвата као кад миомирисни, уз које се и ваше молитве, мада слабе и ништавне, прихватају.

Молитва без блуђења чин је савршених

Узнемирени сте што за време молитве не можете да се саберете, него сте расејани: молити се без блуђења дело је савршених; али ми, који смо слаби и у борби смо (са страстима), морамо прибирати мисли наше што блуде и смирити се пред налетом помисли и уопште се не збуњивати, јер збуњеност ојачава непријатеља да јаче на нас насрне, а смиреност га одагнава. А ако бисмо увек молитву искрену без блуђења имали, онда опет не бисмо избегли сујетне и горде помисли, које непријатељ приређује. Памтите да Бог молитву смиренних прихвата.

Немој се чудити што те за време молитве Исусове походе помисли ледне; очигледно је да си се молила умишљено, а не смирено. Преподобни Исихије јасно поучава разборитости, пажњи и молитви и у 20. глави

предлаже четири правила: смирење, изузетну пажњу, супротстављање и молитву. Очито, немогуће је да не буде супротних утицаја, али се њих не можемо спасити или их победити без смирености; и где све не морамо dospети, да бисмо макар мало назрели путељак овога узвишеног делања. А ваше је расположење дневно, немирно, друге ружите, осуђујете, и остало: тада већ и ум не може да се искрено помоли. У најмању руку, сећајући се свих својих промашаја, смири своју помисао и молитвом смиреном моли од Господа помиловање, а не постигнуће у даровима духовним.

Ко полаже наду само у своје молитве и правила и мисли да се добро моли, тај је на путу саблазни

...Шта је још опасније: ти си се саблажњавала својом молитвом привидном и правилима, у које се ти једино и уздаш; ти си заведена до те мере да си већ почела да предвиђаш када ћу ти писати. Међутим, страховање, бојазан и привиђења показују ти трулежне плодове твога деловања. Много пута сам те упозоравао да не мислиш да се молиш добро, него да сматраш себе најнезнатнијом од свих: јер Бог прихвата само молитве смиренних и срца понизна и смирена унизити неће; а код тебе тога није ни било, него, напротив, молитва охола: "молим се у цркви после Јутрења и стојим покрај двери црквених, небесима молитве упућујући". Шта је то, ако не очигледна саблазан ђавоља и освета његова - ужасна појава и потом страх, и свега се плашиш и дрхтиш. Пустите такве своје дубокоумне молитве, смири се пред Богом и пред људима, страх Божији имај, па се препастите нећеш страха ђавољега. Ето какве ти је плодове донела усамљеност твоја! А ти сматраш да добро пролазиш свој усамљенички живот и себе заводиш - зар много нечастивом треба да те осрамоти? Поверовала си му и стекла дар видовитости; мислиш, сада се то неће десити; али он и на други начин може да те заведе. Моли Господа смирено да не дозволи да паднеш у такву саблазан.

Тражење жара и суза у молитви води гордост

Суздржаност твоју у молитви нека смени и надвлада смиреност, уместо пометености због тога што немаш жара и суза у молитви; а сузе лакомислене људе веома охолома чине; ти сада, немајући суза, против своје воље постајеш свесна свога сиромаштва, а када би их имала сањала би и о богатству дарова духовних; не приписујем ти суздржаност у похвале, али није безопасно и у сузе се уздати, по речи св. Лествичника: "не веруј оним

сузама које теку пре очишћења твога"; а када би се смирила истински, онда би се и сузе појавити могле, као што је и у блаженствима речено: после сиромаштва плач духовни (Мт. 5,34).

Молитва твоја нека буде цариниковој подобна, а не фарисејској; јер Бог прихвата молитву смиренних и њихове молбе не презире (Пс. 102,17). Ти у себи тражиш осећања у молитви и, не видећи их, неспокојна си; то је облик гордости. Када би их имала, онда би за себе мислила да си стање узвишено постигла, а пошто их немаш, неспокојна си; уместо да се смириш, видећи сиромаштво своје и Бог ће погледати на смирење и успокојити те. Када осећаш мир, онда то, заиста, наговештава смирење, али, ако се због тога узгордиш, поново ћете неспокој обузети. Свети Оци поучавају: "пред благодаћу се излива смиреност, а пред искушење и неспокој - горделивост". А на молитви треба пазити веома да не буде било каквог злопамћења, јер, по учењу Отаца, "молитва злопамтила је сетва на камену". А дужину молитве не могу ти одредити, да не изазовем више немира, него према снази и уз смирење.

Књижицу "Писма о хришћанском животу" познајем и очекујем да убрзо стигне. Прочитао сам је, али не још читаву. Књига је веома добра, али је о молитви на неким местима веома смело речено, на пример: у души мудрост имати, и да то свако може чинити, тражити у себи ватреност, и остало. Неискусни ће се за то ухватити и ништа неће наћи, збунити се, а веома мало ко ће то доживети, занеће се и саблазнити. Свети Оци кажу да то захтева много времена, подвига, напора и учитеља искуснога и да ће истинску молитву само један од хиљаду постићи; а више од тога један међу многима. То су речи св. Исаака Сирина; он, пак, у 2. Беседи пише: ко пре обуке на првом ступњу делања прелази на други, увиђања, који се састоји у поуци духовној и молитви, снаћи ће га гнев Божији; тамо ћете видети зашто, и касније: "а која је од Бога, она /молитва/ сама од себе долази, а ти је не осећаш. Биће, али ако јој место чисто буде, а не обешчашћено". Ватреност тражиш у молитви - из лудости; а ако ли и помислиш да си је остварила, онда уверена буди да је то саблазан. Поправи живот свој, смирена буди, смирено моли се, јер Бог услишује молитве смиренних (Пс. 102, 17). А када сама будеш процењивала молитву своју, онда је већ то саблазан. У таквом сагрешењу моли се да ти Бог дозволи да поправиш живот свој и видиш своје грехе, да никога не осуђујеш...

Ко је страстима изложен нека се не усуђује да тежи умној и узвишеној молитви

Што се тиче молитве савршене, за њу св. Исаак пише: "њу ће постићи један од хиљаду, и то пошто се очисти од свих страсти; па како се можемо усудити да помислимо да на такву висину доспемо?" А ми да макар делањем мудрим и разбором, тј. молитвом Исусовом, побеђујемо ратнике који устају на нас, по речи Лествичника: "удри душмане именом Исусовим; оружје јаче од овога ни на небесима, ни на земљи пронаћи нећеш". Св. Исихије пише: "разборитост је вештина духовна која од помисли страсних и речи и дела злих човека потпуно, с помоћу Божијом, спасава, која се временом дугим и усрдношћу савладава". У књизи преподобног Нила Сорског..." ако ли га обузме удео ђавољи кроз некакву страст или помисао злу, делатник (молитве) против њега призива Христа"... а касније: "и нека не помишља да ће се поправити онај чија је молитва самовољно утађање јер је сва молба његова из страха од мука..." И ако ли ми савладавамо такво деловање умно, прочишћавајући молитвом срце од страсти, онда ће сигурно, по очишћењу, благодат на њему исписати своје законе који су теби скривени; и тек тада смо безбедни, јер у срцу увек пред Богом кади тамјан смирености; а оно је таква ризница, која је лоповима недоступна, по речи св. Јована Лествичника. А проникни ти у делање своје, јеси ли тако савладала вршење молитве умне, за коју си већ умишљала да си савршенство постигла? Међутим, настројење је твоје страсно, раздражљива си у односу према сестрама, прекореваш јетко, дуго не прашташ, љута си и слично; друге задеваш, строго осуђујеш и остало; и ето, какве је плодове твоја молитва донела? - Очигледну саблазан, мислећи (како си сама писала) да *си достигла виђења највишег степена*; а какве си сцене и смицалице чинила, које су потпуно неприличне, о којима више понављати нећу? Мада ти казујеш да си чинила намерно, то је у потпуном нескладу са делом. Св. Варсонуфије у 79. одговору пише: "а знак је да је дотакнута (молитва): тај се помести неће, па макар га читав свет саблажњавао"; а у 158. одговору: "ако ли ти срце задрхти од гнева или злопамћења и сличних страсти старога човека, тамо премудрост ући неће". Погледај своје стање, да код вас нема нечега од овога - старога човека, и какви смо приликом неугодности и прекора, што нам их други чине? Чини се да ћеш далеко бити од молитве савршене. Ти тражиш у молитви сузе; оне су дарови духовни, који се смиренима дају, и сузе понекад многе узохоле <узнесу>, како пише св. Лествичник. А о томе да ти је" општење са сестрама досадно и у глави ти се мути", сматрам да је то деловање саблазни, као што ми је познато и код других сличних теби; када се налазе у умишљеном духовном стању тада су усхићени и радују се, а пошто оно прође мучи их супротно. Поново ти препоручујем 2. Беседу св. Исаака Сирина: "због чега гнев Божији наилази? Не због тога што из лењости напуштају дело првог степена крста, него због сласти усрднијег

преласка на онај други степен финога деловања умног и пребивања у молитви", и остало; боље је себе видети немоћну и смирену, неголи бодру и саблажњену.

...Посебно у цркву треба ићи смиренога духа, јер и молитва неће услишена бити, ако ли против некога нешто имамо или смо некога увредили.

Греси наши молитви пут прече

Ваше писмо, а и вести из новина уопште не радују, него велику тугу у срцу изазивају; о данашњој ситуацији на фронту шта више да се каже од онога што ви пишете: греси наши и рука Божија, која нас кажњава. Молитвама нашим, очигледно, долазак пред Господа спречавају греси наши. Не могу да искажем моју жалост, али мислим да су сви жалосни због онога што се догађа; а шта ће бити - непознато је, прочитајте код св. Варсонуфија Великог... питање и одговор 566 ... како и зашто, када су свет сналазиле несреће, ни три мужа узвишена Бога умолити нису могла.

Мамица твоја је тужна због тога што је Бог не слуша. Нека она себе преиспита, извршава ли она вољу Божију? У Јеванђељу је написано: *знамо да Бог не слуша грјешнике; него ако ко Бога поштује и вољу његову твори, тога слуша* (Јн. 9,31); а притом управо она не испуњава заповест Цркве - не поштује постове - и не схвата како је значајан тај грех. Сам Господ каже: *а ако ли не послуша ни Цркву, нека ти буде као незнабожац и цариник* (Мт. 18,17), и још: *Ко вас слуша, мене слуша, и ко се вас одриче, мене се одриче.*

Молите се за оне који вас мрзе и вређају

Молитву, коју смо читали код Н. Н. за оне који нас мрзе, није штетно читати, али уносити поново у друштво неку новину - није наша мисао и став. Молитва "Који нас мрзе и вређају..." није само подједнако снажна, него и више молбе у себи поседује. Само треба памтити да *није у речи, него у сили*, тј. у делу - *Царство Божије* (1 Кор. 4,20). Ако молимо Бога за оне који нас мрзе, да би им се смиловао - то је чин љубави; али је треба показати и на делу према њима, по заповести Божијој: *љубите непријатеље своје, чините добро онима који вас мрзе...* (Мт. 5, 44); а ако ли се будем за њих молио, а сам, међутим, смишљам зло, мрзим, осуђујем, противречим, каква је онда корист од молитве? А ми не само да то чинимо са онима који нас мрзе, него не остајемо дужни ни онима који нас увреде речју или погледом. Дакле,

треба се молити за оне који нас мрзе, и још више да бисмо нашу мржњу уништили, и, смиливши се пред њима, тиме себе примирили, најпре у тајности, а када је потребно - и јавно.

Једноставна и смирена молитва је угодна Богу

Веома ми је жао што они <блиски> не држе до религије, а без ње је доброта лажна. Ти у тој ствари ништа не можеш помоћи; препусти то Промисли Божијој, која их може окренути на пут истински. Брини се о своме спасењу и за њих се Господу моли једноставно: "помилуј их, Господе". Бог не тражи слаткоречивост: једноставна, смирена молитва Њему је угодна.

Не треба молитву напуштати, па макар била и неконцентрисана

Прелазећи на молитву видите је као недостојну и кажете: каква је ово молитва? Истина је да је рђава, па ипак није фарисејска, него, чини се, иако није потпуно цариничка, ближа је њој. И не треба је напуштати, прекоревајући себе због њене недостојности и настојећи да се избавимо од помисли. А ако је напустите, какву ћете корист стећи? Онако, у најмању руку, због њене неисправности себе осуђујемо, а можда, када и једна реч може да умилостиви Бога, нама незнано, сами себе смирујемо. А напуштајући молитву, потпуно ћемо охладнети.

О нарученим молитвама

Ти сумњаш да наручена молитва није Богу приступачна због немарности свештеника; апсолутно не, Бог прихвата жртву онога који је приноси; *срца скрушена и поништена не одбацујеш, Боже* (Пс. 51, 17), и погледаће <Господ> на молитву онијех који немају помоћи^[1], и неће се оглушити молбе њихове (Пс. 102,17); а свештеник је извршилац и посредник; за немарност своју сам ће одговорати. А како би се иначе обавила света тајна Евхаристије, покајања и остале, много више и важније, него што је упућивање молитве?

Молитва за иноверце

Неспокојна си због твоје мамице, јер ће она тобоже лишена бити Царства Небеског. То није ствар нашега ума; већ је треба препустити вољи и

милосрђу Божијем и бити спокојан. Пошто они (лутерани) за живота нису имали везе са Православном Црквом у њеним светим тајнама, онда она и после смрти не дозвољава да буду судионици у њима; тј. у приношењу бескрвне жртве за њих; ми се томе морамо повиновати. Али је могуће често молити Бога <појединачно> за покој њихове душе; као што видимо да је лобања паганског свештеника говорила св. Макарију: "када се молиш за нас, онда нам је лакше". Св. Атанасије каже: *"ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије* (Јн. 3,5), *то је речено за некрштене"*, а они су крштени, премда неправилно, и приликом њиховог обраћења у нашу Цркву њих не прекрштавају, него се само одричу учења Лутеровог и помазују се св. миром.

Црква се моли за све православне хришћане

Наша Црква рачуна седам смртних грехова: гордост, среброљубље, блуд, завист, прождрљивост, гнев, или злопамћење, и малодушност, или лењост. Ко од нас не учествује - иако не у свим - али у неким од ових грехова? Па зар да се не молимо за њих? Црквени учитељи сматрају за највећи смртни грех супротстављање истини, тј. јерес, за које грешнике се не моле, или не помињу њихова имена приликом бескрвне жртве, на проскомидији; али је заповеђено да се молимо за обраћење њихово на пут прави и истински, као што и Црква свакодневно моли Бога за сједињење свих. Ти још помињеш очигледне грешнике, који живе у прељуби, да ли да се за њих молимо? А ко о њима може знати да они баш тако живе? Свештеници не могу њихове грехове испричати, а нагађања нису увек истинита. А ако се, пак, нађу на суду, онда их власт препушта црквеној епитимији, према особинама њиховог покајања или непоправљивости. Али ми особито не смемо да их јавно одбацујемо; и када је заповеђено да се молимо за обраћење противника Цркве, како онда да се не молимо за обраћење грешника на покајање, који пребива у окриљу Цркве и сагрешује из слабости, као што и ми сами свакодневно грешимо? Када је жена, ухваћена у прељуби, доведена пред Христа, да ли ју је Он осудио? А требало ју је каменовати: *који је међу вама без гријеха* - рекао је Он - *нека први баци камен на њу* (Јн. 8,37). Не односи ли се и на нас ова поука?

МОЛИТВА ИСУСОВА

Поука онима који желе да обаве умну молитву Исусову

Не тражите од мене молитвено правило, него свагдашњу умну молитву. То је дело узвишено, које превазилази моје моћи и вредност. Не смем ни да помислим да противречим речима Григорија Паламе да је могуће тражити и постизати ту узвишеност, па макар она од мене далека била; али су Свети Оци писали, по своме настројењу, како је ко постигао и нас томе поучавају. Па ипак, није само изговорити молитву Исусову и сва блага <ћеш> задобити; о појању псалама и молитвама је написано једноставно: о броју и времену, и то је све; ипак, они који чине са добром намером и смирењем добијали су благодат Божију. А о тој малој молитви од пет стихова написано је мноштво књига, како да је обављамо и какве замке непријатељ поставља и како невешти од њега оборени и уништени бивају. Позабавите се, прочитајте све што нам је познато: Симеона Новог Богослова, Григорија Синаита, Филотеја, Исихија, Калиста, св. Исаака... старца Пајсија и остале, и достојну припрему изаберите и одмерите снагу душе ваше, да ли богатство ово можете издржати и задобити без штете. Св. Симеон Нови Богослов пише у Слову о трећем начину молитве: "треба чувати спокој душевни у три ствари: према Богу, духовном оцу, према људима и према стварима", и остало. И уопште сви Свети Оци заповедају да се у молитви овој највећа смиреност има; јер када се приморавамо на чињење заповести Божијих, онда спонтано себе видимо слабе у њима и смирујемо се, а смирење је најјаче оружје против непријатеља; и зато сви Оци налажу онима који желе да обаве молитву да се приморају на заповести. Дш1шј.еЈ. Непријатељ наш много сплетака против нас има, а посебно против оних који молитву умну обављају; а ако ли разум макар мало скрене у умишљање сопствено, одмах ће упасти у саблазан, и то неизлечиву. Свети Исаак Сирин у 2. Беседи пише о двоструком крсту: "и ко не жели да доспе на онај први ступањ чињења у тузи него жели одмах на други: виђења, непрекидне молитве - снаћи ће га гнев Божији. Даље пише: "а која је од Бога, она/молитва/сама од себе долази, а ти је не осећаш; али ако јој место чисто буде, а не обешчашћено", и даље; и св. Григорије Синаит у последњим главама, у 10. и касније, јасно упозорава на саблазан... присетите се чланка Григорија Паламе... "душа ступа у одају своју када не лута ум овамо и онамо у стварима овога света, него се налази у срцу нашем"; и остало код старца Пајсија, у Свитку о молитви ... подстичући на ревност у непрестаној молитви, поставља препреку - наклоност помислима свакодневним и старање о телу, и остало. Ја сам вам, видећи вашу жељу да постигнете највише, тј. да "ишчекујете уз ноге Исусове" и да се "напајате Христом", написао ради упозорења, да бисте се тога сачували, него да

тражите само да вам се смиљује Господ кроз ту духовну молитву: и то се мора смирено. Прочитајте код св. Исаака у 55. Беседи: "јер се за тебе молим, свете"...А уз промишљања ваша о било чему угодном и пријатном, одмах је готова саблазан, па макар то било и од благодати, него себе треба сматрати недостојним тога: јер су и многи који су благодат добили, а умислили су за себе, од ње непоправљиво отпали.

МОНАШТВО

Кад погледамо на данашњи начин живота монаштва, колико смо далеко скренули са онога пута који нам је показан у учењима Отаца - срце пати! И уместо да тражимо *бисер племенити, скривен у одајама* срца наших, задовољавамо се спољашњошћу; мало је и ретко се налазе они који се против страсти подвизавају; и кроз слабости наше постајемо саблазан свету, уместо да будемо светлост свету... Склоност према читању књига Св. Отаца почела је да нестаје код монаха; управо је то и узрок пропадања, пошто нема побуде на делатан монашки живот; можда и постоји код новопридошлих, што ревност имају и жељу да се спасу, али, видећи примере слабости, најпре их осуђују, а потом им се и сами покорављају, пошто немају правог кормиларења и одсецања сопствене воље и разума, што би их могло довести до смирења, као најјачег оружја против свих замки нечастивог.

Није баш мудро што се и у религиозним часописима нашег доба појављују разне непријатне ствари о животу монаштва. А о другим књижевним издањима не треба не говорити! И све се то шири по читавом хришћанском свету, који не гледа своје слабости, него пажљиво прати и мале монашке недостатке. Уосталом, не треба да кривимо оне који нас осуђују, него да се смирујемо, налазећи кривицу у себи, кајући се, и моћан је Господ да нас спасе и изведе из провалије, коју виде преподобни Пахомије, са патњама, саблазнима и болестима. Иако је тужно наше слабости гледати, многи који долазе у манастир налазе заштиту од стрела ђавољих, којима су изложени бити могли у животу световноме... Ових дана сам чуо изузетан пример монашког и световног живота: један поклоник без ногу је пузећи обишао многе манастире и на питање једнога монаха, каквим сматра манастирски живот у поређењу са световним, одговорио је: "нису све заједнице једнаке, али ми се чини овако: када је ливада ограђена, онда и трава на њој добро расте, а изван ограда бива погажена и попасена" Једноставан, али задивљујући пример!

Монаштво је облик смирења

Монаштво је облик смирења и до њега стижу кроз мноштво битака и искушења, на које се и припремити треба; а Господ моћ има да те ојача.

... Лик монаштва је лик смирења...

... О монаштву ћу твоме... рећи: нека ти прихватање његово не буде ради охолости, или гордости, или узношења, него изнад свега ради смирења, и кроткости, и стрпљења.

Жао ми је од срца због тебе, што си се толико увредила зато што ниси предложена за ношење ризе у монаштву и што је мајчица игуманија заборавила да живиш у манастиру. А шта те је увредило? - твоје самољубље, честољубље и гордост. А шта је монаштво? облик смирености, а не честољубља. Окривила си људе што си заобиђена, а ниси на Бога помислила, да "Му то није било по вољи и,очито, још сам тога недостојна", и када би се смирила - онда би и поднела мирно; јер Бог смирене теши, а гордима се супротставља. Прочитај код св. Исаака када кривимо ближње, а не себе због наших патњи, онда нам оне постају тешке и продужавају се. Не тугуј - споља ћеш монахиња постати; али се треба постарати о унутарњем монаштву - смирењу.

Три монашка чина

Три су монашка чина: расофор, мантија и схима; први - почетника, други - средњих, а трећи - потпуних <монаха>.

Шта значи монаштво?

А шта значи монаштво? Остварење хришћанства, које се састоји у извршавању Божијих заповести, а међу њима се налази и љубав према Богу: *ако ме неко љуби, ријеч моју држаће* (Јн. 14, 23) рекао је Господ; и вршењем заповести човек се очишћује од страсти, постиже бестрасност и вазноси се до духовног умозрења; и све то мора бити прожето смиреномудреношћу, јер смиреномудреност све замке нечастивог разара; приликом извршавања заповести мора се проћи и огањ искушења од људи и од нечастивих <злодуха>; а без искушења ми не сазнајемо себе и не можемо се смирити и духовну мудрост добити.

Монаштво је савршено хришћанство. Схима је савршено монаштво.

Ви, наравно, знате да је монаштво савршенство хришћанства, а дужност хришћанска је испуњавање заповести Христових ...

По жељи М. да стекне појам о начину схимничког живота, шаљем вам одломак из списка Св. Отаца, из којих ћете видети да је схимонах савршено монаштво, а монаштво је савршено хришћанство. И не захтева се само спољашње делање, него још више унутарње. Прво треба обављати према снази свачијој, а последње је неизоставно потребно, као оно које не тражи телесне снаге, него душевне и племениту добровољност.

О примању младих у манастир

... Колико сам могао да приметим, бескорисно је и опасно сувише младе примати <у манастир>; јер су они више изложени утицају слабе стране и, пошто навикну на лоше, не могу брзо стићи на прави пут, тако да нису способни ни за манастир, ни за свет.

Позив у монаштво је Божији позив

Ф. нека борави неко време на проби, и када буде чврста њена намера, онда, очито, постоји и позив Божији, не треба хитати.

Твоје настојање ка напуштању света и ступање у монашку заједницу је, наравно, Божији позив; утолико више што се у теби оно стално увећава; али све треба чинити полако, промишљено и молећи се Богу, да помогне у твојој намери племенитој да је оствариш... Одрицање од себе онога који ступа у наш позив састоји се у одрицању свога разума и своје воље и у подношењу патњи које потом следе; треба се за то припремити и ускладити то са својим снагама, душевним и телесним...

Они који су позвани на монашки живот не треба да мисле да су га достојни

Немој охоло мудровати и немој о себи много мислити да си тобоже тога позвања достојна, - сети се да је *много званих, а мало изабраних* (Мт. 20,76). Потруди се да достојна будеш милости избора: послушношћу, смиреношћу, трпљењем, кроткошћу, љубављу и молитвом; сматрај себе незнатнијом од свих.

... Немој о себи много мислити да си у манастир пошла и тобоже нешто велико учинила; Бог прихвата од нас све оно што је са смирењем, а од

гордих окреће се. Учи се да у свему познајеш своју слабост и да си смирена, да будеш мирна и спокојна.

Скрушеност срца је припрема за монаштво

Пишеш о својој припреми за монаштво - како да поступиш? Као што је блудни син пришао оцу и рекао: *Оче, сагријеших небу и теби, и више нисам достојан назвати се сином твојим* (Лк. 15,21); и као што је цариник пришао срца скрушенога и смиренога, завапивши: *Боже, милостив буди мени грешноме* (Лк. 18,13), Ето каква припрема треба да буде; јер наш начин је начин покајања и смирења и на њега нас Сам Господ позива. И зато - иди без сумње, са радошћу и страхом. Св. Јован Лествичник пише у 1. Степеници: "нико нека се не назива недостојним завета монашког, замишљајући мноштво тешких грехова ..,"[2] Али само не прилази дрско и ташто. Управо зато немири и помрачују помисли.

Заповести Божије морају извршавати како монаси, тако и мирјани

У позиву монашком су само три главна завета: девичанство, нестицање и послушање, а заповести Божије, како ми, тако и мирјани, једнако извршавати морамо. А наш начин је начин покајања и смирења. Одбацивањем своје воље и разума ми можемо стећи смирење...

Настојати на добијању монаштва знак је гордости и честољубља

Видим да си неспокојан већ три године. Патиш због недобијања монаштва; када прочиташ расправу коју сам ти о томе дао, онда ћеш препознати у томе твоју кривицу и грешну жељу, која доводи до увреде. Ти не схваташ да је начин монаштва начин смирења, а у твојем настројењу постоје славољубље и честољубље, чији те јади и прождиру; ти се мучиш, али нећеш овенчан бити. Када би се старао о задобијању смирења, онда би видео колико је тежак грех жалост због тога што ниси добио мантију и то што у томе не видиш Промисао Божији, који све уређује нама на корист. Када би поседовао мудрост послушности, онда би стекао и смиреност, као што пише св. Лествичник: "из послушности настаје смиреност", која нас умирује, а ти, испуњавајући послушност, сматраш за себе да нешто добро чиниш и као да за награду тражиш мантију, али за тебе ће она бити не облик смирења, него облик гордости.

... Шта је мантија? Слика смирености; а мије тражимо из честољубља; због тога нас и сналази жалост. Који су завети приликом пострига? Подносити сваку невољу, увреду и смирити се; а треба на то бити унапред спреман, а не накнадно их стицати; а где су они? Лажни стид, што мантија није добијена, доводи до лудила ... Видим да се старате само о томе да не исправите правило: а о томе, да правило живота хришћанског по заповестима Божијим поправите, ни мало се не бринете.

Право монаштво није у одежди, него у поправљању живота

... Узалуд се жалостиш због ношења расе и прекореваш друге, проглашавајући их кривима, а не стављаш то Богу у део; тиме Га само још више срдеш. Боље промисли: шта у теби изазива жалост? Не жеља за монашством, него честољубље, које није мило Богу. Желиш монаштво? Оно није у одежди, него у смирењу, трпљењу, љубави и осталоме. Имај га у срцу своме, нико ти га одузети неће; а када буде воља Божија, и оно спољашње ћеш добити...

Само прихватање изгледа неће ни мало помоћи без дела, која му приличе: самоодбацивања, смирења, трпљења, љубави и осталог. Не траже се од нас само правила, него поправљање живота. Читај књиге Светих Отаца: св. Јована Лествичника, св. Доротеја, св. Јефрема, итд.: свуда ћеш пронаћи да се без трпљења, без љубави и смирења није могуће спасити; а ти, када се смирио будеш и трпео све што те сналази, онда ћеш се и спасити...

Не треба се одрицати монашких завета

... Завети неким изгледају страшни, и они одустају од прихватања монашког начина, бојећи се да ће их прекршити, заборављајући, уосталом, да су се већ заветовали приликом прве изјаве намере да живе према заповестима Божијим, које нису само нама, који у манастиру живимо, заповеђене, него и свим православним хришћанима; на њихово безусловно извршавање обавезују нас сви завети, које смо дали на крштењу: "сједињујемо се са Христом и свим заповестима Његовим". Ови завети су неупоредиво значајнији од оних који се дају приликом монашког пострига и нико се ничим не може оправдати због њиховог кршења. А ми им додајемо још само два завета: девичанство и нестицање, о чему пише ... авва Доротеј: "заповести Христове свим се хришћанима дадоше и сваки

хришћанин треба да их чува: јер је данак, као што би неко рекао, Цару обречен. Ово, јер су и Оци не само одржали заповести, него су и дарове Богу принели. А дарови су девичанство и нестицање, који нису заповести, већ дарови јесу". Ако смо дужни да чувамо све заповести Божије, имамо ли право, живећи у манастиру, па макар и ако нисмо још положили монашке завете, да кршимо те заповести? И ако немамо мантију, да се сматрамо слободнима, не чувајући се у девичанству и нестицању? Чини се да то није ништа друго до лажно мњење, конструкција сопственога разума и заваривање самог себе, које служи као некакво оправдање, али лажно. Зар не треба тим више са побожном и духовном радошћу приступати томе светом звању, које нас уклања од саблазни света и служи учвршћивању у врлини.

Вас плаши монашки живот: да ћете због неодржања подвига више кажњени бити. Подвизи морају бити у складу са снагом свакога: Бог не захтева преко мере, него тражи извршавање заповести Његових, које лече наше страсти; а највише захтева од нас смирења, које, и осим дела, исправља многа сагрешења; а насупрот томе, дела без смирења никакву корист не доносе, пише свети Исаак Сириј (Слово 46.). А свети Марко Подвижник пише у 109. глави: "од дела, и речи, и мисли Један је праведник; а од вере и благодати и покајања праведници су многи". Дакле, тога (слабости) се не треба плашити, него се уздати у Бога и у помоћ Његову.

Нико не треба да сумња у истинитост пута монашког, који утврдише Свети Оци

Што се тиче монашког пута, нико не треба да сумња да је он прави, према тврђењу и предању Светих Отаца и учитеља наших, који су кроз многа искушења овај пут животни прошли и оставили нам непроцењиво благо својих учења и примера. И ми морамо одавати Господу милосрдном непрестану захвалност због милости ове и позива у ово звање.

Али постоје у овој организацији многи и различити ступњеви, као и у стара времена; очито, постојали су велики подвижници, који су постигли савршенство; видимо и оне који су му се у мањој мери приближили; а неке, које су несносно обузимале страсти, и нису постигли спокој, али нису остали без наде у спасење; било је исто тако и слабих и немоћних; али покајање свима ускраћено није, и нама је непознато какву је пресуду Господ коме наменио. Али сви они и који су савршенство постигли велику су и искрену смиреност имали, без које сва наша дела и подвизи Богу угодни нису... Проничући у учења Светих Отаца промишљено и смирено, може се дознати да и сада могу постојати, и сигурно постоје такви, који,

следећи поуке светих наших Отаца и учитеља, иду путем правим, смиреним. Као што је Господ открио Пахомију Великом да ће и у последњим временима бити у монаштву оних који ће се спасити; и свети Нифонт Цариградски на питање брата: "да ли ће, као што се сада светитељи умножише по читавом свету, тако бити и до последњих времена?" - одговорио је: чедо, чак до свршетка времена неће пророка нестати Господу Богу; исто тако ни слугу сатаниних. Само што ће у последња времена, који ваистину за Бога радили буду, себе срећно од људи сакрити, и неће имати знамења нити ће чудеса вршити, као што је данас, него ће путем делатним и тајанственим кренути смирено, и већи ће се од Отаца знаменитих наћи у Царству Божијем". "Инок, ако ли себе смири, на сваком ће месту спокој наћи".

Па шта да чинимо? Приступају непоколебљиво, моле да их извучемо из мрака на светлост; спремни су на све, али после на путу изнемогну; управо од тих је и З.Зна, која је желела пут истински, молила нас за то, а сада и са њега скреће. Морали би да нас поуче такви и слични случајеви, али све, тобоже из самилости према ближњима, желећи да им учинимо боље, немамо одважности да грубо одбацимо њихове молбе. Шта да се ради? Издржите и ви, прочитавши у другој Посланици светог апостола Павла Тимотију главу 2, стихове 24-26.

Мантија је лик смирења

... Дешава се понекад да неки, полазећи од духа, завршавају у плоти и прихватају мантију, чак и настоје на њој из таштине и честољубља, а мантија је лик смирења, и ако је носимо без овога последњег, она нам више није бремене корисно, и јарам благи, него супротно.

Ако здраво размислимо, да ли ће нам донети корист спољашње ношење мантије? Она је лик смирења; а ако је људи траже или желе, онда то наравно више није ради смирења; остало ћу прећутати ...

...Има много таквих, који пате не због мантије, него и због ризе; то се дешава из честољубља - а њима се чини да је због тражења спасења; спасење је у смирењу, а ако га нема - онда и пате због одежде спољашње, која доноси поштовање.

МОНАХ ПОЧЕТНИК /ИСКУШЕНИК/

Почетницима по ступању у манастир Господ шаље искушења

Хвала Богу што вас је удостојио да испуните вашу давно изражену жељу - да ступите у свету заједницу девица, које се обрекоше Господу и за Њега раде... Али вас може обузети туга, досада, жалост за блиским; онда знајте, да то Бог шаље ради искушавања ваше племените одлуке: да ли је заиста чврста; нечастиви искушава различитим помислима и изазива малодушност и досаду; а ви чврсти будите и у време немира обратите се Господу и Пречистој Мајци Божијој, молите за помоћ Њихову и заступништво; откривајте патњу вашу мајци игуманији, и Господ ће вам помоћи; после патњи послаће и утехе.

Обично ми, долазећи у манастир, мислимо да ћемо или одједном узлетети на небо, или пронаћи спокој ненарушиви; али не задобијајући то због мучења наших сопствених страсти, западамо у потиштеност, не тражећи решење тамо где треба...

Како пролазити пут монашког живота

Радуј се, сестро, што те је Господ удостојио прихватања светог звања, у коме нека ти Господ помогне да проживиш богоугодно, као што и сви оци и мајке светитељке проживеше. Бојазан од прихватања благога тога јарма у теби је настајала од противника; слава Богу, што се покорила ниси помисли оној, која те је плашила. Зар твоје првобитно ступање у заједницу већ не бејаше завет Христу, да ћеш за Њега радити свим срцем и старати се да извршаваш заповести Његове, које је и сваки хришћанин дужан да извршава? Али, прихвативши Његова оружја духовна, лакше ћеш моћи проћи тај пут, увек себе осуђујући и прекоревајући. А ако ли би када и нешто добро учинила, онда то припиши Божијој помоћи и благодати, а себе сматрај прахом и пепелом; због жеља пролазних исто тако не буди малодушна, него се обраћај Богу и ближњему с покајањем, себе корећи; и мир Божији нека буде са тобом. А патње које се дешавају прихватај као од Бога послане теби на корист; јер их нису људи сами од себе теби нанели, него их Бог шаље да искуша веру твоју и љубав према Њему, и, можда, да макар спречи некакве намере грешне. А прихватај их што је могуће равнодушније и немој да те много вређају; тако можеш имати и душевно спокојство, уза сву твоју слабост телесну, за коју исто тако веруј да је Богу мило да те кроз њу спасе; покрећи срце твоје на захвалност. Немој малодушна бити, ако ли ниси способна да извршиш правило; прекоревање себе и смирење и овде нека га замени. За ово те молим: молитвицу Исусову по стиховима или другачије обављај, макар и седећи, или лежећи, из

слабости, али са смиреношћу, обарајући сваку помисао која те узноси да тобоже ти нешто добро тиме чиниш; исто тако ништа не додај, било колико мудро или осећајно било, него у свему и у свим делима твојим, чак и помишљенима, потпуну отвореност имај према мајци твојој и настој да извршаваш оно што ти говори. Нека ти Господ помогне да о себи мислиш да си незнатнија од свих; и све поштуј, као Анђеле Божије, и све љуби.

Правила за искушенике

Питаш ме о правилу за искушенике. Варсонуфије Велики је на питање о томе одговарао: искушеницима пристoji да буду у искреном смирењу, да ни у ком случају не сматрају себе за нешто, не говоре: шта је то? или: због чега то? Него, будући послушни и у покорности великој, да се ни са ким не пореде, да не говоре: тога и тога поштују, па зашто мене не поштују? Он је у свему спокојан, па зашто ја спокоја немам? Нека презрени буду у свему и не негодују. То је посао правог искушеника и онога који жели да се спасе!

А ви сте сами већ читали књигу св. Јована Лествичника, из које сте макар мало сазнали теорију, кроз коју ћете се научити и пракси. За први пут ћу рећи само оно, што сматрам нужним: треба одстранити вољу сопствену и не веровати своме разуму, него се угледати на оно што вам понуђено буде од оних који су тај живот искусили; то је најпогоднији и најлакши пут ка познању себе и воље Божије. Јер су како сувишак, тако и недостатак у подвизима штетни, што ви сами од себе сазнати не можете. Много ћете сејати, али ће слаба бити жетва, а понекад, уместо плодова замишљених, указаће се трње, ради чега треба да молите мајку игуманију да вас препусти монахињи искусној, и ако се то деси, по налогу или по вашем избору, којој је склоно срце ваше, њој се у свему покоравате, нипошто ништа не предузимајте без њеног савета, па макар нешто изгледало и супротно вашем мишљењу. Свему овоме оци наши и учитељи живота монашког поучавају, као што су: св. Јован Лествичник, св. Доротеј, св. Симеон Нови Богослов, св. Калист и Игњатије, Патријарси цариградски, Теодор Едески, св. Касијан и много других. Улазећи у ово подручје, морате прочитати ова учења и угледати се на њих; јер су се она сама на делу извршила и нама су предата.

Послушност и откривање помисли у монаштву је неопходно, оно чува монаха од замки и искушења ђавољих

Манастири су луке спасења; али се догађа да и у њима буду изложени бурама и да у таласима тону: "а како се неће сваки који се крсти спасити - каже св. Јован Лествичник - онда ћу о осталом прећутати", тј. о монашком позиву; они који имају вољу добру кроз послушност задобијају смирење, које чува монаха од свих мрежа и замки ђавољих; а без њега може се изложити различитим искушењима и непријатностима; а још више када немају ни појма о откривању помисли, да је оно веома потребно у нашем чину; многи оци пишу да је откривање веома потребно и да корист велику доноси... а то дело племенито је у данашње време скоро потпуно напуштено; због тога и израстају плодови дивљи и патње се множе.

А посматрајући данашње доба и недостатак делатника и учитеља тога живота, немогуће је не растужити се, и због тога што они који ступају на овај пут, макар и са ревношћу, али идући самовољно, упадају у две крајности: или се, уздигавши се високо, заносе умишљањем или пропадају због слабости животне. Али ипак не треба очајавати или порицати овај пут видећи: слабост или немоћи како се множе, а и одустајати од узвишених подвижничких дела; а и због оних који су духовних дарова лишени.

Монаштво је пут самопрекора и смирења

У свим твојим писмима не види се самопрекор и смирење, који пристоје нашем монашком чину, и који нас могу устројити на чињење добра и успокојити; али у твојем настројењу сви ти изгледају криви због твојих патњи и озлојеђености; само си ти потпуно у праву и сви те муче и вређају. По томе видим да, ако читаш списе Отаца, онда их, очито, или не разумеш, или нећеш да се угледаш на њих, или уопште не читаш књиге Св. Отаца; а зато ништа и не разумеш, и умишљајући да ћеш мудра бити, лудост те је обузела.

Монаштво није само у испуњавању молитвених правила, него у сазнању својих слабости и очишћењу од страсти

Како си имала погрешну представу о монаштву; само си претпостављала: самоћа, правило, сазерцање, а о борби са страстима и о сазнању својих слабости и смирењу кроз то сазнање - ниси имала појма. А сада треба праву мудрост задобити: не усуђуј се никога да кориш, па макар и видела нешто неприлично; оне који те коре и муче сматрај својим добротворцима, које ти је Бог послао ради излечења твојих страсти; и

при свему томе сматрај се најнезнатнијом и најнедостојнијом, као она коју савладавају и муче страсти; тада ће сасвим другачије синнути твоја мисао и добићеш од Бога снагу да се против страсти бориш и да од њих побеђена не будеш ...

Треба памтити, какву смо дужност преузели и какав смо завет дали; живећи у заједници, треба поправити и ублажити карактер, задобијајући смирење чињењем заповести Божијих. Али, ако ли макар и дуго поживимо, и од чињења лажног плодове задобијемо, супротстављене духовном, каква је онда од њега корист?

Келија монаха пећ је вавилонска

По речима старца, "келија инока пећ је вавилонска, у којој се он искушава, као злато у топионици, огњем различитих помисли, немира и недоумица"; у муци најезде њихове обраћа се Ономе Који Је Моћан да га спасе: *благословен си Господе ... који си истином и судом све ово на нас навео ради Гријехова наших* (Дан. 3,2628), и у свести о својој недостојности, у духу скрушености и смирења покорава се вољи Онога Који га је створио. А Господ шаље росу благодати Своје, која освежава и теши инока који пати, ратника духовног, и одбија од њега јару насртаја нечастивог.

Зашто је живот монашки тесан и болан пут

... Живот манастирски је тесан и болан пут, који води у живот вечни. А зашто тесан и болан пут? Не зато што је он такав у суштини шта је лакше од љубави, кроткости и смирења? - него зато што смо обузети страстима и не желимо да им се супротставимо: управо нам оне и чине пут болним.

У манастиру треба очекивати још веће патње

Ако је ваша жеља да ступите у манастир права, онда ће Господ тако и уредити; али када ви одлазите у манастир мислећи да се тамо смирите од патњи, онда она није права. Посвећујући се манастирском животу, потребно се одрећи себе и очекивати још веће патње; управо то и значи узети крст свој и кренути за Христом.

...Ви сада напуштате свет због патњи које вам се догађају, а које не можете да поднесете, а ја вас упозоравам, да вас оне и у манастиру очекују, јер то је такав пут: Сам Христос Спаситељ је ходио путем патње и нама је

оставио узор, да следимо стопе Његове. Ви овде морате још да се поучите трпљењу и подношењу патњи које се догађају; а када се, избегавајући их, осамите, онда ћете се и тамо показати као они који не могу издржати...

"Монах је стуб трпљења, бездан смирења"

Ви сте се припремали за прихватање монашког начина живота, а у чему је његова суштина и какве сте завете давали при постригу? зар не то, да ћете све истрпети? Шта друго означавају параман и крст до сећање на завет трпљења који смо дали? Тако, пак, Богу захвалите, што вас је поучио трпљењу, и сада свака прилика треба да буде лекција за поучавање трпљењу, и не само од клеветника спољашњих, него и од унутарњих духова злобе, који приморавају или на утицај страсти, или на очајање.

Пишеш да су те приликом уласка у монаштво нашли јади: вређање и подругивање. Сматрам, пошто је монашки начин живота узор смирења и трпљења: "монах је стуб трпљења, бездан смирења", да ти је претходно упућена таква проба - како ћеш се понети? Постоји ли у теби дух хришћанства - љубави, према заповести Божијој: "љубите непријатеље ваше"? Не буди потиштен због тих напада, него смирено пригни врат против тих таласа, и лађа душе твоје неће пропасти у морске дубине; гордост ће се твоја смирити, и они који те мрзе ућутаће. Не криви никога, него гледај у њима оруђе Божије, које те искушава и примирује.

У животу монашком треба проћи огањ искушења. непрестана радост духовна може одвести у саблазан

Нимало се, духовна кћери моја, не чудим твојој чами: као и свако од нас, тако и ти треба да прођеш огањ искушења ради учвршћења у нама вере, наде и љубави према Богу ... треба знати да између позвања и награде постоји велика раздаљина и попрште, на коме позвани чине подвиг и бој против непријатеља невидљивих, који настоје да нас омету на том путу различитим патњама и саблазнима и искушењима у мислима, али се не треба бојати, јер имамо Утемељивача Подвига, који је јачи од њих, Господа нашег Исуса Христа, само да потиштени не будемо, него да призивамо увек Његову помоћ свемоћну и користимо најпоузданије оружје против непријатеља -смирење, Када си ступила у заједницу, осећала си радост неисказиву, али то је било без твојих заслуга подвига и напора, него је једино благодат Божија тебе тешила као детенце млеком духовним. Али ако

би се то наставило, онда би велику штету душа твоја претрпела: заносећи се оном радошћу, упала би у гордост духовну, и боравила неисцељена у тој саблазни, и никако не би могла да се смириш. А премилостиви Бог ти је допустио да сада искусиш нешто болне страсти - чаме, да ли си достојна да боравиш у љубави Његовој? Не налазимо се ми у љубави Божијој само онда када примамо само утехе Његове, а када допусти патњу, потиштени смо, безвољни и малодушни; не, тада још више љубав према Богу показујемо, када одважно подносимо патње које нас сналазе и смирујемо се у њима, сматрајући да их заслужујемо; кроз то човек постиже остварење велико и према смирености добија од Бога и утеху; па ипак, њу тражити не треба, него ће она сама стићи; а још пре када сматрамо да смо недостојни тога.

Монашки је живот - непрекидна борба са ђаволом

Манастирски је живот борба непрекидна са непријатељем презлобним - ђаволом. Ми падамо и устајемо, побеђени смо и побеђујемо према нашем настројењу - гордом или смиреном; А Господ Подвигоположник, видећи нас да смо изнемогли, подржава, ојачава и подиже; на ране оних који су пали излива вино и јелеј, лечи их патњама и болестима и доводи до доброга свршетка.

Живот је наш ратовање духовно - бој: а са ким? - са невидљивим духовима злобе! Ко покреће те немире? - непријатељи живота нашег - злodusи, настојећи да нам украду венце подвига за трпљење, које бисмо могли добити, прихватајући заједљивост, увреде, понижења, прекоре, презрење и остало; и кроз то би се ублажило наше срце сурово и страсти би уништене биле: самољубља, славољубља, сластољубља и среброљубља, од којих и све страсти снагу добијају и делују.

Монашки пут изгледа тежак због наших страсти

Пишеш о жалосном и тешком путу живота монашког: а Господ га је назвао јармом благим и бременом лаким. А ако и осећаш напор и тегобу, онда то заправо потиче од наших страсти; па се захвали Богу што је и тебе учинио достојним да узмеш благи јарам Његов и бреме лако (Мт. 11,30). А погледај на мирјане, какав је јарам њихов? није благ; и бреме није лако.

Одрицање од своје воље пружа монаху праву слободу

Плашило вас је то што треба да убијете своју вољу и осећања; па ипак, видите да ова умрлост оживљава, и покораване доноси слободу.

Непослушност и самовоља код монаха имају најкобније последице

Жалиш се да те не пуштају у О. П.; и у томе се види да ти желиш да извршиш своју вољу, а шта је опасније од тога? Коју ћеш од тога корист имати? Ако би ти, отишавши овамо, свој карактер поправљала, онда би добро било; а ти и идеш тамо, и ни мало се не поправљаш, сви се жале на твој неподношљиви карактер, па ни користи нема од твога пута овамо. А ти желиш само да извршаваш своју вољу, и не обазиреш се на то што нема воље Божије за то, када игуманији Бог не објављује да те пусти. Треба се потрудити да се поправи свој карактер, бити покорна, а не планути за сваку ситницу; натерати се на подношење сваке врсте патњи. Управо у томе и јесте манастирски живот, а ти желиш да идеш супротним путем - не петљај ме у то. Куда ћеш dospети? Пишеш да си одбила ношење расе - ала си то добро учинила! Када те је игуманија предложила, дакле, она те је удостојила тога чина, а ти си из тврдоглавости одбила; па нека буде тако... ти си утврдила своју вољу и идеш без саветовања; а ко се тиме заноси? (Прич. 11,14). Дакле, постарај се да се смириш и поправиш, и мир ћеш стећи...

...Браћа <треба> да проводе живот уз самоодбацивање своје воље и разума, смирење, трпљење прекора, заједљивости и увреда, и ма колико било узвишено наше живљење, ако немамо срце осетљиво <покајничко осећање, ништа је оно пред Богом.

Помисао даје по прихватању монаштва свршено са грехом доведиће до осуђивања других и гордост

Хоћеш да веома брзо на небо узлетиш: "када монашки постриг прихватиш, онда се више нећеш моћи ни насмејати узалуд, чак ни реч рећи, јер је опасан грех"! Тако је! Али, да ли ћеш избећи тада високо мишљење о себи и друге судове о тим греховима? А управо су они много важнији од свих оних спољашњих погрешака; кроз њих се смирујемо, а оним се охолимо, и куда падамо? Можда се сагрешења и допуштају тога ради, да смирење задобијемо. А ко ти је сада дао право да брбљаш или се смејеш? Када Господ говори: *тешко вама који се смијете сада* (Лк. 6, 25), и да ће за сваку празну ријеч коју рекну људи дати одговор у дан Суда (Мт. 12, 36), то није монасима, него је свима речено. Као да си ти сада тобоже

ослобођена одговорности, а тек ћеш по прихватању монаштва обавезна бити: то није никако тачно; запамти, прави начин живота јесте начин смирења; где њега буде, тамо ћеш и поред свих слабости спокој стећи; а уз извршавање свих дела добрих и подвига монаштва, које су чак сматрали светим, заповеђено је било да се душа трозубцем израђави; а због чега? Због узношења. На то устани, томе се супротстави; корен ишчупај, гране ће саме отпасти; а управо нас слабост наша против воље наше смирује. Код Григорија Синаита глава 17.

Иако је монашка одежда наизглед црна, она јесте одежа весеља и радовања и риза спасења

Мајка О. <моли> ... благослов да вечиту црнину обуче, али те речи нису у складу са правом мудрошћу. Одежда наша, премда црна изгледа, одежа је весеља и радовања и риза спасења. Заиста се треба радовати што нас Господ удостоји да свет напустимо, као Израиљ Египат, и да радимо Господу, а не свету. Дакле, управо у ту одежду весеља нека је благослови Господ да се обуче радосно, а не у тузи; и нека не пати због напуштања света, него нека се радује због ступања у живот нови, који је обичном народу мудрост непозната.

Правог монаха не чини спољашња одежа, него унутарње настројење

...Због чега онда тугујеш? Због одежде спољне: па зар она чини монаха? Па ти желиш да се спасеш: начини монаха унутарњег, а не спољашњег. А ако због тога будемо туговали, веома се удаљавамо од спасења. Гордост је туђа монашком начину живота, блиска му је смиреност.

Мир се у монаштву постиже после победе над страстима

...Срећно си стигла себи блиским и у њиховом кругу нашла си спокој. Наравно, то је предах, али не може бити трајно спокојство; оно се задобија када, пошто бој са непријатељима невидљивим водимо, победу над њима освојимо помоћу Божијом, искоренимо наше страсти и смиримо се; тада ће бити прави и трајни мир. А како да ступиш у борбу ову независно од војске подвижничке? Самостална борба је опасна. А међу онима који ратују у овој боји поучити се можемо, падајући и дижући се, побеђени будући и побеђујући, док се смиримо...

...Ваша је намера достојна хвале, и знам реч Господњу да: *онога који долази мени нећу истјерати напоље* (Јн. 6,37). Он, позивајући у своју службу слуге Своје, казује им: *Узмите јарам мој на себе и научите се од мене; јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим. Јер јарам је мој благ, и бреме је моје лако* (Мт. 11, 29-30). Али све док нас многе страсти нападају и смирење не стекнемо, неизбежно многе патње претрпети морамо. Можда мислите да ћете одмах у манастиру спокој ство пронаћи, али то је немогуће, треба поднети патње различите, и потом ћете мир стећи. На њиви срца нашега много је трња и корова; треба од њих њиву срца очистити, тј. од страсти - и тада можемо плодове врлине видети, уз смирење.

Она је тежила у манастир, мислећи да ће пронаћи мир, а није знала да он зависи од победе над страстима и од смирења, трпљења и љубави. Препустите јој на вољу и нипошто је не наговарајте да остане, него јој покажите да је наш пут тесан и жалостан, који води у живот вечни; и када се сложи да иде тим путем и све подноси са самопрекором и смиреношћу, онда нека остане.

МОНАШТВО И СВЕТ

Преварна представа и став о женским манастирима, који си и ти сама имала, јесте световно мудровање. Они не разумеју да за овај живот постоји позвање Божије, без кога сам од себе човек не може напустити свет са његовим примамљивим и заводљивим задовољствима, премда она често прожета бивају патњама и болестима. Ступивши у манастир, имамо исту тежњу - спасење душе, али су нам потребне пробе, искушења и патње различите врсте, да бисмо кроз њих познати могли болести душевне, слабости и различите страсти које се у нама крију и кроз патње и искушења да бисмо добити могли исцељење душевно, а не онако, као што ти приказујеш у својој уобразиљи: "тихи манастир - молитва, мирно извршавање наређења", то је аутоматизовани живот. А какве битке и искушења предстоје онима који ступе на поприште тога подвига духовног, о томе ни појма немаш. Ако пажљиво прочиташ прва четири Слова, или Степеника, св. Јована Лествичника, онда ћеш схватити теоријски, а од искуства си још далеко. Није ти потребно да детаљно испитујеш читав начин монашког живота: али ћу рећи да управо оно што сматрају сплеткама, доноси корист делатницима духовним. Те сплетке се тичу њих; наравно, они се вређају, али кроз то познају своју слабост и старају се о своме исцељењу: трпљењем, самопрекором и смирењем. А ако ове прекоре имали не би, онда би они користи лишени били... А ако би се водио један

аутоматски живот без икаквог искушења, онда би било могуће упасти у гордост и у прелест. Али теби тај живот <монашки> не припада; прођи онај пут, који ти је Господ одредио...

НАВИКА

Веома ми је жао Н. Н., што се стално осећате лоше; саветујем вас и молим, не доводите се до раздражености; вреде ли ствари или нешто друго тога да се разарате и губите здравље? Ако се нешто догоди или лоше или против ваше воље, треба оставити тако, препуштајући случај вољи Божијој, и себе тиме умирити. Мало по мало то ће вам прећи и у навику; јер и лоше и добро навика учвршћује.

НАДА

Не мислим да ви сматрате да је спасење ваше у извршавању правила, али вас упозоравам на то. И не само да се не уздамо у правила и у дела, него чак и у дарове духовне - и тиме су многи заведени били; него се на милосрђе Божије поуздати треба ради свога спасења. Треба и делати, али са смиреномудреношћу великом.

У смртном часу једино су поуздање заслуге Христа Спаситеља

А не надати се у своја дела, врлине и подвиге, него у неизрециву милост Божију и заслуге Спаситеља нашега Исуса Христа, без којих никаква дела наша спасти нас не би могла. А ако непријатељ шаље помисли узнемирујуће о гресима и доноси безнађе, онда се исто тако обраћајте заслугама Сина Божијег, јер је Он дошао да грешнике спасе, због њих је пролио пречисту Своју крв и преузео грехове читавога света, поднео смрт на крсту. То нека нам нада и утеха буде на добијање добара вечних. Сви, који одавде одлазе у вери и нади у живот будући и са примањем Светих Тајни црквених, верују да милост Божија суделује са њима. Ако су нешто и сагрешили у овоме животу, онда се Црква, мајка наша, за њих моли, приликом бескрвне жртве, _ црквеног богослужења и појања псалама, а исто тако и милостиња коју сиротима чине за душе своје велику им корист доноси.

НЕВОЉЕ

Због чега Бог допушта невољу

Ти, Чијом смо неизрецивом благошћу створени, кажи нам, зашто си наш живот уздрмао невољама? Зар ниси тронут нашим страдањима? Зашто ми дајеш живот, а онда се наслађујеш болном, мучном смрћу?

Не наслађујем се Ја - вели Бог - твојим болестима, о човече! Него желим да из семена твојих патњи и твојих невоља израсту плодови вечне и највеће насладе за тебе. Нисам само твом телу наменио закон смрти и уништења - он је намењен свакој твари овог видљивог света. Заповедио сам целом свету да вапије, заједно са твојим телом, да овај живот није живот прави и истински, да нема у целом свету ничег постојаног, за шта би могао да вежеш своје срце безрезервном љубављу! Када ти не одговараш громком гласу целе васионе, тада ме моје очинско милосрђе, које теби непрестано жели неограничено добро, тера да подигнем жезал казне; тада те мучим искушењима, исцрпљујем те болестима, сагоревам невољама, да би ти, оставивши безумље, постао премудар, оставивши сенке за којима јуриш, приђеш путу истине и спасења. Моја неизмерна благост и човекољубље недостижно људским мислима, учинили су да прихватим тело. Својим снисхођењем приближио Сам људима величину Божанства (Јн. 14,9). Претрпевши крст ради спасења људскога рода, који хоћу Себи да привучем, прво га поражавам невољама и њиховим стрелама умртвљујем његово срце за пропадљива уживања. Жезал казне је знамење Моје љубави према човеку. Тако Сам некада страдањима рањавао срце слуге Мога Давида и када га је бујица искушења одвојила од света, страшна мисао, Једна чудесна намера јавила се у његовом уму и обузела га. *Пребрајам* - пише он - *старе дане и године од векова* (Пс. 77,5), тј. осврћем се на протекле дане свога живота и они ми изгледају као пролазан сан, као појава која за трен ишчезава, као мртав живот! Потом се сетио вечности; стао је да је упоређује са краткоћом протеклог живота и сравнивши бесконачно са врло кратким, пролазним, закључио је: *баш као утвара ходи човек, баш се узалуд кида* (Пс. 39,6). Таква осећања и размишљања удаљили су га од света страсти; стао је даноноћно да изучава закон Господњи и да тежи спознавању себе и Бога, као жедни јелен изворима студених вода. Као цар, он је имао могућности да ужива у свим пролазним насладама, но када је искусио сладост унутарњих блага, престао је да се стара и о томе хоће ли појести парче хлеба.

Онај који приступа на службу Господу треба да своју душу приправи на искушења

Свето Писмо духовне војнике храбри следећим речима: *чедо, приступаш ли да служиш Господу Богу, припреми душу своју за искушења, исправи срце и буди трпељив* (Сир. 2,12). Даље: *све што ти буде нанесено прими са дуготрпељивим смирењем* (Сир. 2,4). Осим тога потребно је имати тврду веру у Бога, да без Његове воље ни влас с наше главе не може пропасти, и да ни једна птица не пада без воље Оца нашег Небеског (Мт. 10,29-30; Лк. 21,18). Како би нам се онда нешто лоше могло догодити без његове воље.

Христос нам је оставио пример (невоља и страдања) како бисмо следили Његовим стопама

.. Када погледамо на недужно страдалог Господа нашег Исуса Христа, Који је претрпео прекоре, гнев, пљување, ударце, вређање, поругу, распеће, трнов венац, пробадање ребра, прикивања пречистих руку и ногу - видећемо какве су заправо невоље које ми трпимо. Он нам је оставио пример, да идемо Његовим стопама (1.Пет. 2,21), и да, мада не у потпуности, добијамо учешће у Његовим страдањима онда када без роптања трпимо невоље које нам је послао. Ви се налазите на Божанском универзитету - Он вас поучава, хоће да учини нешто добро за вас, стога му се не противите!

Послане невоље израз су љубави Божије према палом човеку

Треба да верујете да ништа лоше не може да вам се догоди ако то не допусти Господ. А он невоље шаље из љубави према нама, или као казну за грехе, како би нас овде очистио од њих или да би испитао нашу веру! ¹Да"би предупредио грехе. А да и сама казна долази од љубави Божије према нама, учи нас Свето Писмо: *Јер кога љуби Господ онога и кара; и бије свакога сина којег прима. Ако подносите карање Бог поступа са вама као са синовима. Јер који је то син којег Отац не кара? Ако ли сте без карања, које су сви искусили, онда сте копилад а не синови* (Јевр. 12, 68). Видите, када ми бивамо кажњени, онда смо као деца код Господа, док ако казне нема, онда смо као копилад, а не као рођена деца. Тако, када вас притисну невоље, знајте да вас Господ није заборавио и да промишља о вама. И будите сигурни да Он неће послати искушење које превазилази ваше снаге.

Невоље као дело Божанског Промисла за спасење људи

Бог је премилосрдан и Свепремудар, Он те љуби, зна твоје невоље - пошто се оне друкчије и не догађају него по Његовом допуштењу - Он те жали и јача у њима. Како би уосталом другачије и могла поднети? Он би те могао и ослободити од њих, али очигледно, корисне су за твоју душу. Свети Исак Сирин пише да "се тако види да Бог промишља о човеку, када му стално шаље невоље" (Беседа 35).

Многе су невоље праведника и многе ране грешника - говори Дух Свети на уста Давидова. Ко је од нас без невоља? Од сиромаша до онога ко носи дијадему нећеш овде наћи савршен мир и спокојство. Све ово Господ шаље свакоме у своје време и по мери његових потреба, како би нас тешким путем, уз невоље овде, довео у Царство Небеско. Невољама се очишћавају греси, предупредују се, њима се искушава наша вера. Ко се може похвалити да нема греха?

О неопходности невоља на путу за Царство Божије

Удубите се у дела светих отаца и видећете како су невоље неопходне за спасење, чак и када не бисмо имали грехе, а камоли нама, малодушнима и лењима. Није чак ни потребно да пишем о томе колико су нам неопходне невоље, јер истину знате и сами - како је наш Сам Господ пострадао, оставивши нам пример коме треба да следујемо, те да је невоље, као некакво наслеђе, оставио и Својим ученицима: *у свету ћете имати жалост* (Јн. 16,33), а свети Апостоли, поред многих поука о невољама, говорили су и то *да нам кроз многе невоље ваља ући у Царство Божије* (Дап. 14,22). Такођер, говорили су да, док ми хоћемо да се спасемо без невоља, *страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити* (Рим. 8,18). Но наша самољубива природа неће мирно да понесе невоље које премилосрдни Господ шаље на нас како би спасао наше душе.

.. Ти желиш да достигнеш Царство небеско али не тесним путем и крстом трпљења невоља и искушења, него пространим и безбрижним. Куда води тај пут? - то није потребно понављати. Господ је својим ученицима обећао невоље и искушења, а потом утеху,.. па како онда ми хоћемо да га задобијемо (Царство Божије без невоља? Или тражимо предах? А свети оци уче да "онај ко избегава невоље, стићи ће га још веће", и "ко избегава невоље, уклања се од спасења". Невоље рађају разумевање, разумевање - смирење, које је неопходно за наше спасење. Наше невоље нису без кривице, него су последица нашег страсног стања, ради чијег поправљања, као и ради очишћења од страсти, Господ и шаље невоље по нашој мери.

.. Срећеш и невоље, но оне су неминовне на путу спасења. А исцелење од њих јесте смирење.

Наш пут је такав, да хтели ми то или не, невоље су присутне, по допуштењу Божијем, ради нашег искушавања и како бисмо се научили трпљењу.

..Ви сте истински хришћанин, желите да наследите Царство Божије и вечни живот; а на путу до овог блаженства, неопходне су и невоље. Да бисте се могли боље уверити да је то тачно, прочитајте у овогодишњем (1839) "Хришћанском Чтенију", од марта месеца, на стр. 336, чланак 21: "О неопходности невоља на путу у Царство Божије"

Невоље - плод наших страсти

..Невоље нигде нећеш избећи; јер оне су плод наших сопствених страсти, ту су ради њиховог разоткривања, како бисмо се, уз помоћ Божију, потрудили око њиховог исцелења.

Наше страсти нас муче кроз случај (самовољност), *јер Бог је непријемчив за кушање злом, и Он не искушава никога, него свакога искушава сопствена жеља, која Га мами и вара* (Јак. 1,13-14). Када погледамо себе - сами смо криви за сваку невољу; и дрво од кога је начињен наш крст, израсло је на тлу нашег срца. На пример: неки се жалосте~зато штес још нису замонашени. Зашто? Јасно, због самољубља и честољубља... Тако и све друге невоље откривају лице нашег унутарњег човека. *Онима који љубе Бога све помаже на добро* (Рим. 8,28).

Што се тиче невоља које срећемо на овом путу, рећи ћу, да оне долазе пре свега од наших страсти. Причињавају нам их наше страсти, шаљу се по Промислу Божијем ради исцелења тих страсти, и не преко наших могућности, по нашој мери. Без искушења нећемо спознати себе и нећемо доћи у смирење. Искушења се шаљу или као казна за грех, или ради искушавања наше вере и љубави према Богу,, или зато да би нас одбраниле од грехова.

Ступајући у обитељ немојте помишљати да ћете брзо стећи мир. Не, то је немогуће без подношења многих невоља, лишавања, понижења и другога, јер те ваше страсти и ту ће са вама да дођу, чак ће и бити уочљивије. Оне су разлог ваших невоља, а не људи, како често погрешно мислимо.

ОСУЂИВАЊЕ

За оне чистогa срца - сви су свети и добри

У чистоти мисли наших све можемо да видимо као свете и добре. А када их видимо као рђаве, онда то потиче од нашега стања /настројења/.

По спољашњим поступцима немогуће је одређивати светост или грешност човека

При погледу на К. живо вам се приказују страсти других? Али ко може да испита унутарњи нагон у срцима њиховим? Много шта, што нам изгледа као грешни чин, због добре намере Бог прихвата као добро дело; а друго - што се приказује и у лику врлине, због зле самовоље од Бога је одбачено. Препустимо дела њихова суду Божијем, а ми се постарајмо о себи, како, кроз строго суђење о другима, не бисмо налик били ономе који трун види у оку брата свога, а брвно у своме не види. Немогуће је да у срцу њиховом нема бола због онога лошег што ви видите у њиховим делима; па зато, по изреци старца: "видиш сагрешења других, али не видиш њихово покајање", можете и ви исто рећи.

Чувајте се помисли похвалне

А пошто помоћ добијеш или нешто да добро поправиш, чувај се помисли која тебе хвали, а друге осуђује. То је такође замка нечастивог, која заводи у горделивост и све плодове врлине одузима.

"Не судите, да вам се не суди"

Саветујем ти да ни о коме сумње недостојне немаш; свако *својему Господару стоји или пада* (Рим. 14,4). И нико због дела другога кажњен или награђен бити неће: *јер ће сваки своје бремене носити* (Гал. 6,5). Свети Оци уче да се не верује чак ни својим очима: јер ко је још роб страсти и није слободан од њих, томе нечастиви кроз њих /очи/ приказује оно што је њему драго; веруј само оној помисли, која само добро сведочи о ближњем. А најбоље би било ако бисмо научили да видимо само своје недостатке; тада бисмо и сами мање трпели од насртаја нечастивог, јер су истините речи Господње: *не судите, да вам се не суди!* (Мт. 7,1).

Осуда је увек повезана са гордошћу

.. Понекад се догађа да ми у једном или два дела извршимо обавезу и узносимо се, а друге критикујемо; а и не помишљамо на то да, макар учинили и све што нам је заповеђено, морамо себе сматрати слугама непотребним (Лк. 17,10).

Преиспитујући своју савест, не устежимо се да промислимо, да није код нас било слично и зар нам није управо ради тога послато такво искушење? Али када сте себе прекорили и посрамили се због многога што се раније скривало под пристојном одећом привидне истине, онда вам је Господ милост учинио; јер се Он на смирење обазире! Нека вам то буде лекција за читав будући живот.

Плачите за својим покојником

Онај који пред собом види свога покојника како лежи, за њим и плаче и не обраћа пажњу на покојнике туђе. Овај пример наводим због корења ближњих, да би се обратила пажња на своје слабости и да се чувамо да о себи не мислимо: *нисам као остали људи ...* (Лк. 18,11). А због тога и страсти не само снажније нападају, него и савладавају; а све ради тога да то схватимо и смиримо се.

Па шта чинити? Треба се смирити, - али како да се смирујемо, када видимо само слабости других, а од својих се okreћемо! Проницљиви смо да друге процењујемо, а за себе смо слепи, тешко нама грешнима!

Због непоправљивости ближњих нећемо одговарати, а због себе морамо

Чувајте се и прекоревана и осуде; због непоправљивости и сагрешења ближњих нећете одговарати, а због себе морате одговарати, а пре свега због осуђивања. А ко нема страсти и слабости душевних, и кога оне не савладавају? Код једнога су једне, код другог друге; једне су веће, друге мање; и ми често видим трун у оку ближњег, а брвно у своме не видимо.

Треба почети од добра; пошто разум имамо, можемо разликовати добро од лошег. А када тако судимо људима, колико више онда себи морамо судити; за људе нећемо рачун положити, а за себе ћемо строго одговарати; па и због тога ће нас питати што настојимо да трун извадимо из ока ближњег, не бринући се о брвну, које се налази у нашем оку.

Осуђивање је велики грех, то ми сви знамо; није га лоше напустити; чини се да то није тешко. Али баш Писмо каже: *зли разговори кваре добре обичаје* (1 Кор. 15, 33). Треба настојати да имамо разговоре добре; потрудимо се да добру вољу имамо, а онда ће и Бог потпомоћи!

Због патњи, које нам наносе ближњи, треба себе кривити

... Не веруј, исто тако, ни оној помисли, која те за патње, које су ти нанесене, поучава да не кривиш себе, него да жалиш оне који ти их причињавају, као кривце: јер су заточници нечастивог, итд. То је такође помисао ђавоља, која скривено преко самооправдања води у умишљеност; много је корисније бити најпре себи тужилац, тј. кривити самога себе, као онога који је нечим пружио повод да га увреди, кривити себе као онога који је заслужио увреде, због недостатка стрпљења, смирења, благонаклоности и љубави, чиме се на сваки начин уз помоћ Божију може обуздати или потпуно угасити мржња према нама у брату који нас је увредио. А при том се треба сетити, да се то не чини без допуштења Божијег, него свакако због грехова наших ради уразумљивања и смирења.

Осуђивати свештеника значи осуђивати самога Христа

Према заповести црквеној и апостолском завештању морате поштовати свештенике, као слуге олтара и Светих Тајни Божијих; јер се без њих није могуће спасити и, колико је у вашој моћи, ако можете, дајте им за њихове потребе, јер *који жртвенику служе са жртвеником дијеле* (1 Кор. 9,13); али приликом исповести захвалност вашу можете дати или задржати. А осуђивати их због њихових сагрешења уопште није ваша ствар; овца пастира не осуђује, ма какав он био. Осуђивати свештеника значи осуђивати Самога Христа; чувајте се тога колико је могуће!

...Посебно не осуђујте друге, јер нам само то доноси сваку осуду пред Богом.

...Сваког дана оптужују те <твоје> речи: "празне речи зборим и осуђујем". Знамо како је то тешко, а посебно осуђивање, а ипак не напушташ своју навику. И због сваке празне речи одговараћемо Богу, а шта да кажемо о осуђивању?

Због осуђивања ближњих Бог нас напушта

Презрење у теби настаје ... због гордости фарисејске; видиш трун у оку ближњег, а око ти је брвном заклоњено. Твоји промашаји и сагрешења (када схватиш своју немоћ) могу одбити тога злодуха; читај код св. Лествичника о гордости и смирењу, о неосуђивању ближњих; такође код авве Доротеја о истоме; можда ће ти онда допрети до свести да нас због презрења ближњих Господ напушта и упадамо у исте или у још гнусније пороке, како бисмо своју слабост познали и смирили се.

Неосуђивање других стиче се кроз подвиг - присиљавање

Рећи ћу још неколико речи о осуђивању; колико је оно опасно и грешно, то ми сви знамо, али се не трудимо да се од тога уздржимо и као да тобоже из благословеног разлога <узрока> отварамо уста своја њега ради; а када би се обучили да вољу своју обуздамо и да речи задржимо, макар се са болом на то присиљавали, онда бисмо на то навикли, пошто нам је навика садашња неуздржаност према осуђивању. Ја сам вам, чини ми се, недавно писао о осетљивости срца из 89. Слова Исаака Сирина: "мислена печал од Бога је дар добри, а човек који отвори уста своја о људима и добрима и о злима, није достојан ове благодати".

Треба се старати да све видимо као анђеле, а себе да сматрамо најнезнатнијима

Не треба у дружењу и међусобним односима ставове штетне имати нити осуђивати ближње, не улазити ни у какав ред или организацију која нас се не тиче, и не дозвољавати, како у здање тела, тако и у здање ума, да се унесе расправа туђих слабости и сагрешења, него се старати да све видимо као Анђеле, не обазирати се на то, ако вас због тога неко и куди; у томе случају боље је човека ожалостити, неголи Бога. Када тако поступали будете, онда ћете се избавити он сплетака разноврсних, које вас смести могу... У просуђивању туђих дела *будите мудри као змије и безазлени као голубови* (Мт. 10,16), за шта Господа за помоћ молити; све сматрајте Анђелима, а себе рачунајте за најнезнатнијег, и на то се подвизавајте.

Презрење и осуђивање других спречава покајање

...Изменили сте се кроз презирање и прекоривање ближњих због њихових слабости и непоправљања, што смо приметили из ваших писама,

према којима смо се, колико смо могли, трудили да вам дамо поуку. На земљи нећете пронаћи савршенство; али вам недостаци других ни мало не сметају да идете путем спасења; и мада вас они вређају, они су оруђа Божија, која вам показују ваше стање, како бисте се, препознавши кроз то своје недостатке, слабост и неразумност, постарали да се исцелите. А ваш строг суд о њима не дозвољава да то извршите <тј. да видите себе>, и ви ћете остати без плода.

Старај се да смириш своје мудровање, а не на се смириш наизглед; никога не прекоревај, никога не осуђуј, па макар и сама видела некога да греши; постоји Бог, који је свакоме Судија; али је Он и милосрдан, очекује наше покајање. Мислим да ни због чега није Бог допустио да те мучи очајање, него због прекоревања и осуђивања ближњих. Пустити то и настој да видиш своје грехе, па ћеш се и смирити; немој се јавно кајати пред свима, као што пишеш; али срце скрушено и смирено Бог не одбацује. А ако будемо испитивали и осуђивали дела и поступке ближњих, када ћемо се онда својих опоменути?

ПАЖЊА

"Срце чисто саздај у мени, Боже"

Ваља да се трудимо да строго пазимо на своје стање јер и уза све обостране жеље да једно другог понесемо и живимо мирно, враг не престаје да смућује ништавним стварима и да дражи кутке самољубља...

За то имамо подоста учења у слову Божијем: *јер што је у људи високо, оно је мрзост пред Богом (Лк.16,15); јер сваки који се сам подиже понизиће се; а који се сам понижује подигнуће се (Лк.18,14)*. Памтећи ове речи, одбацуј похвалне помисли које се појаве. И чим помислиш о себи нешто узносито, одмах знај да си самим тим постала нижа и гора од других, уз остале твоје слабости и побуде.

...Нека се не уздиже твоје срце због тобожњег твог ума и духовности; *ако ли ко мисли да што зна, не зна још ништа као што треба знати (1 Кор.8,2)*, и опет: *ако ко међу вама мисли да је мудар на овоме свијету, нека буде луд да буде мудар (1 Кор.3,18)* - то су речи Светог Писма... Треба бити веома опрезан, бесови су лукави и будни...

...Самохвала, то јест гордост, тако је убитачна да и с висине добротинства свргава у провалију страсти и порока...

ПЛОТ[1]

Чиме се побеђује и умртвљује плот

Пишете да обављате молитвословља како бисте умртвили плот, тј. како бисте савладали њену окрутност према вама; зато послушајте шта о томе вели свети Јован Лествичник у 15-ој поуци, када тело одговара души: "Ако упознаш моју и твоју очевидну и дубоку немоћ, самим тим свезаћеш ми руке; ако грло своје мучиш потом, свезао си ми и ноге да не могу корачати; ако свему томе додаш и послушност, ослободио си се мене; ако стекнеш смирење, одсекао си ми главу". А још је велики старац Аполос тешио брата који се борио са телесном страшћу: "не очајавај због похоте, јер она се лечи не толико људским напором, колико Божијим човекољубљем". Но ваља знати да се ова велика борба допушта превасходно због гордости. О томе нас уче св. Исак Сириј и многи други свети оци. Јер природна похота у нама не може да савлада нашу вољу без ових помоћника: гордости, расуђивања других, стомакоугађања и прекомерне безбрижности; под гордошћу не подразумевајте светску, већ духовну... она се може сакрити од онога ко је поседује.

Свети оци не одобравају ношење ланаца ради умртвљивања плоти

Средство које си употребио ради умртвљивања плоти опрезни оци не одобравају. Требало би да имате књигу "Истргнуте класи за храну души"; тамо прочитајте код преподобног Симеона Евхаитског на 212. страни његов савет о томе како је добро избегавати и претеривање и оскудицу, као и о ношењу окова... А о средству којим се побеђује плот прочитајте код св. Јована Лествичника, на крају 15те поуке: познавање своје немоћи везује јој руке, уздржање јој везује ноге, послушање ослобађа од ње, док јој смирење одсеца главу. Покојни о. Леонид је скинуо ланце са многих који су их носили, јер они не доносе корист, само сујету умножавају, а остале страсти остављају неизлеченим и не подносе реч прекора. Мој ти је савет да их оставиш, јер, како учи св. Јован Лествичник, ми треба да будемо страстоубице, а не телоубице. *Срце скрушено и смерно Бог неће презрети* (Пс. 50,19).

ПОДВИГ

Подвиг треба почињати од испуњавања заповести Божијих

Подвиг треба започети чињењем заповести Божијих које су нам дате у Еванђељу. Старајући се за њихово извршење и видећи при том свој неуспех и немоћ, нипошто се не треба смућивати, већ смиравати се и кајати. Но ако бисте и ишли неодступно путем Божијих заповести, чувајте се опасности с друге стране: ђаво вас неће оставити, него ће вас нападати високоумљем и увереношћу у то да сте бољи, па ће вас тако вешто уловити. А ви, немајући још смирења, а видећи себе како испуњавате заповести, неприметно можете да склизнете у овакве помисли. Чешће треба на уму имати реч Господњу: *тако и ви кад извршите све што вам је заповеђено, Говорите: ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10). Тако можете да изагнате високоумље. Но пошто смо ми још далеко од извршења заповести Божијих, морамо и невољно да се смиравамо и кајемо, како пише преподобни Марко Подвижник у Беседи о покајању. Покајање нам је свагда потребно, но желели бисмо да видимо себе поправљеним, како у молитви збори свети, Јефрем: "Да, Госпode, Царе, дај ми да уочим прегрешења своја и да не осуђујем брата свога". То не значи - да грешимо намерно, већ - да видимо грехе које смо раније починили, и оне које сада чинимо, и да због њих не очајавамо, него да се кајемо, сматрајући себе у уму за последњег од свих.

У духовном подвигу треба бити храбар

... Не клони у унутарњој борби коју против тебе води невидљиви непријатељ душа наших; макар и хиљаду рана примао на дан, не одступај од подвига; одрекни се своје воље и расуђивања. Бог је благ и милостив, неће допустити искушење које превазилази твоју снагу, него само оно што је неопходно и корисно за поучавање. Сматрај себе за последњег од свих...

Не узимај подвиг који превазилази твоје снаге

... Не узимај подвиг који превазилази твоје снаге, јер ми треба да будемо "страстоубице, а не телоубице". Код св. Исака у 85-ој беседи стоји: "тело је слабо, ако га присилиш преко његових снага, пашћеш у помрачење"... Ако ће умирење тела, које долази не од лењости него од немоћи, да те оснажи, онда можеш да си га приуштиш. А жаљење које осећаш због немењања на добро, Бог је у стању да преточи у делање (Исак Сирин, Беседа 89). Коначно, у храму, ако немаш снаге да стојиш, можеш и

да седнеш, осим током неких најважнијих делова службе. Што се тога тиче, буди спокојна.

Подвиг без смирења доводи у прелест

Добро је што си имала поверења у савет мати О. поводом твоје некорисне жеље да прерано и самовољно примиш монаштво. Изненађен сам твојом незрелошћу и надобудном ревношћу која потиче од таштине и самоуверености. Мислиш да ћеш онда живети свето и спасти се. Како ти замишљаш светост? Чини ти се да се треба молити од свег срца, па ће ти се онда отворити небо. То је чиста прелест! Она лако може да доведе до тога да сиђеш с ума. Знаш ли то? А када мислиш да си је достигла или да ћеш је достићи својим подвизима, то је већ опасно: тако се показује твоја гордост, а за њом и прелест. Нису ли сви светитељи, и поред свог богоугодног живота, доживљавали себе као земљу и пепео? Оно што им је дато, што им је даровано од Бога, чувано је смирењем. Други су себе сматрали недостојним да приме такве дарове и остајали су у границама смирења. Ти покушаваш да на себи видиш умишљену светост, и узнемирена си јер је не видиш, уместо да се смираваш и тугујеш у срцу, сматрајући себе за последњу од свих. Тада би и у малим и слабашним покушајима да вршиш оно на шта си призвана, могла да будеш умирена благодаћу Божијом, која на смирене гледа. Сав твој подвиг мора да буде окренут на дела срца, од кога долазе најразличитије страсти и нападају нас. Пошто сама немаш снаге да се бориш против њих, дозивај Господа, и победу приписуј Њему, а у поразу приноси покајање и буди смирена. Ти очигледно не знаш како се ваља борити и супротстављати страстима, а толико држиш до свог делања и умишљених подвига. Какву ти корист доноси делање? Осим повреда никакву. Кад би живела са сестром, у узајамном општењу са њом, кроз речи и дела, могла би да спознаш своју немоћ кроз то што те повређују речи, љутња, неотрпљени прекори или шта друго, приносила би покајање, а временом би напредовала и задобила добро расположење и душевни мир. А сад, какву корист имаш од усамљености? Само се ум дичи да живиш усамљено. А где је душевни мир? Нико те не дира, а ти си узнемирена. Саветујем ти да пажљивије прочиташ књигу авве Доротеја, и то не једном, и да просудиш да ли ти тако проводиш свој живот. Уз то прочитај у књижици старца Пајсија писмо јереју Димитрију, у коме он предочава штету од безмолвног и неопштежитељног живота.

Подвизи који су праћени гордошћу, тешки су

Подвизи против страсти бивају тешки само онда када их упражњавамо с гордошћу и самоувереношћу, а кад их упражњавамо смирено, призивајући Божију помоћ, и када њој приписујемо успехе, они постају лако подношљиви. *Јер јарам је Мој благ, и бремене је Моје лако* (Мт. 11,30) - рекао је Спаситељ.

Најважнији подвиг - обнова унутарњег устројства

Наше делање мора бити такво, да себе сматрамо горим од свих: тада ће нас Бог оправдати... Саветуј да се чешће чита о смирењу, о самоукоревању, о трпљењу: то ће можда донети у срце сећање на њих, а и на делу ће помоћ добити: *припремих се и избегох узнемирење* (Пс. 118,60); а кад се узнемирење догоди, и ту постоји средство: *клонуо сам и не могу говорити* (Пс. 77,4). То ће бити подвиг и духовно делање!

Ви треба да се подвизавате не само на држању молитвеног правила и поста, већ и на обнови свога унутарњег устројства, обнови која се постиже љубављу и смирењем. Кажете да не можете да поднесете укор и обличавање, и да у вама остаје жеља за осветом. То значи да је ваша гневна страна, која потиче од гордости, врло снажна. А како се против ње борити и како је побеђивати наћи ћете код св. Јована Лествичника, Поуке 8,9,10,24 и 25, затим код св. авве Доротеја "О томе како ваља укоравати себе, а не ближњег" и код Нила Сорског "О страсти гнева", те још код авве Доротеја "О томе како ваља ходити путем Божијим"... Без самоукоревања, трпљења и љубави, ова се страст (гордост) не може победити; за ово је потребно много времена, подвига и труда. Видећи себе у таквој невољи, неопходно је смиравати се; а где је смирење, тамо је и милост Божија. Без тога не можете наћи спокојство. Јер томе нас је научио Сам Господ, говорећи: *научите се од Мене, јер Ја сам кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29).

Подвиг је неопходан ради заштите од деловања страсти

Из свих наведених сведочанстава видите да не смете да доспевате у унију приликом упражњавања подвига, него да треба да имате наду у доброту Божију. Не одричите се подвига, него их упражњавајте према својој снази и могућностима. Јасно да ђаво ратује против вас помислима: као, да немате никакве користи од упражњавања подвига. Јер ако прекратиш

подвиге, покориће те горчином, различитим помислима и страстима, о чему пише свети Исак Сирин: "неће нас због правила кажњавати Господ у онај дан (дан суда), него ако услед остављања правила улазе у нас нечисте помисли".

Од чега се састоји телесни подвиг

Свети Петар Дамаскин је у својој првој књизи набројао седам телесних активности: безмолвије, умерени пост, умерено бденије, појање псалама, духовна молитва, читање духовне књижевности и житија отачких, те тражење савета од оних који су искусни у свакој мудрости и подвизима. Све ово безмолвник треба да упражњава. У закључку он вели: "за ових седам телесних активности, ваља имати трпљење у свему што се догоди, што Господ допусти ради спознавања и искушавања, као и да бисмо постали свесни своје немоћи". Даље описује плод овог делања: "и тада почиње ум да сагледава прегрешења своја, која су као песак морски, а то је зачетак просвећења душе и знак њеног оздрављења; укратко, душа постаје скрушена, срце смирено, и себе заиста узима као најмању од свих".

Прво затворништво - затварање чула за грех

А поводом тога што желиш затворништво, ја то не одобравам и не могу да дам пристанак. Затвори врата ума и срца за гордост, а уста и језик за многоглагољивост, спорове и осуђивање, рукама не допуштај да ударају; прихвати савет оних који ти желе духовну корист, тако ћеш остварити своје затворништво, без и једне прелести и уплитања ђавољег.

О духовним подвизима

Какве подвиге помињеш? Збуњује те што не живите онако како би доликовало обитељи. Господ од нас тражи подвиге сразмерно нашим снагама, подвиге који ће да служе обучавању у добродетељима, али - са смирењем. А што се тиче вашег живота, када бисте видели да живите како треба, испуњавајући све што је заповеђено, све то још не би представљало достизање савршенства, док би самољубље могло да те одвуче у обману. Боље је, видећи своју беду, немати поверења у себе и свагда се унижавати пред Богом, са смирењем, него ли видети свој напредак. Држите се средњег пута, смирења, и не идите пре времена на узвишени пут, који није по вашој мери. Видећи своју беду, никога не презирите, не осуђујте, сматрајте себе за

последњег од свих. Када се догоди да од неког доживите укор или презир, сматрајте да сте то и заслужили. Тачно је, ми немамо ни сенку од оног монашког живота, каквим су живели древни оци; и њихови дарови били су већи, а они су их чували у смирењу. Ми сада не можемо да видимо примере узвишеног живота и дарова, те о њима можемо само да читамо у отачким делима; но због тога не треба да клонемо духом и да сматрамо да смо изгубљени, него, по речима св. Јована Лествичника, треба да гледамо на себе као на сироте који стоје пред царским ризницама како би лакше постали свесни свога сиромаштва и како би се смирили. Да се подвизавамо против страсти, за то увек имамо и прилике и средстава; о томе треба да се старамо и на то себе да терамо - тада ћемо пред Господом постати они којима је помоћ потребна, па ћемо од Њега добити снагу и помоћ за извршавање Његових заповести (Мт. 11,12). И шта рећи о савршенству, када је св. Макарије Египатски за себе рекао да он: "није монах, али је видео монахе". Дакле, буди миран и немој се смућивати; и онда, кад станеш пред суд Божији, немој полагати наду на своја дела, него на неизрециво милосрђе Божије и на Његове бесцене заслуге. Чак када бисмо ми и имали добра дела, она нас не би спасла без Спаситељевих заслуга и без нашег смирења, док смирење, уз наду на милост Божију, спасава и без дела!

Пишеш да живиш у расејаности и немару, и да од свег срца желиш да што пре одеш у манастир: добро је што тежиш том месту, на које ти је Бог указао као на оно где ћеш проводити свој подвиг и задобити спасење. Но наш се подвиг не састоји само у закључавању унутар зидова, у посту, молитви, чињењу поклона, послушању и осталом, него је од свих тих дела потребно тражити плод смирења. Не би било лоше да прочиташ св. Петра Дамаскина, другу књигу, беседу 9, о девојци чија дела нису била праћена смирењем. Шта јој је рекао мудри старац? Ако имаш у виду стицање љубави и смирења, не брини ни око чега. Љубав чак и својој истинској користи претпоставља ближње, а смирење даје снагу и утеху ономе ко га поседује. Сав наш подвиг треба да буде усмерен на ове добродетељи. Но да би их стекли ваља поднети велика искушења од насртаја ђавољих...

ПОМИЊАЊЕ УПОКОЈЕНИХ

Твоја мајчица жели да приложи за помињање твојих сродника на јектенији, како би их помињали поименце. Ово је непотребно; јер можда ће их и поменути док сте ту, но после је то немогуће, пошто ако би на јектенији све тако помињали, она би се много одужила, што би изазвало негодовање присутних. На јектенији се помињу новопрестављени, утемељивачи

обитељи, и то не више него једно или два имена. Али проскомидија представља најважније помињање, јер тада се честице извађене за упокојене погружавају у Крв Христову, те се овом великом жртвом очишћују њихови греси. А када је годишњица упокојења неког сродника, онда можеш да даш да га помену најектенији.

ПОМОЋ БОЖИЈА

Сва наша дела нису ништа без помоћи Божије. И ово што ти пишем, неће ти помоћи без пристанка твоје воље и без Вишње помоћи. Свети апостол Павле пише: *ја посадох, Аполос зали, али Бог учини да узрасе* (1.Кор. 3,6).

Што је немогуће човеку, Богу је могуће

Пишеш да твоја патња превазилази твоје снаге и да је не можеш поднети; то је тачно. Но зашто заборављаш речи Спаситеља нашег Исуса Христа: *што је људима немогуће, Богу је могуће* (Лк. 18,27); *без Мене* - каже Он опет - *не можете чинити ништа* (Јн. 15,5). Тако, заиста, и бива. Кад се човек ослања само на себе, ни једну невољу не може да поднесе: све превазилазе његове снаге; а кад добије помоћ од Бога, невоље се лакше подносе и чак постају не приметне...

Господ је у стању да помогне ономе ко Га дозива

Ако не можеш да се ослободиш и исцелиш од страсти која господари тобом - тражи лекара. А лекар душа и тела наших је Сам Господ Исус Христос. Он је у стању да помогне онима који га дозивају у помоћ. Прочитај код св. Јована Лествичника у 15-ој поуци... о томе како са великим смирењем ваља призвати Његову свету помоћ ("*Завапи ка Силноме да те спасе, завапи не одабраним речима, већ смиреним шапутањем...*"), при чему не треба остављати дело које је у питању. Црквена служба којом задобијамо освећење, келејно правило, макар и мало, али од кога не одступамо, пост према својим могућностима, читање отачких дела, смирење срца, страх Божији, сећање на смрт, на суд, на вечне муке и Царство Небесно: свим тим делима задобија се милост Божија и помоћ Његова онима којима је потребна.

Приликом напада разбојника наше оружје није светско, већ духовно

.. Питаш: да ли је могуће у манастиру држати оружје за случај напада разбојника? ...Ако вам власти дају војну јединицу, она може да има оружје; а ми треба да прибегавамо другачијем средству наше оружје није телесно него духовно, за које је свети Апостол (Еф. 6,14-17; 1.Сол. 5,8) писао: *вера, нада, љубав* и друго - јесу *оклоп, штит, кацига спасења, мач духовни*. Крст Христов је наше непобедиво оружје. А, будемо ли се уздали у видљиво оружје, и ако га употребимо приликом напада, па се догоди убиство - какав ћемо одговор дати пред Богом? Нећемо ли и људе тако саблазнити? А савест нам неће дати мира. По мом мишљењу боље је не бранити се на такав начин, но уместо тога полагати наду на Господа и Пречисту Богородицу и угодника Божијег светог Николаја Чудотворца. Из житија светих отаца видимо како је Бог штитио слуге Своје од насртаја непријатеља: једни (непријатељи) су остајали слепи, другима су се јављали војници који или штите цркву или стоје у ваздуху, а и многа друга средства је Господ употребљавао како би заштитио и сачувао угоднике Своје; но понекад је допуштао и да им, по Промислу Његовом, буде нанесена штета. И у наше време су се на многим местима догодиле неочекиване пљачке, као што је било и у вашем манастиру; но да ли је у таквим случајевима оружје ишта помогло? *Ако Господ неће градити дома, узалуд се муче који га граде; ако неће Господ чувати града, узалуд не спава стражар* (Пс. 127,1) - каже Свето Писмо. И ми ћемо наду полагати на Господа и молити Његову помоћ и заштиту у таквим приликама и напастима. *Јер се не уздам у лук свој, нити ће ми мач мој помоћи* (Пс. 44,7), него ће ме десница Твоја заштитити, и мишица ће ме Твоја покрити...

Помоћ и утеха Божија у болести

...Не буди малодушна: веруј да ће Господ, који ти је послао тај крст, видети твоја страдања и да ће ти дати снагу, јер их другачије не би могла поднети; да та страдања нису на помоћ твоме спасењу, не би ни била послана. Бог је свепремудар, промислитељ, свеблаг, свемилоствив, једном речју: Бог је љубав (1 Јн. 4,8), и та љубав жели твоје спасење и чини да се, нарушавањем угојеног тела и старог човека, обнавља духовни и нов човек.

...Сам Господ је близу вас; Он вам даје снагу, помаже вам, чак вас и теши у право време. Како бисте могли да подносите невоље и вашу главобољу, када вам Господ не би помогао и дао вам снагу? Ако будете достојни и ако вам буде на корист, Господ ће вам и тамо дати неку мати или

сестру; а невоље нигде нећете избећи; куд год пошли, оне ће вас увек дочекати, јер је тако устројио Господ.

Помоћ монаха сродницима

... У отачким светим књигама не може се наћи да је неко отишао у манастир и тамо се старао о стицању. Напротив, одрицањем од света назива се одрицање од сваког земаљског стицања, од бриге за њега, а и старање о сродницима такође је одбачено. Свети Пимен и Теодор Печерски су нам својим примером указали на овај пут, а уз њих и многи други томе су поучавали и тако су чинили. Новац монаха који одлази домовима њихових сродника, јесте огањ који ће их пождрати. Како да ти дам савет супротан ономе што су установили оци; ако би ко навео као разлог сиромаштво сродника - није ли Бог у стању да им помогне преко оних који живе у свету? Кад би ти живео у свету, одговарао би због тога што им не помажеш, а овако Бог то од тебе не захтева; кад од Господа добијеш дар, помози им духовно, поучи их оним што је писано за добродетељи.

ПОМИСЛИ

Постоји много различитих помисли које растужују и доносе неспокојство: само предлагање или рађање помисли није грех, али јесте показатељ стања наше воље, тј. чему је она наклоњена - прихватању или супротстављању помислима, а када прерасте у слагање са њима и пристајање на те страсти, сматра се грехом и подлеже покајању. Пошто нисмо у стању сами да им се супротставимо, треба да прибегавамо Богу, свесни своје немоћи и тражећи Његову помоћ, као и помоћ Мајке Божије. Кад неко буде нападнут помислима, то је знак да га је савладала гордост, и да кроз њих треба више да се смири.

Од нас зависи хоћемо ли победити помисли, или ће оне победити нас

Ти не схваташ како то "од нас зависи хоћемо ли победити помисли или ће оне победити нас". О чему се ту ради? Долази предлог скверне помисли - од твоје воље зависи хоћеш ли га прихватити или одбацити. Када се сагласиш с њим и прихватиш га, помисао те је већ освојила и победила; а кад одбациш предлог, ти си победила њу. Желиш да знаш о кретњи похоте. Ако се она једноставно креће, без наше воље, тј. природно - то није пораз за

нас. Али потребно је не наслађивати се њоме, него презирати себе, молити помоћ од Бога и кривицу налазити у себи. Јер овај се напад допушта и без природе: због охолости, излишног спокојства и узимања хране супротно правилима (поста). О свему томе подробно говори св. Исак Сирин у 77ој беседи.

Супротстављајте се првом предлогу помисли. Разбијајте децу вавилонску, док су још деца - молитвом и смирењем. А кад порасту, биће већ изграђени и биће тешко супротстављати им се.

ПОМИСЛИ (разоткривање помисли)

Откривање помисли установили су свети оци, како ђавоља лукавства не би могла да се сакрију од оних који немају искуства у духовној борби.

Колика је корист од откривања помисли у то си се и сама уверила. Томе нас поучавају и свети оци - помисли не треба скривати, већ показивати: *све што се разоткрива светлошћу се обелодањује* (Еф. 5,13), док оно што се не разоткрива, остаје тама. Већ само разоткривање и показивање злих помисли оцу, учиниће да оне увену и постану сасвим немоћне.

О Светој Тајни исповести и разоткривању помисли

Према правилима монашког предања, на пострижењу се нове монахиње предају старицама а не духовним оцима, и њима треба да разоткривају своју савест ради добијања савета и поука како се супротставити ђавољим искушењима. Но то није исповест, него разоткривање, којим се испуњава оно што је предано од апостола: *исповедајте једни другима сагрешења* (Јак. 5,16). Света Тајна исповести је нешто сасвим друго и са разоткривањем нема никакве везе. Обавезе духовника потпуно су другачије него када су у питању старице.

Како у покајању, тако и у разоткривању усахњују наше зле помисли

За тебе је све још ново, ти не знаш одакле да почнеш, шта да питаш и шта треба да откриваш матери. За кратко време ништа се не може научити. Но временом, са различитим догађајима и искуством, упремудриће те Господ... Прилагођавај се - колико је год то могуће, према твојим снагама и у складу са твојом природом - разоткривај своје недоумице, страсти и горде помисли, оно што си тешко поднела, осуђивања и томе слично.

Разоткривање, а такође и покајање, лечи наше немоћи и гуши зле помисли... оно што добијеш као одговор примај са вером, са каквом треба и да разоткриваш помисли.

Они који пате од заборавности могу своје немоћи и помисли да запишу и да то, приликом разоткривања помисли, прочитају

Кажеш да не знаш шта треба да откријеш; а кад нечег и има дође и падне у заборав. Да би то било избегнуто, тек што приметиш вука како долази да украде и уништи твоје расположење било каквим страсним помислима, истог часа их запиши, како не би пале у заборав, па их откриј када дођеш. Нека те не узнемирава што нешто не кажеш тачно или ако ниси рекла све: то је замка ђавоља, како би те узнемирио...

Помисли да "отац (или мати) не води много рачуна о мени" такође треба одбацити

Одбацуј и то, да се мати не занима тобом: од твоје вере зависи хоћеш ли имати користи: Бог ће и мало дете просветити да ти саопшти оно што ти је на корист. А када си нерасположена, можеш и пророку да пођеш, и њега ће Бог да обезуми (св авва Доротеј, Поука 5). Све је то замка ђавоља како би те окренуо против мајке. И ту помисао можеш да јој кажеш, али у виду покајања, а не приговора или прекора. Када тако будеш поступала, задобићеш мир и успокојићеш се,

Помисли против ближњих и како их разоткривати

Већ си се уверила да кроз разоткривање и тумачење својих немоћи и ђавољих настојања може да се постигне успокојење. Кажи: "смућује ме таква и таква помисао против вас, или против неке сестре, иако ја с тим нисам сагласна"; а ако си и сагласна, због немоћи или услед неразумности или заслепљености, објасни и то. Због тога не би требало да буде непријатности, док ће помисли бити разрушене; само са смирењем то саопшти, показујући рану и жељу за исцелењем, а не као приговор или пребацивање.

Непримећивање својих грехова и порока сведочи о гордостии: смирење их открива

Много сам ти писао и поучавао те да разоткријеш помисли, а ти пишеш како не видиш своје пороке и не знаш на шта се они односе и шта треба да се испита. Чини ми се да је то услед гордости, јер смирење нам увек открива наше грехе и омогућује нам да познамо своје немоћи; без тога је тешко спасти се. Мислећи да идемо правим путем, обмањујемо се, и уместо мира, тишине и спокојства убирамо плодове нетрпељивости, немира и лошег расположења, те се лишавамо добре наде у спасење.

ПОМИСЛИ НА МОЛИТВИ

Не чуди се томе што ти у време службе наилазе различите помисли: кад се прихватиш оружја против непријатеља, тј. молитве, они ће те напасти још јаче предлагањем помисли. Прибегавај Господу, супротстављај им се молитвом и не узнемируј се: оне ће ишчезнути; а ако се будеш узнемиравао видећи да те не остављају, тиме ћеш их само још више навући против себе. Успокојићеш се онда, када стојећи са смирењем будеш због њих вапио Богу...

У случају расејаности мисли на молитви не треба се узнемиравати, него смиравати и кајати, на шта нас подстиче и св. Јован Лествичник кад поучава: "Увек се труди да своје разасуте мисли сабереш у једно. Бог не тражи то да у време молитве немаш никакве друге мисли; не очајавај што си мислима ослабљен, него пребивај у душевном миру, свагда сабирајући лутајуће помисли: једино је Ангелу својствено да никада не буде ослабљен мислима" (Порука 4.)...

Нека те не смућују помисли које те нападају, смиравај се и кај пред Господом

Пишеш да те неколико дана непрекидно нападају различите помисли, које ти је веома тешко чак и да изложиш. Нарочито те смућују у време појања, читања и црквене службе. Ту нема ничег чудног и нема потребе да се узнемираваш: помисли улазе у твој ум и против твоје воље, а ти, по својој немоћи, пристајеш на њих и смућујеш се. Молитва је оружје против ђавола. Наоружај се против њега и он ће ти узвратити помислима. Но уместо да се смућујеш, кај се пред Богом и смируј се, колико год пута да ти се догоди да будеш опхрвана помислима. Кад будеш имала залог смирења, ђаво неће моћи да му се супротстави. Дакле, не смућуј се него се кај! Бог прима молитву смиренних.

Расејаност на молитви потиче од гордости

Кад станемо на молитву непријатељи устају на нас, нудећи нам различите помисли и предлагајући нам непотребне маштарије, трудећи се да нас отргну од ње или гурну у униније. Но ми треба да имамо добру вољу за узношење молитве и да настојимо да у речи молитве саберемо мисли које блуде. Приликом налета помисли не треба се узнемиравати, него се ваља кајати пред Господом и признавати своју немоћ. Узнемирење због наиласка помисли показује нашу малодушност која потиче од гордости. Ми хоћемо, налик фарисеју, да видимо себе чистима пред Богом, а не грешнима, као цариник. Зато нам се и не даје чиста молитва, како себе не бисмо доживели као узвишене; *јер што је у људи високо, гадост је пред Богом* (Лк. 16,15). У недостацима нашим боље је смиравати се и кајати, него се смућивати; а када узнапредујемо, не треба да се предамо високоумљу.

Помисли прогони смирењем

Моли се Богу у простоти срца, а помисли које наилазе прогони смирењем и немој да мислиш да их сама можеш одагнати - тако твоја молитва неће бити истинска: јер немир се одагнава у смирењу, и можеш да се успокојиш ако себе сматраш за најгору од свих; а од напрезања приликом супротстављања помислима помрачује се ум и немир се увећава.

ПОМИСЛИ НЕВЕРОВАЊА

Помисао неверовања потиче од ђавола

Пишеш да ти као лаки облак наилази неверовање у Бога и у будући (вечни) живот. Свети Димитрије ову помисао прибраја хулним помислима; јер код њих нема сагласности наше воље, а само ђаво наводи на помисао неверовања. Човек то неће, нити је ту шта крив; а ако мисли да је крив, смућује се и тим пре весели ђавола и даје му више повода да се приближи. А ако то презиреш и не сматраш за грех, он ће се постидети и одступити. За ово му даје повода и осуђивање других. Нифонтово искушење било је друге врсте - да би га прославило; а ово је опет нешто друго. Исправност наше вере доказује се на многим стварима и у многим делима: после исповести

добијамо умирење савести - откуд то? А од неисповедања - осећање мучења - откуд пак то? Видимо мошти светих угодника Божијих и чудеса која потичу од њих. Ко савршава чудеса која бивају од чудотворних икона? Ко то изводи? Све је то дело Бога, Који нам је дао реч Своју да бисмо га познали у оваплоћењу и искупљењу нашем од заблуда. Ко ти је ослadio читање кад си читала књигу св. Варсонуфија? Бог! Цео је свет испуњен чудесима Божијим. *Дивна су дела Твоја Господе, све си премудро створио.*

Хвалисаве помисли су веома опасне

И опет, хвале те помисли што укореваш себе. То је врло опасно. Шта ту има да се хвали? Јеси ли при себи? Сећајући се колико си лоша, треба да се сматраш достојном не хвале, него осуде.

ПОМИСЛИ СТРАСНЕ

Не предај се очајању, јер је горе и од саме страсти

Кад се догоди да поклекнеш под налетом помисли, да пристанеш на њих и будеш уловљена, не опуштај се, падни пред Господа с покајањем, смирењем и скрушена срца; не предај се очајању, које је још горе од саме страсти. Потражи узрок: одакле је дошло то од чега си пострадала? А узроци су: гордост, уздање у себе, унижавање и осуђивање других, наслађивање, непотребни мир, општење са супротним полом; и потруди се да се удаљиш, колико је то могуће, од свега овога. А понајпре, труди се да се смириш, јер, по речи св. Јована Лествичника: где је пад, тамо је претходила гордост (Порука 23). Не попуштај у разоткривању помисли, јер то доводи до смирења - да се покажеш пред другима; сећаш ли се како си пострадала када си скривала своје помисли?

Не допусти да тобом овладају помисли које ће, када се сложиш са њима, да распале сласт у телу.

Помисли зависти искорењују се самоукоревањем, као и разоткривањем истих

Неколико пута у овом писму поменула си помисао која ти долази: да ће пострижењем сестре можда бити нарушен ваш мир: њу ће више волети и стајаће на њену страну. Ти сама препознајеш те помисли као ђавоље, које

нарушавај твоје спокојство. А одакле им снага над тобом? Схваташ да је она од гордости. Чиме ти је Господ помогао да одбациш јаку нетрпељивост према сестри? Самоукоревањем и разоткривањем помисли. И какав је тајанствени резултат тога делања? У трену је из буре настала тишина.

Погубност помисли које привлаче свету

Шта је безумније од тога да се повинујеш помислима које те привлаче свету и доносе ти задовољство од телесних наслада? Буди сигурна да ту утеху нећеш наћи ни закратко, но да ћеш пронаћи трајно мучење и туговање савести. Кад им се супротставиш, с помоћу Божијом ђаво ће утећи од тебе.

Не допуштај помислима да улазе у срце - тражи помоћ од Бога

Кажеш да се тако бориш са помислима да ти се у грудима јавља бол. Видећи своју немоћ у борби с помислима, са смирењем падни пред Бога и призови га у помоћ: Он је у стању да их одагна, само немој себи да приписујеш победе.

...Помислима не треба допуштати да улазе у срце, него када почну да се приближавају треба устати и молити помоћ од Бога.

ПОМИСЛИ ХУЛНЕ

Не треба се смућивати због хулних помисли, јер оне не долазе од нас, него од ђавола

Веома ми је жао због твога смућења које је дошло од ђавола. Себе сматраш за такву грешницу, којој нема равне, не схватајући да те то ђаво напада хулним помислима, стављајући своје непристојне и непојмљиве речи у твоје мисли. Ти мислиш да оне долазе од тебе, док их, напротив, немаш, већ их се ужасаваш, оне те жалосте и узнемирују баш зато што уопште нису твоје, већ ђаволе. У њима нема ни најмањег твога учешћа, штавише, њих ни не треба убрајати у грех, но треба бити спокојан, ни мало се на њих не базирајући, и не треба их узимати за озбиљно - тако ће да ишчезну. А када се због тога смућујеш, жалостиш и предајеш очајању, то ђаволу причињава задовољство, те он још снажније њима устаје против тебе. Стога их не сматрај за грех, то ће те успокојити. Што би се ти

жалостила због ђаволових греха; он је и на небу хулио на Господа... А ево каква је с твоје стране кривица за грех: ти много мислиш о себи, предајеш се гордости, презиреш друге, осуђујеш их и слично, а за то слабо мариш; овај бич је и допуштен на тебе због тога да би се смирила и себе сматрала за последњу од свих; али не смућуј се, јер смућивање и јесте плод гордости. Престани да осуђујеш, немој да много размишљаш о себи, не презири друге, па ће хулне помисли да одступе.

Уопште, свети оци не сматрају хулне помисли за наше, него држе да су то ђавољи наговори, и када их не прихватамо, већ се жалостимо због тога што нам падају на ум, то је знак да нисмо ни кривци за њих. Стога се не треба узнемиравати због тога што оне долазе. Јер ако се човек узнемири, ђаво ће још више да навали на њега, док када не обраћа пажњу на њих, када их игнорише, када их не сматра за грех, онда помисли ишчезавају. О томе јасно пише св. Димитрије Ростовски у "Духовном лекарству".

Но ове помисли, иако нису грех, по допуштењу Божијем наилазе од ђавола због наше охолости, због високог мишљења о себи или о својим делима, као и услед осуђивања ближњих. Кад се човек смири, познавши у томе своје грехе, и када престане да осуђује друге, када принесе покајање због овога, тада ће опроштај за њих... Код св. Исака Сирина у 79. Беседи, међу осталим облицима допуштења који су казна за гордост, стоји и ово: "хула на Име Божије"...

... Што се хулних помисли тиче немаш никакав грех, оне нису твоје, но ђавоље. Ово се доказује тиме што их ти не желиш и што се жалостиш када наиђу. Кад ђаво види да те узнемирује његов утицај, радује се томе и још те више напада... Да хулне помисли нису грешне то је сваком познато, но оне разобличавају наш грех гордости, који и не признајемо за грех, а који нам је веома близак. Ако чинимо нешто добро, шта год то било, тешимо се тиме и, по ђавољем наговору, обмањујемо се да имамо какву духовну корист - макар она била и као зрно мака - да се умножава и да расте. А ваљало би увек да имамо на уму реч Божију: *и ви кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо слуге непотребне* (Лк. 17,10); нека сав наш живот буде прожет смирењем и покајањем. Смирење уништава све ђавоље замке и подвале.

ПОСЛУШАЊЕ

„Послушање је то што нас усмерава на пут савршенства...

Послушање Спаситељево - пример за наше послушање

Сам Спаситељ наш Господ Исус Христос рекао је: *сишао Сам с неба не да творим вољу Своју, него вољу Оца, Који Ме посла* (Јн. 6,38). И мада је био премудар и потпуно савршен, мада није имао потребу да учи, да се подвргава руковођењу, ипак је живео у послушању код Јосифа и Мајке Своје: *и беше им послушан* (Лк. 2,51). Наш Спаситељ нам је оставио Свој пример, који смо дужни да следимо. Својим ученицима и њиховим следбеницима рекао је: *Ко вас слуша Мене слуша, и ко се вас одриче, Мене се одриче; а ко се Мене одриче, одриче се Онога Који је Мене послао* (Лк. 10,16).

Послушање се састоји у одбацивању сопствене воље и ума

... "Својства послушања су ова: послушање је одбацивање сопственог расуђивања, чак и када би неко био богат овим. Послушање је гроб воље и васкрсење смерности. Послушање је неповерење у самога себе када су добра дела у питању, све до краја живота"... (Преподобни Јован Лествичник, Поука 4).

ПОТИШТЕНОСТ /УНИНИЈЕ/

Потиштеност је последица наше грешности, и посебно гордост

Због чамотиње духовне поново си немиран и страхујеш; да не радиш за нечастивог, а не носиш крст? - али знамо ли ми бездан судова Божијих; због чега Он допушта да те духовна патња искушава? И свеједно ти не желиш да појмиш да због грехова носиш крст /патњу/, него мислиш да је Исуса ради; а то је управо дело гордост, а гордост је грех. А када би ти смирена била, и утеху би имала, и ту би тегобу смирено носила. Какво је време било за Спаситеља нашега, када је у врту узвикнуо: *жалосна је душа моја до смрти* (Мт. 26, 38). Због грехова читавог света Он је ту муку носио, и ко њу може приказати или замислити? А наша због чега је? И због наших пак грехова, ради њиховог очишћења; а непријатељ је сумњом још више отежава. Пустити то и препустити се вољи Божијој; не тражи: како, када и преко кога наилазе искушења; све је то воља Божија, како и због чега. Можда те Господ овом тешкоћом штити од опасних и сурових искушења, а Он има моћ да ти и утеху дарује. Ти мислиш, па зашто друге у твојим годинама не сналазе таква искушења? Али то није твоја ствар; па и можемо ли знати ко

какво искушење има? Постоје они који се неупоредиво више искушавају: неко страшћу телесном, неко се бори са сиротињом, другога мучи удео срџбе, - а да ли је сваком од њих <искушење> лако? Препустимо то вољи Божијој, Он зна шта је коме потребно!.

...Тај мрак духовни, иако се некада шаље и ради искушавања, ипак свеједно треба испитати: да није послат због гордости? И треба се смирити.

Узрок утучености и страха, наравно, јесу наши греси.

Ти си тако заслепљена била привидном својом светошћу и целомудреношћу, да ниси могла да видиш своје слабости: зато сада патиш од туге и осталих немира.

Трпљењем се великим растерује облак потиштености

Чама и потиштеност, које вас сналазе, нису ништа друго до јад монашки, који вам је послат ради испитивања. Свети и велики мужеви тим су јадима искушавани, али још не у тој мери, него неупоредиво јаче и тиме се показивала њихова љубав према Богу; онда и ви када се у њему нађете немојте изнемоћи, него стојте одважно, трпећи, - и облак потиштености ће се разићи, и засјаће светлост, тишина и спокојство, А да се непрестано у спокојству увек пребива немогуће је, и потпуно је супротан пут, који св. Макарије назива "уделом курјака". Прочитајте... код Калиста и Игњатија главе 43. и 85. и... код св. Касијана о тузи и потиштености и узмите из тих учења себи лек и подстицај, да у јаду не будете малодушни, него да сте одважни и да трпите.

У потиштености треба себе корити

Још пишеш да си веома тужна била због чамотиње духовне, тј. духовне патње, и баш ту видим да без роптања прихваташ тај терет, сматрајући да си га заслужила и молиш да ти се у тим приликама подари стрпљење. Томе сам се обрадовао, јер си почела да стичеш праву мудрост. Хвала Богу!

У време жалости и сете такође не треба падати у јаму потиштености и очајања; не тражити за себе оно, чега нисмо достојни - велике дарове Божије; него се успокојавати на смирењу, сматрајући да их нисмо достојни.

Страсти, које су у нама, узрок су потиштености која нас сналази

Пишеш да, када је тешко, онда то не зависи од нас: како не од нас? Па ко је узрок? Наше страсти, које су у нама и нису савладане, гордост, самољубље, сујете и остале; управо оне устају на нас, а ми, њима заведени, праведно смо од Бога кажњени, ради уништења наших страсти. Памти речи св. Апостола: *Бог је непријемчив за кушање злом и Он не искушава никога, него свакога искушава сопствена жеља, која Га мами и вара* (Јак. 1, 13. 14). Тако, пак, не говори да није од нас; него за све криви себе, да смирење задобијеш и спокој. Када бисмо смирени били, онда бисмо увек и спокојни били, а ево тога нема; него смо још умишљени, па због тога и друге страсти јаче устају на нас.

Потиштеност се шаље ради духовног напретка

О мраку и чамотињи духа писао сам ти, да се то у нашем пребивању догађа ради напретка духовног; у то време окрећи се самопрекору и смирењу, о томе има код св. Исаака Сирина.

Савет против потиштености

...Дајем савет против потиштености: трпљење, појање псалама и молитава.

Само имајте мир, а простор келије ће вам користити; одређена безбрижност и бављење ће вас разонодити и потиштености решити.

ПРАВИЛО (ЕПИТИМИЈА)

Непотребно сте себи налагали завете, и сада, пошто их нисте испунили, узнемирени сте; чак сте заборавили какви су завети били у питању, зато опростите што ћу вам ја наложити нешто да испуните. Нешто можете и да измените, већ према својим моћима; јер мени нису познате ваше снаге, нити колико времена имате. Можете чинити поклоне, макар три дневно, Спаситељу и Мајци Божијој један за другим, и уз то, макар једном месечно, читати покајни канон. Према ближњима будите саосећајни, ако сте у стању пружите им помоћ и не смућујте се, смиравајте се и будите спокојни.

И они који узнатпредују не треба да напуштају правило

Велики оци нису остављали појање псалама, о једноме је и речено да је започињући појање, само је у току једне *славе* био у стању да опажа стварност око себе, а затим би био у заносу све док сунце не изађе и док му не огреје лице; зар он није имао дар молитве? Ви још нисте толико узнапредовали да би сасвим оставили псалтир и друго.

ПРАЗНОСЛОВЉЕ

Нисам писао о усамљености, већ о обуздавању језика од празнословља и о штетним последицама које из празнословља произилазе - расејавању и помрачењу ума; молитва после расејаности већ неће бити тако лака.

Желео бих да кажем неколико речи о расејаности вашег живота у келији и празнословљу које се догађа, тј. да оно хлади срце, а душу чини узалудном (бесплодном), како пише св. Исак Сирин...

ПРЕЛЕСТ

Разлог прелести - гордост, исцелење од ње - смирење

Колико ј а могу да схватим њену болест, или боље, њено тешко душевно стање - пала је у најтежу прелест, чији се утицај огледа на њој. Дошавши у манастир, предала се молитвама и другим подвизима како би угодила Богу и тако је била преварена, јер о смирењу, трпљењу и самоукоревању ни мало није бринула. Написаћу вам нешто из поука молдавског старца Васшшја, који је био старац старца Пајсија. Пишући о онима који чине добродетељи разумно, који су знали како коју добродетељ да творе, каже: "неки пак, који су обузети страстима и неразумни... узревноваху у посту и труду светом, али не по добром разуму и како ваља. Ђаво који вреба као пас у лову, убади у њих семе задовољства из кога узрасте унутрашњи фарисеј. Такве обузима потпуна гордост; ње ради Бог допушта искушавање од стране сатане". Оваквих примера има много. Недавно је једна девојка, још мирјанка, од 19 година, узела подвиг: молила се, постила и остало, и после годинудве растројила се тако да родитељи сада не знају шта с њом да раде: тугује, потиштена је, досађује се, плаче, вришти, ништа од раслабљености не може да ради, још мање да слуша савете; мука је ако нешто није по њеном. Ето какве су последице самовољних и уображених подвига. Пишем јој о разлозима њеног растројства; да је неразумно отпочела безмолвије; наводим јој отачко учење о томе; такође,

предочавам јој да је на путу спасења неопходно општење са људима као и трпљење. За исцелење јој није потребно да се удаљи, већ да спозна своју немоћ...

ПРОРОШТВА

У процене... и у пророштва људска не треба се уздати: *а о дану томе и о часу нико не зна, ни анђели небески, до Отац Мој сам* (Мт. 24,36); и ми, препустивши ово Његовој светој вољи, треба да се припремамо, свако од нас, за смртни час који нам је непознат: *сећај се краја свога, и никада нећеш сагрешити* - учи Сирах (7,39). Како је велика та философија!

РАЗДРАЖЉИВОСТ

Одакле потиче и како се исцељује раздражљивост

Пишеш да је твоја последња болест последица узнемирености: и мала увреда те узнемири. Треба да знаш, да тај немир долази од твоје унутарње духовне болести или пометње; узрок свадљивости, тј. раздражљивости лежи у теби, она се храни твојим самољубљем и гордошћу. Услед деловања и узбуркавања ових духовних страсти и тело долази до растројства, и то је већ казна Божија: и душа и тело страдају због нашег немара и непажње. Ова се болест не исцељује тако што нас нико неће узнемиравати и љутити, јер то је немогуће; у животу се догађа мноштво непредвидивих, неугодних и мучних случајева које Промисао Божији шаље ради нашег искушавања или кажњавања. Исцелење од ове страсти ваља тражити на следећи начин: све те случајеве - приговарања, понижења, прекоре и досађивање треба примати са добром вољом, самоукоревањем и смирењем. Наша раздражљивост јесте само наша кривица и духовна болест. Онај који нас прекорева је наш добротвор, јер преко њега ми спознајемо греховну нечистоту која је у нама и онда уз самоукоревање и смирење морамо да се молимо Господу, тражећи од Њега помоћ, али никако се не смемо дрзнути да окривимо онога који нас љути, чак и ако би изгледало да то чини неоправдано; таквога треба сматрати за оруђе послано Промислом Божијим да нам покаже наше стање.

Раздражљивост нам је дана зато да бисмо имали ревност у борби против греха

Раздражљивост или појама припада једном од три дела душе и дата нам је не зато да бисмо се гневили на ближње, него да бисмо имали ревност против греха. А кад се љутимо на наше ближње, то је против природе. Гордост даје снагу раздражљивости у нама.

Они који се постојано раздражују привишавају се на ту страст

Увиђаш да си наклоњена гневу и раздражљивости... Раздражљивост и гнев због којих си - препознајући се у њима - жалосна, долазе од навике која је једнако јака и у добром и у лошем. Ми поседујемо ум и вољу и морамо да расуђујемо о томе шта је добро, а шта лоше. Лошу навику треба мењати на боље и уздржавати се од гнева и раздражљивости, јер је то штетно како за вас тако и за оне на које је усмерено када се деси да нас неко повреди. Треба приметити да иако ми Бога свакодневно гневимо, Он нам опрашта; како да се онда ми гневимо на ближње. Уосталом имамо заповест од Господа - да праштамо грехе ближњима својим! А ако не праштамо, ни нама се неће опростити. Но да бисмо ово лакше могли да извршимо, треба да призивамо Бога у помоћ, јер без Њега не можемо ништа чинити.

Случај који нас раздражује послан је од Бога ради нашег излечења

.. Жалите се на своју душевну слабост - раздражљивост. Чини се да вам је познато да се са овом страшћу ваља борити и супротстављати јој се. Немојте бежати од случајева који вас раздражују, него их сматрајте за послане од Бога, ради вашег излечења. Раздражљивости се ваља одлучно сучелити, ваља без предомишљања устати с покајањем и самоукоревањем, а не бити малодушан и смућивати се. Малодушност показује стање гордости и радује ђавола, те нас он тако још лакше може навести на своје замке. Када будете укоревали себе, а не друге, смирићете се и замке ђавоље остаће празне.

Против раздражљивости - трпљење и самоукоревање

Раздражљивост нам показује наше унутарње стање, које треба побеђивати самоукоревањем, трпљењем и љубављу, а не снисхођењем

према слабостима ближњих и не њиховим осуђивањем. Понекад и вама наносе увреде и то није без Промисла Божијег, како би вам показао вашу немоћ и дао средство за исцелење - борбу, супротстављање и смирење.

Против раздражљивости - трпљење и самоукоревање, као и расуђивање о страдањима Христовим.

РАСЕЈАНОСТ

Добро је да си схватила колико је штетна расејаност и бављење светским стварима. На многима је видљиво горко искуство из сличних случајева. Моли Бога да не допусти да се нађеш у таквој напасти; а за оно што се већ догодило, принеси покајање...

РАСУЂИВАЊЕ

Све ваше добродетељи су недовољне ако се не освећују расуђивањем, а расуђивање се, по речима св. Касијана Римљанина и св. Петра Дамаскина, рађа од смирења, док смирење долази од патње.

Почињи са малим, у себе немој имати поверења, не ослањај се на сопствени разум, одбацуј своју вољу, и Господ ће ти дати истински разум...

Истински разум, или расуђивање, задобија се смирењем, а смирење долази услед патње, како каже св. Петар Дамаскин, и ко од патњи бежи, тај бежи од сопственог спасења.

Сва своја дела ваља предузимати и савршавати са расуђивањем

Треба да знаш, да Бог у сваком делу гледа на намеру и вољу, тј. да ли нешто радимо Њега ради и ради користи своје душе, а не из човекоугађања или самоугађања, будући поткрадани сујетом или уображеношћу. И зато нам је у свему потребан наш светионик расуђивања, коме је мајка смирење. Где нема светлости, све је мрачно, а где нема смирења, тамо су сва наша дела сујетна - кажу св Касијан, св. Јован Лествичник и св. Исак Сирин.

... Говориш да немаш расуђивање; то је зато јер немаш смирење, него те обузима уображеност.

САМОЉУБЉЕ

Кроз самољубље и гордост отпадамо од Бога

Не треба се чудити томе што сте слабо познавали себе; ви себе познајете у самољубљу, оно вас заслепљује, тако да не видите своје духовне недостатке, него видите своје добродетељи или се трудите да се њима похвалите пред људима. Но смирење нам отвара очи тако да можемо да видимо чак и мале недостатке. Као што кроз самољубље и гордост отпадамо од Бога и помрачујемо се тамом, тако се смирењем приближавамо Богу и просвећујемо се. Сам Господ, Цар славе, смирио се до образа слуге и оставио нам Свој пример, да следујемо стопама Његовим, и заповедио је да се од Њега учимо смирењу и кротости, јер ћемо тако пронаћи мир.

Самољубље скрива грех од нас

Било ти је тешко да ми опишеш своје помисли и осећања приликом опхођења с њом; ту си и мене оклеветала - како бих ја, због свега тога, требало да осећам гнушање према теби. Али кад Господ није одбијао грешнике од Себе, него је са цариницима и грешницима јео и пио и беседио с њима, ко сам ја да било кога одбаћим. У томе је твој грех и порок друге врсте - самољубље: не желиш да се предамном покажеш и откријеш своје слабости. Зар треба да ми описујеш само своје успехе и ја да те због тога похваљујем? Не. Корисно је ухватити се у таквим и сличним мислима и осећањима. И ако себе видимо као поражене у борби, ту треба познати своју немоћ, и не смутити се због таквих недостатака, него се ваља смирити и унизити пред Богом. А Бог на смирене гледа и помаже им: зато нам и допушта да паднемо у свакојакe слабости, како бисмо, видећи своју немоћ, били смирени и имали срце скрушено и смерно. Никада не бих одбацио оне који се боре, схватају своју немоћ и кају се. За њих треба имати саосећање: *не требају здрави лекара, но болесни.*

Самољубље одузима спокојство и не даје смирење

Љубав без смирења не може да буде издржљива и чврста. То сам приметио у вашим писмима: обе сте се одрекле света, свака на свој начин, ни због чега другог него због самољубља, а за смирење ту не само да није било места, него је оно далеко одгоњено.

Самољубље - главни узрок грехова

Ти, М. А., у себи налазиш кривицу за грех - самољубље, и не можеш да га омрзнеш, иако је оно код свих нас главни узрок грехова. Све долази од њега: гордост, сујета, гнев, сластољубље, среброљубље, завист и остало. Но ми, уопште, гордост називамо узроком свих грехова. "Где се догодио пад, тамо је претходила гордост" пише св. Јован Лествичник. Зато и гордост и самољубље ваља газити као змију или шкорпију (Лк. 10,19), свакидашњим самоукоревањем, сагледавањем свога зла, поштовањем према ближњима, неповерењем у свој ум, одбацивањем своје воље, прихватањем досађивања и прекора, чак и онда када смо болесни и др. Због свега се тога треба подвизавати, и Бог ће пружити помоћ.

САМООПРАВДАЊЕ

Када те укоравају избегавај правдање, било у мислима, било речима. Јер, по речима св. Јована Лествичника, онај ко одбацује сопствено обличавање, без обзира на то је ли оно оправдано или не, тај одбацује и сопствено спасење.

Много шта је уображавало твоје срце узнемирено страстима. И шта се догодило? Само си умножила своје невоље и страдања. Повремено си увиђала своју кривицу, али си углавном тражила оправдање.

...Понекад смо криви, и затичу нас у гневу или презиру према ближњима, али ми на то гледамо кроз завесу самољубља и сматрамо да смо у праву, па тако још више продубљујемо своју патњу, корећи ближње и од њих захтевајући извршавање заповести, док сами не желимо ни прстом да макнемо. Колико год нам неко наносио зла, са или без наше кривице, он је само оруђе које Бог употребљава да би нас казнио и то може учинити само онда ако му допусти десница Свевишњег. Зато треба да се склањамо под снажну руку Божију, да се исповедамо Њему као они који су и више него заслужили послане казне. Но милост Божија нас штеди и очекује наше покајање. Прочитајте код св. Исака Сирина, у 51 Беседи, како треба примати невоље: када се бунимо и укоравамо друге, тад оне постају још теже, а када кривимо себе и кајемо се, тада их лакше подносимо.

Самооправдавање нарушава савез љубави и мира

...Сад кад сте обе спознале своје кривице и стекле мир, нећу више да дужим, но ћу само да приметим да убудуће треба да будете опрезне и откријете ђавоље подвале које су усмерене на то да самооправдавњем раскину вашу везу у Годподу. Самоукоревање и смирење руше све ђавоље смицалице.

Кад при самооправдавању осећамо немир, то већ значи даје кривица до нас

Описујеш своју узнемиреност због сестре. Питаш како да се супротставиш помисли самооправдавања? По том питању постоје многа отачка учења: св. авва Доротеј вели да "ваља укоревати себе, а не ближњег", Св. Марко подвижник о томе говори у главама 90 и 209, св. Симеон Нови Богослов у глави 31, а и код св. Зосиме. Саопштио сам ти тек један део, а и само искуство те поучава. Када приликом самооправдавања осетиш немир, то је већ знак да је кривица до тебе...

Самооправдавање је противно самоукоревању

...Описујући тај случај ти си тражила оправдање за себе и хвалила своја осећања. То би било довољно за одагнавање ђавољих мрежа. Но пошто сте после обе дошле к себи, примириле се и стишале, налазим да је излишно да вам дајем поуке. За вас је већ довољна лекција и то, што је у време немира и тражења оправдања за себе све изгледало другачије. А после самоукоревања и утишавања страсти ствари се виде јасније, како пише св. Касијан: "какве год листове на очи положио, златне или оловне, моћ вида се губи; тако и у духовном делању, без обзира на то гневимо ли се и узнемиравамо оправдано или неоправдано, моћ душе да сагледава бива ослабљена". И у 90-ој глави Марка Подвижника стоји: "тада (тј. кад се гневи) човек се налази у неприродном стању".

Ни искру самооправдавања не остављај у своме срцу

Обе знате своје кривице, а нећете да признате: није ли зато што не желите да их постанете свесне и прекорите себе? Уколико у срцу остане оправдавање, опет ће се првом приликом обновити сећање на бриге и даће ђаволу снагу да увећа ваш немир, а када непријатељски залог буде потпуно уништен самоукоравањем и смирењем, ђаво вас неће узнемиравати оним

што је било. На тако светом месту, за време молитве и припремања за Свете Тајне, ђаво је био у стању да вас поколеба вашим страстима: откуд то? Зар није отуд што нисте имали самоукоревања и смирења, него сте се предавали дејству страсти, самољубља, гордости и раздражљивости? Молитва Богу *срце ми чисто саздај, Боже* (Пс. 50,12), није имала никакву снагу, јер ви нисте ни мислили да сами стражарите над својим срцем и да страсти које се појављују уништавате у зачетку, док су још мале и не израсту до огромних размера, и нисте чистили своја срца, нити сте могли да стајете на молитву без злопамћења, све док је између вас трајало страшно непријатељство које вас је испуњавало страхом...

Пример узајамног оправдавања

Приликом радосног дочека празника ђаво вам је позавидео и донео вам немир; ни једна од вас није у праву, и свака је на свој начин то поткрепила самооправдавањем; мене питате, и једна и друга, како да поступите? А ја не знам какав одговор да вам дам. Обе сте биле у ватри, свака је мислила да је у праву, а мира није било. Опет треба да вас подсетим на љубав и смирење, јер када ово будете имали, замке ће ђавоље бити уништене. А ви обе, напротив, сматрајући да сте управу, не желите да сломите своју гордост; једна своју дрскост оправдава темпераментом и каже да није хтела да повреди своју сестру. А друга се увредила због реченог јој, уместо да себе укори због рђавог понашања, и да благодари за предусретљивост сестрину и види у свему њену љубав. Када дођете к себи, наћи ћете да сте криве без сваког оправдања... И зато, ради оно што треба, што си дужна да урадиш - тада ћу вас водити; без тога, никада се нећете излечити од страсти које су у вама.

САМОСПОЗНАЈА

Ми не можемо спознати себе без односа са својим ближњима, без њихових прекора и досађивања, који су лек нашим душевним ранама, и без укоревања себе а не њих због нетрпељивости. Напротив, ваља им бити захвалан што смо кроз њих, промислом Божјим, спознали своју духовну немоћ... Имајући спокој, милошћу Божјом, страхујте од заноса самољубља, да не страдате: непријатељи не спавају, они се боје само смирења.

Пишеш да ти је тешко када видиш како су други према теби неправедни, а нећеш да станеш и да се замислиш, да си можда ти крива, и то те лишава спокојства. Ово ти показује, да си још далеко од тога, што нам Господ заповеда: *љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну,*

чините добро онима који вас мрзе и молитe се за оне који вас вређају и гоне (Мт. 5,44).

СМРТ

Не треба се плашити смрти као такве, већ смрти без покајања

Чујем да си узнемирена питањем да ли се то смрт приближава? Саветујем ти да одбациш ту малодушност и потпуно се предаш вољи Божијој. Знаш да је свакоме од нас предначена од Бога смрт - када ко треба да умре: не умиremo ни пре ни после него што је одређено. Али никоме до Богу није познато када ће се догодити тај прелазак из једнога у други живот. И ми, као и мати наша, Црква, треба да од Господа молимо "да остало време живота нашег у миру и покајању проведемо, да крај живота нашег буде хришћански, безболан, непостидан, миран и да добар одговор дамо на страшном Христовом суду". А о продужетку овдашњег живота није наше да одређујемо. Колико год да нас је живих, сви треба да одемо кући, у наше вечно пребивалиште; јер смо овде само гости, а не заиста домаћи; наша права отаџбина је тамо. Шта нас онда може обманути у овоме животу? Видимо пометњу, буне по целом свету, и Бог зна шта нас још очекује. Блажен је онај ко с покајањем и у нади на будући живот оде одавде.

Пишеш да осећаш страх при помисли на смрт. Страх од смрти је природан, но не смемо паницити, већ треба да се храбримо вером и надом у доброту Божију, и у заслуге Спаситеља нашег, Господа Исуса Христа. Познато је да свако од нас треба да умре; али када, познато је Једином Богу. Он одређује управо то - када ће ко да умре. Ако неко умире, ма колико година имао, у младости, старости, или у средњем узрасту, тако му је од Бога било одређено; зато ваља бити спокојан, треба само умиривати своју савест покајањем и надом. Колико год живели, свеједно треба да умремо; ако неко умре у младости, треба претпоставити да је Богу тако било угодно да злоба не измени ум његов, или лаж да не превари душу његову (Прем. 4,11-12) - како каже Свето писмо.

За оне који верују, смрт није вечно раздвајање него привремени одлазак

Судове Божије не можемо да искажемо. Свакоме је поставио границе живота које не можемо да пређемо, док вечност нема краја!... За нас, верне

хришћане, смрт није вечно раздвајање, него привремени одлазак. *Јер ако живимо, Господу живимо; ако ли умиремо, Господу умиремо* (Рим. 14,8) - вели Апостол, а пред Богом сви смо живи, јер је душа бесмртна и вечна. Овакво расуђивање нека вам пружи утеху у жалости због смрти ваше мајке. Ви се и сада налазите у молитвеном општењу са њом када испуњавате ваш дуг - приносите молитве за упокојење њене душе и на богослужењима чините помене и добротворства онима који имају потребе. Њена душа од тога има велику корист, а ви налазите утеху.

Смрт је преселење из времена у вечност

Немој смрт себи да представљаш с лоше стране, него веруј да она служи као преселење из времена у вечност; а време Господ држи у својој власти.

Ти се бојиш смрти: но ко је од нас бесмртан? Смрт није уништење нашег бића, него прелазак из садашњег краткотрајног и лошијег у бољи живот. Господ каже: *који верује у Мене ако и умре, живеће* (Јн. 11,25), јер Он није Бог мртвих него живих јер су Њему сви живи (Лк. 20,38).

Сећању на смрт стран је малодушни страх

Заиста је тужно читати о твојим сталним болестима... Уз то, постала си тако малодушна и бојиш се смрти. Милостив је Господ, поживећеш ти још с нама, не плаши се. Истинском сећању на смрт стран је такав малодушни страх какав видим код тебе, напротив, она подстиче на мудрост и добар живот.

Они који су умрли млади избегли су многе невоље - таква је воља Божија

Твоје дете Господ је узео к Себи... јер је Његовој вољи било угодно да је пресели у вечно блаженство у том невином узрасту. Ми не знамо, а Богу је познато и оно што још нисмо учинили: Он зна каква би она била када порасте - или несрећна или шта друго. Зато ју је узео Себи. Зато ни твоја молитва није примљена и испуњена, јер је премудрим Промислом Божијим њој било одређено да сада оде одавде. Речи Светог писма које си навела: *колико ће више Отац ваш Небески дати добра онима који му ишту* (Мт. 7,11), уопште се не односе на тебе. "Дати добра" (блага) - па зар си ти тражила добра (блага)? Тражила си живот ћерке, но да ли си могла знати

хоће ли ти он на крају послужити за утеху или ће ти донети муку? А Богу је све то познато и Он ти је, коначно, дао "добра" тако што је твоју ћерку примио у вечно блаженство. Веруј несумњиво у то и благодари Господу Који све чини за твоју корист.

Жалост која вас је посетила преставањем ваше вољене ћерке примите као послану од руке Божије. Она не само да ништа није изгубила због тога што се упокојила у младим годинама, него је још и избегла многе изопачености и невоље овога века. И све је то део промисла Божијег. Њему је познато све што би могло са нама да се догоди, а ми не знамо и не схватамо ништа, и жалостимо се не схватајући Божије промишљање о нама. Молите се Богу за упокојење њене душе. Вама ће то бити утешно а њој угодно...

Тешко греше они који се предају силној жалости због умрлих

Апостол Павле нам у Посланици Солуњанима каже: *нећемо пак, браћо, да вам буде непознато шта је са онима који су уснули, да не бисте туговали као они који немају наде*(1.Сол. 4,13). Погледајте, коме је својствено да се жалости? Онима који немају вере и наде у будући живот, они се заувек раздвајају са својим ближњима, њима не сија луча наде из удаљене вечности. Али ми који верујемо имамо наду: ова смрт је само прелазак у вечни живот, од невоља и болести ка спокоју. Зашто бисте се препуштали таквој жалости која изједа ваше срце и уништава плодове вере и наде?

Колико год трајао овдашњи живот - то је ништа у поређењу са будућим, који нема краја. Зато она (ћерка) није умрла, него је прешла у други, савршени живот. Саветујем вам да се не предајете неприкладној жалости због ње, као они који немају наду на будући живот. За њих, тј. за неверујуће, онај ко умире - умире заувек, и њихова је туга неутешна. За њих у удаљеној вечности не светли луча наде. Ми, који верујемо, имамо наду у васкрсење мртвих и живот будућег века.

Утехе онима који се предају жалости због умрлих

...Она се одвојила од нас у своју вечну отаџбину, којој и ми морамо да стремимо, само нам време није одређено и непознато нам је, а знано само Једином Творцу нашем. Нама је време пребивања овде дато да бисмо се постарали да га употребимо за корист душа наших и душа наших ближњих. А кад се будеш предавала непотребној жалости сасвим ћеш да се

растројиш и изгубићеш здравље. Тако ћеш много да сагрешиш пред Богом. Мисли о томе да је границе свачијег живота одредио Сам Бог, и нека те то храбри, а другачије и не може да буде. Господ ју је узео баш сада, у непорочности и чистоти; коликих ли се саблазни она избавила, коликих замки ђавола, света и тела? Колико је невоља које чекају на животном путу избегла, невоља које би морала тешко да подноси, а можда би и тешко сагрешила. Но сада је то све далеко од ње, и она ће се наслађивати вечним блаженством. Чак и да је В. дуго поживела, ипак не би заобишла смрт. Свето Писмо нас теши, да не бринемо за мртве, јер то је својствено онима који немају наду, тј. онима који не верују. За њих заиста нема утехе... за њих онај ко умре, тај је вечно мртав; а ми, који верујемо и убеђени смо у дејство Промисла Божијег, треба да будемо тврдо уверени, да је њено пресељене у вечност баш сада, воља Божија, и да је то на њену велику корист. Ако је и отишла у младости, *но старост се не огледа у броју година, док је мудрост - седица људска, а чист живот - узраст старости* (Прем. 4, 89).

СМИРЕЊЕ

"О смирење! Ти си одећа Божанства" - каже св, Исак Сирин.

Христос - учитељ смирења

Питате како и одакле се научити смирењу? Сам Господ наш Исус Христос је рекао: *научите се од Мене, јер Ја сам кротак и смирен срцем* (Мт. 11,29). То је основа нашег учења - смирење. Свети оци, подражавајући то учење, и поред све своје светости сматрали су себе за горе од свих и ниже од сваког створења, томе они уче и нас. И ј асно су показали, да где год се догодио пад, тамо ј е претходила гордост...

Тражите од мене савет: како савладати страсти и стећи смирење? Ваша жеља је добра, али треба уложити труд ради стицања смирења, треба одбацити и уништити гордост у себи и у сваком делу и речи смиравати се и сматрати себе за горег од свих. Када бисмо и могли нешто добро да учинимо, то не чинимо нашом силом, него помоћу Божијом. Господ насје научио: *кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10), и још је заповедио: *научите се од Мене...* (Мт. 11,29). Ето од Кога да се учите смирењу; оно вам дарује мир, а са њим лако можете савладати страсти, јер је самољубље и гордост основа свих страсти и њихов узрок. Њеним

уништењем све страсти нестају, јер за сваку ћете страст наћи заповест Божију и, трудећи се да ту заповест испуните, лако ћете је, уз помоћ Божију, савладати.

Сама најузвишенија Љубав (Син Божији) обукла се у смирење нашег тела.

Како достићи смирење

У оваквој борби, или духовном рату, потребно је поуздано оружје, коме ђавоља сила не може одолети. Какво је то оружје? Свето смирење. Како га достићи? Постоје разни начини да га стекнемо.

Прво: испуњавање заповести Божијих, међу којима је и ово: *Блажени сиромашни духом, јер је њихово Царство Небеско* (Мт. 5,3). *Кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10); *научите се од мене јер ја сам кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29).

Друго: познавање својих немоћи. Св. Исак Сирин у 61-ој Беседи пише: "Блажен је човек који зна своју немоћ, јер је то знање за њега основа, корен и темељ сваког добра. Исто тако, нико не може постати свестан своје немоћи ако не буде мало искушан. И праведник, који не познаје своје немоћи, налази се у опасности...". И опет: " Онај ко не познаје своје немоћи оскудева у смирењу, а ко оскудева у смирењу далеко је од савршенства и стално се налази у страху"...

Треће: сећање на пређашње грехе доноси тугу у срце и смирује душу.

Четврто: " од послушања се рађа смирење - пише св. Јован Лествичник - од смирења расуђивање, од расуђивања испитивање, а од овога прозорљивост". И св. Касијан у Речи Леонтину игуману каже: " истинско расуђивање не долази другачиј е него од истинског смирења које снисходи, да не само оно што чиним, него и оно што тек помишљавам откривам оцу, и да својој помисли ни у чему не верујем, но да у свему следим речи стараца и да верујем да су корисне"...

Пето: од Промисла Божијег допуштено је падање у страст, како бисмо боље осетили своју гнусобу, како бисмо се смирили и постали свесни да смо гори од сваког створења. О томе пише св. Григорије Синаит у глави 117ој: "ако човек не буде остављен, побеђен, савладан, поробљен сваком страшћу и помишљу и духом побеђен, не добијајући ниоткуда никакве помоћи, ни од Бога ни од било кога другог, и готово очајан због свакојак их искушења - не може постати скрушен и себе сматрати за најмањег, последњег и слугу свих,

некориснијег и од самих демона, онога који и треба да се мучи и буде побеђен. То је смирење које је од Промисла Божијег, кроз које се и друго и узвишеније даје". За стицање служи још и свакидашње самоукоревање. Из овога видите да је веома опасно ићи путем добродетељи без смирења, са надом на себе. Постоје многи, како стари тако и савремени, примери оних који су због овога пали у прелест.

За стицање смирења потребни су време, подвиг и напор

Пажљиво прочитај 25у Поуку св. Јована Лествичника: тамо ћеш видети како само смирење може истребити страсти и дати снагу добродетељима, а и код св. Исака Сирина у 46ој Беседи речено је да "смирење и без дела спасава човека, а дела без смирења не могу спасти". Немој мислити да смирење можеш да стекнеш лако и без душевног труда, јер "оно је - по речима св. Петра Дамаскина - плод знања, а знање је плод искушења и невоља". Зато не треба избегавати невоље послане од Бога, већ их треба примати са покорношћу и трпети их са самоукоревањем, и никако се не надати на своје молитве, ни на сузе које лакомислене доводе до гордости и сујете.

...Труди се да са спољним усагласиш и унутарње смирење. Сматрај себе за најгорег и последњег од свих, не говорећи то само устима, него придруживши и срце. Оно ће те учинити спокојним. Исто тако немој да мислиш да би то дело могло брзо да се заврши: оно захтева много времена, труда, одрицања од своје воље и разума, о чему је говорено и писано доста. Но без праксе неће бити успеха: много ћеш пута пасти, смирити се и устати, а оно ће бити утврђено тек онда, када потпуно спознаш своју немоћ и када се више не будеш ослањао на своја дела.

Твоје представе о смирењу су недовољне. Ти о њима можеш знати само теоретски из учења св. Јована Лествичника. Па и он, пишући о њему, сматра да не може да пружи довољно добро тумачење. Слично је и са св. Јефремом Сирином и авва Доротејем. Оно се најбоље разумева на делу, а до стицања смирења пут је још далек.

Смирење је велико оружије против непријатеља, но његово стицање захтева велик труд и одрицање. Узак је и тесан пут који води у вечни живот! (Мт. 7,14).

Кажете да немате плодове смирења, него вас уместо њега узнемиравају гордост и самоувереност. А како мислите да за тако кратко време стекнете смирење? То је највиши дар. О томе како се он задобија, поучавао сам вас у првом писму; то можете да прочитате и у књигама светих отаца о овој

великој добродетељи. Када у потпуности будете испуњавали послушање према мајци, не уздајући се у свој разум, онда ће и цвет ове добродетељи да процвета. Но знајте да ће непријатељ добра, ђаво, многе насртаје усмерити на вас, како би вас отргнуо од овог спасоносног подвига.

Смирење је једино непобедиво оружје против свих ђавољих подвала, но није лако достићи га, а за оне који живе у свету оно је тим пре недостижно. Чак и ако укоревате себе речима, не треба у њих да се уздате ако нисте стекли истинско смирење срца.

Смирење - божанска наука коју могу да уче сви

Како смо ми далеко од смирења! А оно би оборило све стреле лукавог. Ваља учити ову Божанску науку. Не треба ићи на универзитете, нити на академије и трошити новац за то. И сиромашан и богат, сви имају право и могућност да се уче овоме дару. *Научите се од Мене...* (Мт. 11,29). Не будимо неверни према речима Господа нашег Исуса Христа, него се окористимо и почнимо да учимо, увек је право време за то. Не само оне који су дошли у 3ћи, него ни оне који су дошли у 11ти сат Он не одбацује, већ их прима и једнаку им награду даје.

Смирење не види себе

Кад будеш следила учењу светих отаца, твоји ће хирови бити уништени. Не само да нећеш мислити да их немаш, него ћеш просвећеним очима видети своје грехе, којих је као песка морског. Знај да смирење није у томе да видиш да си смирена. Прочитај о томе код св. Јована Лествичника, авве Доротеја и св. Петра Дамаскина.

Знаци истинског смирења

Они који су сасвим немоћни (стари, болесни), нека обрате пажњу на речи св. Јована Лествичника: "ко је немоћан телом, нека иде путем смирења, јер неће наћи друго средство за спасење".

Знак смирења и гордости нека ти буде ово: гордост зазире од / свих, укорева их и види њихову лошију страну, док смирење види / само своје зло и не усуђује се да икоме суди.

...Ова добродетељ (смирење) презрена је и мала по имену, а велика и значајна по дејству, и толико силна, да по речима светих отаца онај ко је

смирен никада не пада. Где је смирење, ту је и љубав - они су нераздвојни; но кад се плашимо приговора, кад се бојимо грдњи, кад не трпимо увреде - још смо далеко од тих добродетељи.

Због смирења се и без дела опраштају многа прегрешења, док дела без смирења не доносе корист

О томе колико је велика сила и узвишена слава смирења, пишу св. Калист и Игњатије у 43ој глави: "због смирења се и без дела опраштају многа сагрешења, док су она (дела) без њега (смирења) бескорисна". И још: "што је со у свакој храни, то је смирење у свакој добродетељи, оно може многе грехе да сатре.

Свети оци нас уче да је без ове ризнице све наше богатство безвредно. Једино је смирење у стању да нас без дела заступа пред Господом и да учини да нам се опросте сагрешења. А дела без смирења неће донети никакву корист (Добротољубље, Калист и Игњатије, глава 43; Исак Сирин, Беседа 46; св. Јован Лествичник, Поука 23)...

Никаким добрима или подвизима не можеш узвратити Господу као смирењем, са којим сав збор добродетељи неће одступити од тебе; а без њега, ако и мислиш да нешто имаш, вараш се. Ово богатство ваља стицати не на речима, него искуствено, упражњавајући смирење у животу. О томе још не вреди да ти говорим, јер ти је несхватљиво без опита.

Схвативши своју грешност, стичите смирење које силно заступа пред Господом, како када је у питању праштање наших грехова, тако и када се ради о утврђивању за убудуће, за испуњавање заповести Његових.

Смирење се задобија кроз спознавање својих немоћи

...Старај се о тим средствима која ти доносе корист. Кажем: немој се уздати у свој разум и одсеци своју вољу. Оптужбе, биле оправдане или не, не одбацуј, ако не желиш да одбациш своје спасење. Све ово делање доведиће те до познања властитих немоћи и до смирења.

...Нека вам Господ помогне да кроз познање својих немоћи стекнете толико жељено смирење...

А како стицати смирење - то велико благо које непријатељи не могу да украду и које их уништава - о томе читајте отачке књиге. Из њих ћете видети, да где нема светлости, тамо је све тама, и где нема смирења, тамо је све тамно и мрачно. И ми не можемо да стекнемо смирење ако не спознамо

своје немоћи и ако се уздамо у своју умишљену способност да се поправимо. Већ и то што у себи осећате хлађење према Богу јесте повод за смирење. Видећи у себи такву беду, треба се и против своје воље смиравати, а буде ли узнемирења због тога, јасно ће се показати наша гордост; јер ако смо нешто и имали, притерани невољама узнемирили смо се, уместо да прибегнемо смирењу и покајању.

Самоукоревање - пут ка смирењу

Кад себе претвориш у ништа, шта те се тиче шта други о теби говоре и мисле? Смирени је увек миран и спокојан, а док то достигнемо, треба нам велико искуство. Сваки случај који те потресе нека ти помогне да препознаш своју немоћ и да укориш себе а не друге...

...Кад се догоде болести или слабости, смиравај се не језиком него осећањем срца, да би добила сведочанство тог доброг дела.

Ево правог пута за нас. Он води... к смирењу. Ако уместо својих подвига видиш грешке и слабости, немој се смућивати, него се укори и смири... Ти си навикла да видиш своје подвиге, и ако се понекад догоди да те М. М, искуша сматраш да је то добро и некакво мучеништво. Од тога се твоје срце и заквасило гордошћу, која те лишава мира и спокојства.

Господ од нас тражи смирење. Са смирењем Господ и мала дела прима, а без смирења ни велики подвизи нису му угодни, што видимо на примеру фарисеја. Помисли је могуће смирити и сећањем на наша прегрешења. Ако те посете неке муке или невоље, сећањем на сагрешења, укоревајући себе а не друге, лакше ћеш их поднети.

Суд о другима затвара пут к смирењу

Спознај своју грешност у гордости и нетрпељивости, и смири се под јаку руку Божију, не кривећи никога осим себе. Тада ћеш видети помоћ Божију: како те Бог умирује и код оних који ти се супротстављају ствара наклонст срца према теби.

Смирење се рађа од послушања

Чини се да нема успеха у смирењу иако идете правилно и имате послушање према мени грешном; а плодова нема јер имате високо мишљење о своме животу. Од послушања се рађа смирење, а где је оно? О!

Када би само мали миомирис смирења долазио од вас, непријатељи не би смели тако дрско да вам се ругају.

Самооправдање и поноситост лишавају нас помоћи Божије

...Због ваше поноситости лишили сте се помоћи Божије; свака од вас се налазила у недоумици и под притиском оне друге, имајући у своме срцу самооправдање и мислећи да се штити њиме, но уместо тога предала се ђаволу, а он је у срца ваша излио свој погубни отров. Чему нас учи реч Божија? Зашто читамо отачке књиге? Говоримо и пишемо о смирењу, а свим срцем се одвраћамо од њега! Докле ћемо порицати своју кривицу приписујући је неком другом? Када ћемо пружити наше руке Господу нашем, Који нас је заволео и смирио се нас ради, дао нам узор и заповедио да се од Њега научимо кротости и смирењу како бисмо стекли мир? Кад бисмо са смирењем и свешћу о сопственој немоћи тражили Његову помоћ, онда бисмо је и добили. Вама је добро познато да је у смирењу победа против сваког насртаја ђавољег и да се њиме уништавају све подвале и замке његове: није ли онда потребно постарати се да бисмо га стекли и тако олакшали своју борбу? На овај начин свако може да се спасе, и богат и сиромах, и силан и немоћан, и здрав и болестан - и како онда да се не смиримо, видећи такву своју ништавност и тврдоглавост, када и они који имају богатство добродетељи чувају га смирењем?

"Сећањем на своје грехе стичи смирење"

Тражите и очекујте милост Божију: не дрско ни равнодушно, него као цариник, блудни син или блудница. Они, смирено прожети осећањем своје грешности, нису смели ни око подићи ка небу, или се назвати сином. Са стидом су ступали међу људе и у таквом положају Господ је погледао на њих и даровао им опроштај грехова. А помисао очајања долази од наговора гордог ђавола. И када немамо миомирис смирења, онда се он труди да нас повреди, док смирење истерује овакве помисли. Тако, сећањем на своје грехове задобијај смирење а не немир.

Потребно је видети своје грехе, а не добродетељи

За нас је та наука - смирење - још нова. Шта вас се тиче шта мисле о вама? Могу ли људи исправно да суде о свима? Треба да видимо своје грехе,

а не добродетељи, за шта се тако често молимо током поста: "Господе, Царе, дај ми да уочим прегрешења своја...". То нас доводи у смирење, а када га усвојимо, онда ни покуда ни похвала не могу да нас узнемире. Ви сте се двоструко узнемирили због тога што сте мислили да ја о вама имам лоше мишљење. А управо зато што сте саопштили своје добродетељи - шта ћу да помислим? Један је ту корен - самољубље. Нека вас Бог избави од њега и дарује вам мир.

Без смирења не може бити ни љубави

Постоји још много отачких сведочанстава о томе, да и уз сва наша добра дела увек ваља имати смирење. Чак и сама љубав без њега не може да буде делотворна.

"Пут према спокојству - трпљење и смирење"

...Један је пут према спокојству - трпљење и смирење. Они су међусобно сагласни, прво сматра да су невоље заслужене, док их друго прима и подноси храбро. Оци и матере су овим путем достигали такво стање, да су се радовали када би их неко прекоревао, грдио или им причињавао какве друге патње. Свети Илија пише: "дом душе је трпљење, а смирење - имање; опскрбите се тиме и остајте у томе". И други оци су говорили: "над сваким искушењем победа је - самоукореване и трпљење". Но ми, осуђујући друге, мислимо за себе да смо нешто, и тако се лишавамо спокојства.

Онај ко је смирен ни у победи се не узнемири, него приноси покајање. А где је немир, каквог покајања може бити? То доказује да смо поносити и горди, те да не можемо да поднесемо своју нискост. Смирење, напротив, увек доноси спокојство ономе ко га поседује.

Пишеш како ти се чини да си смирена и трпељива. Какво је наше смирење? - вучије; а трпљење? - труло. Кад бисмо били смирени, примали бисмо све невоље као заслужене. По речима апостола: *свачим смо угњетавани, али не потиштени* (2. Кор. 4,8). Нека те Господ уразуми и поучи како да се истински смириш и отрпиш са захвалношћу...

"Свака добродетелъ треба да буде утврђена смирењем"

Неопходно је да свако твоје дело буде натопљено смирењем: ако се молиш, ако постиш, ако се уклањаш од света или вршиш послушање - све чини ради Бога, и не мисли да чиниш добро. Самоувереност - то је префињена стрела демонска - која тајно покорава срце и вешто засађује у њега ђавоље семе; тако мало-помало израсте фарисеј, а потом се срце предаје потпуној гордости, која је област демона. Зато у пракси треба да се научиш Христовој борби, а не да се самостално бориш против ратника који одише злобом. Силно је оружје смирења у борби против њега! Јер оно све његове замке и стреле уништава. Молитва и пост јесу моћна оружја, али без смирења нису делотворна.

Добродетељи и напоре светитеља Бог цени по мери њиховог смирења. Они су себе, и поред све светости, нелицемерно и искрено сматрали за земљу и пепео, али су имали залог ове ризнице (смирења) у срцима својим. Како имамо смелости да погледамо на њих и приступимо таквој узвишености њиховог живота, када себе и при најмањем подвигу обмањујемо сујетом и презирањем других.

Духовне дарове Бог даје свакоме по мери његовог смирења

Свети Јован Лествичник у 26-ој Поуци пише: "неки, за свој труд награду добијају и пре но што саврше своје подвиге, други награду добијају док их спроводе, неки када их окончају, а други тек када умиру. Треба истражити ко од њих има веће смирење". Наравно да смирени брже добијају утеху и награде: јер их оне неће повредити. Што су светитељи били ближи Богу, то су јасније сагледавали колико су лоши и себе су сматрали за ниже од сваког створења.

Страсти нас савладавају због гордости

Колико ли је само о томе било говорено и писано, да је за обарање страсти гордости и стицање смирења неопходно одсецање своје воље и разума.

Страсти насрћу на тебе, свака на свој начин, и ту нема ништа чудно. Док их уз помоћ Божију не истребимо оне ће нас нападати. Но ваља знати зашто немамо снаге да их савладамо у борби. Читај о страстима код св. Исака и св. Варсануфија, па ће ти бити јасно. Једно је сигурно: да нас страсти побеђују због гордости, и што је више она присутна у нама, то снажније насрћу на нас. Насупрот гордости стоји смирење. Оно празни све мреже ђавоље и помаже да им се супротставимо и да их оборимо. Пишеш да ти је

врло тешко да се смириш. Господ нас учи својим примером и каже: *научите се од Мене, јер ја сам кротак и смирен срцем* - а какву ће то корист да донесе? - *наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11,29). Јесмо ли при себи? Јер не размишљамо о томе шта ће нам донети спокојство. Гордост рађа свако зло и лишава спокојства, а ми је не одбацујемо, мада нас смирењу учи Сам Господ наш Исус Христос, а гордости - ђаво, изумитељ злобе. Треба се освестити и постарати око стицања смирења,

Смирење срца - најбољи лек против немоћи и страсти

Што се тиче ваших немоћи о којима ми пишете, могу да вам кажем, да је против свих њих најбољи лек смирење срца, које даје најснажнију помоћ у борби са страстима било које врсте.

Бездан грехова наших бацимо у бездан милосрђа Божијег

Запитајмо се: да ли живимо тако да бисмо се удостојили оног блаженства? И да ли га брижљиво тражимо? Одговор је један: не! Па шта онда да чинимо? Непознат је час у који ће свакоме од нас да дође крај. Једина нам је нада: покајање са смирењем; но имамо ли га? Свако то зна. Но и за то је потребно милосрђе Божије, које је безмерно, безгранично и неизрециво. То је наша нада, као и безгранична љубав Његова према нама грешнима. Дакле, бездан наших грехова бацимо у бездан милосрђа Његовог. Само, увек треба да знамо, да смо грешни и због тога треба да будемо смирени и да не судимо нашој браћи. А ако не будемо судили, ни сами нећемо бити осуђени.

Пишеш ми, М. М., да читајући житија отаца и видећи њихове подвиге долазиш у очајање због спасења. Али ако не можеш тако у подвизима да поживиш, смири се и задобиј љубав, јер ће последњи бити први (Мк. 10,31). Памти да смирење и само спасава, док друге добродетељи ако нису праћене смирењем никакву корист не могу да донесу...

Говоримо и читамо о смирењу, а на делу смо далеко од њега

.. Морамо да се старамо о свом стању и о својој души. Испуњени смо страстима а маштамо високо, увек говоримо и читамо о смирењу, а када дође тренутак, ни грубу реч, ни прекоран поглед не можемо да поднесемо. Зато се и треба подвизавати на испуњавању заповести, и видећи колико су

оне узвишене, силазити у дубину смирења и одрицати се од своје воље и разума.

... Добро ти је познато да је у духовном животу најнужнији плод смирење, коме се ми учимо само на језику, а у пракси нећемо ни да га се дотакнемо.

Терет на души нам говори да се ваља смирити

Описујеш своје слабости и збрку у којој живиш, и веома ти је тешко у души. Питаш: шта да чиниш у таквом случају и како себи да помогнеш? Постоји једно, најбоље и поуздано средство за ослобађање од свих таквих стања: смиреност срца. Не имајући ништа чиме би се опрали од својих дела, треба да и против своје воље видимо своју нискост и да положимо наду на милосрђе Божије. Он на смирене гледа и пружа им утеху. Труди се да што чешће себе видиш и доживиш као горег од свих, и да се не дрзнеш никога да презреш и осудиш, знајући да смо ми и гори од њих. Ако би неко изнео реч осуде за некога, загради своја уста и реци: "зар ја да им судим, кад сам и сама бачена у љуте окове?" Тако ћеш њима донети корист, а себи нећеш нашкодити... Смирење успокојава, а од гордости долазе немир и сваки неред.

Смирење - оружје против духова злобе

Наш живот је духовна борба, а ми смо војници који се подвизавамо против духова злобе у поднебесју. Против њих треба имати оружије, а то је смирење, са којим им се можемо лако супротставити. О њему пре свега треба да се старамо у сваком делу и подвигу, и када општимо са нашим ближњима. И сама љубав, неодвојива је од смирења.

...Смирење је неприступна тврђава за умне разбојнике.

Желео сам и желим да стекнеш смирење, које заклања од свих мрежа и подвала ђавољих и даје нам спокојство и спасење.

Будите мирни и здрави, храбри у духовним борбама, а не малодушни. Самоукоревање и смирење снажно су оружије против ђавола; зато је и тешко, што уништава сву силу његову, и зато му се он супротставља: искуство ће показати корист од њега!

Зашто је тако тешко рећи ту малу реч "опрости"

Питаш ме зашто је тако тешко рећи ту малу реч "опрости"? Да ли ће ти 31. глава св. Симеона Новог Богослова бити задовољавајући одговор: "Довољно је да се неко разгневи када га љуте, и већ се види да древну змију носи у својим недрима". Не допустивши да га укоре, он се мучи немиром и смућеношћу. Спознавши на делу корист од речи "опрости", више је не остављај.

Сама реч "опрости", изговорена од срца, спаљује непријатеље и дарује мир.

Свако зло је од гордости, док се добро задобија смирењем

Свако зло потиче од гордост: а свако добро стиче се смирењем. Велика је добродетељ смирење! И као драги камен тешко се проналази, нарочито у наше несрећно време.

"Монах је бездан смирења и стуб трпљења"

Од свих наших дела, смирење је оно које је најпотребније. А оно нас учи да себе сматрамо ни за шта и да будемо испод свих. Ове се азбуке не придржавамо, мада се неретко догоди да нас опит томе научи. Наши ранији греси треба да нас смире, и да памтимо да је монах "бездан смирења и стуб трпљења".

Без Мене не можете чинити ништа.

Сви дарови које имамо, спољњи или унутрашњи, све је то Божије, а не наше, зато се и не треба хвалити или приписивати нешто себи и своје уму, или усрдности, или силама. Опет вам понављам: ако у свим својим делима и поступцима будете имали смирење, благодаћу Божијом ћете се успокојити. Господ је Својим пречистим устима рекао: *без Мене не можете чинити ништа* (Јн. 15,5) и заповедио је: *кад извршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо непотребне слуге, јер смо учинили што смо дужни учинити* (Лк. 17,10). Видите, и сам Господ нас свуда подстиче на смирење, и Сам Цар славе смирио се до лика слуге. Дакле, због недостатка наших дела, због немоћи или лењости наше, смиримо се и принесимо покајање пред Њим.

Спасавају нас не подвизи и дела, него смирење

...Читајући реч Божију и учење светих отаца наћи ћеш многе и различите путеве к спасењу: цариника, блудницу, блудног сина, разбојника и остале. Чиме су се спасли? Потруди се да и ти стекнеш макар комадић цариниковог злата, и бићеш спасен. *Смирио сам се и спасао ме је Господ* - каже св. Давид; и опет: *срце скрушено и смирено Бог неће презрети*. У житијима и учењима светих отаца наћи ћеш многе примере да се наши греси не исправљају само подвизима, него је то и пре изводљиво у немоћи. А најважније је имати тврду наду да страдања Господа нашег Исуса Христа исправљају грехе оних који се смирено кају. Без заслуга Спаситељевих, никакви подвизи не могу да нам помогну.

То што не осећаш олакшање савести после исповести и Причешћа Светим Тајнама, долази од недостатка смирења: ако мислиш да приступиш као достојна или пак узнемирена што се ниси исповедила како треба - иако си рекла све - од тога нећеш стећи спокојство. Себе спознај као сасвим недостојну, чак и ако исповедиш све грехе, али имај наду на милосрђе Божије, јер Он је дошао грешнике да спасе.

Ко је задобио смирење, задобио је Бога

Себе си назвала смиреном. То је, у крајњој линији, последица незнања. Но ти још ниси достигла ту меру, да би била смирена. Кад бисмо стекли то богатство, онда бисмо и све добродетељи лако стицали. Оно чак и само, без других добродетељи, може да нас спасе. А добродетељи без смирења, напротив, никакве користи не доносе, Ко је задобио смирење, задобио је Бога. То је учење св. Исака, великог мужа. Не треба дакле да мислиш да си смирена, а када тако мислиш, онда јасно показујеш своју гордост. Треба се трудити око смирења, сматрати себе за грешног и горег од свих; но то још није смирење, него пут који ка смирењу води. Нека ти Господ подари истински разум у разликовању ствари, који свети оци називају расуђивањем, даром истинског смирења.

СПАСЕЊЕ

Наше је спасење - у невољама и болестима

Бог се о нама стара и промишља више него ми сами. Он руководи нашим спасењем и не жели да га тражимо у овдашњим радостима, него у невољама, патњама и болестима. Јесу ли захваљујући молитавости наши оци

и матере ушли у Царство Небеско? Зар га нису задобили идући уским и тешким путем? Они су страдали, али се нису жалили нити су били малодушни и то им је служило као утеха у најљућим душевним и телесним невољама, које кад су претрпели у савршеном смирењу, добили су савршен мир и духовне дарове.

Промисао Божији - спасење људи

Видим да су и данас неки, који су по звању и положају слуге и унижени - али нису подвргнути робовању страстима и светским насадама - задовољни својим положајем и да благодаре Богу; а ако би им се отворио пут према части, богатству и насадама, они би се препустили различитим страстима и изгубили мир. Они пак од њих који се у своме положају не уздржавају од страсти, подносе невоље које их могу очистити од грехова и онемогућити гори разврат. А то што су у таквом положају, и разлог због кога су по Божијем Промислу ту постављени - то није ствар која треба нас да интересује. Шта рећи о другима, који су по звању и положају виши од ових? Јесу ли мирни? Јесу ли спокојни? Јесу ли задовољни својим положајем? Мало таквих можемо да нађемо. Напротив, пошто су слободни, подвргавају се робовању страстима, те губе мир и спокојство. Зато Господ и допушта различите невоље, ратове, смртоносне болести да би их на све могуће начине привео покајању и спасао. Како пише св. Григорије Синаит: "Тога ради допусти Господ да се насртаји, поробљавања и покољи умноже, како би уништио зло или спасао снажнијим лековима"...

...Не Пројављује се Божији Промисао о нама само онда када живимо у сваком изобиљу: треба веровати да и у свакојој оскудици Његова очинска љубав промишља о нашем спасењу. Несумњиво је да Он све може да учини богатима. Но када види да изобиље не користи души, већ јој наноси штету, онда ће га одузети како би трпљењем и благодарношћу били надокнађени наши пређашњи недостаци.

У вашем заједничком животу видим нарочит Промисао Божији који вас - кроз невоље што их доносе ваше страсти и кроз подвиге против њих - води према благом циљу спасења. Уз ваше супротстављање страстима, самоукорезање и смирење Господ ће да уништи све силе ђавоље и дароваће вам мир. Зашто бисте иначе живели заједно.

Дивна су дела Божија и недостижна за наш помрачени ум; но, колико је могуће, из Светог Писма и опита коме смо и сами сведоци, сазнајемо да је Господ слао болести, невоље, немаштину, глад, ратове, метеже, или као казну за грехе, или да би предупредио да не паднемо у њих, а понекад и

ради испитивања вере. Тако, дужни смо да благодаримо Богу за Његов премудри Промисао и за све неизрециво милосрђе које нам је указао.

Потребна је вера да бисмо видели Промисао Божији који делује на нама, а не да људе сматрамо за кривце, и то стога што нам отимају оно чиме бисмо могли сами себе да повредимо - честољубље. То је знак пажње Божије.

Невоље су такође Промисао Божији

Треба да верујете, а нема сумње да то и чините, у Промисао Божији, да Он свагда и свиме управља и да жели да се спасемо и доспемо до познања истине. Не везује нашу слободу, допушта нам да идемо по својој вољи, али приликом укањања са правог пута који води ка задобијању блажене вечности у будућности, многобројним средствима нас враћа на прави пут. Ми, по немоћи нашег ума, налазимо блаженство и срећу у телесним задовољствима и, поводећи се за њима, заборављамо наш прави циљ - будући, вечни, који нема краја. Истинита је реч Господа нашег Исуса Христа: *јер су широка врата и широк пут што воде у пропаст, и много их има који њиме иду; јер су уска врата и тесан пут што воде у живот, и мало их је који Га налазе* (Мт. 7,13-14). Премилосрдни Господ Који премишља о нашем спасењу, не жели да нас против наше воље уклони са широког пута и доведе на узани и тесни, којим можемо да задобијемо вечни живот. Све то чини Господ јер нас љуби, као што и Својим љубљеним ученицима у свету није обећао радост, но *патњу: у свету ћете имати жалост* (Јн. 16,33). Но после им је дао наду и утешио их: *али ће се ваша жалост окренути на радост... и радост вашу нико неће узети од вас* (Јн. 16,20 и 22). Прво дакле жалост, а потом радост.

Тешко нашем времену. Остављамо тесни и мукотрпни пут који води у вечни живот и тражимо пут спокојства, онај којим иду многи. Но милосрдни Господ многе са овог пута одводи на тесни пут, Кроз патње или болести ми се приближавамо Господу: јер нас оне и против наше воље смиравају, а смирење, када га стекнемо, и мимо дела може да нас спасе, како је говорио св. Исак Сирин...

Невоље нам се не шаљу без Његове воље: и то да бисмо се искушали, као злато у огњу. И ви, као човек, имате некакве своје немоћи, а невољама се све то очишћује; само благодарите премилосрдном Господу, који према вама има такво очинско старање и љубав; јер, шаљући невоље ради очишћења, Он до краја не допушта да паднемо у изнемоглост.

Недостатак спољних патњи Бог надомешћује унутарњим

Чамотиња која те је Божијим Промислом обузела, по допуштењу је Његовом, како би се искушала твоја вера и љубав - то се зове духовни крст. Када би имала спољних невоља: понижења, љутњи, прекора, свакојаких потреба, и када би их трпела са смирењем, онда би избегла то унутарње огорчење, а пошто си од свих тих невоља слободна, налаже ти се духовни крст, како не би била осуђена због доколице и спокојства. Не смеш да будеш малодушна, него да примаш и трпиш великодушно и да благодариш Богу Који је премудрошћу Својом све устројио на нашу корист. Разлог онеме бива и сујета, добро мишљење о себи и похвала од људи.

Недостатак подвига Господ надокнађује кроз патње и болести

Слава Владики нашем који нас учи духовном животу; вама мањка чињење телесних и духовних подвига, а уз то све спољне потребе су вам задовољене, па када још не би било и духовних потреса, кроз спољне патње и болести тела, каква би онда била нада на спасење? Но милосрдни Господ, Који нас је снабдео сваким добром, шаље и искушења, да нам пружи искуство у духовним борбама и да бисмо стекли смирење.

Господ нас води ка спасењу уским и тесним путем

Људи већим делом желе и траже добра у овом свету и труде се да избегну невоље. То изгледа врло добро и пријатно, али свагдашња угодност и срећа човеку наносе штету. Он пада у различите страсти и грехе и разгневљује Господа. А они који проводе тегобан живот више се приближавају Господу и лакше задобијају спасење. Стога је Господ живот у уживањима назвао широким путем: *јер су широка врата и широки пут што воде у пропаст, и много их има који њиме иду* (Мт. 7,13), док је тегобан живот назвао тесним путем *што води у живот, и мало их је који Га налазе* (Мт. 7,14). Дакле, Господ, по љубави Својој према нама, видећи могућу корист, одводи оне који су тога достојни са широког пута и поставља их на тесни и мукотрпни, како би трпљењем болести и невоља устројио њихово спасење и даровао им вечни живот.

И патње и утехе шаљу се по Промислу Божијем

.. Све је то у власти Божијој; и патње и утехе су од Њега; оне долазе по за нас несхватљивом Промислу Његовом; али, у крајњој линији, на нашу корист. Дај Боже да не изнемогнемо у трпљењу и да будемо разумни у избору правог пута.

Огњем патњи спаљује се трње страсти

...Описујеш какав је немир настао у вашој обитељи приликом промене игуманства... Зар се све то догодило без допуштења и воље Божије? Он премудрошћу Својом све уређује, тако да је огњем патњи спалио трње страсти, припремајући Н. за настојатељство; а онда, патње и невољно смирују душу и чине да она прибегне Богу, молећи помоћ и заштиту. Он је све то могао да избегне и да је на настојатељство уздигне тихо и мирно, како многи и ступају, али, очигледно, нашао је да овако треба да буде: *ко се може супротставити вољи Његовој?* (Рим. 9,19). Колико је патњи претрпео св. Јосиф, кога су браћа продала у робље, и кога је Петефрије бацио у тамницу у којој је чамио две године: *оковима стегоше ноге његове, гвозђе тишташе душу његову* (Пс. 105,18). Зар га Бог и без тога није могао подићи на власт? Но тако је морало да буде. Па и Мојсије, вожд народа Божијег, колико је само искушења и невоља претрпео? Бежао је из Египта, уз сву своју ученост и мудрост, и обрео се, на крају, у туђој земљи; четрдесет година напасао је овце свога таста; како ли је то тешко било? Какве све патње није поднео у то време! И зато се удостојио да види Бога у несагоривој купини; и зато је био послан у Египат да изведе свој народ испод ропства фараону; није дакле без патњи постављен на ово дело.

Промислом Божијим сваковрсне невоље бивају допуштене на нашу корист

Како бисмо упознали сами себе када нам нико не би наносио бол, и како бисмо стекли трпљење, и како бисмо се смирили? Све то не бива без Промисла Божијег. Но премудрим старањем Његовим свакоме се ради искушавања воље и трпљења догађа оно што га може смутити и поколебати, како би спознао властиту немоћ и смирио се, или како би стекао трпљење и љубав.

...Ти си се наљутила због неоправданог приговора: ми, као људи, још нисмо у себи истребили страсти самољубља и гордости, те стога замерке које су по нашем мишљењу незаслужене тешко подносимо. Но ако се

руководиш духовним разумевањем, онда ћеш наћи да је тај случај послат од Бога ради твога искушавања и поправљања. Јер помоћу таквих ствари ми постајемо свесни дејства наших страсти и трудимо се, уз помоћ Божију, да их искоренимо самоукоревањем, смирењем и љубављу...

Ти не схваташ да Бог пажљиво допушта Н. да те узнемирава и да ти се противи, како би тим леком исцелио твоју болест, како не би чула: *лечисмо Вавилон али се не исцели* (Јер. 51,9). Можемо ли да се излечимо од духовних болести ако немамо прилике да истребимо њихове узроке? Нико нас не дира, чини се - мирни смо; а страсти леже унутра, не бивају уништене него још јаче пуштају корен и, када се пружи погодна прилика, доносе велику несрећу...

Када се смиримо, онда схватамо да тога још и нисмо достојни, те треба да верујемо, да све што се догађа против нас бива по вољи Божијој, ради нашег искушавања, како бисмо, видећи стално своју немоћ, приносили покајање Господу.

Ко друге криви због својих невоља и неће да у томе види Промисао Божији, њега стижу још теже патње

За кога је то речено: *за судове Твоје неће да зна* (Пс. 10,5) и *нема Бога у мислима његовим* (Пс. 10,4)? За оне који не виде Промисао Божији над собом, како се стара о њиховом спасењу; за оне који не виде руку Божију која их кара или милује; за оне који остављају Бога и устају на људе, кривећи их за своје невоље; и који, у немилости због тога, бивају остављени од Бога, а патње им постају још теже због стања у коме се налазе, као и због казне Божије.

Знам да како доликује, по монашки, примате тај крст који вам је послан из руке Божије како бисте били искушани, или ради других нама недокучивих разлога свепремудрог Промисла Божијег, који дела на вашем спасењу: јер без допуштења Његовог ништа тако мучно не би могло да вам се догоди. Чак и када се чини да то долази од људи чији су поступци очигледно лоши, они су оруђе Промисла Божијег који дела на вашем спасењу.

У Светом Писму стоји: *по свој су земљи судови Његови* (Пс. 105,7), и сви смо под Промислом Божијим. Влас са главе наше не може пропасти ако то није воља Божија (Лк. 21,18), ни једна птица без ње не може пасти (Мт. 10,29), и све то што се са нама догађа, без сумње догађа се по премудром Промислу Божијем. Бог једнога смирава, другога узвишава, осиромашује и обогаћује, умртвљује и оживљава (1.Цар. 2,67). И ко може да се супротстави

Промислу Божијем? Св. апостол Павле је у свој својој мудрости и светости клицао: *О дубино богатства и премудрости разума Божијег! Како су неиспитиви судови Његови и неистраживи путеви Његови! Јер ко познаде ум Господњи? Или ко би му био саветник?* (Рим. 11,33-34). Шта да кажемо за себе? Нисмо ли дужни да све тегобно и невољно што нам се догоди припишемо Промислу Божијем који се стара о нашем спасењу? И ако бисмо то тако прихватили, кривећи себе и сматрајући се за достојне не само таквих, него и горих мука, брзо бисмо се избавили од њих и стекли мир, док ако се у невољама срдимо, ропћемо и кривимо друге, онда их још више умножавамо и отежавамо. То нису моје речи, већ речи св. Исака Сирина, из 51. Беседе. Патње нам шаље Бог, док су људи који нас жалосте само оруђа Његовог Промисла. Ми остављамо Бога и кривимо људе, те по речима св. авве. Доротеја, "страдамо као пси". Ако на пса неко баца камен, он неће дирати онога ко је камен бацио, него ће грести сам камен.

Бог не допушта патње које превазилазе наше моћи

...Људи, колико год велики и силни били, могу да чине само оно што им Бог допусти; и ништа више од тога. Оно што Бог допусти то заиста треба да буде тако, а не другачије, и то ће нам бити на корист. Наш разум то не може да докучи, но вера успокојава оне који је имају.

Не знам зашто се плашите прогона од стране те особе? Може ли вам ко учинити било шта нажао ако то Бог не допусти? А када се и догоди, то је потребно примити с покорношћу вољи Божијој, смирити се и сматрати оне који нас жалосте оруђима Божијег Промисла: због тога ће нас Господ избавити из њихових руку.

.. Увреду коју ти је она нанела треба да сматраш за послату од Бога. Пишеш да она опет то може да учини ако не буде кажњена. Може, али само ако јој то Бог допусти, ради твоје користи; а у супротном, не само мати 3. него ни легиони демона не смеју да учине ништа.

Све што се догоди поука је која разоткрива наше унутарње стање

Сваки случај је наш учитељ који открива наше унутрашње стање "погледу Божијем". Неопходно је предати се свепремудром Његовом Промислу и руководству. Свети Петар Дамаскин пише о томе како стећи веру: "желиш ли да ме успокојиш разумом Твојим, не противим се; желиш ли опет да ме смириш како би ме искушао, такође сам с Тобом" и сл.

Божански Промисао допушта искушења ради нашег узрастања

Размишљајући о вашим садашњим искушењима дошао сам до закључка да су вам она, не без допуштења Божијег, дата ради смирења. Пошто нисте имали никаква спољна искушења и невоље, овај вам је духовни крст дат за духовно узрастање... смиравајте се и предајте се вољи Божијој. Он неће послати искушења која превазилазе ваше снаге...

Господ искушења допушта постепено и према потреби

Господ не шаље искушења одмах, већ према потреби и у зависности од стања у коме се налазимо. Оно што је Промислом Божијим предвиђено не можеш избећи...

Падови доводе до спознаје сопствене немоћи и до смирења

Бог нам понекад пажљиво допушта да падамо или да не достигнемо висине ради охолости и осуђивања ближњих.

Ако и не однесете победу, све је то по допуштењу Божијем ради нашег смирења и да не бисмо осуђивали ближње; јер пред Богом бољи је грешник који се каје, неголи горд праведник.

Страсти те смирују и против твоје воље. Када не би падала, онда не би спознала ни мрзост борбе, ни своје немоћи, а друге, оне који падају и бивају побеђени, сматрала би мање вредним. А овако, гледај како си сама безвредна и гора од свих... Господ гледа на смирене...

.. Много бринем због болести сироте М. иако све то приписујем вољи и Промислу Божијем, који све чини на корист душа наших...

.. Нису нам познати судови Божији. Он све чини (нама) на корист. Ми смо везани за овдашња добра, а Он жели да нам кроз овдашње кратке болести дарује будуће добро.

Смрт није случајна већ долази по Промислу Божијем

Ако вас чини огорченом то што је он у средњим годинама отишао одавде, знајте да се ово догодило према премудрим и нама недоступним путевима Божијим, како каже Свето Писмо: *ухваћен би, да злоба не измени*

разум његов, или лаж да не обмане душу његову; бујање злобе да не помрачи добро, и ниске похоте да не покваре ум незлобив. Скончавши за кратко задоби лета дуга. Угодна беше Господу душа његова (Прем. 4,11-14).

Благодат Божија одузима снагу за чињење добра када га чинимо ради сујете

Обратите пажњу на своје расположење када се догоди да учините какво добро, тј. да нема можда уображености, сујете и хвалисавости - тј. недостатка смирења? Кад буде тако, ваља претпоставити да ће нам благодат Божија одузети снагу за чињење тих дела, како бисмо спознали своју немоћ и смирили се. А оне умишљене добродетељи, нису ли нам биле на штету, тј. на обману, што се, како видимо, многима догађа. Пишући вам ово, не желим да кажем да треба потпуно оставити добродетељи: уопште не; довољно је пазити на њих и расуђивати о томе зашто губимо снагу за упражњавање добродетељи.

Није сваки подвиг добар и сагласан вољи Божијој

Промисао Божији за нас је недокучив. Треба да будеш чврсто уверен да се ништа не догађа без Његове воље, Његовог садејства или допуштења; с твоје стране, чини се, уз добру вољу начињен је корак на путу који води ка спасењу, но тежња ка добру није увек сагласна вољи Божијој. Она је наизглед добра, али од ње, према плану

Божијем, или нема суштинске користи, или пак још није дошло време, или је потребно искушати твој добар подвиг, да ли је довољно постојан или није. У 33. Беседи свети Исак Сиријин пише: "није свака жеља добра... понекад човек жели добро, али Бог му не помаже"... Стога се треба молити Господу, да оно што изаберемо буде по Његовој вољи и да нам Он помогне да то остваримо, јер без Њега ништа не можемо учинити.

Казна - дело љубави Божије

Понекад нам се нешто учини корисним па се трудимо да то тражимо и добијемо, но Богу је ово боље познато; и ако нам није на корист, Он ће нас одвратити од тога. Јер ми се више старамо о садашњем пролазном животу, а Господ о спасењу наших душа и о вечности. Почасти, богатство и насладе које често обмањују људе, за нас су повод за растројство; а милосрдни

Господ, лишавајући нас њих, доводи к покајању, што видимо данас, као и у прошлом столећу на примеру великих људи, како духовних тако и светских. И ако несрећне догађаје сматрамо за казну Божију која стиже људе у свету, онда су те казне дело љубави Божије... *Сине мој, не занемаруј карање Господње, нити клони кад те покара. Јер кога љуби Господ онога и кара; и бије свакога сина којега прима* (Јевр. 12, 56).

Благодат Божија зна шта је и када некое корисно да пошаље. Нека је благословено име Господње у векове!...

Са смирењем се повинујте Његовом свеблагом Промислу, који вас љуби и када кажњава: јер кога љуби Господ онога и кара (Јевр. 12,6)...

Знамења и чудеса шаљу се Промислом Божијим ради утврђивања вере

Господ и у наше време шаље знамења и чудеса ради учвршћивања вере, као што је случај са иконом светог Николе. И недавно у Петербургу, код једне сироте дјеве, прославила се чудесима икона Мајке Божије Тихвинске коју су потом пренели у Исакијевску цркву. И у Москви је била пројава... Господ то шаље ради утврђивања вере и обраћења, како један отац каже: "милостиво припрема за кушање очинске казне"; говорећи о северној престоници, он са жаљењем каже како "она (казна) лежи над престоницом тежа од дима који испуштају заводи и фабрике; раскош са безумним хвалисањем и увесељавањем, као зараза је захватио све. То не могу да зауставе ни проповеди, ни упозорења, само чудеса и несреће"...

Робовање нечистим телесним помислима услед охолости срца

Ово ти пишем не зато што желим да те окривим, него да те подстакнем да у томе видиш дело Промисла Божијег који лечи наше страсти, те да би преко самоукоревања добио помоћ Божију... А што се помисли твоје тиче... нека ти опрости Господ и дарује снагу да ј ој се супротставиш. Јасно да ј е она допуштена ради твога смирења, зато и поред све твоје слабости треба да се бориш с њом.. Уверен сам да је корен твога ума утврђен у томе да ти ваља задобити чистоту, тако драгу анђелима, и заиста, после борбе са бурним помислима, која прихвата оно што је предложено, твоје срце бива опхрвано великом осетљивошћу и смирењем; а борба ти се шаље ради гордости...

За све треба благодарити Господу и у свему видети Његов чудесни промисао

За све треба благодарити Господу и у свему видети Његов чудесни и сврсисходни Промисао о нама. Недостатак наших дела Он надокнађује или болестима или невољама, да тако не допусти да се гордимо пред другима и како бисмо, видећи своје немоћи, себе сматрали за последње од свих, о чему много читамо у књигама док се на делу ни мало не кајемо.

За нас је корисно оно што Бог чини

Упорно и својевољно желети дужи живот оних које волимо и поштујемо значи нарушавати план Божији. Теби би било пријатно да и даље будете заједно; претпоставимо да је то и корисно; но, у питању је егоизам: за нас је корисно оно што чини Бог, зато му се свакодневно молимо: **да буде воља Твоја** - а истовремено не желимо да се она остварује на нама.

СПАСЕЊЕ

Почетак је спасења у свести о сопственој грешности

...Почетак је нашега спасења у најискренијој свести о сопственој грешности и самопрекору и смирењу себе пред Богом и људима које одатле проистиче. *Срца скрушена и поништена не одбацујеш, Боже* (Пс. 51, 17). И при томе треба имати самоодрицање; тј одрећи се своје воље и разума и покоравати се старешинама и учитељима, као што поучавају Свети Оци...

Покај се због сагрешења која исповедаш и отпочни поправљање. А почетак је свега добра смирење и самопрекор, коме се не можемо научити само кроз говоре; него треба, најпре, читати књиге Светих Отаца, које поучавају монашком животу и борби са страстима и наговорима непријатеља и, читајући, подвизавати се колико је у нашој моћи на вршење заповести Божијих са самопрекором, тражећи помоћ Божију.

Пут је ка спасењу извршавање заповести Божијих

Свима је који спасење траже Господ показао пут - извршавање заповести Његових, које су нам дате у светоме Еванђељу, а то су љубав према Богу и ближњему: *Ко има заповијести моје и држи их, то је онај који мене љуби* (Јн. 14,21 и касније). Свети Оци, који су делатно овај пут прошли, оставили су нам учење, како да и ми тим путем идемо, и показали су нам различите методе против свакога настројења нашега, које могу допринети нашем спасењу. И као што је гордост одговорна за сва наша сагрешења, недаће и немире, тако је, насупрот томе, смирење погубно за све страсти и грехове и доноси спокојство, по речи Господњој: *"научите се од мене, јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете покој душама вашим* (Мт. 11,29).

На сваком месту и у сваком чину могуће је и спасити се, и пропасти

...Свети Петар Дамаскин у својој 1. књизи... на њеном почетку пише да је он, тражећи основу спасења или пропасти људске, пошто је прочитао књиге Старога и Новог Завета и сва учења светих великих Отаца, пронашао да се у сваком звању које људи обављају, и на сваком месту, и упражњавању, налазе они који се спасавају и они који пропадају; и да је основа сваког добра ум који је човеку дат, а према уму, људска слободна воља. Она је основа спасења: "другим речима, нека напусти човек своја хтења, него нека твори Божију вољу и његову промисао; и ако узмогне ово учинити, неће се наћи у читавој творевини ствар или подвиг, или место, које ће га омести да буде оно што Бог од почетка устхтеде, по слици и прилици (својој нап. прир). Потом он много расправља о напуштању својих хтења и замисли, и чак показује ознаку, у каквој прилици ми треба да их напуштамо и како то сазнавати. И св. Симеон Нови Богослов (12 Слова /Говора/) у 6. Слову пише: "по вољи својој како ко, или љубазан и смирен или срца суровог и гордог јесте" - и наводи пример два брата, једнога који се поправио, а другог који се још више растројио.

...Бог хоће да се сви људи спасу и да дођу у познање истине (1 Тим. 2,4); али како видимо из светих приповести да постоје они који се спасавају и они који пропадају, па зар није Бог крив што им не даде мисао добру, која их Њему довести може? То би хула на Бога била. Он је начинио човека слободним и жели да он сам изабере прави пут и да Њему тежи; а Он је спреман да му припомogne и учврсти га на њему (путу), али не присиљава онога који неће да прави пут изабере, него дозвољава према његовој злој вољи, и зато је одговоран сам човек, који не одабра пут добри, као што пише у псалму: *није марио за благослов, нека и отиде од њега* (Пс. 109, Г7)..Зато треба да према разуму и слободи који су нам од Бога дати, сами бирамо

добро и молимо да га Он у нама својом добром вољом учврсти и помогне да извршимо; јер без Њега ништа не можемо чинити.

Спасење је наше у смирењу

А у чему је постигнуће нашега спасења? Шта ви мислите? Да ли у томе да се остваре велики подвизи и да се мисли да смо већ успели и да се налазимо на путу спасења, и да се тиме тешимо? Не, постигнуће је нашега спасења у смирењу. Када, и ако чинимо добро, не полагамо у њега наде на спасење, него сматрамо себе за пепео и прах. А када ми, чинећи нешто добро, нешто уобразимо, тада нам се снага за творење добра одузима и дозвољено бива да нас страсти савладају, како би своје мудровање смирили, сматрајући се лошијима од свакога створења. Или ви не знате да је милији Господу Богу грешник који се покаје, неголи праведник горди? Разумете ли сада да су нам монашки завети и сама одежда помоћ у задобијању смирења?

Опомињући се да у палату Небескога Женика Христа не улазе у ризама ружним и нечистим, него и оне који су ушли изгоне, постарај се да ризу твоју украсиш чистотом, смирењем, љубављу, трпљењем, послушношћу и осталим, и ако би удостојена била да те врлине и стекнеш, онда међу њима треба да буде првенствено смирење, као оно које очвршћује остали скуп врлина; а ако малакса творење врлина, онда опет и само смирење пред Богом сведочи за нас; а врлине без смирења неће нам помоћи, што видимо из примера фарисеја.

...Без самопрекора, смирења, трпљења и љубави није се могуће спасити; са овим средствима и погрде су лакше, и лукавства нечастивог се обарају.

...Ја сам им, колико сам могао, говорио о слагању, о међусобној благонаклоности, али они на делу лоше извршавају, и сами говоре да не могу мирно један са другим живети, а каква је корист од тога? И каква је нада на спасење? Немајући плодова мира, љубави и смирења, макар велике подвиге извршили, користи имати неће... Без мира, љубави и смирења неизвесно је спасење.

Наше је спасење у нашем ближњем

...Спасење је наше у нашем ближњем; и заповеђено је да тражимо *не оно што је наше, него сваки оно што је другог*а ради изграђивања (1 Кор. 10, 24, 33; Фил. 2,4).

...Ви жељу имате да се Богу приближите и спасење добијете. У томе је сва обавеза свакога хришћанина; али се ово извршава преко испуњавања заповести Божијих, које су све у љубави према Богу и ближњем, и протежу се до љубави према непријатељима. Читајте Еванђеље, тамо ћете пронаћи пут, истину и живот...

Онај који тражи спасење мора се себе одрећи

Ми смо свет напустили да тражимо спасење и морамо се себе одрећи, према речи Господњој. Морамо се одрећи свога разума, своје воље и хтења. А која хтења треба да напустимо, о томе јасно пише св. Петар Дамаскин. Тако ћемо, с помоћи Божијом, страсти победити, стећи мир и спокојство душама нашим. Желите да пронађете старца да бисте се посветили послушању, то је ваша жеља племенита. Нека вам Господ помогне да пронађете учитеља несаблажњивог и да се кроз послушање ослободите страсти. Од почетка искушеништва требало би учинити онако, како поучава св. Јован Лествичник у 1. и 4.

Беседи, али оно што је пропуштено на почетку, то касније треба поправити.

Извршавање Божијих заповести уништава страсти

Из твојих писама видим колико си тада пропатила; а шта је узрок томе? Наше страсти. Ми смо кренули да тражимо спасење, а како се оно задобија? Извршавањем заповести Божијих, које уништавају страсти што се у нама скривају и које ми не схватамо; а када се укаже прилика, оне се појављују као звери и кидишу на нас. А зашто си сада мирна? Зато што нема предмета који надражује страст; а тада си била немирна и губила си разум. То мора да ти буде наук да се не покораваш страстима преко осећања.

Ти имаш од Бога дати разум и слободну вољу; а ради управљања њима свете и животворне заповести Господње. Ако су разум и воља у складу са њима, онда уз помоћ Божију можеш себе поправити...

Спасење је у покоравању Светој Православној Цркви, њеном учењу и пастирима

Истинито је и непобитно то да грешник, који осети своја сагрешења и кога мучи грижа савести, мора да тражи опроштај и исцељење својих рана код милосрдног нашега Спаситеља, који нас искупи својом смрћу на крсту, проливањем пречисте Своје крви, који Себе Богу и Оцу принесе на жртву због грехова наших; али нам је Он, извршавајући дело нашега спасења, даровао Своје Божанско учење, основао је на земљи Цркву, утврдио Свете Тајне, поставио пастире и учитеље црквене; и шаљући свете Апостоле, рекао је: *Идите, дакле, и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да држе све што сам вам заповједио; који повјерује и крсти се биће спасен, а који не вјерује биће осуђен* (Мт. 28,19-20; Мк. 16,16); и пре тога: *Ко вас слуша мене слуша, и ко се вас одриче, мене се одриче; а ко се мене одриче, одриче се Онога који је мене послао* (Лк. 10,16); и ако ли не послуша ни Цркву, нека ти буде као незнабожац и цариник; и што год раздријешите на земљи биће раздријешено на небу (Мт. 18,17-18); све ове речи односе се на свете Апостоле и на њихове наследнике - црквене пастире и учитеље, све до овога времена... Дакле, саветујем вам, када желите да се спасите, у свему се покоравате Цркви, у којој се налазите, Православној Источној грчко-руској; а како би тачно знали њено учење, прочитајте православно исповедање Католичанске и Апостолске Цркве Источне ...

"Господ људе позива себи различитим средствима"

Господ људе призива Себи различитим средствима: несрећама, јадима, патњама, болестима и осталим, без којих они не би могли да се обрате и достојни буду - да примљени буду међу децу Оца Небеског. Блудни син, који је искусио лишавање богатства, осетивши патњу, дошао је Оцу, замолио да га прихвати као једнога од најамника: не учини то из љубави, а Отац га прихвати са љубављу (Лк. 15,11-24). Смоква, која није доносила плода, представљала је грешника који се није покајао, и већ је било наређено да је посеку, *зашто и земљу да слаби*; али је виноградар измолио од господара да сачека још годину, јер кад је обаспе гнојем (ђубретом), можда ће и донети плод (Лк. 13, 69). То значи слање патњи или болести, кроз које се грешник окреће Богу. Свети Јефрем Сирин је приказао упричи "слуге, које господар посла да раде на њиви; али они, из лењости, нису хтели да пређу реку, него су легли и спавали безбрижно; господар, дошавши к њима и видевши их беспослене, заповеди слугама својим да их уснуле превезу преко реке и да свакога оставе на његовом парчету; неки су,

када су се пробудили и видели да су превезени, познали благост господара и прионули на рад; а други, безбрижни, и уз такву благост нису пожелели да изврше вољу господара". Свети Јован Лествичник пише да су неки дошли у болницу по некаквом другом послу, а не да се лече; међутим, пошто су освојени љубазношћу лекара, познаше да су им очи болесне биле и да их је он (лекар) исцелио (Лествица 1, глава 18). Још, семе које случајно паде у земљу, обилан је род донело. Ови примери нас могу уверити да Бог прихвата све који к Њему долазе на било који начин, само у намери доброј и који не полажу наду у спасење на своју истину, него у милосрђе Божије. Мада из повести житија Светих Отаца видимо и да су неки, надахнути будући љубављу Божијом, оставише свет и, осамивши се, велике подвиге извршише; али исто тако видимо да разбојнике, блуднике и друге грешнике Бог не одбаци и да су спасени били.

Две крајности на путу спасења: важно је средњи пут изабрати

...Две нас крајности очекују на нашем путу: или превремено вазношење у светост привидну, или - због немарности - упадање у слабости и пороке; а средњи пут не задобијамо брзо.

...Пут, који води у спасење... треба да прођемо не скрећући ни десно, ни у леву страну; не тежећи надмоћи нити се склањајући у недостатак делања; уз нашу одлуку добру, која је заснована на вери, морамо се у свему одрећи своје воље и разума и препустити се у покорност духовном оцу и учитељу; тиме се задобија смирење, које чува инока од свих замки и лукавости нечастивих.

Спасење се никоме не одузима

Па ипак, ни богати, ни они који имају куће велике не треба да очајавају због свога спасења; него свим снагама нека се подвизавају на извршење заповести Божијих, па их ништа спречити неће да се спасу. Када су св. Апостоли запитали: *Па ко се може спасти?* - Господ је решио њихову сумњу: *Што је људима немогуће Богу је могуће* (Лк. 18,2627).

О Н. треба судити другачије, она је дошла <у манастир> у таквим годинама, да је већ било тешко да има духовну обуку; а пут спасења јој неће бити одузет ...

Кроз сукобе са ближњима познајемо своје страсти, пошто их познамо, кајемо се - тако се остварује пут спасења

...Твоје питање о онима који вређају изгледа ми врло необично; пошто смо се прилично научили писмености, опет се враћамо на азбуку и почињемо од " А". Проучи учење Светих Отаца, скоро свих, не кажем ни за кога посебно, чему нас они и како нас поучавају трпљењу са самопрекором? И да видимо у онима који вређају оруђе Промисли Божије, које преко њих делује на делу нашега спасења. Другачије је немогуће и постојати и спасти се; јер Бог то уређује, кроз то се згодно може поднети и избавити се од злобе према ономе који вређа и своју страст исцелити. А онај који вређа мора, са своје стране, да пази на себе и да се прекорева због тога што је ближњему увреду нанео, и да се каје пред Богом и братом кога је увредио; јер се у њему покренула страст да нешто не подноси и да га вређа, од чега ће обојица користи имати кроз помирење; што се и догађа у нашим обитељима; вређају се међусобно, увређени су, смирују се и временом се исцељују од дела гневнога и постају кротки. А ко себе сматра оруђем Божијим, које брата кажњава, и не укорава себе, онда то може чинити само старешина или онај који је од њега постављен да пази на пристојност, отац духовни, судија и остали слични овоме; а остали који су једнаки или који се налазе у односима са ближњима, ако ли буду себе таквима сматрали да су оруђе Божије и не буду себе корили, онда ће и овде и у вечности кажњени бити; ако се не обрате и не покају се. Јер је било мучитеља људскога рода, ратника нечастивих, Татара, Турака и осталих, који су били оруђе Божије за кажњавање због грехова људских; они себе нити су прекоревали нити се сматраху оруђем Божијим, али, наравно, пошто се покајали нису, онда се казне вечне спасти неће.

Да би друге спасењу водили, треба сами да будемо слободни од мрежа ђавољих

Ко ће објаснити и показати пут за избегавање многобројних мрежа ђавољих? Када смо сами њима спутани и, пошто главног оружја, смирења немамо, не можемо исправним и несаблажњивим путем ићи и другима водичи бити.

И у најјаднијој ситуацији монаштва они који желе да се спасу спашиће се

...Сведочанство неких светитеља о садашњем времену, као: св. Пахомије је видео јаму, која је оличавала јадан положај монаштва; али је истовремено зачуо и утешан глас, који је давао наду у спасење Онога који моћ има да и из оне јаме изведе и спасе кроз патње. И св. Нифонт јасно показује стање садашњег доба, али и пружа наду и могућност онима који желе да се спасу...

Сећајмо се да смо гресима својим патњу спаситељу нанели

Очекује нас и данас сећање на пречисте, спаситељске и животворне Муке Христове; нека удостоји Он све нас да се опоменемо, и да се њих сећамо са осећањем захвалности и смирене свести да смо ми греховима својим Њему те патње нанели, али је љубав Његова превазишла тежину рана; ко ће рећи о тој великој милости Његовој према нама?

Једина је нада за спасење наше уздање у Спаситеља и милосрђе Његово

...Када си почела да размишљаш о данима који су минули, постало ти је тешко због недостојности дела твојих и неизвесности за будућност. Твоја мисао тужна није ти дала мира? Кроз наду у дела своја можемо ли мир пронаћи. Милосрђе Божије и заслуге Спаситеља нашега Исуса Христа једина су наша нада, и свест о сопственој слабости и грешности води нас смирењу и покајању; а "смирење и без дела отпушта сагрешења многа", по речима св. Исаака (41. Слово).

Спасење наше је у вери и у уздање у милосрђе Божије, препуштању Његовој светој вољи себе и свих нас...

Христос је дошао да грешнике спасе, ми треба да осећамо грешност своју и да се никако не ослањамо на своје поправљање и заслуге; него, пошто осудимо себе да смо казну заслужили, замислимо заслуге Спаситеља нашега, који преузе грехе читавог света, - онда ће и нас помиловати милосрђа Свога ради, а не због заслуга наших. Колико примера видимо грешника што су спасени кроз покајање и то треба да нас води љубави Божијој и смирењу.

А ми шта да чинимо, када погледамо дела своја? Само милосрђе Божије према грешнима даје наду у спасење; и само оно зна начин на који да га уреди.

Смрт је хришћанина верујућег утеха - он се нада, ослободивши се тегобних окова плоти, да ће прећи у спокој и задовољство. Бојиш се грехова: а ради кога је Господ дошао у овај свет? Поднео патњу и смрт срамну? Пролио пречисту и драгоцену Своју крв? - Да би грешнике искупио и Својом крвљу опрао грехе њихове. Очајање је неумесно; али непријатељ настоји да те њиме узнемири; а ти му се немој покорити. Прочитај... код св. Исаака Сирина у 89. Беседи. Пазите, како велики Отац приказује милост Божију и љубав према нама грешнима: "као што је зрно песка које пада у море сиње; тако је сагрешење свега створеног према лику Промисла и милости Божије. И као што се не затвара извор који изобилно кључа врхом нашег прста: тако не побеђује ни милост Створитељеву злоба створења Његових"... Видите у шта се ми уздамо: не у дела наша, него у неизрециво милосрђе Божије и љубав према нама грешнима, који су Га са Престола славе спустили до нас, који у тами јесмо и сени смртној.

Какво сведочанство тражиш о нади у спасење. У твојем стању то је дрско и безумно: па добро, добићеш сведочанство преварно кроз саблазан нечастивог и после ћеш памет изгубити. Тога су <сведочанства> удостојени били велики угодници Божији пред смрт или непосредно пре упокојења; али какви су они били и какву су искрену смиреност имали?! Свети Теофил пише: моли да ти се сведочанство да, али не пре смрти: јер је најсмиреније, а ми смирења немамо. Ако би нам сведочанство дато било, онда би се узнели и пали дубоко. Морамо имати веру, смирење и наду у милосрђе Божије и до свршетка не очајавати, него пребивати у покајању, ганутости срца и смирењу; а избегавати две крајности: сувишну наду и очајање, него бити ништавнији од свега створеног; Господ, који на смирење погледује, има моћ да наше спасење уреди.

Гордост потпуно лишава спасења

Ти пишеш да желиш да се спасеш, али те твоје настројење горделиво омета веома, а Свети Оци пишу да гордост и потпуно лишава спасења; управо ради тога су нам и књиге написане, да бисмо гордост одбацили и задобијали смирење; и на који начин се то чини поучавају нас и објашњавају. Читајући књиге, највише пази на ово: како гордост одагнати и како стећи смирење. А Бог ће ти за то прилику дати, на пример: тебе вређају, прекоревају, наносе ти бол. Па како они могу сами од себе то чинити, ако им Бог то допустио није? И зато су они оруђе којим Бог делује у делу твога спасења.

Деловање промисли Божије у спасавању људи

Како нас дивно благодатно Провиђење води путем спасења! Најпре нас теши, као дечицу која још не могу узети чврсту храну патњи и лишавања утеха; и опет, видећи ојачале и способне да носе крст, шаље патње и оставља без утехе, како бисмо награду узвишенију добили кроз трпљење и смирење, - што управо запажам и у вашем настројењу, јер сте тамо, осећајући утеху, видели награду, али она није могла бити трајна; а сада, остајући без утехе и носећи духовни крст, добијате награду, али је не видите, и зато верујте да су блажени који не видјеше а вјероваше (Јн. 20, 29).

СРЕДЊИ ПУТ

Не одлазите у гору, не тражите узвишене дарове, већ поступајте са смирењем: *размислите у срцима својим на креветима својим* (Пс. 4,5), презрите и укорите себе због промашаја, то ће бити боље но ваши подвизи праћени уображеношћу. Док смо у овом рату не треба нити да будемо дрски, нити да очајавамо. О овоме вам је много било писано; уосталом, нека вас поучи благодат Божија која све испуњава.

Умерено делање је непроцењиво

Упражњавајући подвиг... у свему избегавај како претеривање тако и оскудевање, него иди средњом стазом, памтећи речи светог Исака Сирина, да је "умерено делање непроцењиво".

СТАРЕШИНСТВО

Желети старешинство грешно је, али и одбијати опасно је, ако је таква воља Божија

Што се тиче дужности или звања честољубивих, треба се чувати и сам не инсистирати, а када буде позвање Божије, онда ће и супротстављање погрешно бити. Свети Григорије Богослов није заповедао да се настоји на старешинству, али ни да се одбацује, јер се иначе може оборити читав јерархијски поредак. Ако, на пример, ради твога супротстављања, заузме место такав, који не одговара позвању, и уследи штета, онда се за то мора одговорати. Нама се чини да избегавамо патње, које прате послушање и

зато се у том случају треба, после молитве, са потпуном вером посаветовати. Било би добро ако бисмо такав залог смирења имали, да сматрамо себе не само недостојнима таквих старешинстава, него бисмо и оне који су их се прихватили блаженим звали, као оне који врше подвиг трпљења; а као што их ми понекад гледамо погледом прекорним, а сами у потаји жудимо фарисејски, каква је онда корист од тога?

"Јер Син Човјечији није дошао да Му служе, него да служи..."[1]

Честитам ти ступање на нову дужност благајнице. Знамо да то ниси тражила, него си прихватила из послушности, па нека ти Господ Своју помоћ пошаље и поучи те свему што ти изгледа туђе, необично и непознато. Памти да ти ниси позвана ради славе и части, него ради заједничке користи заједнице и сестара које се у њој спасавају; не узноси се својим првенством према другима, него ако ли си велика, тако се и смири, према речима Писма: ти си одређена не да теби служе, него да би ти њима послужила и да би плату примила за верне и мудре приставе; само се не узноси над другима и, колико је могуће, слабости слабих носи, не угађај себи, него ближњему на добро. Пролазећи овај пут животни, сазнавај и своју слабост и чувај се да не судиш строго о слабости других. Бог има моћ да их спасе, па ипак, колико је могуће, настој да у манастиру уводиш ред, макар формални, колико од тебе зависи, а онда ће и Бог помоћ послати за унутарњу добробит.

Старешина одговара за душе које су му потчињене

Раније сте само о себи дужни били да Богу одговарате, а сада ће за све сестре вас питати. Чувајте се да се не занесете властољубивошћу и честољубљем и другим сличним страстима, које замрачују ум и срце; не дозвољавајте им слободу, праштајте и опростите онима који су вас мрзели и који вас мрзе, да и за своје дугове опроштај добијете. Посвећујте слободно време после богослужења читању књига Светих Отаца, према којима се управљати можете у обављању ваше дужности; а највише читајте св. Јована Лествичника "Поуку пастиру", на крају његове књиге. Бог, видећи вашу марљивост и старање, има моћ да вам помогне и ојача вас.

Најважније је да савест буде чиста

Чините према својој дужности како треба, у свему се обраћајте Н., па ако ли за вас и кажу нешто ружно главној управи и због тога вас нечим казне или смене са дужности, препуштајте све вољи Божијој и не узнемиравајте се. Савест вам је чиста: то нека вам је доста; а што ће се неки обрадовати или подругнути, на то не треба обраћати пажњу, приписујући сваки догађај вољи Божијој.

Старешинама је сада врло тешко, а посебно пажљивим

Сада је старешинама веома тешко, а посебно пажљивим: озбиљност је велика, одговорност и пред Богом и пред управом је неминовна, а како поступати? у духу кроткости? - он не користи свима; у строгом духу? - нико неће остати, или ће бити оптерећени врло и побуниће се. Неко живи дуго година, по спољашњим заслугама треба обавити постриг, а по (унутарњем) настројењу је опасно; у томе и јесте невоља - притисак са свих страна.

Пример старешина одсликава се на карактерима подређених

Описујући туђе слабости, ни своје не скривате. Да, и за њих се треба постарати; а изнад свега зато што су ваша дела - живе речи за сестре које су вам поверене, у сваком погледу, како у добром, тако и у лошем; пример старешина, као на воску, отискује се на карактерима потчињених. Христос поче и творити и учити (Д ап. 1,1) и онај, коизврши и научи, тај ће се велики назвати у Царству небескоме (Мт. 5,19). Корећи себе и мишљу и речју, треба се, пак, и на дело приморати, па ће се и помоћ Божија објавити. А изнад свега треба се сећати Цркве Божије и приморати се на саборно богослужење; заиста, и сестре ће вас у истом следити, исто као што и супротно пропустити неће, правдајући се не само слабошћу, него и вашим ћутањем; а када ви стражарите, онда ћете видети савесне и лењивице и ове ћете последње пробудити вашим пастирским гласом. Речи Божије, која је пастирима речена, сетите се: *Сине човјечји, поставих те стражарем дому Израилеву; из руке твоје крв ћу искати јагњаци пропале* (Јез. 3,17).

У старешинству није крива дужност, него настројење

Кажеш да си од ступања на ту дужност потпуно растројена. Није крива дужност, него наше настројење и, очигледно је да је управо ради тога Господ

и допустио да њу вршиш, како би познала своју слабост и смирила се, а не да друге прекореваш због њихових слабости.

Поука оној која је одређена за благајничку службу

Именована си за благајницу, и та неочекивана околност вас је веома зачудила. Наравно, то је учињено по препоруци м. игуманије; очито, она се нада да ће у теби имати добру помоћницу у праћењу моралности сестара; и ти треба да то потврдиш на делу, уз твоју добру вољу. Али се треба сетити да је Господ заповедао: *који хоће да буде велики међу вама, нека буде посљедњи од свију и свима слуга* (Мт. 20,26; Мк. 9,35), и на другом месту у Писму речено је: *колико велики јеси, толико смирен буди* (Сир. 3,18); и не користи власт своју као храну честољубљу, не узноси се. Нужно се на том путу наилази и на патње, али због љубави према ближњима и њима на корист определи се за трпљење, као што пишеш, са одрицањем од себе; и онима који те мрзе настој да узвраћаш љубављу и смиреношћу и да их тиме побеђујеш. Уосталом, кад желиш да исправиш квар на ненаштиманој машини, не треба одмах и круто притезати, него постепено намештати како треба; то значи да само у грубим и знатним некаквим делима обратити пажњу, и то не својим самовлашћем, него према вољи м. игуманије. Разумевањем према слабостима и љубављу, више ћеш постићи него строгошћу; уза све ово тражи помоћ Божију, јер је Господ рекао: *јер без мене не можете чинити ништа* (Јн. 15,5); а као што је уздизање твоје без твога тражења и жеље, али изненада дошло, тако је и помоћ Божија близу. А о онима који траже <настоје>, ужасан је говор написао св. Никита Ститат у другој стотини, у глави 58, од чега нека нас све сачува Господ. Још подсећам: нека се не узохоли срце твоје да се претпостави старијим и манастирским монахињама. Пој црквену химну: "срце моје страхом Твојим нека смиреномудреност обузме; да узневши се од Тебе Премилостиве не отпадне".

Старац Пајсије, који је био старешина братства великог - и тако је смирење стицао, сматрајући се недостојним да посматра своје подчињене, као онај који је лишен најважније врлине послушности и видећи их да се на то подвизавају...

СЛАБОСТ

Слабост телесна средство је исцељења слабости душевне

Узалуд си потиштена због неодласка у цркву, због слабости твога тела. Уз ову слабост старај се о исцељењу слабости душевне, која се види на теби кроз потиштеност и немир, зато што због слабости ниси била у цркви.

Подвизавање преко мере не доноси корист

Питаш: у душевној и телесној немоћи да ли мировати или се подвизавати на савладавање себе. Подвизавање је потребно у свакој ствари, али преко мере присиљавати изнемогло тело неће донети користи; и због тога треба бити мудар, а још више смирен због слабости помисли.

У слабостима телесним треба се ускладити према њима; а присиљавати се преко мере - онда је могуће и сасвим занемоћати; само се треба наоружати против лењости.

...Видећи своје слабости, може се благонаклоно судити и о слабостима других...

СИРОМАШТВО ДУХОВНО

Уопште не разумете у ономе сиромаштво духовно, као што пишете; оно, које ви помињете, пре је могуће назвати: сиромаштво врлина; а сиромаштво духовно је у осећању смирења: *срца скрушена и смирена не одбацујеш, Боже* (Пс. 51,17). Сам Господ утешује сиромашне духом; ако га ви још постигли нисте и ми не смемо за себе да помислимо да смо га постигли; сиромашни духом види само своје сиромаштво, али се не узнемирује, него кроз смирење добија помоћ Божију и успокојава се.

Своја се ништавност сазнаје кроз сагрешења многа

Ништавност своју нећеш сазнати, док не осетиш своје слабости кроз разноврсна сагрешења, у мислима и на делу. А зашто људи, који су обдарени разумом, упадају у такве велике заблуде? Очигледно да се од гордости и умишљености помрачује ум и скреће на грешну страну.

СКРУШЕНОСТ СРЦА

Хтели бисте да имате срце скрушено, али га код себе не видите; а ако бисте тај дар Божији добили, онда би се сигурно заносили мишљу да сте се већ довољно припремили (за Свету Тајну Причешћа); управо зато Господ то и не допушта; него прихвата вашу жељу и племениту намеру; а због недостатка скрушености треба се смиrivати, уз свест о своме сиромаштву, па ћете се и успокојити; а у немиру се познаје скривена духовна гордост, која и не може да вас успокоји.

СТРАХ

Страхови твоји нису ништа друго до последица прелести. Када познаш своју немоћ и смириш се, онда ће и они нестати.

Уз такво чврсто уздање хришћанско и веру не треба имати страха. Страх наноси велику штету: тело слаби од опадања духа и недостатка спокојства, и без болести болест наилази.

СТИД

Стид при откривању помисли од ђавола је и гордост

Учинци твога стања које описујеш захтевају помоћ Божију, која стиже у складу са твојим смирењем, када себе присилиш на откривање помисли. Сама ћеш од тога видети корист, па то мораш неодложно извршити. Нечастиви ти намеће стид и тегобу, али зато, јер га је срамота, - зато те тиме и збуњује; јер је он горд: а ти се смири, и победићеш га. Када те обузме стид, а ти себе сматрај прахом и пепелом и рачунај се незнатнијом од свих, па ће и стид проћи; и сети се оне срамоте свеопште, коју се постарај да избегнеш раскринкавањем себе овде.

СУЈЕВЕРЈА

Опасно је прихватати људске молитве, које није одредила Православна Црква

Блажени сте ви, који пронађосте кратак и лаган пут до спасења вером у молитву, коју сте приложили уз писмо; чудим се таквој вашој малодушности и веровању у такве бесмислице. Чини се да је то слично

веровању у сан Пресвете Богородице и дванаест петака, исто тако у писмо Исусово, које је пронашао седмогодишњи дечак.

Пре две или три године попут овога било се прочуло да је у Риму папа за време мисе чуо исти глас: погодићу свет несрећама 1841. и 1842. године. Ове две године су одређене и начињена је слична молитва, уз исти услов као што ви пишете и да је пренесе деветорици људи, а за неизвршење је обећана казна. Многи, слични вама, скоро да су прихватили ову проповед, али се после испоставила очигледна лаж, и личило је на ујдурму паписта; а сада су управо то изменили у глас који се чуо у Јерусалиму - онај исти: Промислите, може ли само та молитва спасти од несрећа, без дела добрих? И одакле смелост да се та молитва припише преосвећеном Антонију Вороњешком? На страну то, што је он не може упутити без дозволе Светог Синода, она поседује фину арменску јерес: код њих се Трисвето изговара овако: "Свети Боже, Свети Крепки, Свети Бесмртни, који си се због нас распео, помилуј нас". И у тој молитви после Трисветога се изговара: "помилуј нас и читав свет Твој од сваке погибије, крвљу Твојом да би се опрали греси наши". Као да је сва Света Тројица због нас распињана и крв пролила? ...

Дакле, саветујем вам да се не надате у ту молитву и да је не проповедате, а ако сте коме и рекли, упозорите га на то сујеверје.

ТРПЉЕЊЕ

А вама саветујем да не посустанете у ношењу тога крста, него да стојите одважно и ударце подностите. Јер се свако добро дело трпљењем и патњом поправља: а после ће они, који сада из неразумевања ропћу, захвални бити. Апостоли за време проповеди, мада бејаху Јудејцима саблазан, а Јелинима безумље, нису престајали да проповедају Христа распетог; и трпљењем својим читав свет прођоше и посејаше веру Христову; а да су они, обазирјући се на саблазан и на роптање, проповед напустили, каква би корист била? Ви можете ово у малом узети себи за пример.

...Трпљењу се не треба поучавати онда када нас због кривице прекоревају, него када смо без кривице осрамоћени и прекорени.

Прочитајте код св. Петра Дамаскина у другој књизи, у 5. Беседи, о трпљењу, да се "у умном боју не може пронаћи место на коме боја нема; а макар неко и све створено прошао, али ма куда ишао бој ће имати, у пустињи - звери и злодуси и остале патње љуте и немани; у тиховању - злодуси и искушења; међу људима - злодуси и људи који искушавају, и нема

било када места без зебње. Тога ради без трпљења се не може пронаћи покој". А покој, као што је познато, по речи Божијој, нам дарује смирење; а оно настаје из мудрости; а мудрост настаје од искушења.

УТЕХА

Духовне утехе се шаљу по милости Божијој

.. И сама помисао да" Онај Који је неприступан по бићу, постаје ми доступан" - произвела је у твоме срцу духовну утеху. То је дело милости Божије, а не наших снага и напора.

"У цркви си осетила радост - не мисли да си сама од себе могла да имаш такво осећање, него ти је оно дато благодаћу Божијом, за охрабрење и оснажење.

Утеха нам не долази без крста

Прочитао сам писмо А. Ј. Очигледно да она има велику жељу да ступи у манастир, али не са надом на Бога... Боравећи код вас она је окусила умиљење па мисли да ће оно увек неодвојиво пребивати с њом, зато стреми на Тавор; али најпре је потребно пребивати на Голготи, примити крст телесних и душевних страдања. Тада ће нам по мери нашег трпљења и смирења бити дарована и утеха. Кад пострадамо са Христом онда ћемо и да се прослаavimo са Њим (Рим. 17,8)... Она жели брзо да узлети на небо: нека не жури - тако ће дело бити солидније. А овако, и ако ступи у манастир мир неће пронаћи ...

Прво је потребно поднети невоље на које се наилази приликом испуњавања заповести Божијих, и уз помоћ њих се исцелити од страсти; тада више неће бити потребно тражити утеху, јер ће она доћи сама по себи. У наводима из дела св. Исака Сирина које сам ти послао, чини ми се да је сасвим јасно то што је он писао ономе ко је тражио утехе и откривења, те да су јасне и замерке које је он против тога износио. Саветовао му је да се више посвети делима покајања уместо да тражи утеху. А један богомудри муж крсту је давао предност над духовним насладама, говорећи да ми у њима тражимо не Бога, него себе.

Искушење или претходи утехама или следи за њима

...Утехама или претходи или их прати неспокојство; узрок овоме је наше страсно устројство; наше страсти су врата иза којих нам остаје затворена ова духовна радост...

Пишете да сте се на Велики Четвртак удостојили да се причестите Пречистим Тајнама Христовим и да сте доживели духовну утеху, како због тог великог дара тако и због богослужења у ону седмицу. Од срца се радујем због тога и благодарим Богу Који нас посећује овим духовним утехама. Али после, по старању Његовом, уследила је и опомена - **да се не бисте преуносили**. Ви сте се, можда, сматрали смиренима, и да сте нешто: а увредљиве речи показале су да заправо постоји гордост.

Себе ваља сматрати недостојним утехе и не треба је тражити

Пишете да вам никако не полази за руком да добијете мрвице или зрнца цариниковог злата - умијења. Уосталом, не ропћите због тога, 89-а Беседа светог Исака показала вам је разлог те оскудности. Предлажем вам моје скромне савете. Испуните тај недостатак смиреном мудрошћу, сматрајте себе недостојним тог великог дара. Ако се у вама удруже свест о томе колико смо лоши и колико смо ништавни, онда Господ може да нас обогати даром цариниковог злата. Без тога (тј. без смирења), чак и ако бисте имали велико богатство, оно не може да буде трајно, него ће брзо отићи и нестати. Када ум наш умишља за себе да је нешто велико, он нас истога часа лишава заступништва Божијег, док противник покушава да нас наведе на горде мисли, јер је и сам гордошћу отпао од Бога. Затим Бог, старајући се за нас, допушта да на различите начине будемо искушани, како би се они који пазе на себе кроз та искушења погрузили у дубину смирења.

Приметио сам да ви у молитвеном правилу тражите духовне насладе; оне су, иако пријатне, веома опасне и заводљиве. Човек који се налази у таквом стању убеђен је да је напојен љубављу Божијом, али само обмањује себе. Када се временом ова обмана умножи, тада се човек, уместо да добије утеху, лишава спокојства, јер мисли да ће само тако пронаћи спасење што ће имати утеху, док се онда када остане без ње смућује и нема спокојства; треба се смирено молити, не тражећи утеху, уз свест о сопственој греховности, и чувати се обмана. Чак и ако бисмо били хладни, молитву не треба да остављамо, сматрајући себе недостојним утехе, јер по речима светих отаца: "ко себе не сматра за грешног, његова молитва није пријатна Богу", а Он ће, видећи и у таквој хладноћи усрдност и смирење, примити молитву. Када ће неке бити послата утеха, тј. коме ће она да буде

нешкодљива, то је већ до Његове свете воље и свезнања. Јер то је дар Божији а не ствар нашег труда. Многи су се, примивши овај дар, уместо да се смире - погордили, мислећи како су се већ обогатили, па су после допадали у најбеднији духовни положај, лишавајући се спокојства. Стога Господ и не даје ово осећање док се човек савршено не смири. Онај ко је смирен не пада више у гордост и чува дар смирења. Дакле саветујем вам да се не гордите када будете добијали утеху, него да једнако мислите на грехе своје, а исто тако, када се ваша осећања охладе, да се не смућујете, него да верујете да ће Господ да прими вашу усрдност.

О када бисмо увек имали цариниково осећање, будући свесни своје греховности и ништавности, тада би као смирени увек добијали утеху од Господа.

Али како смо далеко од тога...

Жалостиш се зато што не осећаш ону духовну радост којом би желела да се наслађујеш услед светковања успомене на тако велик догађај какав је оваплоћење Сина Божијег ради нашег спасења. Но ако уз помоћ отачких шиса проникнеш до узрока таквога свога расположења, ако га размотриш и упоредиш са оним што у тим списима стоји, видећеш да је оно врло далеко од смирења; расположење има различите степене и обележја, у зависности од добродетељи. Када пак они, који су стекли богатство добродетељи и духовних дарова, сматрају себе недостојнима тога, колико онда тек ми, који оскудевамо у добродетељима, треба да се смиравамо и да не тражимо утеху... Јер њихов ум, закључан у ковчегу смирења, постаје неприступан за духовне лопове... Не треба се узнемиравати због губитка утехе, него се треба смиравати и сматрати недостојни ње - тако ћеш се успокојити.

По Својој премудрој Промислу Бог нас лишава утехе ради наше користи.

Жалосни сте због немања духовних утеха. То је заиста тешко, али кад прибегнемо смирењу, увидећемо да смо недостојни и да можда Промисао Божији ради користи наше одузима од нас утеху, како не бисмо, наслађујући се утехом и умисливши да смо нешто, сасвим пропали. Тражећи унутарњу утеху ми тражимо себе, уместо да тражимо Бога.

Утехе се понекад шаљу како би нас окрепиле у искушењима

Утеха коју сте добили не може заувек да траје: она се шаље привремено, да би вам дала снагу у искушењима; они који су достигли смирење више се наслађују овим утехама, али, уосталом, благодат Божија и њих посеђује искушењима, већ према њиховом стању, како се не би гордили ради добијених утеха. Колико је пак више нама немоћнима потребан огањ искушења који спаљује трње наших страсти.

Утеху тражите у вери у Господа

Великопосна служба ти пружа утеху. То те Господ теши због болести и многих патњи твојих. Буди му благодарна, и тада, ако би успела да заувек сачуваш осећање сопствене ништавности и смирења, ова утеха те никада не би напустила. Но пошто смо по природи склони високом мишљењу о себи, утеха нам се одузима; и савршенима се то догађало ради њиховог смирења.

ХРАМ

Стојећи у храму, не треба набрајати своје недостатке и тиме ум одвлачити од праћења читања и појања, него напросто сматрати себе грешном, због свих својих грешности и због блуђења помисли; и то је довољно. Свети Исаак пише: "који о себи не помисли да је грешан, молитва његова Богу угодна није".

ХРИШЋАНСТВО

Савршено хришћанство није у спољашњој побожности, него у задобијању плодова духовних

Лик схимонашки је савршени лик монашки, а монаштво је савршено хришћанство. Наш најважнији циљ мора да буде - извршавање заповести Божијих, којима се наше срце очишћује од страсти и постаје пуно духовних плодова: мира, радости, љубави и осталих. Уздржавањем се профињује наше телесно устројство, и њиме се, заједно са молитвеним правилом, прочишћава ум, али уз испуњавање заповести Божијих и уз најдубље смирење; а без тога ни пост, ни труд, ни правило неће нам никакву корист донети. И ако се монашки начин живота састоји само у томе да се испуни правило и поштује пост, а о заповестима љубави, трпљења и смирења се не брине, узалуд ћемо се трудити. Правило и пост, наравно, треба да су код

схимника већи него код простог монаха и на то се приличи подвизавати: али, усталом, Бог тражи од нас, према снази свакога, телесни подвиг, а душевни подвиг - љубав и смирење од свих захтева: и болесни и остарели могу волети ближњег и смирити се, и добити милост Божију; ово није моје мишљење, него вам наводим учење Светих Отаца.

Да ли смо хришћани?

... Они, који се на нас љуте, они нас поучавају размишљању у самоиспитивању: да ли смо заиста хришћани? Волимо ли непријатеље наше? - и познању своје слабости у томе.

ЦАРСТВО БОЖИЈЕ

Царство Божије унутра је у вама, - рекао нам је Господ (Лк. 17,21), тј. у срцу; онда га и треба тражити у срцу, очишћујући га од страсти и утицаја нечастивих, никога не осуђујући и не корећи...

ЦРКВА

О устројству Цркве

...Када се потпуно уверите у исправност православне вере наспрам лутеранске, тада се присаједините Православној Цркви. У томе видим да постоји то позвање од Бога на познање истине. Ви читате Јеванђеље и видите да је Исус Христос о Себи рекао: *Ја сам пут, истина и живот* (Јн. 14, 6). Он је основао на земљи Свету Саборну и Апостолску Цркву, којој је Сам темељ и глава, и рекао је: *ако ли не послуша ни Цркву, нека ти буде као незнабожац и цариник* (Мт. 18,17), а свети апостол Павле пише Тимотеју и каже: *Црква је стуб и тврђава истине* (1 Тим. 3,15), а јошје Господ заповедао ученицима Својим: *Ко вас слуша мене слуша, и ко се вас одриче, мене се одриче; а ко се мене одриче, одриче се Онога који је мене послао* (Лк. 10,16); а то се, преко Апостола, односи на њихове наследнике, пастире Цркве. Црква Православна се стално уређивала по поретку и учењу, које је засновано на речи Божанског Писма; на Васељенским саборима, на којима су се повремено окупљали васељенски патријарси, митрополити, архиепископи и епископи, одбацивали су настале јереси, расколе, супротне учењу речи

Божије и утврђивали су правила хришћанског живота. Таквих Сабора је било седам Васељенских и десет помесних, на чему је заснована Саборна Апостолска Православна Црква, - а по отпадању Западне Цркве због разлика у догматском учењу, назива се Источном, која и до сада траје у чистоти и светлости јеванђеоског учења. Ето где треба тражити решења ваших недоумица: у учењу Православне Цркве... О истини учења Православне Цркве има много књига, од којих можете да прочитате: Православно исповедање вере, Катехизис, Истина Васељенске Цркве, и остале. Господ нека просветли срце ваше ради познања истине.

ЧИСТОТА

Ти мислиш да чистоту стичеш, али ипак видиш да још ниси слободна од страсти телесне; исто тако и остале страсти улазе у срце твоје: клеветничке, завидничке, нетрпељиве, сујетне; а уз њих, умислила си да си тобоже стекла осећање љубави Божије, када кажеш: "плашим се да не изгубим осећање љубави према Богу". Одмах спомињеш и утехе, које добијаш у молитви; чини се да је једно другоме супротно, бити од страсти побеђен и умишљати да се има љубав Божија: о томе прочитај приложене одломке из књиге св. Исаака Сирина и схватићеш да је без чистоте уопште немогуће стећи љубав Божију; а чистота је изнад страсти; у 21. Беседи управо његовој, на питање: шта је чистота срца и које е њено обележје? - одговара: "Када види све људе као добре и не привиђа му се неко да је нечист и нечастан, онда је ваистину чиста срца; када тога у њему нема, онда је од чистоте удаљен веома".

ШАЛЕ

Шале не пристоје нашем позиву, па их убудуће не треба збијати - и молити се Богу треба уз покајање: *Јер ја знам пријеступе своје, и гријех је мој једнако преда мном...* (Пс. 51, 3). Када памтили будемо грехе наше, онда нећемо у нове упадати.